

บัณฑิตศึกษาปริทรรศน์

วัตถุประสงค์

๑. เพื่อส่งเสริมการผลิตผลงานทางวิชาการและงานวิจัยด้านพระพุทธศาสนาและปรัชญา
๒. เพื่อให้บริการวิชาการด้านพระพุทธศาสนาและปรัชญาแก่สังคม
๓. เพื่อเป็นเวทีแลกเปลี่ยนแนวคิดทางพระพุทธศาสนาและปรัชญา
๔. เพื่อประชาสัมพันธ์กิจกรรมของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

กรรมการที่ปรึกษา

๑. พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), ศ.ดร. ราชบัณฑิตกิตติมศักดิ์
๒. พระธรรมโมลี (ทองอยู่ ญาณวิสุทฺโธ), ดร.
๓. พระศรีคัมภีรญาณ (สมจินต์ สมมาปญฺโญ), รศ.ดร.
๔. พระสุธีธรรมานวัตร (เทียบ สิริญาโณ), ผศ.ดร.
๕. พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, รศ.ดร.
๖. พระมหาสมบุญ วุฒิกโร, ดร.
๗. ศ.ดร. จำนง อติวัฒนสิทธิ
๘. รศ.อุดม บัวศรี
๙. ผศ.ดร.สรเชตวรคามวิชัย
๑๐. ผศ.ดร.สุนันท์ เสนารัตน์

คณะบรรณาธิการฝ่ายวิชาการ

บรรณาธิการ

ผศ.บรรจง ไสดาดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์

กองบรรณาธิการ

๑.พระครูปริยัติวิสุทธิคุณ, ผศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์
๒.พระอธิการเวียง กิตติวณโณ, ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์
๓.พระมหาสมพาน ชาคโร, ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์
๔.รศ.สมหมาย ชินนาค	มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
๕.ผศ.ดร.ชาญณรงค์ บุญหนุน	มหาวิทยาลัยศิลปากร
๖.ผศ.ดร.มนตรี สืบดวง	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
๗.ดร.พิสิฐ โคตรสุโพธิ์	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
๘.ดร.สมหวัง แก้วสุฟอง	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
๙.ดร.อำนาจ ยอดทอง	มหาวิทยาลัยมหิดล
๑๐.ดร.สุชาติ บุญยชญานนท์	มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

คณะบรรณาธิการฝ่ายบริหาร

บรรณาธิการบริหาร

ผศ.ดร.ทวีศักดิ์ ทองทิพย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์

กองบรรณาธิการ

๑. พระศรีวิสุทธิคุณ, ดร.	๒. พระมหาวิศิต ธีรวิโส, ผศ.
๓. พระครูศรีสุนทรสรกิจ, ผศ.ดร.	๔. อาจารย์ธนู ศรีทอง
๕. ผศ.กฤษณ์นท์ แสงมาศ	๖. พระมหาอุทตพิชาญโยธาสโน
๗. พระมหาธนรัฐ ฐฐฐเมธ, ดร.	

ออกแบบปก : พระปลัดวัชระ วชิรญาโณ

จัดรูปเล่ม : นางสาวพัฒนา เจือจันทร์

ผู้ช่วยบรรณาธิการและประสานงาน: นางสาวจิรารัตน์ พิมพ์ประเสริฐ

โรงพิมพ์ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย กรุงเทพมหานคร

จำนวนที่ตีพิมพ์ ๕๐๐ เล่ม

กำหนดระยะเวลาตีพิมพ์: ปีละ ๒ ฉบับ คือ

ฉบับที่ ๑ มกราคม – มิถุนายน

ฉบับที่ ๒ กรกฎาคม – ธันวาคม

สาขาวิชาที่รับพิจารณาตีพิมพ์:

สาขาวิชาพระพุทธศาสนา หรือสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง หรือ

บทความที่มีเนื้อหาสอดคล้องกับพระพุทธศาสนา

วิธีพิจารณาบทความ:

๑. บทความทุกบทความ จะใช้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจและประเมินอย่างน้อย ๒ ท่าน
๒. บทความจากผู้นิพนธ์ภายในจะได้รับการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก ส่วนบทความจากภายนอกจะได้รับการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิภายใน และผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านไม่มีส่วนได้เสียกับผู้เขียนบทความ
๓. บทความที่ได้รับการตีพิมพ์ในวารสารฉบับนี้ ได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิแล้ว

สารจาการองอธิการบดี

ศูนย์บัณฑิตศึกษามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์ ได้ผลิตวารสารเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา คือวารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ อันเป็นวารสารที่มีคุณภาพด้านวิชาการทางพระพุทธศาสนา และเปิดโอกาสให้นักวิชาการทั่วไปได้นำเสนอผลงานทางวิชาการ เพื่อเข้ารับการพิจารณา ถิ่นการองจากคณะกรรมการซึ่งเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ ทำให้บทความทางวิชาการที่ได้รับการพิจารณาตีพิมพ์ในวารสารนี้เป็นข้อมูลทางวิชาการของมหาวิทยาลัยที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษา การบริการวิชาการด้านพระพุทธศาสนาแก่สังคม และการประยุกต์หลักธรรมทางพระพุทธศาสนากับศาสตร์สมัยใหม่ อันเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาประเทศชาติต่อไป

สิ่งที่พึงตระหนักและพัฒนาควบคู่กับวิชาการ คือ ความมีศีลธรรมและจรรยาบรรณของความเป็นนักวิชาการเชิงพุทธ กล่าวคือต้องมีการศึกษาค้นคว้าข้อมูลอย่างละเอียดและลึกซึ้งถึงแหล่งปฐมภูมิ เคารพกฎกติกา และเคารพสิทธิของบุคคลที่เกี่ยวข้อง พร้อมทั้งรายงานผลของการวิจัย และข้อที่ค้นพบตามความเป็นจริงในเชิงสร้างสรรค์ วิพากษ์วิจารณ์บนฐานข้อมูลและหลักแห่งเหตุผล ที่สำคัญ นักวิชาการทางพระพุทธศาสนาพึงปลูกศรัทธาให้มันคงในพระพุทธศาสนา สร้างสรรค์งานเพื่อให้สามารถนำไปใช้พัฒนาประเทศชาติและเทิดทูนไว้ซึ่งสถาบันพระมหากษัตริย์

ขออนุโมทนาต่อคณะทำงานจัดทำวารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ ที่ได้ช่วยกันผลิตผลงานทางวิชาการแก่สังคม สร้างองค์ความรู้ บูรณาการกับศาสตร์สมัยใหม่ให้ปรากฏในบรรณพิภพ เพื่อชาวโลกจักได้ศึกษาและนำไปใช้ประโยชน์อย่างกว้างขวางสืบไป

(พระธรรมโมลี, ดร.)

รองอธิการบดี

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์

บทบรรณาธิการ

วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ฉบับนี้ เป็นปีที่ ๒ ฉบับที่ ๒ ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์ มีเนื้อหาสาระบทความทางด้านพระพุทธศาสนาและปรัชญา โดยแบ่งเป็นสามตอนได้แก่ ตอนที่หนึ่งเป็นบทความทางวิชาการของผู้ทรงคุณวุฒิและคณาจารย์ ตอนที่สองเป็นบทความวิจัยของคณาจารย์ และตอนที่สามเป็นบทความวิทยานิพนธ์ของนิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

บทความวิจัยมี ๑ บทความ คือ “ศึกษาอิทธิพลของคัมภีร์มิลินทปัญหาที่มีต่อคัมภีร์อรรถกถาพระไตรปิฎก” โดยพระศรีวิสุทธิคุณ,ดร. โดยมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาของคัมภีร์ มิลินทปัญหาและคัมภีร์อรรถกถา และเพื่อศึกษาอิทธิพลของคัมภีร์มิลินทปัญหาที่มีต่อคัมภีร์อรรถกถา คำตอบที่ได้นับว่าเป็นสิ่งที่มีคุณค่ายิ่งสำหรับการนำไปปรับปรุงพัฒนาการศึกษา

ในบทความวิชาการนั้นประกอบไปด้วยมุมมองของผู้ทรงคุณวุฒิภายนอกสถาบันและมุมมองของคณาจารย์ภายในสถาบัน ซึ่งมีทั้งหมด ๑๐ บทความ ได้แก่ “พระพุทธศาสนาสมควรเป็นศาสนาประจำชาติหรือไม่?” โดยผู้ช่วยศาสตราจารย์กฤษณ์นท์ แสงมาศ “รัฐธรรมนูญกับการพัฒนาการเมือง”โดยพระมหาจุฑาทิชาญ โยธาสโน “ทิศทางการจัดการศึกษาของ มจร วิทยาเขตสุรินทร์: การพัฒนาความเป็นนานาชาติในการจัดการศึกษาท่ามกลางกระแสการศึกษาข้ามชาติในประชาคมอาเซียน” โดยนายธนู ศรีทอง “ประวัติศาสตร์พระเครื่อง หลวงปู่ดูลย์อตุโล” โดยผู้ช่วยศาสตราจารย์สุทัศน์ กองทรัพย์ “กำเนิดชีวิตมนุษย์ในวรรณคดีพุทธปรัชญา: กรณีอุ้มบุญ” โดย ดร.สุชาติ บุษย์ชยานนท์ “น้ำ(Water)” โดยพระมหาสมปาน ชาคโร, ดร. “ชนเผ่าอารยันกับบ่อเกิดและประเภทของความรู้ตะวันออก”โดยผศ.ดร.ทวีศักดิ์ ทองทิพย์ “ประโยชน์ที่ได้รับจากการศึกษาพระไตรปิฎก” โดยพระมหาวีรจิต ธีรวโส, ผศ. “นครรัฐกุญ” โดยผศ.(พิเศษ)ชาลี ชื่นรัมย์ บทความเหล่านี้เป็นอาหารสมองที่น่าลิ้มลอง

สำหรับบทความวิทยานิพนธ์ เป็นบทความของนิสิตที่ศึกษาอยู่ในหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา วิทยาเขตสุรินทร์ ซึ่งผ่านการสอบป้องกันวิทยานิพนธ์ และนำเสนองานต่อสาธารณชนมาแล้ว มีทั้งหมด ๑๕ บทความ ได้แก่ “ศึกษาวิเคราะห์ห้อมมนุษย์ในมหาสมัยสูตร” โดยพระครูอรุณเขมากร (สรรเพชญ์ ปริปัญโญ) “ศึกษาการบำเพ็ญอุชิฐานบารมีของพระโพธิสัตว์ในพระพุทธศาสนาเถรวาท” โดยนายธนภุต มีพวงผล “การศึกษาบทบาทของอนาถบิณฑิกเศรษฐีกับนางวิสาขามหาอุบาสิกา” โดยพระครูวิบูลศีลพรต (สมหมาย อาสโภ) “การศึกษาประสิทธิผลของการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในเขตอำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์” โดยพระสมพจน์ สมจิตโต(ยงทวี) “การศึกษาวิเคราะห์ขั้นตอนการมีของพระโพธิสัตว์ในพุทธศาสนา” โดยพระอธิการสุรพล ฐานจาโร “ศึกษาวิเคราะห์วิธีการเผยแผ่หลักธรรม

ของพุทธทาสภิกขุ” โดยพระครูปริยัติธรรมาภรณ์ (กิมโฆสธมโม) “การศึกษาวิเคราะห์ วรรณกรรม มหาเวสสันดรชาดก : กรณีศึกษาชุกกัณฑ์ในคัมภีร์ไบเบิล อักษรขอม” โดยพระสมหมาย ปวโร (ติตะปัน) “การศึกษาวิเคราะห์อาบัติที่สัมพันธ์กับอาหารของพระภิกษุที่ปรากฏในพระไตรปิฎก พระพุทธศาสนาเถรวาท” โดยพระครูสิริพรหมสร (สมพงษ์ พรหมสโร) “การศึกษาคติธรรมที่ปรากฏ ในเจียงเบรินพื้นบ้านจังหวัดสุรินทร์” โดยพระใส สุรบุญโญ(จำปาทอง) “การศึกษาวิเคราะห์ภิกษุใน พระพุทธศาสนาเถรวาท ” โดยพระสมปอง จันทมโม(แซ่เฮง) “การศึกษาคติธรรมในบทเทศนา ภาษาพื้นบ้านเขมรจังหวัดสุรินทร์ของพระครูพิศาลธรรมโกศล (सानนท์ สปบุญโญ)” โดยพระครูอุดม วิจารณ์ธรรม (อิสระ วิจารณ์) “ศึกษาวิเคราะห์หลักจริยธรรมที่ปรากฏในบทเพลงเจียงเบริน กรณีศึกษาเจียงเบริน อำเภอเขวาสินรินทร์ จังหวัดสุรินทร์” โดยพระครูสันติโพธิ์วัตร สนิตมโม “ศึกษาวิเคราะห์บทบาทการเผยแผ่ธรรมของพระราชาครู (หลวงปู่ดุลย์ อตุโล)” โดยพระครูปิยา จารคุณ (ประยูร ปิยวงโม) “ศึกษาความเชื่อในพิธีกรรมการเข้าทรงของชาวพุทธ : กรณีศึกษา ชุมชนบ้านศาลาสამัคคี ตำบลบ้านขบ อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์” โดยนายโยธธรา ศิริภา ประภากร “การศึกษาคติธรรมจากพิธีกรรมงานฌาปนกิจศพ ของชุมชนตำบลเทพรักษา อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์” โดยพระครูอรุณธรรมโสภิต อคควโส (เอี่ยมสะอาด) งานวิทยานิพนธ์เหล่านี้ไม่ เพียงแต่เป็นสนามทดลองสติปัญญาให้กับนิสิตเท่านั้น หากแต่ยังเป็นศูนย์รวมข้อมูลด้าน พระพุทธศาสนาที่หลากหลาย และยังเป็นแนวทางในการสืบค้นหลักพุทธธรรมที่นำมาอธิบายเชิง ประยุกต์ให้สอดคล้องกับกาลสมัยอย่างน่าสนใจ

กองบรรณาธิการ

มิถุนายน 2557

สารบัญ

สารจาการองอธิการบดี..... (ก)

บทบรรณาธิการ..... (ข)

ภาคที่ ๑ บทความวิจัย

๑ศึกษาอิทธิพลของคัมภีร์มิลินทปัญหาที่มีต่อคัมภีร์อรรถกถาพระไตรปิฎก

พระศรีวิสุทธิคุณ, ดร. ๑

ภาคที่ ๒ บทความวิชาการ

๑กำเนิดชีวิตมนุษย์ในทรรศนะพุทธปรัชญา: กรณีอุ้มบุญ

ดร.สุชาติ บุชัยชาญนนท์..... ๑๑

๑ประวัติศาสตรพระเครื่อง หลวงปู่ดูลย์อตุโล

ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุทัศน์ กองทรัพย์..... ๒๗

๑น้ำ(Water)

พระมหาสมพาน ชาคโร,ดร. ๓๓

๑ประโยชน์ที่ได้รับจากการศึกษาพระไตรปิฎก

พระมหาวิคิต ธีรวิโส, ผศ..... ๔๗

๑ทิศทางการจัดการศึกษาของ มจร วิทยาเขตสุรินทร์: การพัฒนาความเป็นนานาชาติในการจัดการศึกษาท่ามกลางกระแสการศึกษาข้ามชาติในประชาคมอาเซียน

อาจารย์ธนู ศรีทอง..... ๗๑

๑ชนเผ่าอารยันกับบ่อเกิดและประเภทของความรู้ตะวันออก

ผศ.ดร.ทวีศักดิ์ ทองทิพย์ ๘๕

ภาคที่ ๓ บทความวิทยานิพนธ์

๑ศึกษาวิเคราะห์ห่อมนุษย์ในมหาสมัยสูตร

พระครูอรุณขมากร ๙๕

๑ศึกษาการบำเพ็ญอุชิฐานบารมีของพระโพธิสัตว์ในพระพุทธศาสนาเถรวาท

นายธนกฤต มีพวงผล.....๑๐๕

©การศึกษาบทบาทชาวพุทธแบบอย่าง : กรณีศึกษาบทบาทของอนาถบิณฑิกเศรษฐีกับ
นางวิสาขามหาอุบาสิกา

พระครูวิบูลศีลพรต๑๑๕

©การศึกษาประสิทธิผลของการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในเขตอำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์

พระสมพจน์ สมจิตโต.....๑๒๕

©การศึกษาวิเคราะห์ขั้นตอนการมีของพระโพธิสัตว์ในพุทธศาสนา

พระอธิการสุรพล ฐานจาโร.....๑๓๓

©ศึกษาวิเคราะห์วิธีการเผยแผ่หลักธรรมของพุทธศาสนิกชน

พระครูปริยัติธรรมมาภรณ์๑๔๓

©การศึกษาวิเคราะห์วรรณกรรมมหาเวสสันดรชาดก:กรณีศึกษาชุกกัณฑ์ในคัมภีร์ใบลานอักษรขอม

พระสมหมาย ปวโร.....๑๕๑

©การศึกษาวิเคราะห์อาบัติที่สัมพันธ์กับอาหารของพระภิกษุที่ปรากฏในพระไตรปิฎก

พระพุทธศาสนาเถรวาท

พระครูสิริพรหมสาร๑๕๙

©การศึกษาคติธรรมที่ปรากฏในเจริ่งเบรินพื้นบ้านจังหวัดสุรินทร์

พระใส สุรพลโย๑๖๗

©การศึกษาวิเคราะห์ภิกษุในพระพุทธรูปศาสนาเถรวาท

พระสมปอง จันทมโม๑๗๕

©การศึกษาคติธรรมในบทเทศนาภาษาพื้นบ้านเขมรจังหวัดสุรินทร์ของพระครูพิศาลธรรมโกศล
(सानนท์ สพลโย)

พระครูอุดมวิสารธรรม๑๘๓

©ศึกษาวิเคราะห์หลักจริยธรรมที่ปรากฏในบทเพลงเจริ่งเบริน กรณีศึกษาเจริ่งเบริน
อำเภอเขวาสินรินทร์ จังหวัดสุรินทร์

พระครูสันติโพธิ์วัตร๑๘๙

©ศึกษาวิเคราะห์บทบาทการเผยแผ่ธรรมของพระราชวุฒาจารย์(หลวงปู่ดูลย์อตุโล)

พระครูปิยาจารย์คุณ๑๙๗

©ศึกษาความเชื่อในพิธีกรรมการเข้าทรงของชาวพุทธ:กรณีศึกษาชุมชนบ้านศาลาสამัคคี
ตำบลบ้านขบ อำเภอสว่าง จังหวัดสุรินทร์

นายโยธธรา ศิริภาพระภากร๒๐๗

©การศึกษาคติธรรมจากพิธีกรรมงานฌาปนกิจศพของชุมชนตำบลเทพรักษา อำเภอสว่าง
จังหวัดสุรินทร์

พระครูธรรมธรรมโสภิต อคควโส ๒๑๙

ศึกษาอิทธิพลของคัมภีร์มิลินทปัญหาที่มีต่อคัมภีร์อรรถกถาพระไตรปิฎก
A Study on the Milindapañhā Influence to the Theravāda Buddhist
Commentaries

พระศรีวิสุทธิคุณ, ดร.

บทคัดย่อ

สารนิพนธ์นี้ มีวัตถุประสงค์ ๒ ประการ คือ (๑) เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาของคัมภีร์มิลินทปัญหาและคัมภีร์อรรถกถา (๒) เพื่อศึกษาอิทธิพลของคัมภีร์มิลินทปัญหาที่มีต่อคัมภีร์อรรถกถาพระไตรปิฎก

จากการศึกษาพบว่า คัมภีร์มิลินทปัญหาเป็นคัมภีร์ที่แต่งขึ้นในช่วงระหว่างการรวบรวมพระไตรปิฎกกับการรณาคัมภีร์อรรถกถา คัมภีร์มิลินทปัญหาเป็นบทสนทนาธรรมระหว่างพระเจ้ามิลินท์ผู้ถามกับพระนาคเสนเถระผู้ตอบ หลักธรรมที่สนทนาโต้ตอบกันนั้นมีความสำคัญอันเป็นเหตุให้พระอรรถกถาจารย์นำไปอ้างอิงในคัมภีร์อรรถกถาที่ตนรณาคด้วย จากการศึกษพบว่าพระอรรถกถาจารย์ที่อ้างอิงถึงคัมภีร์มิลินทปัญหาในงานรณาคของตนมีเพียงรูปเดียวเท่านั้น คือ พระพุทธโฆสะจารย์

ในการอ้างอิงทั้งหมดนั้น ผู้วิจัยพบประเด็นในการอ้างอิงที่ใช้คำว่าอิทธิพล คือ อิทธิพลในด้านแนวคิดหรือการตีความ, อิทธิพลด้านวิธีการเขียน, อิทธิพลด้านการวินิจฉัยเกี่ยวกับพระพุทธองค์, อิทธิพลด้านการวินิจฉัยเกี่ยวกับหลักธรรม, อิทธิพลด้านการวินิจฉัยเกี่ยวกับวินัย, อิทธิพลด้านการวินิจฉัยพระอภิธรรม และอิทธิพลด้านอื่น ๆ

Abstract

This thematic paper is aimed at studying influence of Milindapañhā to Theravāda Buddhist Commentaries. The objectives of studies are 1) to study history of Milindapañhā and history of Buddhist Commentaries 2) to study the influence of Milindapañhā on Buddhist Commentaries.

From the study, it is found that the Milindapañhā was the one composed during the time of collecting the tipitaka and composition of the commentaries. The Milindapañhā is the Drama-conversation of Milinda and Nāgasena-Thera. The

Doctrinal principles are importance for the Commentator who brought them to be quoted in the Buddhist commentaries composed by him.

From the study, it is found that here was only one compensator who brought the Milindapañhā to be quoted. In such a quotation, the research found the seven importance points, namely:- (1) The influence of thought or the explanation. (2) The influence of the method of writing. (3) The influence of the contemplation about the Buddha who was of the great characteristics. (4) The influence of the Doctrinal contemplation. (5) The influence of the Vinaya contemplation. (6) The influence of the Abhidhamma contemplation. (7) The other influences.

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ชาวพุทธทราบกันดีแล้วโดยทั่วไปว่า หลักคำสอนของพระบรมศาสดาที่ยังคงอยู่ トラบเท่าทุกวันนี้ก็เพราะการที่เหล่าสาวกทั้งหลายได้ทำการรวบรวมและบันทึกเอาไว้ ทั้งในรูปแบบการท่องจำเชิงมุขปาฐะและพัฒนาเป็นการจดบันทึกลงในคัมภีร์ในภายหลัง ทั้งนี้ก็เพื่อรักษาเนื้อหาคำสอนที่พระศาสดาได้ค้นพบและดำเนินการสั่งสอนในสมัยพุทธกาล ให้ดำรงคงอยู่ตลอดไป อย่างไรก็ตาม หากจะหันมาพิจารณากรอบความคิดและพัฒนาการของการบันทึกหลักคำสอนของพระพุทธองค์นั้น ก็จะพบว่า มีรูปแบบของการบันทึกที่แตกต่างกัน โดยในระยะแรกหลังพุทธปรินิพพานแล้ว เหล่าสาวกนำโดยพระมหากัสสปะ ก็ได้ทำสังคายนา รวบรวมพระธรรมวินัยในรูปแบบมุขปาฐะขึ้น และมีข้อกำหนดว่า การทำสังคายนาครั้งนั้น เป็นการสังคายนาของฝ่ายเถรวาท เพราะมีมติที่มุ่งรักษาความสมบูรณ์ของพระพุทธพจน์ และพุทธบัญญัติไว้โดยไม่มีการตัดทอนหรือเพิกถอนแต่อย่างใด ต่อมาอีกร้อยปี กระแสการบันทึกคำสอนของพระพุทธองค์ได้เกิดแรงกระตุ้น เมื่อมีการปฏิบัติผิดหลักของฝ่ายเถรวาทเกิดขึ้น และมีการแตกนิกายของพระภิกษุในพระพุทธศาสนาที่เมืองเวสาลี ภายใต้เงื่อนไขของความเห็นต่างในเรื่องหลักคำสอน (ทิสฺส สามัญญา) ข้อวัตรปฏิบัติ (สีลสามัญญา) กระทั่งมีการแตกแยกจากกลุ่มเถรวาทเดิมไปเป็นนิกายต่าง ๆ ตามคติความเชื่อและหลักปรัชญาของ

ตนมากถึง ๑๘ นิกาย^๑ โดยที่นิกายเหล่านี้ (ยกเว้นเถรวาทเดิม) ได้มีการแต่งตำราหรือคัมภีร์ขึ้นมาเพื่อสนับสนุนความเชื่อของกลุ่มตนอีกเป็นจำนวนมาก ทำให้เกิดกระแสความแพร่หลายของหลักคำสอนและรูปแบบของคัมภีร์ขึ้นเป็นจำนวนมาก จากกรณีดังกล่าว หลังพุทธศตวรรษที่ ๑ ก็ทำให้มีคัมภีร์ที่บันทึกหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาเกิดขึ้นมามากมาย และมีความแตกต่างไปจากเนื้อหาของการบันทึกของฝ่ายเถรวาทที่ยังคงรักษา รูปแบบการบันทึกคำสอนแบบมุขปาฐะอยู่เช่นเดิม

ประเด็นเรื่องการพัฒนาเกี่ยวกับการจดบันทึกหลักคำสอนนั้น เราได้พบว่า หลังจากการสังคายนาครั้งที่ ๒ ที่เมืองเวสาลีแล้ว ก็เกิดการจดบันทึกหรือแต่งคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาขึ้นมาอีกเป็นจำนวนมาก โดยที่ ความ แพร่ หลาย ของ คัม ภีร์ ทางพระพุทธศาสนานั้นได้ปรากฏชัดเจนมากในคราวสังคายนาครั้งที่ ๓ สมัยพระเจ้าอโศกมหาราช ที่พระเจ้าอโศกมหาราชได้ตรวจสอบและชำระพระธรรมวินัยแล้วพบว่า มีหลักคำสอนของพระภิกษุในพระพุทธศาสนาที่ผิดแผกไปจากรูปแบบดั้งเดิมเป็นจำนวนมาก เป็นเหตุให้พระโมคคัลลีบุตรติสสเถระแต่งคัมภีร์กถาวัตถุขึ้นเพื่อตอบโต้หรือแสดงความชัดเจนใน

^๑ สุชีพ ปุญญานุภาพ, พระไตรปิฎกฉบับประชาชน พิมพ์รวมเล่มเดี่ยวจบ ครั้งที่ ๑๕/๒๕๓๗, (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๓๗), หน้า ๖๘๕ – ๖๘๖.

เรื่องพระอภิธรรมกับหลักคำสอนของพระภิกษุกลุ่มอื่นหรือนิกายอื่นในยุคนั้น อันแสดงให้เห็นว่ารูปแบบการบันทึกคำสอนของพระพุทธองค์นั้นได้แพร่หลายแล้วตั้งแต่สมัยสังคายนาครั้งที่ ๒ และความแพร่หลายดังกล่าวนี้ได้แพร่ขยายตามกระแสความเชื่อของพระพุทธศาสนานิกายที่แผ่ไปในดินแดนต่างอินเดียและมีการใช้ภาษาถิ่นในการจดบันทึก

ในดินแดนทางเหนือของประเทศอินเดียซึ่งเป็นดินแดนที่พระพุทธศาสนานิกายสรวาสติวาทินได้เผยแผ่ไปถึงในราวพุทธศตวรรษที่ ๑-๒ ก็ได้มีการแต่งคัมภีร์เป็นจำนวนมาก และที่มีชื่อเสียงมากที่สุดคือมิลินทปัญหาที่เชื่อกันว่าแต่งขึ้นในอินเดียเหนือ ราวพุทธศตวรรษที่ ๔-๕ ในระยะนั้นพระพุทธศาสนายังไม่ได้แตกแยกออกเป็นนิกายมหายานฝ่ายเหนือและนิกายเถรวาทฝ่ายใต้ มิลินทปัญหาเดิมอาจจะแต่งเป็นภาษาสันสกฤตหรือปรากฤตเช่นเดียวกับคัมภีร์อื่น ๆ ที่รจนาขึ้นทางอินเดียตอนเหนือ แต่ฉบับเดิมสูญหายไปแล้ว คงเหลือเฉพาะที่ปรากฏในภาษาอื่น ๆ เช่น ภาษาบาลีของลังกา เป็นต้น

ความที่คัมภีร์มิลินทปัญหา เป็นคัมภีร์ที่มีชื่อเสียง และเป็นคัมภีร์ในเชิงการแก้ปัญหาเกี่ยวกับข้อสงสัยในหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาในยุคต้นอันมีปมที่ยังไม่ได้รับคำอธิบายมากนัก เช่น ปัญหาเรื่องจิต ปัญหาเรื่องมหาปุริสลักขณะ หรือปัญหาว่าทำไมพระพุทธเจ้าไม่เป็นผู้หญิง หรือผู้หญิงเป็นพระพุทธเจ้าไม่ได้เพราะเหตุไร เป็นต้น

มิลินทปัญหา เป็นคัมภีร์ที่เชื่อกันว่าแต่งขึ้นก่อนที่จะมีการจดบันทึกคำสอนของพระพุทธองค์ พร้อมทั้งอรรถกถาขยายความเนื้อหาคำสอนลงในใบลานของบรรดาพระภิกษุชาวลังกา เมื่อราวพุทธศก ๗๐๐ ในประเทศศรีลังกา และก่อนกาลที่พระพุทธโฆसाจารย์เดินทางไปแปลพระไตรปิฎกจากภาษาสิงหลมาเป็นภาษาบาลี และที่สำคัญยิ่งอีกอย่างหนึ่งคือท่านยังแต่งอรรถกถาเพิ่มเติมในราวพุทธศก ๙๕๔ ทำให้ประจักษ์ชัดเจนว่า ในการแต่งอรรถกถาของพระอรรถกถาจารย์ชาวลังกา และของพระพุทธโฆสาจารย์นั้น ต่างก็ได้นำเอาเนื้อหาบางส่วนในคัมภีร์มิลินทปัญหามาประกอบในการอธิบายปัญหาหรือเนื้อความของพระไตรปิฎกด้วย เช่น ในการอธิบายปัญหาเรื่องเวลาที่พระพุทธองค์ทรงแสดงความสมบูรณ์ของอวัยวะเพศที่สมบูรณ์ตามหลักมหาปุริสลักขณะแก่พราหมณ์หรือมาณพจำนวนกว่าร้อยคน การที่กระทำเช่นนั้นพระองค์ไม่ทรงมีความละอายเลยหรืออย่างไร ซึ่งกรณีเช่นนี้ พระอรรถกถาจารย์ก็ได้นำเนื้อความในมิลินทปัญหา^๒ มาแสดงว่า

ข้อที่พระนาคเสนอุก
พระยามิลินท์ถามว่า ข้าแต่พระ

^๒ เตปิฎกจูฬายมมहाเถระ, มิลินทปัญหา
ปกรณ์, ไทย-รัฐ มหาลุพาลกรณนิทยาลเยน ปกาสิต,
อนุสรณีย์ พุทธวสเส ๒๕๔๐, (กรุงเทพ : โรงพิมพ์
วิญญาน ๒๕๔๐), หน้า ๑๘๐-๑๘๒.

พระพุทธโฆสาจารย์อังกใน ที.สี.อ. (บาลี)
๑/๒๘๗-๒๘๘/๒๔๗-๒๔๙, ม.อุ.อ. (บาลี) ๒/๓๘๕/
๒๖๖-๒๖๗, ชุ.สุ.อ. (บาลี) ๒/๕๕๓/๒๗๗-๒๗๘.

นาคเสนผู้เจริญ พระผู้มีพระภาค
เจ้าทรงกระทำสิ่งที่ทำได้ยาก
หรือดังนี้ ได้กล่าวไว้แล้ว. พระ
นาคเสนเถระถวายพระพรว่า
ดูก่อนมหาบพิตร พระพุทธองค์
ทรงทำอะไรหรือ?

พระยามิลินท์ตรัสว่า
ข้าแต่ท่านผู้เจริญ พระผู้มีพระ
ภาคเจ้าทรงแสดงโอกาสที่
มหาชนเขาถือว่าเป็นความอาย
แก่อันเตवासิกของพรหมายู
พราหมณ์ แก่พราหมณ์ ๑๖ คน
ผู้เป็นอันเตवासิกของพราหมณ์
อุตตระและของพราหมณ์ชื่อพาว
รี และแก่มาณพ ๓๐๐ คนผู้เป็น
อันเตवासิกของเสลพราหมณ์

พระนาคเสนเถระถวาย
พระพรว่า ดูก่อนมหาบพิตร
พระพุทธองค์ไม่ได้ทรงแสดงพระ
คุณะ พระผู้มีพระภาคเจ้าทรง
แสดงพระฉายา ทรงบันดาล
ด้วยพระฤทธิ์ แสดงเพียงพระรูป
เงา ๆ ยังทรงนุ่งผ้าสบงอยู่ ยัง
คาดประคตเอวอยู่ และยังคงห่ม
ผ้าจีวรอยู่ ถวายพระพร

พระยามิลินท์ถามว่า
เมื่อเห็นพระฉายาแล้วก็เป็นอัน
เห็นพระคุณะด้วยใช่หรือไม่

พระนาคเสนเถระถวาย
พระพรว่า ชื่อนั้นจงยกไว้เกิด
สัตว์ผู้เห็นหทัยรูปแล้วรู้ได้พึงมี
พระสัมมาสัมพุทธเจ้าก็พึงนำ
พระหทัยมั่งสะออกมาแสดง
พระยามิลินท์รับว่า
ท่านนาคเสนขอรับ ท่านพูด
ถูกต้องแล้ว

นอกจากนั้น ยังมีการนำข้อวินิจฉัยใน
อีกหลาย ๆ เรื่องที่ปรากฏในมิลินทปัญหามา
ประกอบการแต่งอรรถกถา เช่น เรื่องการ
แสดงยมกปาฏิหาริย์สอดล้นเข้าไปในช่องหู
เรื่องอาบัติเล็กน้อย เรื่องที่ไม่พระพุทธรูป
ไม่ถือกำเนิดพร้อมกัน ๒ พระองค์ เรื่องความ
แตกต่างระหว่างการรู้แบบสัญญา การรู้แบบ
วิญญาน และการรู้แบบปัญญาว่าแตกต่างกัน
อย่างไร ปัญหาเรื่องจิตชั่วลัดมือเดียวว่ามี
อานุภาพหรือการทำงานอย่างไร เป็นต้น
นอกจากนั้นยังปรากฏในเนื้อหาของคัมภีร์ของ
พระอรรถกถาจารย์อื่น ๆ เช่น ในวิสุทธิมรรค
ธัมมปทัฏฐกถา เป็นต้น

ทั้งหมดที่กล่าวมานี้ เราจะพบว่า
คัมภีร์มิลินทปัญหาของนักปราชญ์ชาวอินเดีย
เหนือได้เข้ามามีอิทธิพลต่อการเขียนอธิบาย
ความในวรรณกรรมทางพระพุทธศาสนาฝ่าย
เถรวาท เป็นอย่างมาก โดยเฉพาะในการแต่ง
อรรถกถาของพระอรรถกถาจารย์ฝ่ายเถรวาท
ในเกาะสิงหล ได้นำเอาหลักการและวิธีการ
แก้ปัญหาเกี่ยวกับพระธรรมวินัยที่ปรากฏในมิลินทปัญหามาประกอบด้วย เป็นจำนวนมาก

ทำให้เห็นได้ว่า ความเป็นจริงนั้นในการจารึกหรือการรวบรวมหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา ฝ่ายเถรวาทไม่เพียงแต่รวบรวมหลักฐานจากแหล่งข้อมูลที่มีอยู่เฉพาะของฝ่ายเถรวาทเองเท่านั้น หากแต่ได้รวบรวมจากหลักฐานข้อมูลแหล่งอื่น ๆ ด้วย ซึ่งวิธีการดังกล่าวนี้แสดงให้เห็นว่า ฝ่ายเถรวาทไม่ได้ปฏิเสธคัมภีร์เป็นภูมิปัญญาของกลุ่มพุทธศาสนาฝ่ายเหนือที่แยกตัวออกไปในคราวสังคายนาครั้งที่ ๒ เลยแม้แต่น้อย และในการแต่งคัมภีร์อรรถกถาของฝ่ายเถรวาทก็ได้ใช้หลักฐานข้อมูลที่หลากหลาย ไม่ได้มีการแต่งเอง แต่เป็นการอาศัยการรวบรวมเรียบเรียงอย่างเป็นระบบจากหลาย ๆ คัมภีร์ซึ่งหนึ่งในจำนวนนั้นก็คือคัมภีร์มิลินทปัญหา รวมอยู่ด้วย ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษารายละเอียดในประเด็นที่เกี่ยวกับอิทธิพลของคัมภีร์มิลินทปัญหาที่มีต่อคัมภีร์อรรถกถาว่า มีการนำหลักฐานในเนื้อหาของคัมภีร์มิลินทปัญหามาใช้อย่างไรและเพื่อมุ่งที่จะตอบปัญหาอะไร และเพราะเหตุใดคัมภีร์มิลินทปัญหาจึงได้รับการยอมรับจากผู้เรียบเรียงอรรถกถา เป็นต้น ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าเมื่อได้ผลการวิจัยเช่นใดแล้ว น่าจะเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาของผู้ที่สนใจในประเด็นดังกล่าวในอนาคตต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาของคัมภีร์มิลินทปัญหาและคัมภีร์อรรถกถา
๒. เพื่อศึกษาอิทธิพลของคัมภีร์มิลินทปัญหาที่มีต่อคัมภีร์อรรถกถา

ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษานี้ ผู้วิจัยต้องการศึกษาอิทธิพลของคัมภีร์มิลินทปัญหาที่มีต่อคัมภีร์อรรถกถา โดยข้อมูลที่จะศึกษาได้มาจากหลักฐานข้อมูลที่เกี่ยวข้องในพระไตรปิฎกอรรถกถา ฎีกาและหนังสือตำราและงานเขียนต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนี้

นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

อิทธิพล หมายถึง การที่คัมภีร์มิลินทปัญหาได้เข้าไปมีอิทธิพลต่อพระอรรถกถาจารย์ในการแต่ง หรือการรวบรวมเรียบเรียงคัมภีร์อรรถกถาที่ลังกา

ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

พระมหาวิสิษฐ์ ปญญาพตฺตโน (ภชว.) กล่าวไว้ในงานวิจัยเรื่อง การศึกษาเชิงวิเคราะห์เรื่องอุปมาภพในมิลินทปัญหา สรุปได้ว่า คัมภีร์มิลินทปัญหาเป็นเรื่องราวการโต้ตอบปัญหาระหว่างพระเจ้ามิลินท์ผู้ถามกับพระนาคเสนผู้ตอบ เป็นคัมภีร์ที่สำคัญยิ่งในพระพุทธศาสนาเถรวาท พระอรรถกถาจารย์ในลังกาโดยเฉพาะพระพุทธโฆสาจารย์มักอ้างอิงข้อคิดเห็นในคัมภีร์นี้เป็นหลักฐานยืนยันการตีความหมายพุทธธรรมในงานของท่าน

คัมภีร์มิลินทปัญหามีคุณค่าทั้งในด้านเนื้อหาสาระที่สอดคล้องตามบาลีพระไตรปิฎก และในด้านอรรถรสแห่งวรรณคดีบาลี เป็นคัมภีร์พุทธปรัชญาที่มีลีลาการดำเนินเรื่องที่ชวนติดตามเช่นเดียวกับบทสนทนาของพลาโต (Dialogues of Plato) ลักษณะเด่นของคัมภีร์

คือการใช้อุปมาอุปไมย ปัญหาที่ไม่ชัดเจนก็ทำให้ชัดเจน สิ่งที่เป็นนามธรรมก็สามารถนำมาเปรียบเทียบให้เห็นเป็นรูปธรรมได้อย่างชัดเจน^๓

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) มีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

๑. แหล่งข้อมูลชั้นปฐมภูมิ (Primary Sources) คือพระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย จำนวน ๔๕ เล่ม คัมภีร์อรรถกถา ฎีกา อนุฎีกาและปกรณ์วิเสส

๒. แหล่งข้อมูลชั้นทุติยภูมิ (Secondary Sources) ได้แก่ ตำรา เอกสาร และงานวิจัยอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

๓. ศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูล

๔. เรียบเรียง สรุปและนำเสนอผลการวิจัย

ประโยชน์ที่จะได้รับ

๑. ทำให้ทราบถึงประวัติความเป็นมาของคัมภีร์มิลินทปัญหาและคัมภีร์อรรถกถา

๒. ทำให้ทราบถึงผลการวิเคราะห์อิทธิพลของคัมภีร์มิลินทปัญหาที่มีต่อคัมภีร์อรรถกถา

สรุปผลการวิจัย

มิลินทปัญหา เป็นคัมภีร์ที่แต่งขึ้นในช่วงระหว่างการรวบรวมพระไตรปิฎกกับการรจนาคัมภีร์อรรถกถา เป็นบทสนทนาระหว่างพระเจ้ามิลินท์ผู้ถามกับพระนาคเสนเถระผู้ตอบ มีบทสนทนาโต้ตอบนั้นเองเป็นโครงสร้างของคัมภีร์ โดยจัดเนื้อหาสาระเป็นวรรค ประกอบด้วยหลักธรรมซึ่งเป็นที่น่าสนใจในยุคที่แต่ง และหลักธรรมที่สนทนาโต้ตอบกันนั้นมีความสำคัญอันเป็นเหตุให้ในยุคการแต่งคัมภีร์อรรถกถา พระอรรถกถาจารย์นำไปอ้างอิงในคัมภีร์อรรถกถาที่ตนรจนาด้วย จากการศึกษาพบว่า พระอรรถกถาจารย์ที่อ้างอิงถึงคัมภีร์มิลินทปัญหาในงานรจนาของตนมีเพียงรูปเดียวเท่านั้น คือ พระพุทธโฆสาจารย์ โดยที่ท่านใช้คำว่า วุตตเมตฺ นาคเสนตเถเรน ... บ้าง วุตตเมตฺ ... บ้าง ในการอ้างอิงทั้งหมดนั้น ผู้วิจัยพบประเด็นในการอ้างอิงที่ใช้คำว่าอิทธิพล ดังนี้ คือ อิทธิพลในด้านแนวคิดหรือการตีความ, อิทธิพลด้านวิธีการเขียน, อิทธิพลด้านการวินิจฉัยเกี่ยวกับพระพุทธองค์, อิทธิพลด้านการวินิจฉัยเกี่ยวกับหลักธรรม, อิทธิพลด้านการวินิจฉัยเกี่ยวกับวินัย, อิทธิพลด้านการวินิจฉัยพระอภิธรรม และอื่น ๆ คือ ไพนรกและการอุปมา-อุปไมย โดยสรุป คือ

อิทธิพลในด้านแนวคิดหรือการตีความ พระพุทธโฆสาจารย์อ้างอิงในสมันตปาสาทิกา อรรถกถาพระวินัยปิฎก โดยอ้างอิงคำว่า อาหจฺปท ในคัมภีร์มิลินทปัญหา

^๓ พระมหาวิสิษฐ์ ญาณวาทโน (ภุชวี), “การศึกษาเชิงวิเคราะห์เรื่องอุปมาอุปไมยในมิลินทปัญหา, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๔๕.

อิทธิพลด้านวิธีการเขียน ผู้วิจัยเชื่อว่า พระพุทธโฆสอาจารย์ก็เลือกใช้ภาษาบาลี เหมือนกับที่อรรถกถาอื่นๆ ที่แม้ถูกแปลเป็น ภาษาสิงหลแล้ว ท่านก็ปรีวรตกลับเป็นภาษา บาลีอีก

อิทธิพลด้านการวินิจฉัยเกี่ยวกับพระ พุทธองค์ แบ่งประเด็นย่อยออกเป็น ๒ คือ (๑) ประเด็นที่พระพุทธเจ้าแสดงคุณวิเศษ พระพุทธโฆสอาจารย์นำมาอ้างอิง ๓ ครั้ง คือใน สุมังคลวิลาสินี อรรถกถาที่ขนิทาย พระ สุตตันตปิฎก, ในปัญจสุทนี อรรถกถา มัชฌิมนิกาย พระสุตตันตปิฎก, ในปรมัตถ โชติกา อรรถกถาขุททกนิกาย พระ สุตตันตปิฎก และ (๒) ประเด็นเกี่ยวกับการที่ พระพุทธเจ้าเกิดขึ้นคราวหนึ่งไม่เกิน ๑ พระองค์ พระพุทธโฆสอาจารย์อ้างอิง ๔ ครั้ง คือในสุมังคลวิลาสินี อรรถกถาที่ขนิทาย พระ สุตตันตปิฎก, ในปัญจสุทนี อรรถกถามัชฌิ มนิกาย พระสุตตันตปิฎก, ในมโนรธปุรณี อรรถกถาอังคุตตรนิกาย พระสุตตันตปิฎก และในสัมโมหวิโนทนี อรรถกถาวิภังค์ พระ อภิธรรมปิฎก

อิทธิพลด้านการวินิจฉัยเกี่ยวกับ หลักธรรม ผู้วิจัยเชื่อว่าพระพุทธโฆสอาจารย์ ยืนยันบพว่า อาหจกปท รวมกับองค์ประกอบ เหล่าอื่นอีกมากมาเป็นบทตั้งแล้วตีความ หลักธรรม อิทธิพลด้านนี้อ้างอิงในสมันตปา สาทิกา อรรถกถาพระวินัยปิฎก

อิทธิพลด้านการวินิจฉัยเกี่ยวกับวินัย เป็นประเด็นเดียวกับการวินิจฉัยหลักธรรม ผู้วิจัยเชื่อว่าพระพุทธโฆสอาจารย์ยืนยันบพว่า อาหจกปท รวมกับองค์ประกอบเหล่าอื่นอีก มากมาเป็นบทตั้งแล้วตีความพระวินัย อิทธิพลด้านนี้อ้างอิงในสมันตปาสาทิกาอรรถ กถาพระวินัยปิฎก ประเด็นต่อมาที่อ้างถึงวินัย คือสิกขาบทเล็กน้อย พระพุทธโฆสอาจารย์ได้ อ้างอิงในในสุมังคลวิลาสินีอรรถกถาที่ขนิทาย พระสุตตันตปิฎก และประเด็นเกี่ยวกับการไม่ เป็นอาบัติเพราะฝัน พระพุทธโฆสอาจารย์ อ้างอิงในสมันตปาสาทิกาอรรถกถาพระวินัย ปิฎก

อิทธิพลด้านการวินิจฉัยพระอภิธรรม แยกเป็น ๓ ประเด็นย่อย คือ (๑) ประเด็น เกี่ยวกับความเร็วของจิต พระพุทธโฆสอาจารย์ อ้างอิง ๒ ครั้ง คือในสารัตถปกาสินี อรรถ กถาสังยุตตนิกาย พระสุตตันตปิฎก และใน มโนรธปุรณี อรรถกถาอังคุตตรนิกาย พระ สุตตันตปิฎก (๒) ประเด็นความต่างกัน ระหว่างสัญญา วิญญาณและปัญญา พระ พุทธโฆสอาจารย์อ้างอิงในสารัตถทีปนี อรรถ กถาสังยุตตนิกาย พระสุตตันตปิฎก และ (๓) ประเด็นเกี่ยวกับความหมายขององค์ธรรมคือ อินทรีย์ พระพุทธโฆสอาจารย์อ้างอิงในอัฐฐ สาลินี อรรถกถาธรรมสังคณี พระอภิธรรม ปิฎก

อิทธิพลด้านอื่นๆ คือเรื่องความร้อน ในอเวจีมหานรก พระพุทธโฆสจารย์อ้างอิงใน ปรมัตถโชติกา (ธัมมปทัฏฐกถา) และการ

อุปมา-อุปไมย พระพุทธโฆสจารย์ใช้ทุกคัมภีร์
อรรถกถาที่ท่านแต่ง

เมื่อสรุปตามอรรถกถาพระไตรปิฎก
แล้ว พบว่าพระสูตรตันตปิฎกอ้างอิงมากที่สุด
รองลงมาคือพระอภิธรรมปิฎก และพระวินัย
ปิฎก อ้างอิงน้อยที่สุด

ข้อเสนอแนะเพื่อการทำวิจัยครั้งต่อไป

ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยตามหลักการ
และวิธีการ แล้วได้นำเสนอครบแล้วทุกอย่าง

ตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ แต่ยังมีประเด็นที่
น่าสนใจ ควรแก่การศึกษาค้นคว้า จึง
เสนอแนะเพื่อการศึกษาวิจัยดังนี้

- ๑) การศึกษารูปแบบภาษาบาลีใน
คัมภีร์มิลินทปัญหา
- ๒) การศึกษาวิเคราะห์หลักการ
ตีความพระพุทธพจน์ในคัมภีร์มิลิน
ทปัญหาที่ได้รับมาจากคัมภีร์
เปฏโฏเทศและเนตติปกรณ์

บรรณานุกรม

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **มิลินทปญฺหอยุคฺคกถา-ฎีกา** ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์วิญญูญาณ, ๒๕๕๑.
พระมหาวิศิษฐ์ ปญฺญาวฑฒโน (กฤษวี). “การศึกษาเชิงวิเคราะห์เรื่องอุปมาอุปไมยในมิลินทปัญหา”.
วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย, ๒๕๔๕.

(ภาพกิจกรรม ป.โท)

กำเนิดชีวิตมนุษย์ในทฤษฎีพุทธปรัชญา: กรณีอุ้มบุญ

ดร.สุชาติ บุษย์ชญาณนท์
มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

บทนำ

ท่ามกลางกระแสสังคมปัจจุบันได้มีการกล่าวถึงการอุ้มบุญหรือการตั้งครรภ์แทนตามสื่อต่าง ๆ เกี่ยวกับการให้กำเนิดบุตรที่มีการใช้เทคโนโลยีช่วยในการเจริญพันธุ์เพื่อช่วยในมีบุตรยาก แต่ก็มีปัญหาอยู่ว่าการอุ้มบุญหรือการตั้งครรภ์แทนนั้นมีปัญหาซับซ้อนหลายอย่างทั้งในแง่กฎหมายและศีลธรรม เนื่องจากการกระทำดังกล่าวเป็นการกระทำผิดธรรมชาติและการนำมนุษย์มาใช้เป็นเครื่องมือในการผลิตเด็กเพียงเพื่อแสวงหาผลประโยชน์ทางการค้า การรับตั้งครรภ์แทนหรือการอุ้มบุญจึงเป็นเสมือนกับการซื้อขายเด็กโดยที่หญิงที่รับตั้งครรภ์แทนต้องการสิ่งแลกเปลี่ยนเป็นค่าตอบแทนจากการรับตั้งครรภ์แทนเท่านั้น การตั้งครรภ์แทนหรือการอุ้มบุญเป็นการให้ชีวิต ๆ หนึ่งเกิดขึ้นจะเป็นบุญหรือเป็นบาปก็ตาม แต่ในที่นี้จะกล่าวเพียงในแง่แนวความคิดของนักปรัชญาศาสนา และวิทยาศาสตร์ มองการกำเนิดชีวิตมนุษย์อย่างไร อย่างไรก็ตามในประเด็นนี้จะขอกกล่าวถึงการกำเนิดชีวิตมนุษย์เอาไว้ ๔ มิติ คือ

๑. มิตินักปรัชญาที่มีต่อการกำเนิดชีวิตมนุษย์

คติความคิดเรื่องการเกิดของชีวิตมนุษย์ตามทัศนะของนักปรัชญาในนี้จะขอนำเสนอแนวความคิดบางท่านที่มีต่อการกำเนิดแต่งชีวิตพอสังเขปดังต่อไปนี้

ธาลีส (Thales : ๖๒๔ – ๕๔๘ ก่อน ค.ศ.) นักปรัชญากรีกยุคแรกทางปรัชญาได้ให้ทัศนะปฐมธาตุแห่งชีวิตเอาไว้ว่า โลกเกิดจากการรวมตัวของสสารดั้งเดิม (Prime matter) คือ น้ำ เป็นปฐมธาตุ (First Element) เป็นบ่อเกิดของสรรพสิ่งที่มีการรวมตัวของน้ำ ๆ เป็นสิ่งที่มีอนุภาคเล็กที่สุดจุดแบ่งย่อยออกไปอีกไม่ได้ ดังนั้นน้ำจึงเป็นที่มาของสิ่งทั้งปวงรวมทั้งชีวิตมนุษย์ด้วย ดังที่ปรากฏเป็นแก่นแท้ (Substances) คือน้ำอสุจิ (semen) โลหิต (blood) และของเหลว (sap) ที่หล่อเลี้ยงภายในร่างกาย^๒ จึงเป็นเหตุให้ธาลีสคิดว่าปฐมธาตุของชีวิตมนุษย์คือน้ำ

^๑ พระราชวรมณี (ประยูร ธมมจิตโต). ปรัชญากรีก บ่อเกิดภูมิปัญญาตะวันตก. พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สยาม. ๒๕๔๔. หน้า ๓๕.

^๒ W.K.C. Guthrie. Pre-socratic Philosophy. Encyclopedia of Philosophy. Vol. ๗ : ๗๖๐

อานักซิมานเดอร์ (Anaximander : ๖๑๐ – ๕๔๖ ก่อน ค.ศ.) ได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับ ปฐมธาตุแห่งชีวิตเอาไว้ว่า ปฐมธาตุเป็นสสารที่ไร้รูป (Formless Material) กล่าวคือไม่มีรูปลักษณะเหมือนสิ่งใดๆ ที่คนเรารู้จัก ไม่สามารถมองเห็นด้วยตาเปล่าได้มีสถานะนิรันดร์ ไม่มีที่สิ้นสุดที่เรียกว่า อนันต์ (Infinite) หมายถึงแหล่งกำเนิดสรรพสิ่งในโลกนี้ล้วนมาจากอนันต์ทั้งสิ้น^๕ อานักซิมานเดอร์ได้อธิบายเกี่ยวกับกำเนิดมนุษย์ไว้อย่างน่าสนใจไว้ว่า “มนุษย์คนแรกถือกำเนิดจากสิ่งที่มีชีวิตชนิดอื่น (the first human being have been born from living things of another kind)”^๔

อานักซิเมเนส (Anaximenes : ๕๙๕ – ๕๒๘ ก่อน ค.ศ.) ได้แสดงทัศนะเกี่ยวกับปฐมธาตุของสิ่งมีชีวิตไว้ว่า ปฐมธาตุของสรรพสิ่งเกิดจากอากาศ อากาศแผ่ขยายออกไปไม่มีที่สิ้นสุดและมีพลังขับเคลื่อนในตัวเอง เมื่ออากาศรวมตัวกัน (Condensation) มาก อุณหภูมิในอากาศจะลดลง อากาศจะมีความเย็นมากขึ้น อากาศก็จะกลายเป็นน้ำ ดิน หิน เป็นต้นได้ ด้วยเหตุนี้ทุกสิ่งทุกอย่างจึงมีต้นเหตุมาจากอากาศทั้งสิ้น

^๕ วิชา สุธิคุปต์. อภิปรัชญา. พิมพ์ครั้งที่ ๖. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง. ๒๕๔๖. หน้า ๕๒.

^๔ Charles H.Kahn. Anaximander. Encyclopedia of Philosophy. Vol. ๑ : ๑๘๔.

ดังนั้น อากาศจึงเป็นปฐมเหตุของสรรพสิ่ง^๕ อานักซิเมเนสเชื่อว่าชีวิตคือลมหายใจ^๖

เพลโต (Plato) นักปรัชญาฝ่ายจิตนิยมได้แสดงทัศนะเกี่ยวกับชีวิตมนุษย์เอาไว้ว่า เป็นสิ่งทวิลักษณ์ (The dualist view of man)^๗ กล่าวคือชีวิตประกอบด้วยกาย (Body) และ จิต (Mind) เพลโตได้มองว่ากายเป็นสสาร (Material) เป็นสิ่งบกพร่องไม่สมบูรณ์เป็นบ่อเกิดแห่งความชั่วร้าย และสูญสลายได้ แต่จิตนั้นเป็นอสสารที่อยู่เหนือเหตุผลทางประสาทสัมผัสเป็นธรรมชาติดั้งเดิมและเป็นตัวตนภายในของมนุษย์ มีการแยกตัวอยู่ต่างหากจากร่างกาย มีอิทธิพลเหนือร่างกาย จิตเป็นตัวกำหนดให้มนุษย์มีความคิด มีวิธีการคิด มีวิธีการปฏิบัติในการดำเนินชีวิตด้วยเหตุผล

ฮอบบ์ (Hobbes : ๑๕๘๘ – ๑๖๗๙) นักปรัชญาฝ่ายสสารนิยมชาวอังกฤษได้แสดงทัศนะเกี่ยวกับชีวิตมนุษย์เอาไว้ว่ามนุษย์เป็นเพียงสสารหรือร่างกายเท่านั้น มนุษย์มีลักษณะที่คล้ายกับจักรกล ถึงแม้ว่ามนุษย์จะมี

^๕ สติธ วงศ์สวรรค์. ปรัชญาเบื้องต้น. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : อักษรพิทยาพิมพ์. ๒๕๔๓. หน้า ๔๐.

^๖ W.K.C. Guthrie. Pre-socratic Philosophy. Encyclopedia of Philosophy. Vol. ๗ : ๗๖๑. “Just as our soul, which is air, integrates us, so breath and air surround the whole cosmos”.

^๗ ศ.จ.จรูญ วงศ์ละคร. ปรัชญาเบื้องต้น. พิมพ์ครั้งที่ ๓. เชียงใหม่ : สันติธรรมการพิมพ์. ๒๕๓๙. หน้า ๑๐๙.

สมองที่ซับซ้อนแต่สมองก็เป็นเพียรสสาร สมองเป็นส่วนหนึ่งของร่างกายและสมองสั่งงานมนุษย์ให้ทำ ดังนั้นฮอบบ์จึงมีได้แสดงทัศนะว่ามนุษย์เสมือนกับหุ่นยนต์ที่เคลื่อนไหวได้ กล่าวคือเปรียบเหมือนกับจักรกล^{๙๙}

ลูเครติอุส (Lucretius) นักกวีโบราณชาวโรมันได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับการกำเนิดชีวิตไว้ว่า ชีวิตเกิดขึ้นมาเอง เหมือนดังก้อนดินที่เราเห็นอยู่ ถ้าหากมีความชื้นมีความอบอุ่นพอเหมาะ พอดี ก็จะมีสิ่งมีชีวิตขึ้นมาเอง ดังเช่น ถ้าเรตักน้ำจากบ่อใส่ภาชนะผึ่งแดดไว้ไม่นานนักก็จะปรากฏมีสิ่งมีชีวิตเล็ก ๆ จำนวนมากมายขึ้นมา^{๑๐๐}

อาร์เรเนียส (Arrhenius) นักปรัชญาแห่งทฤษฎีดาวเคราะห์ได้แสดงทัศนะเกี่ยวกับการกำเนิดชีวิตไว้ว่า ชีวิตมนุษย์เริ่มแต่แรก ล่องลอยมาในอากาศจากดาวเคราะห์หรือดาวฤกษ์ดวงใดดวงหนึ่งหรืออาจจะติดมากับลูกอุกกาบาตที่ตกลงสู่พื้นโลก^{๑๐๑}

ชาร์ลส์ดาร์วิน (Charles Darwin) นักปรัชญาแห่งทฤษฎีวิวัฒนาการชาวอังกฤษได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับการกำเนิดชีวิตมนุษย์ไว้ว่าชีวิตมนุษย์ได้มีวิวัฒนาการมาจากบรรพบุรุษ

^{๙๙}จุฬาทิพย์ อุมะวิชนี. ชีวิตและการรู้จักตนเอง. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ธรรมศาสตร์. ๒๕๓๙. หน้า ๔.

^{๑๐๐}นภาเดช กาญจนะ. ปรัชญาชีวิตยุค IMF ๒๐๐๐ วิถีแห่งอิสรภาพของมนุษย์. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สอยทอง. ๒๕๔๑. หน้า ๓๒.

^{๑๐๑}เรื่องเดียวกัน

ร่วมกันและแปรสภาพเป็นชั้นๆ จากสภาวะต่ำสุดขึ้นเป็นสภาวะสูงสุดทั้งมนุษย์และสัตว์ตลอดทั้งพืชก็มีความสามารถในการแพร่พันธุ์ได้^{๑๐๒}

เฮอเบิร์ดสเปนเซอร์ (Herbert Spencer) นักปรัชญาชาวอังกฤษได้แสดงทัศนะเกี่ยวกับการกำเนิดชีวิตมนุษย์เอาไว้ว่า ชีวิตเกิดจากวิวัฒนาการรวมตัว (Integration) ของเซลล์ (Cell) สืบพันธุ์ แต่เดิมเซลล์สืบพันธุ์แบ่งแยกตัวเองออกเป็นเซลล์มากมายให้เป็นอวัยวะต่าง ๆ ของมนุษย์เช่น มือ ตา หู เป็นต้น ที่แบ่งแยกเป็นส่วนๆ มารวมตัวจึงทำให้เกิดเป็นมนุษย์ และอีกอย่างหนึ่ง สเปนเซอร์เชื่อว่าสรรพสิ่งเกิดจากวิวัฒนาการรวมตัวของปริมาณ คาร์บอน ไฮโดรเจน ไนโตรเจนและออกซิเจน ที่กระจุกกระจายอยู่ในอากาศ เมื่อรวมตัวกันก็ทำให้มีสิ่งมีชีวิตขึ้น

การกำเนิดชีวิตของมนุษย์ในทัศนะของนักปรัชญาที่กล่าวมาพอสังเขปข้างต้นพอจะสรุปได้ว่า กำเนิดชีวิตมนุษย์ในมิติของนักปรัชญาแบ่งออกเป็น ๒ ส่วน คือกลุ่มสสารนิยมและกลุ่มจิตนิยม กลุ่มสสารนิยมมีทัศนะเกี่ยวกับร่างกายต่าง ๆ เป็นเพียงวัตถุมิการรวมตัวกันจึงทำให้เกิดมีสิ่งมีชีวิต และอีกกลุ่มคือจิตนิยมมีทัศนะว่า สรรพสิ่งเกิดขึ้นจากพลังอำนาจที่ไร้ขอบเขตของจิตจิตเป็นตัวกำหนดทำให้เกิดมีสิ่งมีชีวิตในโลกนี้

^{๑๐๒}เรื่องเดียวกัน

๒. มิตติวิทยาศาสตร์ที่มีต่อการกำเนิดชีวิต

มนุษย์

ชีวิตเกี่ยวข้องกับโครงสร้างของเซลล์และสารเคมีชนิดต่างๆที่มีอยู่ในเซลล์เหล่านี้ นักวิทยาศาสตร์สามารถให้คำจำกัดความหมายของชีวิตดังนี้

ชีวิตคือเซลล์ที่ประกอบด้วยสารกรดนิวคลีอิก (nucleic acids) ชนิดต่างๆกรดนิวคลีอิกนี้สามารถที่จะทำหน้าที่เพิ่มตัวเองควบคุมลักษณะของเซลล์อวัยวะและรูปร่างของสิ่งที่มีชีวิตได้นอกจากนั้นกรดนิวคลีอิกยังสามารถปรับเปลี่ยนตัวเองอย่างกะทันหันทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในการควบคุมลักษณะภาคส่วนต่างๆที่เป็นเซลล์และรูปร่างของชีวิตอีกด้วยนักวิทยาศาสตร์จะอธิบายพร้อมทั้งให้ความหมายของชีวิตในรูปแบบของ “สาร” ที่มีชีวิตซึ่งเรียกว่าโปรโตพลาสซึม(protoplasm) ในโปรโตพลาสซึมมีสารที่สำคัญต่อการควบคุมคุณลักษณะต่างๆของสิ่งที่มีชีวิตในตัวสารนี้ยังมีพลังงานที่ทำหน้าที่ควบคุมทางชีวเคมีสารคือกรดนิวคลีอิกซึ่งได้แก่ดีเอ็นเอ (DNA : deoxyribonucleic) ลักษณะสำคัญที่นักวิทยาศาสตร์นำมาประกอบในการให้ความหมายของสิ่งที่มีชีวิตได้แก่^{๑๒}

๑. สิ่งมีชีวิตสามารถรับรู้สีกต่อสิ่งเร้าภายนอกได้

๒. สิ่งที่มีชีวิตต้องมีการสืบพันธุ์

^{๑๒}มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. ธรรมนามัย. พิมพ์ครั้งที่๕.กรุงเทพฯ : พิมพ์ที่ห้างหุ้นส่วนน้ำกั้งการพิมพ์, ๒๕๕๒.หน้า๑๖๕.

๓. สิ่งที่มีชีวิตจะต้องมีการเจริญเติบโต

๔. สิ่งที่มีชีวิตจะต้องมีการปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมได้

กระบวนการเกิดของมนุษย์ตามหลักวิทยาศาสตร์ ในวันที่๑๔ของแต่ละเดือนในร่างกายของผู้หญิงที่ยังมีประจำเดือนจะมีไข่สุกพร้อมที่จะผสมกับสเปิร์มหลุดออกมาจากจากรังไข่ไข่นี้เล็กมากมีขนาด๐.๑๓๕มิลลิเมตรตัวไข่มีเยื่อบางซึ่งเป็นเซลล์รูปกระสวยคลุมอยู่ภายในไข่มีโครโมโซมบอกเพศทารกและยืนส์อยู่ยืนส์นี้มีขนาดเล็กมากประมาณ๐.๐๐๐๐๒มิลลิเมตรและมีความสำคัญมากเพราะจะทำให้หน้าที่สืบลักษณะของบรรพบุรุษมาอย่างหลานต่อไปลักษณะดังกล่าวนั้นก็คือสีผมลักษณะของหน้าตาศีรษะจุมรวมทั้งนิสัยใจคอเป็นต้นยืนส์นี้มีอยู่ในโครโมโซมโครโมโซมมีจำนวนจำกัดคือ๒๓คู่รวมทั้งโครโมโซม x หรือโครโมโซม yสำหรับบอกเพศด้วยก่อนที่ไข่กับสเปิร์มจะผสมกันต่างก็จะลดจำนวนโครโมโซมเหลือครึ่งหนึ่งภายหลังผสมกันแล้วจึงรวมกลับเป็น๒๓คู่เท่าเดิมถ้ารวมเป็น๒๒คู่ + xyลูกจะเป็นชายถ้ารวมเป็น๒๒คู่ + xx ลูกจะเป็นหญิงเมื่อสเปิร์มเข้าไปในช่องคลอดแล้วจะว่ายทวนขึ้นไปในโพรงมดลูกไปที่หลอดมดลูกด้านนอกทั้งนี้กินเวลาประมาณ๖๕-๗๕นาที่การผสมกับไข่จะเกิดขึ้นที่นั่นโดยสเปิร์ม๑ตัวจะใช้หัวไซทะลุเยื่อหุ้มเซลล์ของไข่เข้าไปได้และทิ้งหางไว้ภายนอกไข่จากนั้นไข่ที่ผสมแล้ว (Fertilized Ovum=Zygote) จะลอยกลับเข้าไปในโพรงมดลูกระหว่างนี้ไข่จะเปลี่ยนแปลงรูปร่างและ

เซลล์ภายในจากสภาพที่ผสมแล้วเป็นสภาพมี
ผิวขรุขระคล้ายลูกน้อยหน้า (Morula)
ประมาณวันที่๖จะแปรสภาพเป็นตัวอ่อน
[Embryo] ซึ่งจะวิวัฒนาการต่อไปตัวอ่อนขั้นนี้
จะมีสภาพเนื้อเยื่อของเซลล์ตรงกลางเป็นรู
กลางซึ่งพร้อมแล้วที่จะฝังตัวลงในเยื่อบุมดลูก
ที่เปลี่ยนแปลงไปเพื่อการตั้งครรภ์ตัวอ่อนจะ
พัฒนาตัวเองอยู่๖สัปดาห์และสิ้นสุดเมื่ออายุ๒
เดือนเนื้อเยื่อเซลล์ของตัวอ่อนแบ่งออกได้เป็น
๓ชั้นคือ

(๑) ชั้นในที่สุด (Endoderm) ชั้นนี้จะ
เจริญเติบโตต่อไปเป็นเยื่อบุลำไส้เยื่อบุทางเดิน
ของระบบหายใจกระเพาะปัสสาวะท่อ
ปัสสาวะต่อมไทรอยด์และต่อมไทมัส

(๒) ชั้นกลาง (Mesoderm) ชั้นนี้จะ
เจริญเติบโตเป็นกล้ามเนื้อกระดูกเส้นเลือด
กระดูกอ่อนเอ็นต่างๆแกนกลางของสันไข
ไขกระดูกไขสันหลังหัวใจหลอดโลหิตท่อ
น้ำเหลืองเยื่อหุ้มปอดและเยื่อหุ้มหัวใจ

(๓) ชั้นนอกสุด (Ectoderm) ชั้นนี้จะ
เจริญเป็นผิวหนังผมขนเล็บต่อมน้ำมันต่อม
น้ำลายต่อมน้ำมูกเคลือบฟันระบบประสาท
รวมทั้งเนื้อสมอง

หลังจาก๒เดือนแล้วขณะย่างเข้า
เดือนที่๓เซลล์อวัยวะจะมีการเจริญเติบโตและ
มีรูปร่างพอที่จะมองเห็นคร่าวๆได้ว่าเป็น
ร่างกายมนุษย์ (Fetus) นับจากเดือนที่๓ถึง
คลอด (คือสัปดาห์ที่๘หลังจากมีสภาพเป็นตัว
อ่อนแล้ว) ทารกก็จะเจริญเติบโตขึ้นเรื่อยๆ
อวัยวะต่างๆจะวิวัฒนาการไปตามลำดับจน

ครบ๙เดือนหรือ๔๐สัปดาห์หรือ๒๘๐วันจึงจะ
คลอด^{๑๓}

การเกิดของมนุษย์ในมิติวิทยาศาสตร์
เริ่มจากการปฏิสนธิซึ่งเป็นการรวมกันของ
นิวเคลียสของตัวอสุจิและนิวเคลียสของไข่
กลายเป็นตัวอ่อนและพัฒนาการเป็นทารก
ตามลำดับขั้นตอนซึ่งการศึกษาเกี่ยวกับการ
เปลี่ยนแปลงของตัวอ่อนในครรภ์มารดาหลัง
การปฏิสนธินี้เรียกว่าการตั้งครรภ์ (gestation)
หรือคัพภวิทยา (Embryology) จะเกิดขึ้นได้
ใน๒กรณีด้วยกันคือ

๑) การปฏิสนธิภายในร่างกายเกิด
เมื่อหญิงและชายมีเพศสัมพันธ์กันและผู้ชาย
หลั่งน้ำอสุจิภายในช่องคลอดผู้หญิงขณะร่วม
เพศอสุจินับร้อยๆล้านตัวจะสะสมอยู่ใกล้กับ
ปากมดลูกหลังจากนั้นตัวอสุจิจะว่ายว่ายขึ้น
ขึ้นไปโพรงมดลูกและท่อนำไข่หากมีไข่ตก
อสุจิ (Sperm) ก็จะมีการปฏิสนธิกับไข่ซึ่งเป็น
จุดเริ่มต้นของการตั้งครรภ์

๒) การปฏิสนธิภายนอกในร่างกายเป็น
การใช้เทคโนโลยีช่วยเจริญพันธุ์
(Assisted reproductive technology, ART)
ให้เกิดการปฏิสนธิภายนอกในร่างกายหรือใน
ห้องทดลอง (In Vitro Fertilization; IVF) เพื่อ
ช่วยคู่สมรสที่ไม่สามารถมีบุตรได้วิธีธรรมชาติ

^{๑๓}เอกสารเรื่อง การเจริญเติบโตของมนุษย์
อ้างใน พระมหาอุทัย ฐิติเมธี (ชกกิจ) ศึกษาคุณค่า
ของการเกิดเป็นมนุษย์ในพระพุทธศาสนา.
กรุงเทพมหานคร : วิทยานิพนธ์ มหาวิทยาลัยมหา
จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๕๒ หน้า ๙๑-๙๒.

ได้โดยนำเอาตัวอสุจิมาปฏิสนธิกับเซลล์ไข่ภายนอกในร่างกายในสภาวะแวดล้อมที่ใกล้เคียงกับภายในท่อนำไข่ของมนุษย์มากที่สุดก่อนนำตัวอ่อนเข้าสู่โพรงมดลูกให้มีพัฒนาการตามลำดับต่อไป^{๑๔}

ในมิติการกำเนิดชีวิตทางวิทยาศาสตร์ พอสรุปได้ว่า ชีวิตมนุษย์นั้นเกิดจากชายหญิงมีเพศสัมพันธ์กันจนกระทั่งตั้งครรภ์มารดาเจริญเติบโตโดยมีวิวัฒนาการอยู่ ๓ ขั้นคือขั้นเป็นไข่ผสมเชื้อ (Zygote) เริ่มตั้งแต่ไข่ของแม่ผสมกับน้ำเชื้อของพ่อจนอายุได้ ๒ สัปดาห์ (๑๔ วัน) ขั้นเป็นตัวอ่อน (Embryo) เริ่มตั้งแต่วางไข่สัปดาห์ที่ ๓ ถึงสัปดาห์ที่ ๘ (๔๒ วัน) ขั้นเป็นทารก (Fetus) เริ่มตั้งแต่วางไข่สัปดาห์ที่ ๘ ถึงสัปดาห์ที่ ๔๐ อันเป็นสัปดาห์สุดท้ายในแต่ละขั้นที่กล่าวมานั้นมีวิวัฒนาการต่างๆและอีกอย่างชีวิตมนุษย์เกิดจากใช้เทคโนโลยีในการผสมเชื้ออสุจิกับเซลล์ไข่ผสมภายนอกแล้วจึงฝังตัวอ่อนเข้าโพรงมดลูกจึงทำให้เกิดเป็นมนุษย์

๓. มิติพุทธปรัชญาที่มีต่อกำเนิดชีวิตมนุษย์

ในมิติพระพุทธศาสนากล่าวถึงการเกิดคือการเกิดแห่งรูปและนามอีกประการหนึ่งพระพุทธศาสนาถึงชีวิตประกอบด้วยขั้น ๕ คือรูปเวทนาสัญญาสังขารวิญญาณเมื่อประกอบกันเข้าจึงทำให้เกิดสิ่งมีชีวิตหรือชีวะ เช่นสัตว์

^{๑๔}มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, วิทยาศาสตร์ชีวภาพ, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชวนพิมพ์, ๒๕๔๔), หน้า ๑๑๐.

บุคคลเราเขาในทางพระพุทธศาสนาเรียกว่าโยนิ ดังปรากฏในทศนิกายปาฏิภควรรคประกอบด้วย

๑. อันทชโยนิ (กำเนิดของสัตว์ที่เกิดในไข่) มีนกปลาเต่า

๒. ชลาพุชโยนิ (กำเนิดของสัตว์ที่เกิดในครรภ์) ชีวิตที่เกิดจากน้ำเชื้อของมารดาบิดาผสมกันเกิดในครรภ์คลอดออกมามีชีวิตเจริญเติบโตต่อมา

๓. สังเสทชโยนิ (กำเนิดของสัตว์ที่เกิดในถ้ำไคล) ชีวิตเกิดจากสิ่งโสโครกของบุญเน่าหมักดองเช่นแบคทีเรียเชื้อจุลินทรีย์

๔. โอปปาติกโยนิ (กำเนิดของสัตว์ที่เกิดผุดขึ้น) คือชีวิตเกิดโดยทันทีด้วยอำนาจบุญ-บาปได้แก่พวกเทวดาสัตว์นรกเปรตอสุรกาย^{๑๕}

อีกประการหนึ่ง พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต) ได้กล่าวถึงกำเนิดชีวิตตามหลักคำสอนพุทธศาสนา ๔ ประเภท ดังรายละเอียดต่อไปนี้^{๑๖}

๑) ชลาพุชะ [womd-bron creatures] สัตว์ชนิดที่เกิดในครรภ์คือเกิดจากการผสมกันของน้ำเชื้อกับไข่ฝังลงในมดลูกของตัวแม่ตัวอยู่ในมดลูกเจริญเติบโตอยู่ในครรภ์

^{๑๕}ที.ปา. (บาลี) ๑๑/๓๑๒/๒๐๔-๒๐๕, ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๑๒/๒๔๓, ม.ม. (บาลี) ๑๒/๑๕๒/๑๑๓, ม.ม. (ไทย) ๑๒/๑๕๒/๑๕๑.

^{๑๖}พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). **พจนานุกรมพุทธศาสน์ฉบับประมวลศัพท์**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๐. กรุงเทพมหานคร : บริษัทเอส.อาร์. พริ้นติ้งแมสโปรดักส์จำกัด, ๒๕๔๖. หน้า ๒๐๗.

แล้วคลอดออกมาเป็นตัวได้แก่สัตว์ประเภท
เลี้ยงลูกด้วยนมเช่นคนช้างม้าวัวควายสุนัขเป็น
ต้นชลาพุชะนี้เป็นสัตว์ที่อาศัยน้ำบังเกิดขึ้นถ้า
ไม่มีน้ำเกิดไม่ได้ต้องมีน้ำจึงบังเกิดขึ้นคือเกิด
ด้วยน้ำระคนด้วยน้ำ

๒) อัณฑชะ [egg-born] สัตว์ที่เกิดใน
ไข่คือออกเป็นไข่ก่อนแล้วจึงฟักเป็นตัวเช่นไก่
นกเต่า เป็นต้น

๓) สังเสทชะ [moisture-born] สัตว์
ที่เกิดในโคลคือเกิดในที่สกปรกหรือที่ชื้นแฉะ
หมักหมมเน่าเปื่อยโดยการแพร่ขยายออกไป
เองได้แก่พวกสัตว์เซลล์เดียวโดยทั่วไปเช่น
หนอนเชื้อไวรัสชนิดต่างๆรวมทั้งเชื้อโรคชนิด
ต่างๆด้วย

๔) โอปปาติกะ [apparitional-
born] สัตว์ที่ผุดเกิดขึ้นหรือสัตว์ที่ลอยเกิดคือ
เกิดเต็มตัวในทันทีทันใดโดยไม่ต้องอาศัยการ
สืบพันธุ์แต่เกิดเพราะอำนาจกรรมจึงเกิดและ
ตายโดยไม่มีเชื้อหรือซากปรากฏ

เมื่อบุคคลได้เสพเมถุนธรรมชีวิต
มนุษย์ก็ได้เกิดขึ้นการเกิดมิใช่เพียงแค่ว่า
มารดาบิดามีเพศสัมพันธ์มารดาอยู่ในวัยที่ยังมี
ระดูเท่านั้นก็จะทำให้สัตว์มาเกิดได้แต่การเกิด
ต้องประกอบด้วยสัตว์ที่มีวิญญาณเข้ามา
ปฏิสนธิในครรภ์มารดาด้วยการเกิดจึงจะ
สมบูรณ์เพราะถ้าหากมีแค่ ๒ องค์ประกอบแรก
สัตว์ที่จะมาเกิดก็ไม่ได้ดังที่พระพุทธเจ้าได้
ตรัสไว้กับพระอานนท์ในมหานิทานสูตรว่า

อานนท์ข้อที่เรากล่าวเช่นนี้ว่า ‘เพราะ
วิญญาณเป็นปัจจัยนามรูปจึงมี’ เธอพึงทราบ

เหตุผลที่วิญญาณเป็นปัจจัยนามรูปจึงมี
ดังต่อไปนี้ “ถ้าวิญญาณจักไม่หยั่งลงในท้อง
มารดานามรูปจะก่อตัวขึ้นในท้องมารดาได้
หรือ”

ท่านพระอานนท์ทูลตอบว่า “ไม่ได้
เลยพระพุทธเจ้าข้า”

เพราะผู้มีพระภาคตรัสถามว่า “ถ้า
วิญญาณหยั่งลงในท้องมารดาแล้วล่องเลยไป
นามรูปจักบังเกิดขึ้นเพื่อความเป็นอย่างนี้ได้
หรือ”

ท่านพระอานนท์ทูลตอบว่า “ไม่ได้
เลยพระพุทธเจ้าข้า”

พระผู้มีพระภาคตรัสถามว่า “ถ้า
วิญญาณเด็กชายหรือเด็กหญิงผู้เยาว์วัยจักขาด
ความสืบทอดนามรูปจักเจริญงอกงามไปบุลย์ได้
หรือ”

ท่านพระอานนท์ทูลตอบว่า “ไม่ได้
เลยพระพุทธเจ้าข้า”

พระผู้มีพระภาคจึงตรัสว่า “อานนท์
เพราะเหตุนี้เหตุต้นเหตุเหตุเกิดและปัจจัย
แห่งนามรูปก็คือวิญญาณนั่นเอง^{๑๗}

พระพุทธเจ้าตรัสถึงการเกิดของ
มนุษย์ไว้ว่า ภิกษุทั้งหลายเพราะปัจจัย ๓
ประการประชุมพร้อมกันการถือกำเนิดใน
ครรภ์จึงมีได้ในสัตว์โลกนี้มารดาบิดาอยู่ร่วมกัน

^{๑๗} ที.ม. (บาลี) ๑๐/๑๑๕/๕๕, ที.ม. (ไทย) ๑๐/
๑๑๕/๖๕-๖๖.

แต่มารดายังไม่มียะดูและคันธัพพะ^{๑๘}ยังไม่ปรากฏการถือกำเนิดในครรภ์ก็ยังมีไม่ได้ในสัตว์โลกนี้มารดาบิดาอยู่ร่วมกันมารดามียะดูแต่คันธัพพะยังไม่ปรากฏการถือกำเนิดในครรภ์ก็ยังมีไม่ได้แต่เมื่อใดมารดาบิดาอยู่ร่วมกันมารดามียะดูและคันธัพพะก็ปรากฏเมื่อนั้นเพราะปัจจัย๓ประการประชุมพร้อมกัน
อย่างนี้การถือกำเนิดในครรภ์จึงมิได้มารดา
ย่อมรักษาทารกในครรภ์นั้น๙เดือนบ้าง๑๐เดือนบ้างจึงคลอดทารกผู้เป็นภาระหนักนั้นด้วยความกังวลใจมากและเลี้ยงทารกผู้เป็นภาระหนักนั้นซึ่งเกิดแล้วด้วยโลหิตของตนด้วยความห่วงใยมาก^{๑๙}

ในคัมภีร์วิมุตติมรรคกล่าวถึงพัฒนา
ทางกายของมนุษย์ดังนี้

สัปดาห์ที่๑กละน้ำเมือกใสมีลักษณะ
เป็นเมือกคล้ายเนยใสขนาดเท่าหยาดน้ำมัน
เป็นการเริ่มต้นของการกำเนิดชีวิตมนุษย์มี
โครงสร้างกายชีวภาพอยู่สามด้านคือโครงสร้าง
ร่างกายโครงสร้างสมองและโครงสร้างเพศ

สัปดาห์ที่๒อัณฑะเป็นเมือกข้นเกิดขึ้น
คล้ายน้ำล้างเนื้อ

สัปดาห์ที่๓เปสเป็นขึ้นเนื้อเกิดขึ้น

สัปดาห์ที่๔ขณะเป็นก้อนเกิดขึ้น

สัปดาห์ที่๕ปัญจสาขาเป็นปุ่ม๕ปุ่มคือปุ่ม
ศีรษะ๑ปุ่มแขน๒ปุ่มขา๒เกิดขึ้น

สัปดาห์ที่๖ส่วนประกอบทั้ง๔เกิดขึ้น

สัปดาห์ที่๗ส่วนประกอบอีก๔เกิดขึ้น

สัปดาห์ที่๘ส่วนประกอบ๒๘เกิดขึ้น

สัปดาห์ที่๙และ๑๐มีกระดูกสันหลัง

สัปดาห์ที่๑๑มีกระดูก๓,๐๐๐ท่อน

สัปดาห์ที่๑๒มีส่วนประกอบ๘๐๐ขึ้น

สัปดาห์ที่๑๓มีส่วนประกอบ๙๐๐ขึ้น

สัปดาห์ที่๑๔มีก้อนเนื้อ๑๐๐ขึ้น

สัปดาห์ที่๑๕มีเลือด

สัปดาห์ที่๑๖มีกระเพาะอาหาร

สัปดาห์ที่๑๗มีผิวหนัง

สัปดาห์ที่๑๘มีสีผิวหนัง

สัปดาห์ที่๑๙ลมเกิดแต่กรรม

(กรรมชาต) พัดไปทั่วร่างกาย

สัปดาห์ที่๒๐มีทวารทั้ง๙ (ตา๒, จมูก๒,

ปาก๑, หู๒, อุกจกรมรรค๑, ปัสสาวมรรค๑)

สัปดาห์ที่๒๑มีผิวหนัง๑๖,๐๐๐ขึ้น

สัปดาห์ที่๒๒ร่างกายมีความแข็ง

สัปดาห์ที่๒๓ร่างกายมีกำลัง

สัปดาห์ที่๒๔มีขุมขนจำนวน๙๙,๐๐๐ขุม

สัปดาห์ที่๒๕ร่างกายมีความสมบูรณ์ทุก
อย่างเอนศีระะไปข้างหลังอยู่ในท่าพิงหมอน

สัปดาห์ที่๒๖เพราะอาศัยลมเกิดจาก
กรรม (กรรมชาต) ร่างกายของเด็กเปลี่ยนท่า
หันเท้าขึ้นศีระะลงต่ำและเคลื่อนไปสู่ช่อง
กำเนิดทารกก็คอดออกมาจากครรภ์มารดา^{๒๐}

^{๑๘}ม.ม.อ. (บาลี) ๒/๔๐๘/๒๑๘. คันธัพพะใน
ที่นี้หมายถึงสัตว์ผู้จะมาเกิดในครรภ์นั้น (ปฏิสนธิ
วิญญูณ)

^{๑๙}ม.ม. (ไทย) ๑๒/๔๐๘-๔๐๙/๔๔๓-๔๔๕.

^{๒๐}พระอุปติสสเถระ. วิมุตติมรรค. แปลโดย
พระเทพโสภณ (ประยูรธมมจิตโต) และคณะ. พิมพ์
ครั้งที่๖กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย. ๒๕๔๘. หน้า๑๖๔-๑๖๕.

ในคัมภีร์สังยุตตนิกายสคาถวรรคอินทกสูตร ได้กล่าวถึงวิวัฒนาการชีวิตมนุษย์เอาไว้ว่า “พระผู้มีพระภาคตรัสว่ารูปนี้เป็นกลล่ก่อนจากกลล่เกิดเป็นอัมพุทะจากอัมพุทะเกิดเป็นเปสีขึ้นเนื้อเล็กจากเปสีเกิดเป็นขมนะเป็นก้อนจากขมนะเกิดเป็นปุม ๕ ปุมต่อจากนั้นขมนะและเล็บจึงเกิดขึ้น ๖ มารดาของสัตว์ในครรภ์บริโภคข้าวน้ำโภชนาหารอย่างใดสัตว์ผู้อยู่ในครรภ์มารดาก็เลี้ยงอัตรภาพอยู่ด้วยโภชนาหารอย่างนั้นในครรภ์นั้น”^{๒๑}

อีกประการหนึ่ง พระพุทธเจ้าตรัสถึงองค์ประกอบารุบัติขึ้นแห่งชีวิตมนุษย์ต้องประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ ๓ ประการคือ

- ๑) บิดามารดามีเพศสัมพันธ์กัน
- ๒) มารดาอยู่ในวัยที่ยังมีระดู
- ๓) มีคันธัพพะมาเกิดในครรภ์มารดา^{๒๒}

ในองค์ประกอบ ๓ ประการนี้การเกิดเป็นมนุษย์นั้นมีปรากฏขึ้นตั้งแต่จิตดวงแรกปรากฏในครรภ์มารดาดังที่พระพุทธองค์ตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลายสัตว์เกิดนับตั้งแต่จิตดวงแรกวิญญาณดวงแรกเกิดปรากฏขึ้นในครรภ์ของมารดา”^{๒๓}

ในพระวินัยได้กล่าวถึงความเป็นมนุษย์ไว้ว่า “กายมนุษย์ได้แกจิตดวงแรกเกิดคือวิญญาณดวงแรกปรากฏขึ้นในครรภ์มารดาจนถึงเวลาตายอัตรภาพในระหว่างนี้ชื่อว่ากายมนุษย์”^{๒๔} สัตว์ที่มาจากเกิดในครรภ์มารดาในลักษณะเป็นวิญญาณซึ่งวิญญาณนี้เรียก “ปฏิสนธิวิญญาณ” ทำหน้าที่เชื่อมระหว่างภพที่จะเกิดใหม่เข้าปฏิสนธิในครรภ์มารดาในส่วนที่เล็กที่สุดคือมดลูก (ชลาพุชะ) ในมดลูกมีไข่ [ovum] ของมารดาผสมกับน้ำเชื้อ [Sperm] ของบิดาจากนั้นจึงมีร่องรอยของความเป็นคนปรากฏโดยผ่านกระบวนการที่เรียกว่า “ปัญญาสาขา” ปฏิสนธิวิญญาณที่ทำหน้าที่ปฏิสนธินี้เองเมื่อปฏิสนธิแล้วก็ดับไปเป็นปัจจัยให้เกิดภวังควิญญาณดวงใหม่ซึ่งคอยทำหน้าที่สร้างและจัดระเบียบไขที่ผสมเชื่อมร่องรอยความเป็นคนอยู่แล้วให้เจริญเติบโตวิวัฒนาการของการอุบัติขึ้นของมนุษย์ก็มีปรากฏในอินทกสูตรซึ่งกล่าวไว้ว่าสมัยหนึ่งมียักษชื่ออินทกะได้ทูลถามพระพุทธเจ้าว่าสัตว์ที่ปฏิสนธิในท้องมารดาได้ร่างกายมาจากไหนกองกระดูกก็ได้มาจากไหนเข้าปฏิสนธิในท้องมารดาได้อย่างไรและการเป็นไปในท้องมารดาเป็นมาอย่างไรพระพุทธเจ้าจึงตรัสถึงการก่อกำเนิดมนุษย์ที่เจริญเติบโตอยู่ในครรภ์มารดาว่า “รูป

^{๒๑} ส.ส. (บาลี) ๑๕/๒๓๕/๒๔๘, ส.ส. (ไทย) ๑๕/๒๓๕/๓๓๗-๓๓๘.

^{๒๒} ม.ม. (บาลี) ๑๒/๔๐๘/๓๖๔, ม.ม. (ไทย) ๑๒/๔๐๘/๔๔๓, ม.ม. (บาลี) ๑๓/๔๑๑/๓๔๗, ม.ม. (ไทย) ๑๓/๔๑๑/๕๑๔.

^{๒๓} วิ.มहा (ไทย) ๔/๑๒๔/๑๙๑.

^{๒๔} วิ.มहा. (ไทย) ๑/๑๗๒/๑๔๑, ในระหว่างในที่นี้หมายถึงช่วงเวลาตั้งแต่ปฏิสนธิ(เกิด) จนถึงจุติ (ดับ) (ที.ปา.อ. (บาลี) ๒๐๖/๑๑๕, ที.ปา.ฎีกา (บาลี) ๒๐๖/๑๓๕).

นี้เบื้องต้นเกิดเป็นกลละ^{๒๕} คือเป็นน้ำใสมีลักษณะเป็นเมือกเป็นจุดเริ่มต้นแห่งการเจริญเติบโตจากกลละเป็นอัพพุทะ^{๒๖} มีลักษณะเป็นเมือกขุ่นข้นจากอัพพุทะเป็นเปลี^{๒๗} มีลักษณะแดงบางระเรื่อจากเปลีเป็นขณะ^{๒๘} มีลักษณะเป็นก้อนค่อยๆแข็งตัวขึ้นจากขณะเป็นปัญจสาขามีลักษณะเป็นปุ่ม๕ปุ่ม^{๒๙} คือปุ่มศีรษะ๑ปุ่มปุ่มแขน๒ปุ่มปุ่มขา๒ปุ่มจากนั้นก็พัฒนาไปสู่การเป็นรูปร่างจนมีผมนเล็บเป็นต้นเกิดขึ้นมารดาของสัตว์ในครรภ์บริโภคข่าน้ำอย่างไรสัตว์ผู้อยู่ในครรภ์มารดาก็เลี้ยงอืดภาพอยู่ด้วยอาหารอย่างนั้นในครรภ์นั้น”^{๓๐}

ในอรรถกถาสารัตถ์ปกาสินีได้ขยายความการกำเนิดชีวิตไว้ว่าระยะแรกเป็นกลละนั้นหมายความว่าสัตว์ที่เกิดในครรภ์มารดาอวัยวะทุกส่วนมิใช่เกิดพร้อมกันทีเดียวแท้จริงแล้วค่อยๆวิวัฒนาการขึ้นทีละน้อยตามลำดับ

^{๒๕} ส.ส.อ. (บาลี) ๑/๒๓๕/๒๘๔, ส.ฎีกา (บาลี) ๑/๒๓๕/๓๒๖). **กลละ** หมายถึงรูปละเอียดมีลักษณะกลมใสขนาดเท่าหยดน้ำมันที่ติดอยู่บนขนแกะซึ่งเหลือจากการสับัด๓ครั้ง

^{๒๖} ส.ส.อ. (บาลี) ๑/๒๓๕/๒๘๕, ส.ฎีกา (บาลี) ๑/๒๓๕/๓๒๖. **อัพพุทะ** หมายถึงรูปละเอียดที่เกิดถัดจากกลละนั้นไป๗วันมีสีเหมือนน้ำล้างเนื้อมีลักษณะเหมือนติบูกเหลว

^{๒๗} **เปลี** หมายถึงขึ้นเนื้อเล็ก

^{๒๘} **ขณะ** หมายถึงถึงก้อนเนื้อ

^{๒๙} ส.ส.อ. (บาลี) ๑/๒๓๕/๒๘๕. **ปุ่ม๕ปุ่ม** หมายถึงในสัปดาห์ที่๕เกิดเป็นปุ่ม๕ปุ่มคือแขน๒เท้า๒ศีรษะ๑

^{๓๐} ส.ส. (บาลี) ๑๕/๒๓๕/๒๔๘., ส.ส.(ไทย) ๑๕/๒๓๕/๓๓๗.

โดยระยะแรกอยู่ในสภาพเป็น “กลละ” ก่อนคำว่ากลละคือน้ำใสสะอาดที่ปฏิสนธิในท้องมารดาไม่สามารถมองเห็นได้ด้วยตาเปล่าจึงอุปมาเหมือนมีสีคล้ายเนยใสขนาดเท่าหยดน้ำมันงาซึ่งติดอยู่ที่ปลายด้ายที่ทำจากขนแกะแรกเกิด๓เส้น^{๓๑}

ในฎีกาอภิธัมมัตถวินิภาวินีอธิบายการกำเนิดชีวิตเสริมไว้ว่า “กลละนั้นมีเค้าโครงของกายภาพอยู่ด้วยแล้ว๓อย่างคือกายทสกะ (โครงสร้างทางร่างกาย) วัตถุทสกะ (โครงสร้างทางสมอง) และภาวะทสกะ (โครงสร้างกำหนดเพศ) โครงสร้างทั้ง๓นี้ปรากฏรวมอยู่แล้วในกลละส่วนกลละจะมีลักษณะเป็นก้อนกลมใสมีขนาดเท่าหยดน้ำมันงาซึ่งติดอยู่ที่ปลายขนแกะแรกเกิด๑เส้น”^{๓๒} จากกลละมาอัพพุทะคือน้ำใสมาเป็นน้ำขุ่นข้นอรรถกถาอธิบายว่าครั้นเป็นกลละได้๗วันกลละนั้นก็วิวัฒนาการเป็นน้ำขุ่นข้นมีสีคล้ายน้ำล้างเนื้อเรียก “อัพพุทะ” จากอัพพุทะมาเป็นเปลี(จากน้ำขุ่นข้นมาเป็นขึ้นเนื้อ) อรรถกถาอธิบายว่าครั้นเป็นอัพพุทะได้๗วันอัพพุทะนั้นก็วิวัฒนาการแข็งตัวเป็นขึ้นเนื้อสีแดงมีลักษณะคล้ายเนื้อแดงโม่บดจากเปลีมาเป็นขณะ (จากขึ้นเนื้อมาเป็นก้อนเนื้อ) อรรถกถาอธิบายว่าครั้นเป็นขึ้นเนื้อได้๗วันขึ้นเนื้อก็วิวัฒนาการแข็งขึ้นอีกเป็นก้อนเนื้อทรงกลมรีคล้ายไข่ไก่ในสัปดาห์ที่๕นั้นปีพอกคือปุ่มสำหรับจะเกิดเป็นศีรษะแขนขาอ้อมปรากฏเพราะกรรมอรรถ

^{๓๑} ส.ส.อ. (บาลี) ๑/๘๐๓/๘๓.

^{๓๒} อภิ.วิ.อ.(บาลี) ๓๑/๒๕๗.

กล่าวอธิบายว่าในสัปดาห์ที่๕ที่ก่อนหน้านั้นก็เกิดปุ้มปุ้มเรียกว่า “ปัญญาสาข” ปุ้มปุ้มนี้ภายในวันนั้นก็วิวัฒนาการขึ้นเป็นมือ๒ข้างเท้า๒ข้างและศีรษะในสัปดาห์ที่๖เค้าโครงตาก็เกิดจากนั้นสัปดาห์ที่๗เค้าโครงหูก็เกิดสัปดาห์ที่๘เค้าโครงจมูกก็เกิดสัปดาห์ที่๙เค้าโครงลิ้นก็เกิดรวมเวลาตั้งแต่แรกถือปฏิสนธิจนกระทั่งถึงเวลาเกิดด้วยวะคือตาหูจมูกลิ้นทั้งสิ้น๙สัปดาห์จากสัปดาห์ที่๙ไปถึงสัปดาห์ที่๔๒องคัพพต่างๆเกิดขึ้นคือผมนเล็บฟันหนังเนื้อเอ็นกระดูกเยื่อในกระดูก้ามหัวใจตับพังผืดไตปอดไส้ใหญ่ไส้เล็ก (อาหารใหม่อาหารเก่า) ในขณะที่องคัพพต่างๆเกิดขึ้นอยู่นั้นส่วนต่างๆของร่างกายก็เกิดขึ้นด้วยพร้อมกันดังนี้ส่วนที่เกิดเป็นของเหลว (อาโปธาตุ) ได้แก่ น้ำดี น้ำเหลืองเลือดเหงื่อมันข้นน้ำตาเปลมมัน น้ำลายน้ำมูกไขข้อปัสสาวะส่วนที่เป็นพลังงาน (เตโชธาตุ) ได้แก่ ไฟธาตุทำร่างกายให้อบอุ่นซึ่งต่อไปจะแปรสภาพเป็นไฟย่อยอาหารไฟทำร่างกายให้ทรุดโทรมไฟทำร่างกายให้กระวนกระวายเช่นร้อนในเป็นต้นส่วนที่เป็นลม (วาโยธาตุ) ได้แก่ลมพัดชันไปลมพัดขึ้นเบื้องบนลมพัดลงเบื้องต่ำลมในท้องลมในไส้ลมพัดไปตามตัวซึ่งต่อไปจะแปรสภาพและเป็นลมหายใจ^{๓๓}

ใน อิน ท ก สุ ต ร ยัง ได้ ก ล่า ว ถึง วิวัฒนาการเกี่ยวกับชีวิตะเพิ่มเติมไว้ว่ามารดา

^{๓๓}บรรจบบรรณรุจิ. ปฏิจจสมุปบาทกระบวนธรรมเพื่อความเข้าใจชีวิต, พิมพ์ครั้งที่๓. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙. หน้า๑๒๓-๑๓๕.

บริโภคอาหารอย่างไรสัตว์ผู้เกิดในครรภ์ก็เลี้ยงชีวิตด้วยอาหารอย่างนั้นในครรภ์มารดาอรรถกล่าวอธิบายเพิ่มเติมว่าสัตว์ที่อยู่ในครรภ์มารดาบริโภคอาหารทางก้านสะดือกล่าวคือก้านสะดือจะติดเป็นอันเดียวกับแผ่นท้องของมารดาก้านสะดือนั้นมีลักษณะเป็นรูพรุนข้างในเหมือนก้านบัวรออาหารที่มารดากินเข้าไปแล้วจะแผ่ซ่านไปทางก้านสะดือสัตว์ในครรภ์ก็เลี้ยงตนเองด้วยรสอาหารนั้นวิวัฒนาการของสัตว์ที่อยู่ในครรภ์มารดาสัตว์ทั้งหลายที่ทำการมาแตกต่างกันบางคนทำกรรมดีบำเพ็ญสมณะและวิปัสสนากรรมฐานมาตามสมควรเมื่อจะมากเกิดในครรภ์มารดาก็สามารถรู้ตัวเองจะไปเกิดณสถานที่ไหนเมื่อไรแม้การดำรงอยู่ในครรภ์มารดาและขณะที่คลอดออกมาก็สามารถรู้ได้เพราะกุศลกรรมที่ได้สั่งสมมาดีแต่บางคนไม่รู้เลยว่าตัวเองมาจากไหนจะไปเกิดเมื่อไรที่ใดเพราะอาศัยคุณความดีที่แต่ละได้บำเพ็ญสั่งสมในอดีตชาติอันเป็นปัจจัยให้เกิดเป็นมนุษย์ติดเนื่องมาแต่อดีตพระผู้มีพระภาคจึงตรัสสัมปสาทนียสูตรและสังคิติสูตรไว้ดังนี้

๑) สัตว์บางชนิดในโลกนี้ไม่รู้สีกตัวขณะก้าวลงสู่ครรภ์มารดาไม่รู้สีกตัวขณะอยู่ในครรภ์มารดาและขณะคลอดออกจากครรภ์มารดา

๒) สัตว์บางชนิดในโลกนี้รู้สีกตัวขณะก้าวลงสู่ครรภ์มารดาแต่ไม่รู้สีกตัวขณะอยู่ในครรภ์มารดาและขณะคลอดออกจากครรภ์มารดา

๓) สัตว์บางชนิดในโลกนี้รู้สึกตัวขณะก้าวลงสู่ครรภ์มารดาและขณะอยู่ในครรภ์มารดาแต่ไม่รู้สึกตัวขณะคลอดออกจากครรภ์มารดา

๔) สัตว์บางชนิดในโลกนี้รู้สึกตัวขณะก้าวลงสู่ครรภ์มารดาขณะอยู่ในครรภ์มารดาและขณะคลอดออกจากครรภ์มารดา^{๓๔}

จากที่กล่าวมากำเนิดของชีวิตตามมิติพระพุทธรูปธรรมชาวมองว่า การเกิดของสัตว์โลก ล้วนเกิดขึ้นตามเหตุปัจจัยทั้งสิ้นไม่ได้เป็นการเกิดขึ้นด้วยการดลบันดาลหรือตามเจตจำนงของพระเจ้าแต่อย่างใดหากแต่เกิดขึ้นและดำเนินไปตามกฎแห่งเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้องกันเป็นลูกโซ่และการจะไปเกิดเป็นอะไรนั้นขึ้นอยู่กับกรรมที่ได้กระทำไว้เป็นผลสืบเนื่องเป็นวงจร วัฏฏะกล่าวคือกรรมที่กระทำลงไปเกิดผลแก่ผู้กระทำทำสิ่งใดไว้ก็ย่อมรับเช่นนั้นแม้แต่การเกิดในภพภูมิต่างๆก็เป็นเพราะผลสืบทอดมาแต่กรรมที่ได้กระทำไว้ทั้งสิ้นพุทธศาสนาได้จำแนกสิ่งมีชีวิตที่มีอยู่ในโลกออกเป็น ๔ ประเภทคือ ๑) อมนุษย์โยนิคือกำเนิดในไข่ ๒) ชลาพุชโยนิคือกำเนิดในครรภ์ ๓) สังเสทโยนิคือกำเนิดในเถาโคล ๔) โอปปาติกโยนิคือกำเนิดแบบผุดขึ้น เหล่านี้ซึ่งเป็นสถานที่ที่ปฏิสนธิวิญญาณอาศัยให้เกิดมีสิ่งมีชีวิต

๔.มิติกำเนิดชีวิตในกรณีอุ้มบุญ

สืบเนื่องจากปัจจุบันมีข่าวทางสื่อต่างๆ ออกมามากถึงการอุ้มบุญอย่างมากมาโดยการนำเทคโนโลยีช่วยในการเจริญพันธุ์ซึ่งได้รับความนิยมมากเพราะช่วยให้หญิงสาวมีลูกได้ง่าย และกรรมวิธีดังกล่าวจึงทำให้เกิดการอุ้มบุญ (surrogacy) หมายถึงหญิงสาวยอมตั้งท้อง และเลี้ยงดูทารกในครรภ์เพื่อมอบทารกนี้หลังคลอดแล้วให้คู่สมรส (ซึ่งไม่สามารถมีบุตรด้วยวิธีการธรรมดา) โดยทารกนี้อาจเกิดจากการฉีดเชื้ออสุจิของคู่สมรสฝ่ายชายเข้าไปในช่องคลอดของ "ผู้อุ้มบุญ" ซึ่งมีไข่ภรรยา หรือใช้วิธีการเด็กหลอดแก้วโดยนำตัวอ่อน ที่เกิดจากเชื้ออสุจิและไข่ของคู่สมรส เข้าไปฝากไว้ในมดลูกของผู้อุ้มบุญ ซึ่งถือว่าเป็นพัฒนาการหรือวิวัฒนาการทางเทคโนโลยีทางการแพทย์เจริญพันธุ์สมัยใหม่ จึงเป็นสาเหตุทำให้ผู้ต้องการมีบุตรได้ใช้เทคโนโลยีมาช่วยในการมีบุตร โดยการใช้ทฤษฎีการอุ้มบุญ ซึ่งเป็นทฤษฎีการเลียนแบบแม่กา ฟักไข่ให้นกกาเหว่า เพราะบุตรในครรภ์ของเธอนั้น ไม่ใช่เลือดเนื้อเชื้อไขของเธอ ไม่ใช่ไข่ของเธอ บุตรที่เกิดมาไม่มีดีเอ็นเอของผู้ตั้งครรภ์ นักวิทยาศาสตร์ (อาจจะหมอ หรือนักพันธุวิศวกรรม) จะเอาไข่ของมารดามาผสมกับ sperm ของบิดา ในจานทดลองโดยใช้เทคนิควิธี vitro fertilisation (IVF - ผสมพันธุ์นอกร่างกาย) พอไข่เกิดการแบ่งตัวและกลายเป็นตัวอ่อน ก็ย้ายตัวอ่อนเข้าไปฝังในครรภ์ของพรหมจารีผู้ประสงค์จะ "อุ้มบุญ" ซึ่งเรียกการอุ้มครรภ์โดยพรหมจารี แบบนี้ว่า Host

^{๓๔}ที.ปา. (บาลี) ๑๑/๑๔๗/๘๘, ที.ปา.(ไทย)

Surrogacy หรือ Gestational Surrogacy^{๓๕} ก่อนอื่นมาทำความเข้าใจความหมายของคำว่า อุ้มบุญหรือการตั้งครรภ์แทน หมายถึง หญิงรับตั้งครรภ์หรือมารดาแทนกับบุคคลที่ตกลงรับตั้งครรภ์เพื่อผู้อื่น เพื่อการเงิน หรือความเห็นอกเห็นใจให้แก่คู่สมรสที่มีบุตรยาก โดยมีข้อตกลงว่าจะส่งมอบทารกให้กับคู่สมรสนั้นทันทีที่ทารกเกิด ไม่ว่าจะโดยการยกทารกให้เป็นบุตรบุญธรรมหรือโดยการสละสิทธิและหน้าที่ในการเป็นมารดา^{๓๖} การตั้งครรภ์แทนอาจจะมีการให้ค่าตอบแทน (สินจ้าง) หรือไม่ให้ค่าตอบแทนก็ได้ ถ้ามีการให้ค่าตอบแทนด้วยการตั้งครรภ์เพื่อรับสินจ้างโดยเป็นผู้ซึ่งยอมรับเงินในการตั้งครรภ์ให้แก่ผู้อื่นและสละสิทธิความเป็นมารดา เพื่อผู้อื่นนั้นจะได้เลี้ยงดูเด็กเสมือนเป็นบุตรของตน^{๓๗} กล่าวโดยสรุปแล้วการตั้งครรภ์แทนหรืออุ้มบุญคือการนำตัวอ่อนที่เกิดจากการปฏิสนธิภายนอกร่างกายโดยใช้ตัวอสุจิของสามีและไข่ของภรรยามาผสมกันแล้วนำตัวอ่อนนั้นไปใส่ในโพรงมดลูก

^{๓๕}<http://www.budnet.org/curveline/2.html>

^{๓๖}Kamran S. Moghissi. The Technology of AID and Surrogacy. New Approaches to Human Reproduction : Social and Ethical Dimension. Eds.LindaM.Whiteford and Marilyn L. Poland.Colorado : West view press.Inc. ๑๙๘๙. p.๑๒๙.

^{๓๗} Elizabeth S. Anderson. Is Women's Labor a Connodity. Philosophy and Public affairs ๑๙.๑ (Winter ๑๙๙๐) :๗๑.

ของหญิงตั้งครรภ์แทน โดยแพทย์และนักวิทยาศาสตร์เป็นผู้ทำให้เกิดการตั้งครรภ์แทน หญิงที่รับตั้งครรภ์แทนก็มีเจตนาที่จะยกบุตรให้คู่สมรสที่มีบุตรยากที่ขอให้อุ้มบุญหรือตั้งครรภ์แทน

กรรมวิธีในการอุ้มบุญหรือการตั้งครรภ์แทน มีกรรมวิธี ๓ ประการคือ

๑.การตั้งครรภ์โดยการฉีดเชื้อ เป็นการตั้งครรภ์โดยการนำเชื้ออสุจิผู้ขอให้ตั้งครรภ์แทนมาฉีดเข้าไปในโพรงมดลูกของหญิง โดยการพัฒนาจากเทคโนโลยีแบบผสมเทียมโดยการฉีดเชื้อไปในหญิงผู้รับตั้งครรภ์แทน การตั้งครรภ์แบบนี้เป็นการทำให้เกิดที่ เกิดมาความสัมพันธ์ทางพันธุกรรมกับฝ่ายชายผู้ขอให้ตั้งครรภ์แทนกับฝ่ายหญิงที่รับตั้งครรภ์แทนเพราะหญิงเป็นเจ้าของไข่ที่ใช้ในการผสมเทียม เด็กไม่มีความสัมพันธ์ทางพันธุกรรมกับคู่สมรสฝ่ายหญิงที่ขอให้ตั้งครรภ์แทน^{๓๘}

๒.การตั้งครรภ์โดยปฏิสนธิภายนอกร่างกาย เป็นนำเชื้ออสุจิและไข่ของคู่สมรสมาผสมภายนอกในร่างกายแล้วจึงนำใส่เข้าไปในมดลูกของหญิงที่รับตั้งครรภ์แทนเพื่อให้ตัวอ่อนฝังตัวที่ผนังมดลูกแล้วเจริญเติบโต ด้วยวิธีนี้เด็กที่เกิดมาจะมีพันธุกรรมของคู่สมรสทั้งสองฝ่ายเพราะเป็นฝ่ายชายเป็นเจ้าของเชื้ออสุจิและฝ่ายหญิงก็เป็นเจ้าของไข่ ส่วนหญิงที่

^{๓๘}จักรกฤษณ์ ครอบพจน์. การผสมเทียมโดยให้หญิงอื่นตั้งครรภ์แทน. รายงานวิจัย.สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา.๒๕๔๘. หน้า ๒๓.

รับตั้งครรภ์แทนเป็นเพียงการรับตั้งครรภ์แทน
เหมือนกับการเช่ามดลูก (Womb Leasing)
เท่านั้น^{๓๙}

๓. การตั้งครรภ์โดยใช้ตัวอ่อนที่ได้รับ
บริจาค เป็นการนำเชื้อสperm ของฝ่ายชายและ
ไข่ของหญิงอื่นในกรณีที่ฝ่ายชายและหญิงไม่
สามารถมีลูกได้ ลูกที่เกิดมาไม่มีความสัมพันธ์
ทางพันธุกรรมระหว่างพ่อแม่^{๔๐}

การตั้งครรภ์แทนหรือการอุ้มบุญมี
องค์ประกอบที่สำคัญ ๔ ประการ คือ

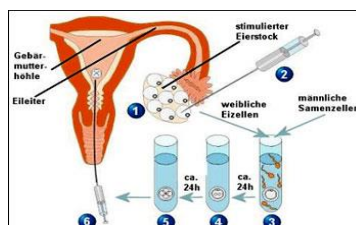
๑. การตั้งครรภ์แทนจะต้องเกิดจาก
การผสมเทียมหรือการใช้เทคโนโลยีช่วยเจริญ
พันธุ์ไม่ได้เกิดจากการร่วมประเวณีกันตาม
ธรรมชาติ

๒. เด็กเกิดจากการตั้งครรภ์นั้นหญิง
ผู้รับตั้งครรภ์แทนเมื่อคลอดบุตรออกมาต้อง
ยกบุตรที่ออกมาให้กับผู้ไม่ได้ตั้งครรภ์ตาม
สัญญา

๓. ผู้ตั้งครรภ์แทนต้องมีส่วนร่วม
ระหว่างการเกิดขึ้นของทารก ไม่ว่าจะเกิดจาก
ไข่ของผู้ตั้งครรภ์แทนหรือไม่ก็ตาม ผู้ตั้งครรภ์
แทนก็มีบทบาทสำคัญในการให้กำเนิดทารก

๔. ผู้ตั้งครรภ์แทนไม่มีเจตนาจะเป็นผู้
เลี้ยงดูบุตรเอง เป็นเพียงผู้ให้
เช่ามดลูกเพื่อให้ทารกได้เกิด
มาเท่านั้น

รูปภาพ : การนำตัว
อ่อนเข้าไปฝังในครรภ์ผู้ประสงค์

จะอุ้มบุญ^{๔๑}

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่ากำเนิดของ
ชีวิตมนุษย์นั้นมิได้มีการเกิดหลายอย่างไม่ว่าจะ
ในมิติแนวความคิดของนักปรัชญาก็บอกว่า
การกำเนิดชีวิตนั้นเกิดขึ้นจากสสารและจิต
กล่าวคืออาจจะเกิดจากปฐมธาตุคือ น้ำ บ้าง
อะตอมบ้าง อากาศบ้าง และเกิดจากจิตบ้าง
ในมิติทางวิทยาศาสตร์ก็มีการนำหลักทางการแพทย์
โดยการใช้อันตรธานเคมีทางชีวภาพมาใช้
เพื่อให้เกิดปฏิกิริยาทางเคมีจึงทำให้เกิดมี
สิ่งมีชีวิต ส่วนในมิติทางพุทธปรัชญาก็กล่าวถึง
การถือกำเนิดของชีวิตนั้นเกิดจากไข่ บ้าง เกิด
จากครรภ์ บ้าง เกิดเฝ้าโคลบ้าง เกิดแบบผุดขึ้น
บ้าง และอาศัยการปฏิสนธิวิญญานจึงทำให้
เกิด สำหรับกรณีการอุ้มบุญนั้นเป็นนวัตกรรม
สมัยใหม่ในการให้กำเนิดชีวิตมนุษย์สำหรับผู้
ที่มีบุตรยากและผู้ที่ต้องการมีบุตร ในประเด็นนี้
นำเสนอเพื่อให้เห็นว่าการเกิดของสิ่งมีชีวิตนั้น
มีกรรมวิธีในการเกิดขึ้นหลากหลาย สำหรับว่า
การอุ้มบุญหรือตั้งครรภ์แทนนั้นถูกศีลธรรม
หรือไม่นั้น ผู้นำเสนอขอชี้แจงเพียงแค่ว่าถ้ารับ
อุ้มบุญด้วยจิตเมตตาอยากช่วยเหลือเพื่อน
มนุษย์ที่ต้องการมีผู้สืบทอดสายเลือดก็ถือว่า

เป็นบุญกุศล แต่ถ้าการอุ้มบุญที่เจอ
ด้วยการรับจ้าง (โลภะ) หรือการค้า
ก็ไม่ถือว่าเป็นการอุ้มบุญแต่อย่างใด
เป็นเพียงแค่การแลกผลประโยชน์
หรือการค้าเท่านั้น

^{๓๙} เรื่องเดียวกัน. หน้า ๒๔.

^{๔๐} เรื่องเดียวกัน. หน้า ๒๕.

^{๔๑} <http://kpch->

blog.blogspot.com/2011/06/surrogacy_25.html

เอกสารอ้างอิง

- จารุณี วงศ์ละคร. ผศ. **ปรัชญาเบื้องต้น**. พิมพ์ครั้งที่ ๓. เชียงใหม่ : สันติธรรมการพิมพ์. ๒๕๓๙.
- จุฬาทิพย์ อุมะวิชนี. **ชีวิตและการรู้จักตนเอง**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ธรรมศาสตร์. ๒๕๓๙.
- จักรกฤษณ์ ควรวจน์และคณะ. **การผสมเทียมโดยให้หญิงอื่นตั้งครรภ์แทน**. รายงานวิจัย. สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. ๒๕๔๘.
- นภาเดช กาญจนะ. **ปรัชญาชีวิตยุค IMF ๒๐๐๐ วิถีแห่งอิสรภาพของมนุษย์**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สื่อยทอ. ๒๕๔๑.
- บรรจบบรรณรุจิ. **ปัจจัยสมุปบาทกระบวนธรรมเพื่อความเข้าใจชีวิต**. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙. หน้า ๑๒๓-๑๓๕.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). **พจนานุกรมพุทธศาสน์ฉบับประมวลศัพท์**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๐. กรุงเทพมหานคร : บริษัทเอส.อาร์. พรินติ้งแมสโปรดักส์จำกัด, ๒๕๔๖.
- พระมหาอุทัย ฐริเมธี (ชะกิจ) **ศึกษาคุณค่าของการเกิดเป็นมนุษย์ในพระพุทธศาสนา**. กรุงเทพมหานคร : วิทยานิพนธ์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๕๒.
- พระราชวรมนี (ประยูร ธมมจิตโต). **ปรัชญากรีก บ่อเกิดภูมิปัญญาตะวันตก**. พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สยาม. ๒๕๔๔.
- พระอุปติสสเถระ. **วิมุตติมรรค**. แปลโดยพระเทพโสภณ (ประยูรธมมจิตโต) และคณะ. พิมพ์ครั้งที่ ๖ กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๔๘.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (๒๕๓๙). **พระไตรปิฎกภาษาบาลี -ไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่มที่ ๑, ๔, ๑๐, ๑๑, ๑๒, ๑๓, ๑๕ และอรรถกถาและฎีกา**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. **ธรรมนามัย**. พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพฯ : พิมพ์ที่ห้างหุ้นส่วนน้ำกึ่งการพิมพ์, ๒๕๕๒.
- _____. **วิทยาศาสตร์ชีวภาพ**. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชวนพิมพ์. ๒๕๔๔.
- ราชบัณฑิตยสถาน. **พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน ๒๕๔๒**. กรุงเทพมหานคร : นานมีบุ๊ค-พับลิเคชันส์. ๒๕๔๒.
- วิธาน สุชีวกุปต์. **อภิปรัชญา**. พิมพ์ครั้งที่ ๖. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง. ๒๕๔๖.
- สถิต วงศ์สวรรค์. **ปรัชญาเบื้องต้น**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : อักษรพิทยาพิมพ์. ๒๕๔๓.
- Charles H.Kahn. Anaximander. *Encyclopedia of Philosophy*. Vol.๑ : ๑๘๔.
- Elizabeth S. Anderson. *Is Women's Labor a Connodity*. *Philosophy and Public affairs* ๑๙.๑ (Winter ๑๙๙๐) : ๗๑.

Kamran S. Moghissi. **The Techology of AID and Surrogacy. New Approaches to Human Reproduction : Social and Ethical Dimension.** Eds.LindaM.Whiteford and Marilyn L. Poland.Colorado : West view press.Inc. ๑๙๘๙. p.๑๒๙.

W.K.C. Guthrie. Pre-socraticPhilosophy.**Encyclopedia of Philosophy**.Vol.๗ :๗๖๐
 ———. Encyclopedia of Philosophy.Vol.๗ :๗๖๑. “Just as our soul, which is air, integrates us, so breath and air surround the whole cosmos”.

เอกสารอ้างอิงจากเว็บไซต์

การอุ้มบุญหรืออุ้มบาป.<http://www.budnet.org/curveline/2.html> สืบค้นเมื่อวันที่ ๑ กันยายน ๒๕๕๗

การอุ้มบุญ http://kpch-blog.blogspot.com/2011/06/surrogacy_25.html สืบค้นเมื่อวันที่ ๑ กันยายน ๒๕๕๗

ประวัติศาสตร์พระเครื่องหลวงปู่ดูลย์อตุโล

ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุทัศน์ กองทรัพย์
มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

ประวัติศาสตร์เป็นวิชาที่ว่าด้วยเรื่อง ความทรงจำของยุคหนึ่งสมัยส่งต่อสมัย ไม่มีที่สิ้นสุด การก่อเกิดความทรงจำย่อมมีหลายสิ่ง ก่อเกิด รวมกันเนกเช่นประวัติศาสตร์พระเครื่องหลวงปู่ดูลย์อตุโลที่สะท้อนเหตุการณ์ทางสังคมเมืองสุรินทร์

แม้ว่าพระเครื่องก่อเกิดจากอิทธิพลความเชื่อเริ่มจากรูปแบบจนกระทั่งได้รับอิทธิพลจากกลุ่มวัฒนธรรมอินเดีย พระเครื่องจากรูปลักษณ์ที่มีไว้ให้ระลึกถึงรูปแบบจารีตคำสอน ของศาสนาเพื่อช่วยให้รอดพ้นจากการคุกคามของภัยอันตรายจากสภาวะพื้นที่จนกระทั่งสู่การย่อคำสวดของศาสนามาปรุงแต่งเวทมนต์จากเรื่องราวทั้งมวล กลุ่มผู้นิยมประพาศปฏิบัติที่มีต่อพระเครื่องกลุ่มเชื่อในเวทมนต์ยังคงยึดถือโดยมิเสื่อมคลายจากรุ่นสู่รุ่นการศึกษาประวัติศาสตร์พระเครื่องหลวงปู่ดูลย์อตุโล ยังเป็นหนทางหนึ่งที่จะช่วยให้ผู้ศึกษารู้เรื่องราวบ้านเมืองแถบถิ่นตนเอง สร้างพลังใจ พลังศรัทธา น้อมนำจริยวัตร ของหลวงปู่ผ่านพระเครื่องอย่างลงตัว เหมือนคำสอนของหลวงปู่“จิตส่งออก ย่อมเป็นทุกข์” การระลึกถึงหลวงปู่ทำให้มีพลังสร้างเกราะกำบังสร้างพื้นที่ มีที่ยืน มีตัวตนอย่างยั่งยืน

ประวัติศาสตร์พระเครื่องหลวงปู่ดูลย์อตุโลน่าจะเริ่มจากหลวงพ่อพระชีวะ พระอันเป็นของคู่บ้านคู่เมืองสุรินทร์ ประวัติความเป็นมาเริ่มปรากฏบริเวณพื้นที่วัดบูรพารามอันเป็นวัดของหลวงปู่ดูลย์อตุโลก่อเกิดร่วมสมัยการก่อตั้งชุมชนบูรพาราม การสร้างพระของหลวงปู่ดูลย์อตุโลสันนิษฐานน่าจะมาจากคติความเชื่อหรือแบบอย่างที่ได้รับอิทธิพลมาจากครูบา อาจารย์ตอบแทนอุบาสกอุบาสิกาที่เข้ามาปฏิบัติธรรมศาสนสร้างพุทธคุณธรรมคุณผ่านวัตรปฏิบัติส่งผลต่อเนื่องนาบุญที่สำคัญพระเครื่องหลวงปู่ดูลย์อตุโลยังเชื่อมโยงกับเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์บ้านเมืองสุรินทร์หรืออีสานใต้ตลอดจนชาติไทย โดยอาศัยหลักฐานพระเครื่องหลวงปู่ดูลย์อตุโลที่มีผู้ศึกษารวบรวมเหรียญมีปี พ.ศ. กำกับดังจะได้กล่าวต่อไป

เส้นทางประวัติศาสตร์เมืองสุรินทร์โดยการมองผ่านหลวงปู่ดูลย์อตุโลอาจแบ่งยุคสมัยตามสิ่งประติมากรรมตัวแทนได้ ๓ ยุค กล่าวคือ

๑. ยุคต้นการสร้างเมืองสืบทอดตัวแทนศาสนา

๒. ยุคทองของการก่อสร้างเพื่อบูชาแทนตัวบูชาแทนการปฏิบัติ

๓. ยุคทดแทนคุณแผ่นดิน

(๑) ยุคต้นอยู่ระหว่างปี พ.ศ.๒๔๗๘-๒๕๐๒) วัดบูรพารามอันเป็นสัญลักษณ์ของ เกจิอาจารย์สายวัดป่าแหล่งเมืองสุรินทร์ แรกเริ่มมีพระคู่บ้านคู่เมือง คือ พระชีว์อัน เป็นพระที่อยู่ร่วมสมัยอยุธยา มีลักษณะคล้าย พระหนุ่มประดิษฐานอยู่ในมณฑป มีพระ อุโบสถตั้งอยู่หน้าอันเป็นสัญลักษณ์เมืองพระ ธรรมของเมืองสุรินทร์

จนกระทั่งช่วงสมัยหลวงปู่ดูลย์อตุโล ได้สร้างเหรียญรุ่นแรกปีพ.ศ.๒๔๗๘อันเป็น ช่วงสมัยรัชกาลที่ ๙ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ช่วง นี้วัดบูรพารามเริ่มมีการสร้างศาสนสถาน ประจำวัดที่สำคัญทางพระพุทธศาสนา กล่าวคือพระอุโบสถ เพื่อเป็นการตอบแทนผู้มี จิตเป็นน้อมนาบุญ(วัดบูรพาราม ๒๕๕๒:๑๖) เรียกว่าเหรียญหลวงพ่พระชีว์ มีเนื้อทองแดง ทองแดงกะไหล่เงินจำนวนการสร้าง๑,๐๐๐ เหรียญที่ระลึกในการสร้างโบสถ์วัดบูรณ จนกระทั่งช่วงต่อมาปี พ.ศ.๒๔๙๐อันเป็นปีที่มี รัฐบาลสมัย จอมพล ป.พิบูลสงครามที่มีความ ศรัทธาพยายามสร้างความรุ่งเรืองให้แก่ พระพุทธศาสนามีการจัดสร้างพระพุทธรูป ศตวรรษอิทธิพลดังกล่าวได้ขยายมาสู่เมือง สุรินทร์วัดบูรณได้มีการจัดสร้างเหรียญพระ พุทธชินราชมีเนื้อทองแดง ทองกะไหล่ทอง ปี พ.ศ. ๒๔๙๐จำนวนการสร้าง ๒,๐๐๐เหรียญ เพื่อสนองคุณท่านผู้อุปการะในการหล่อพระ ประธาน (วัดบูรณ ๒๕๕๒ : ๒๑)

เป็นที่น่าสังเกตชื่อวัดได้มีการเรียก จากชื่อวัดบูรณเป็นวัดบูรพารามที่ปรากฏอยู่

ด้านหลังของเหรียญ น่าจะมาจากสมัยนิยมใน การตั้งชื่อวัด

ยุคต้นการก่อสร้างเหรียญเพื่อส่งเสริม ถาวรวัตถุอันเป็นเครื่องปฏิบัติในการส่งต่อ พระพุทธศาสนาในการปฏิบัติโดยเฉพาะวัดจึง ต้องมีพระอุโบสถ

ยุคที่ ๒ ช่วงปี พ.ศ. ๒๕๐๓-๒๕๒๐ เป็นช่วงที่เริ่มเข้าสู่ยุคสร้างความรุ่งเรืองทาง สถาบันพระมหากษัตริย์ กระบวนการสร้าง ชาติโดยอาศัยศาสนาเริ่มเข้ามามีบทบาท ส่งเสริมกิจกรรมของพระมหากษัตริย์ ตลอดจนช่วงเวลาดังกล่าวเป็นช่วงการเปลี่ยน ผ่านเศรษฐกิจระบบการค้าโดยอาศัยทุนจาก ต่างประเทศ ยุคเมืองไทยไปอเมริกันนโยบาย สมัยจอมพลสฤษดิ์ธนะรัชต์ การสร้างความ เจริญโดยเป็นระบบทุนนิยมสร้างความมั่งคั่ง จากทรัพยากรธรรมชาติเปลี่ยนเป็นเงิน การ จัดสร้างถาวรวัตถุวัดบูรพารามเริ่มปรากฏการ สร้างพระพุทธรูปเหมือนหลวงปู่ดูลย์อตุโล เนื้อ โลหะขนาดหน้าตัก ๙ นิ้ว จัดสร้างเมื่อ ปี พ.ศ. ๒๕๐๓สร้างเพียง ๑องค์

จนกระทั่ง ปี พ.ศ. ๒๕๐๓พระพุทธรูป เหมือนหลวงปู่ดูลย์อตุโล จัดสร้างจำนวน ๑๕๐องค์ ส่งต่อมาถึงสมัยนายพิศาล มูล ศาสตร์สาทร เมื่อครั้งดำรงตำแหน่งนายอำเภอ เมืองสุรินทร์จัดสร้างเมื่อ ปี พ.ศ. ๒๕๐๘ จำนวนการสร้าง ๓,๐๐๐เหรียญ โดยมีจาร ด้านหลังเหรียญคณะศิษย์สร้างถวายเป็นที่ ระลึกในคราวสร้างมณฑปหลวงพ่พระชีว์วัด

บูรพารามสุรินทร์พ.ศ. ๒๕๐๘(วัดบูรพาราม
๒๕๕๒ : ๒๕)

จนกระทั่ง ปี พ.ศ. ๒๕๑๘อันเป็นปีที่
ประเทศไทยเริ่มได้รับผลกระทบจากการแบ่ง
ลัทธิการปกครองที่เรียกว่า “คอมมิวนิสต์” ที่
สร้างความกลัวให้แก่ประชาชนโดยทั่วไป
เพราะภัยจากลัทธิคอมมิวนิสต์ไม่ทำให้ประชาชน
ยึดถือศาสนา มีการปลุกกระดมให้เลื่อมใสลัทธิ
คอมมิวนิสต์ที่เน้นความเสมอภาคโดยเฉพาะ
ทางด้านเศรษฐกิจลัทธิคอมมิวนิสต์ย่อมแผ่
กระจายได้ดีในหมู่ประชาชนที่ด้วยโอกาสทาง
เศรษฐกิจ การต่อสู้กับภัยคอมมิวนิสต์ย่อม
อาศัยศาสนาช่วยปลดปล่อยให้เกิดความมั่นคง
ในจิตใจในช่วงเวลาเดียวทางวัดบูรพารามได้มี
การจัดสร้างเหรียญหลวงปู่ดุลย์อตุโล ฉลอง
อายุครบ ๘๘ ปี เนื้อทองแดงอย่างเดียว
จำนวนการสร้าง ๒๐,๐๐๐ เหรียญ เนื้อ
กะไหล่ทอง จำนวนการสร้างไม่มากนัก (วัด
บูรพาราม ๒๕๕๒ : ๔๓) ส่วนใน ปี พ.ศ.
๒๕๑๙จัดสร้างพระพุทธรูปเหมือนหลวงพ่
พระชีวะ เนื้อโลหะขนาดหน้าตัก กว้าง ๙ นิ้ว
จำนวน ๑๐๐ องค์ โดยมีวัตถุประสงค์การ
จัดสร้างดังข้อความกล่าวว่า

“ปัจจุบันบ้านเมืองทำท่าจะเข้าสู่
ภาวะยุคเข็ญอีก ประชาชนมีความวิตกกังวล
ไปต่างๆ นาๆ ทุกคนจึงต้องการที่พึ่งทางใจ
มากขึ้น” ในพินิจนี้ไม่มีการให้เช่าหรือจำหน่าย
เหรียญ แต่จะสมนาคุณแก่ผู้บริจาคสร้าง
ศาลาโรงธรรมวัดบูรพารามตามกำหนด ดังนี้
ท่านที่บริจาค ๒๐บาท ได้รับหนึ่ง
เหรียญ

ท่านที่บริจาค ๒๐๐ บาท ได้รับ
พระกริ่งหลวงพ่พระชีวะหนึ่งองค์

ท่านที่บริจาค ๖๐๐ บาท ได้รับ
พระบูชาหนึ่งองค์

ท่านที่บริจาค ๑,๒๐๐บาท ได้รับ
พระบูชา ขนาด ๖ นิ้วหนึ่งองค์

ท่านที่บริจาค ๑,๕๐๐บาท ได้รับ
พระรูปเหมือนหลวงปู่ดุลย์อตุโล ขนาด ๙ นิ้ว
หนึ่งองค์

คณะกรรมการจัดงาน (วัดบูรพาราม ๒๕๕๒
: ๔๔-๔๖)

การจัดสร้างช่วงปี พ.ศ. ๒๕๑๙เริ่ม
มีการสร้างพระกริ่งรูปเหมือนหลวงพ่พระชีวะ
เนื้อโลหะ จำนวนสร้าง ๒,๐๐๐องค์ พระ
กริ่งเป็นพระที่มีรูปแบบมาจากประเทศกัมพูชา
ที่มีสายใยทางวัฒนธรรมค่อนข้างสอดคล้องกับ
เมืองสุรินทร์ พระกริ่งที่จัดสร้างมีเนื้ออัลปาก้า
จำนวนการสร้าง ๕๐๐องค์ พระพุทธรูป
เหมือนหลวงพ่พระชีวะ เนื้อโลหะ จำนวน
จัดสร้าง ๓๐๐องค์ เหรียญหลวงพ่พระชีวะ
เนื้อทองแดงอย่างเดียว ๑๐,๐๐๐ องค์ (วัด
บูรพาราม ๒๕๕๒: ๕๐-๕๒)

การสร้างพระรูปเหมือน ปี พ.ศ.
๒๕๒๐จำนวน ๕๐๐องค์ เหรียญหลวงปู่
ดุลย์อตุโล เนื้อทองคำ ปี พ.ศ. ๒๕๒๐จำนวน
๑๐เหรียญ เนื้อเงิน จำนวน ๑๐เหรียญ
เนื้อกะไหล่ทองไม่ทราบจำนวนที่แน่นอน ล็อค
เก็ตรุ่นแรก ปี พ.ศ. ๒๕๒๐จำนวน ๑๐๐องค์
เนื้อทองแดงจัดสร้างโดยวัดป่าชุมพลบุรีเนื้อ
ทองแดงรมน้ำตาล เนื้อทองแดงกะไหล่ทอง

ปี พ.ศ. ๒๕๒๑ จำนวน ๑๐,๐๐๐ เหรียญ
 เนื้อนวลโลหะแก่เงิน จำนวน ๒,๐๐๐ เหรียญ
 เนื้อทองแดง จำนวน ๑๐,๐๐๐ เหรียญ เนื้อ
 ทองแดงรมดำอย่างเดียวน จำนวน ๑๐,๐๐๐
 เหรียญ เนื้อทองแดงกะไหล่ทองลงยา (รุ่น
 กายทิพย์) จำนวน ๒,๐๐๐ เหรียญ ตลอดจน
 เหรียญฉลุเนื้อทองคำ เนื้อเงินไม่ทราบจำนวน
 การสร้างที่แน่ชัด และเหรียญฉลุพิมพ์เล็ก
 (วัดบูรพาราม ๒๕๕๒ : ๖๐ - ๖๘)

ความนิยมในเหรียญหลวงปู่ดูล์
 ช่วงปี พ.ศ. ๒๕๒๒ มีความร้อนแรงในอนุภาพ
 ของความเมตตาตามหา นิยม มีการเล่าปากต่อ
 ปากสืบต่อกันมาทำให้หมู่ประชาชนนิยม
 เลื่อมใสศรัทธาใฝ่หามายูชาถือปฏิบัติบูชา
 ช่วงเวลาดังกล่าวการขับเคลื่อนของ
 กระบวนการคอมมิวนิสต์ตลอดแนวชายแดน
 ด้านจังหวัดสุรินทร์ทวีความเข้มข้นและเป็น
 โอกาสสำคัญของบ้านเมืองช่วงนายพิศาล มุล
 ศาสตร์สาทรเป็นผู้เลื่อมใสในพุทธศาสนาอยู่ที่
 จังหวัดใดก็จะมีพระสำคัญของจังหวัดนั้นๆ มา
 ฝากเพื่อนเสมอนายพิศาล มุลศาสตร์สาทร
 ยังดำรงตำแหน่งปลัดกระทรวงมหาดไทย ซึ่งมี
 วิถีชีวิตมุ่งไปสู่ความสำเร็จและประโยชน์ของ
 คนในชาติและบ้านเมือง เติบโตและ
 จงรักภักดีต่อประมุขของเรา คือ องค์
 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว (พลเอกอาทิตย์
 กำลังเอก ๒๕๓๙ : ๓๔ - ๓๕)

ความร่วมมืออาจจะทำให้กรม
 วิทยาศาสตร์ทหารบกจัดสร้างพระบุษารูป
 เหมือนหลวงปู่ดูล์ เนื้อชิลิก้า ขนาด ๙

นิ้ว จำนวน ๒๐๐ องค์ เนื้อชิลิก้า ขนาด ๕
 นิ้ว จำนวน ๕๐๐ องค์ เหรียญหลวงปู่ดูล์ยอ
 ดูล์ จำนวน ๑๐,๐๐๐ เหรียญ เนื่องในงาน
 ทอดกฐินพระราชทานใน ปี พ.ศ. ๒๕๒๑ (วัด
 บูรพาราม ๒๕๕๒ : ๖๙ - ๗๑)

ช่วงปี พ.ศ. ๒๕๒๒ พุทธสมาคม
 จังหวัดสุรินทร์ จัดสร้างพระบูชาพุทธสุรินท
 รมงคลเนื้อโลหะ ขนาด ๙ นิ้ว จำนวน ๑๐๐
 องค์ ขนาด ๕ นิ้ว จำนวน ๔๙๙ องค์ พระ
 กริ่งสุรินทมงคล ๓,๙๙๙ องค์

อย่างไรก็ตามช่วงปี พ.ศ. ๒๕๒๒ เริ่มมี
 การสร้างพระผงบูรูปเหมือนหลวงปู่ดูล์
 และพระปิดตา พระผงบูรูปเหมือน จำนวน
 ๑๕,๐๐๐ องค์ พระผงบูรูปเหมือนหลวงปู่
 ดูล์ยอ ดูล์ เนื้อขาวเหน็บผ้าสบงครองพรษา
 จำนวน ๑,๖๐๐ องค์ และเนื้อสีดำผงบัว
 เหน็บผ้าสบงครองพรษาและเกศาหลวงปู่
 จำนวน ๑,๐๐๐ องค์ เนื้อสีดำเป็นผงบัว
 จำนวน ๖๐๐ องค์ พระปิดตาพิมพ์ใหญ่เนื้อ
 ขาว ๖,๐๐๐ องค์ พระปิดตาพิมพ์เล็กเนื้อ
 ขาว ๖,๐๐๐ องค์ พระปิดตาพิมพ์ใหญ่เนื้อดำ
 จำนวน ๑,๐๐๐ องค์ พระปิดตาพิมพ์เล็กเนื้อ
 ดำ จำนวน ๑,๐๐๐ องค์ (วัดบูรพาราม
 ๒๕๕๒ : ๘๘ - ๙๐)

ระยะต่อมามีการสร้างพระกริ่ง พระ
 ชัยวัฒน์ ปี พ.ศ. ๒๕๒๒ พระกริ่งเงินใหญ่เนื้อ
 โลหะผสม และพระกริ่งทองแดง เนื้อโลหะ
 ผสม พระกริ่งทองแดงเนื้อทองคำ ๒๐๐ -
 ๒๕๐ องค์ (วัดบูรพาราม ๒๕๕๒ : ๙๑ - ๙๕)

พระชัยวัฒน์เนื้อโลหะผสม จำนวน ๕๐๐ องค์ เนื้อทองคำ ๑๐องค์และเหรียญหลวงปู่ดุลย์อตุโล รุ่นแผนที่ประเทศไทยเล็กมี ๓เนื้อ เนื้อทองแดง เนื้ออัลปาก้า เนื้อทองเหลือง จัดสร้างโดยนายพิศาล มุลศาสตร์สาทร จำนวน ๓๐,๐๐๐เหรียญด้านหลังเหรียญจาร คำว่า “สติ เมตตา พัฒนา สันติสุข” สอดคล้องกับเหตุการณ์บ้านเมืองที่นายพิศาล มุลศาสตร์สาทรนำประเทศชาติสู่สถานการณ์ปกติให้รอดพ้นจากภัยคอมมิวนิสต์ เหรียญหลวงปู่ดุลย์อตุโล ยังจัดสร้างโดยกองทัพบก เพื่อแจกทหารตามชายแดน ปี พ.ศ. ๒๕๒๓ จำนวน ๑๐,๐๐๐เหรียญ จัดสร้างโดยกองกำลังรบร่วม ร.๒๓จำนวน ๑๐,๐๐๐ เหรียญ เหรียญหลวงปู่ดุลย์อตุโลคงมีการสร้างเรื่อยๆ มาจนกระทั่งปี พ.ศ. ๒๕๒๖อันเป็นปีที่หลวงปู่ดุลย์อตุโลได้ละสังขาร ถือได้ว่าเหรียญหลวงปู่ดุลย์อตุโล หรือรูปหล่อรูปเหมือน พระชัยวัฒน์ ช่วงปี พ.ศ. ๒๕๐๘มีอัตราการสร้างเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ โดยเฉพาะช่วงปี พ.ศ. ๒๕๒๑-๒๕๒๓อันเสมือนความรุนแรงของเหตุการณ์ของบ้านเมืองสร้างแนวป้องกันภัยคอมมิวนิสต์ มีการระดมสรรพกำลังทุกด้านเพื่อสร้างจุดยืนปกป้องสถาบันชาติ ศาสน์ กษัตริย์ อันเป็นหลักชัยของบ้านเมือง

ยุคที่ ๓ปี พ.ศ. ๒๕๒๖ – ปัจจุบัน การสร้างเหรียญหรือรูปเหมือนของหลวงปู่ดุลย์อตุโล ยังคงมีการจัดสร้างอยู่เสมอๆ เช่น วัดไตรรัตนารามจัดสร้างช่วง ปี พ.ศ. ๒๕๔๕ โรงเรียนห้วยจรง ช่วงปี พ.ศ. ๒๕๕๐เป็นปฏิปทานำคำสอนของหลวงปู่ดุลย์อตุโลที่ศิษย์

รุ่นแล้วรุ่นเล่าเคารพสักการะน้อมนำมาปฏิบัติ เปลี่ยนคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นวัตรปฏิบัติที่ตรงตามคำสอน “จงเอาสิ่งที่เอาได้ จงอย่าเอาสิ่งที่เอาไม่ได้” (ปฐม นิคมานนท์ ๒๕๓๙ : ๑๘๑) “จิตเป็นสถานรับรู้ อารมณ์ ตราบใดที่มีจิต การรับรู้อารมณ์ย่อมมีเป็นธรรมดา โดยไม่ต้องสงสัยดังนั้นบุคคลธรรมดารับรู้อารมณ์อย่างไร พระอรหันต์ก็ย่อมจะรับรู้อารมณ์อย่างนั้นและการรับรู้ของท่านน่าที่จะเป็นไปด้วยดียิ่งเสียกว่าคนธรรมดาสามัญด้วยซ้ำ เพราะจิตของท่านไม่มีเมฆหมอกคือกิเลสปกคลุมอยู่อันจะทำให้ความสามารถรับรู้อารมณ์ลดลง” (ปฐม นิคมานนท์ ๒๕๓๙ : ๑๘๗)

สอดคล้องกับสภาพของมนุษย์ที่หลวงปู่ดุลย์อตุโล สอนลูกศิษย์เสมอว่า “เมื่อฝึกให้เคยชินกับการรักความสะอาด และทนความสกปรกไม่ได้เป็นนิสัยแล้ว นิสัยนี้จะแผ่ยังอยู่ในใจ เมื่อใดกิเลสตัณหาอันเป็นความสกปรกทางใจเกิดขึ้น มันก็จะดำรงอยู่ได้ไม่นาน เพราะใจจะทนไม่ได้ไปเองอดที่จะกำจัดขัดเกลาทิ้งเสียมิได้” (ปฐม นิคมานนท์ ๒๕๓๙ : ๑๙๙) ด้วยเดชานุภาพของเหรียญหลวงปู่ดุลย์อตุโลที่ผู้บูชาประพฤติปฏิบัติ นำมาซึ่งความสงบสุขส่งผลให้มีการสร้างต่อๆมามีรู้จัก

วัตถุมงคลเสมือนเครื่องเตือนสติของปุถุชนของบรรพชนที่มีสายใยร่วมกันที่แสดงพื้นที่ทางความเชื่อความศรัทธา เพื่อประโยชน์สุขของตัวส่งผลต่อประเทศชาติ เหรียญหลวงปู่ดุลย์อตุโล หรือสิ่งของที่แสดง

ความเป็นตัวตนที่เหมือนสื่อกลางย่อมเกิดขึ้น
ร่วมกับช่วงเวลา หรือที่เรียกว่า
“ประวัติศาสตร์” พระเครื่องเมืองสุรินทร์เณ
เช่นเดียวกันมีประวัติที่ควรแก่การศึกษาให้
เข้าใจอดีตเติมปัจจุบันให้สมบูรณ์ว่าเหตุการณ์
ต่างๆ บนพื้นที่ทุกสิ่งย่อมมีเหตุการณ์

ส ร ี า ง ส ร ร ค์ ร ี อ ย ร ี ด
เชื่อมโยงบ่งบอก ยอกย้อนหรือหยุดชะงักหรือ
พร้อมผลักดันสู่หลักชัยเพื่อมีที่ยืนอยู่ในสังคม
“ลมหายใจยังอยู่ ความรู้คุณธรรมย่อมดำรง
อยู่เช่นกัน”

เอกสารอ้างอิง

_____ . วัดบูรพารามประมวลภาพพระเครื่องและวัตถุมงคล พระราชวุฒาจารย์ (หลวงปู่
ดูลย์อดุลโล). สุรินทร์ : รุ่งชนเกียรติออฟเซ็ท จำกัด. ๒๕๕๒.

พลเอกอาทิตย์ กำลังเอก. “คำไว้อาลัยของพลเอกอาทิตย์ กำลังเอก” อนุสรณ์ใน

งานพระราชทานเพลิงศพนายพิศาล มุลศาสตร์สาทร ณ เมรุหลวงหน้า

พลับพลา

อิสริยาภรณ์ วัดเทพศิรินทราวาส. กรุงเทพมหานคร :อมรินทร์ปริ้นต้ง๒๕๓๙.

รองศาสตราจารย์ ดร.ปฐม นิคมานนท์. อดุลโลไม่มีใดเทียม. กรุงเทพมหานคร : พี เอ ลิฟวิ่ง จำกัด.

๒๕๓๙.

สุทัศน์ กองทรัพย์. “พระพุทธศาสนาเมืองสุรินทร์ก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ.

๒๔๗๕”

บัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ บัณฑิตวิทยาลัยวิทยาเขตสุรินทร์ มหาวิทยาลัยมหา

จุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย. สุรินทร์ : มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย. ๒๕๕๗.

บทความวิชาการ

“น้ำ(Water)”

พระมหาสมปาน ชاکโร,ดร.
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ วิทยาเขตสุรินทร์

๑.น้ำคืออะไร

น้ำ คำสั้นๆที่มีความสำคัญและ
เป็นส่วนหนึ่งในการดำรงชีวิต เรา
ปฏิเสธไม่ได้ว่าเราไม่สามารถอยู่ได้โดย
ไม่มีน้ำ เพราะน้ำคือชีวิต หลายคน
อาจจะเข้าใจความหมายของน้ำใน
หลากหลายความหมาย

บางส่วนถูกบรรจุลงในสิ่งของต่าง ๆ ที่เกิดโดย
ธรรมชาติและที่มนุษย์สร้างขึ้นบนโลก
อย่างเช่น อ่างเก็บน้ำ ห้วย เขื่อน
ชลประทาน เป็นต้น ในร่างกายของสัตว์และ
พืช ผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ และร้านอาหาร

๔. ความสำคัญของน้ำ

ความสำคัญของน้ำน้ำเป็นสารประกอบที่
พบมากถึง ๓ ใน ๔ ส่วนของพื้นโลก โดยส่วนใหญ่
อยู่ในสภาพน้ำเค็มในทะเลและมหาสมุทรประมาณ
๙๗ เพอร์เซ็นต์ เป็นน้ำแข็งตามขั้วโลกประมาณ ๒
เพอร์เซ็นต์ และเป็นน้ำจืดตามแม่น้ำลำคลองต่างๆ
ประมาณ ๑ เพอร์เซ็นต์ ถ้าโลกเราปราศจากน้ำ
สิ่งมีชีวิตต่างๆ บนโลกก็จะไม่สามารถดำรงชีวิตอยู่
ได้เลยความสำคัญของน้ำต่อมนุษย์ มีดังนี้

๑) เป็นส่วนประกอบที่มีมากที่สุด
ในร่างกาย มีอยู่ ๒ ใน ๓ ของน้ำหนักตัว โดย
ส่วนประกอบของส่วนต่างๆ ในร่างกาย เช่น เลือด
น้ำเหลือง ตับ ไต เนื้อ

๒) ช่วยควบคุมอุณหภูมิของร่างกายให้
คงที่

๓) เป็นสารที่ช่วยให้กระบวนการทางเคมี
ในร่างกายดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง เช่น การย่อย
อาหาร ทั้งประเภทคาร์โบไฮเดรต ไขมัน และ

๒. ความหมายของน้ำ

น้ำเป็นของเหลวชนิดหนึ่ง ที่มีอยู่มากที่สุดบนผิว
โลก และเป็นปัจจัยสำคัญต่อการดำรงชีวิตของ
สิ่งมีชีวิตทุกชนิดที่มนุษย์รู้จัก เราสามารถพบน้ำได้
ในหลายๆ สถานที่ อาทิ ทะเล ทะเลสาบ แม่น้ำ
ห้วย หนอง คลอง บึง และในหลายๆ รูปแบบ เช่น
น้ำแข็ง หิมะ ฝน ลูกเห็บ เมฆ และไอน้ำ

๓. ลักษณะของ น้ำ

น้ำมีรูปแบบและสถานะเป็นของเหลว แต่
น้ำก็ยังมีในรูปของสถานะของแข็งที่เรียกว่าน้ำแข็ง
และสถานะแก๊สที่เรียกว่าไอน้ำ น้ำอยู่ภายใต้หิน
หรือพื้นดินที่ยังมีน้ำแข็งอยู่ และอีกส่วนหนึ่ง น้ำอยู่
ในอากาศในรูปแบบของไอน้ำและก้อนเมฆซึ่งเป็น
ลักษณะของส่วนของของแข็งและของเหลวลอยอยู่
บนอากาศและเกิดการตกตะกอนน้ำบนโลก

โปรตีน ได้อาหารที่มีโมเลกุลขนาดเล็กลงที่ร่างกายสามารถดูดซึมไปใช้ได้

๔) ช่วยในการลำเลียงสารต่างๆ ในร่างกาย เช่น การลำเลียงอาหาร การไหลเวียนของเลือด และยังช่วยขับของเสียออกจากร่างกาย เช่น ปัสสาวะ เหงื่อโดยปกติในวันหนึ่งๆ ร่างกายจะเสียน้ำไปโดยเฉลี่ยประมาณ ๒.๗- ๓.๒ ลิตร ดังนั้นร่างกายจึงจำเป็นต้องหาน้ำมาทดแทนให้กับน้ำที่ร่างกายเสียไป โดยการดื่มน้ำโดยตรงหรือรับประทานอาหารที่มีน้ำเป็นองค์ประกอบอาหารแต่ละประเภทจะมีน้ำเป็นองค์ประกอบไม่เท่ากัน โดยเฉลี่ยอาหารประเภทผักและผลไม้จะมีน้ำเป็นองค์ประกอบมากกว่าประเภทอื่นๆ

๕) นอกจากน้ำจะมีประโยชน์ต่อร่างกายเราโดยตรงแล้วยังมีประโยชน์ต่อเราในด้านต่างๆ อีก เช่น

(๑) ใช้ในด้านอุตสาหกรรมทุกประเภท โดยถูกใช้เป็นวัตถุดิบในกระบวนการผลิต เป็นตัวระบายความร้อนจากเครื่องจักรต่างๆ ตลอดจนใช้เป็นตัวทำความสะอาดวัสดุอุปกรณ์ต่างๆ ด้วย

(๒) ใช้เป็นแหล่งผลิตพลังงานไฟฟ้าจากพลังงานน้ำ

(๓) ใช้ในการเกษตรกรรมทั้งการเพาะปลูกและเลี้ยงสัตว์

(๔) ใช้เป็นเส้นทางคมนาคมขนส่งทั้งภายในประเทศและระหว่างประเทศ

(๕) ใช้เป็นแหล่งพักผ่อนหย่อนใจ เป็นสถานที่ท่องเที่ยวและสถานที่เล่นกีฬาทางน้ำ

(๖) ใช้ปรุงอาหาร ทำความสะอาด และซักผ้าความสำคัญของน้ำต่อพืช มีดังนี้๑. น้ำเป็นวัตถุดิบสำคัญต่อการสังเคราะห์แสงของพืช๒. น้ำ เป็นปัจจัยที่สำคัญต่อการงอกของเมล็ดพืช เพราะน้ำ

จะ ช่วย

ทำ ให้

เปลือก

หุ้มเมล็ด

อ่อนนุ่ม

ต้นอ่อน

สามารถ

แทงรากงอกออกมาจากเมล็ดได้ง่าย๓. น้ำเป็นตัวทำละลายสารอาหารและเกลือแร่ต่างๆ ที่มีอยู่ในดิน เพื่อช่วยให้รากดูดซึมและลำเลียงไปยังส่วนต่างๆ ของพืช เช่น ลำต้น กิ่ง ก้าน และใบ๔. ช่วยในการเจริญเติบโตของพืช โดยเฉพาะอย่างยิ่งเนื้อเยื่อที่กำลังเจริญเติบโต ถ้าขาดน้ำก็จะทำให้เซลล์ยืดยาวไม่เต็มที่ต้นจะแคระแกร็น และถ้าขาดน้ำหนักมากๆ พืชจะเหี่ยวและเฉาตายไปในที่สุด๕. เป็นส่วนประกอบที่สำคัญของพืช โดยพืชบกจะมีน้ำเป็นส่วนประกอบประมาณ ๖๐- ๙๐ เปอร์เซ็นต์ ส่วนพืชน้ำจะมีน้ำอยู่ประมาณ ๙๕- ๙๙ เปอร์เซ็นต์

๕. ประเภทของน้ำ

โดยทั่วไป แหล่งน้ำตามธรรมชาติมีการจัดแบ่งตามลักษณะของน้ำออกเป็น ๓ ประเภท คือ น้ำฝน น้ำผิวดินและน้ำใต้ดิน ซึ่งมีปริมาณน้ำ

ในแต่ละประเภทดังแสดงไว้น้ำฝนมีการกระจายไปตามแหล่งน้ำประเภทต่างๆ เช่น เมื่อฝนตกน้ำฝนจะซึมลงไปในดินหนึ่ง ส่วนและอีกส่วนหนึ่งจะไหลนองไปตามพื้นดินน้ำฝนที่ซึมลงไปในดินก็จะกลายเป็นน้ำใต้ดินประมาณ ๑๐% ระเหยไปประมาณ ๓๐% และอีกประมาณ ๑๐% จะซึมขึ้นมาบนผิวดินซึ่งจะรวมกับน้ำที่ไหลนองไปตามบนพื้นดินประมาณ ๕๐ % รวมเป็นน้ำผิวดินทั้งหมด ๖๐% และแหล่งน้ำผิวดินนี้เองที่ใช้เป็นแหล่ง น้ำในการผลิตน้ำประปาสำหรับใช้ทั่วไป อย่างไรก็ตามแหล่งน้ำผิวดินนี้มีอัตราการระเหยสูงพอสมควร เนื่องจากมีพื้นที่ผิวมาก ดังนั้นจะเห็นได้ว่าน้ำฝนเป็นส่วนที่สำคัญต่อการกำเนิดของน้ำผิวดินนั่นเอง ประเทศไทยมีปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยสูงพอสมควรโดยมีค่าเฉลี่ยปีละประมาณ ๑๘๐๐ มิลลิเมตร ปริมาณน้ำฝนน้อยที่สุดที่จังหวัดตาก และมากที่สุดที่จังหวัดระนอง ประมาณ ๑๐๐๐ และ ๔๕๐๐ มิลลิเมตรต่อปี ตามลำดับ

๕.๑ น้ำฝน (RAINFALLS) น้ำฝนจัดเป็นน้ำที่สะอาดอย่างหนึ่งถ้าหากไม่มีการปนเปื้อนจากสารมลพิษในอากาศในขณะที่ ฝนตกหรือไม่มีการปนเปื้อนจากการเก็บกักน้ำฝนในภาชนะที่ไม่สะอาดและวิธีการที่ใช้เก็บไม่ถูกวิธีตาม หลักวิชาการในอดีตประชาชนในชนบทจะเก็บกักน้ำฝนไว้ใช้ในการอุปโภคบริโภคได้อย่างเพียงพอและเป็นน้ำที่สะอาดปราศจากสารพิษเจือปน แต่ในปัจจุบันนี้การอุตสาหกรรมเจริญก้าวหน้าและมีการขยายตัวจากในเมืองออกสู่ชนบทเป็นผลให้อากาศ

ที่ระบายออกมาจากปล่องของโรงงานอุตสาหกรรมซึ่ง อาจจะมีสารมลพิษปนเปื้อนอยู่ในบรรยากาศเมื่อมีฝนตกลงมาจึงทำให้น้ำฝนที่ได้มีความสะอาดน้อยลง จากการรักษาคุณภาพน้ำฝน เมื่อปี ๒๕๓๖ จำนวน ๑๘ ฝน จากที่ต่างๆ ในเขตกรุงเทพมหานครและ ปริมณฑล พบว่า ในช่วง ๕ นาทีแรกของฝนมีค่าความเป็นกรดและด่าง ต่ำกว่า ๕.๖ และมีค่าสูงขึ้นเมื่อ เวลาผ่านไป ๑๕ - ๒๐ นาที ส่วนปริมาณไอออนลบ เช่น คลอไรด์ และซัลเฟต เป็นต้นมีค่ายังไม่สูงนัก ยังคง อยู่ในเกณฑ์มาตรฐานน้ำดื่มขององค์การอนามัยโลก ปริมาณไอออนบวกบางชนิด เช่น ลิ้งกะสีก็ยังมีปริมาณอยู่ในเกณฑ์มาตรฐาน ส่วนแคดเมียมไอออนมีค่าสูงกว่ามาตรฐานประมาณ ๒ เท่า และตะกั่ว ไอออนมีค่าสูงมากโดยเกินกว่าที่กำหนดไว้ในมาตรฐานประมาณ ๔ เท่า

๕.๒ น้ำผิวดิน (SURFACE WATER) น้ำ

ผิวดินแบ่งออกเป็น ๒ชนิด คือ แหล่งน้ำผิวดินที่มีใช้ทะเลและน้ำทะเล แหล่งน้ำผิวดินที่เป็น ที่รู้จักกันดีได้แก่ ห้วย หนอง คลอง บึง ลำน้ำ แม่น้ำ กว๊าน ทะเลสาบ และทะเล เป็นต้น แหล่งน้ำชนิดนี้เป็นแหล่งน้ำที่มีการใช้กันมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในภาคการเกษตรและอุตสาหกรรม รวมทั้งการอุปโภค และบริโภค

แหล่งน้ำดิบสำหรับการผลิตน้ำประปาที่ใช้กันอยู่ในปัจจุบันส่วนมากแล้วก็อาศัยน้ำจากแหล่ง น้ำผิวดินนั่นเอง แหล่งน้ำประเภทนี้มักมีการตกตะกอนและการกัดเซาะของดินในเวลาเดียวกัน โดยเฉพาะ

อย่างยิ่งน้ำผิวดินที่มีการไหล เช่นแม่น้ำลำน้ำลำคลองและลำธารต่างๆ เป็นต้น ซึ่งในที่สุด แล้วส่วนมากมักจะไหลลงสู่ทะเลในที่สุด ทำให้คุณภาพน้ำในแหล่งน้ำมีการเปลี่ยนแปลงเกือบจะตลอดเวลา คุณภาพน้ำของแหล่งน้ำผิวดินจะขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายๆอย่าง เช่น สภาพและลักษณะของดินที่กั้นแหล่งน้ำ ลักษณะและสภาพภูมิอากาศทั่วไป แนวระดับสูงต่ำของแหล่งน้ำ และการรองรับน้ำ จากแหล่งต่างๆ เช่น ชุมชน อุตสาหกรรม เกษตรกรรม เป็นต้น

๕.๓ น้ำใต้ดิน (GROUNDWATER) น้ำใต้ดิน ได้แก่ น้ำบ่อตื้น น้ำบาดาล เป็นต้น น้ำใต้ดินนี้จะเป็นแหล่งน้ำหลักสำหรับประชาชนที่อยู่ในเขตที่อยู่ห่างจากบริเวณที่มีแหล่งน้ำผิวดินโดยที่น้ำใต้ดินเกิดจากการสะสมของน้ำผิวดินที่ซึมลงไปในชั้นดินและเมื่อมีปริมาณมากขึ้นก็จะรวมตัวกันเป็นแอ่งและมีการแตกแยกออกมาเป็นสายน้ำที่อยู่ใต้ดินในที่ต่างๆที่ชาวบ้านทั่วไปเรียกว่า ตาน้ำ แอ่งน้ำ ใต้ดินนี้มีทั้งที่เป็นแอ่งขนาดใหญ่และขนาดเล็ก และอยู่ในชั้นดินที่ความลึกต่างๆกันแล้วแต่ลักษณะทางธรณีวิทยาของชั้นดินในบริเวณนั้นๆ เมื่อต้องการ นำน้ำจาก แหล่งน้ำใต้ดินขึ้นมาใช้จะต้องมีการขุดหรือ เจาะเป็นบ่อโดยการขุดหรือ เจาะบ่อน้ำใต้ดินอยู่ในระดับที่ไม่ลึกก็จะเรียกว่า บ่อน้ำตื้น แต่ถ้าแอ่งหรือแหล่งน้ำใต้ดินนั้นอยู่ลึกจากผิวดินมากก็จะเรียกว่า บ่อน้ำบาดาลโดยปรกติ น้ำใต้ดินมักจะมีคุณลักษณะทางกายภาพและทางชีววิทยาอยู่ในเกณฑ์ดีเนื่องจากถูก กรองโดยชั้นดิน

แต่ก็มีคุณลักษณะทางเคมีที่แตกต่างกันมาก ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสภาพทางธรณีวิทยาของ ชั้นดินและชั้นหินของแหล่งนั้นๆ น้ำพุ เป็นน้ำใต้ดินประเภทหนึ่งซึ่งเกิดจากน้ำใต้ดินที่มีแรงดันสูงทำให้น้ำพุ่งขึ้นสูงพ้นระดับพื้นดิน มีทั้งที่เป็นน้ำพุธรรมดาและน้ำพุร้อน(HOT SPRING) ส่วนทางน้ำซบ (INFILTRATION GALLERIES) เป็นน้ำใต้ดินที่ซึมผ่านชั้นดินในแนวนอนหรือแนวราบ ทำให้น้ำที่ได้ค่อนข้างใส และถ้ามีปริมาณที่มากพอก็สามารถกักเก็บและนำมาใช้ได้ และบ่อน้ำซบ(INFILTRATION WELLS) เป็นแหล่ง น้ำที่ขุดขึ้นมาเพื่อนำน้ำมาใช้ประโยชน์โดยมีน้ำที่ได้จะเกิดจากการซึมของน้ำในแหล่งน้ำบริเวณ ใกล้เคียงทั้งน้ำใต้ดินและน้ำผิวดินต่างๆที่อยู่รอบๆบ่อน้ำซบนั้น ดังนั้นน้ำในบ่อน้ำซบจึงมีคุณลักษณะ ใกล้เคียงกับทางน้ำซบ

น้ำในมหาสมุทรมีอยู่มากถึง ๙๗% ของพื้นผิวน้ำทั้งหมดบนโลก ธารน้ำแข็งและน้ำแข็งขั้วโลกอีก ๒.๔% และที่เหลือคือน้ำที่อยู่บนพื้นดิน เช่น แม่น้ำ ทะเลสาบ บ่อน้ำ อีก ๐.๖% น้ำเคลื่อนที่อย่างต่อเนื่องผ่านวัฏจักรของการกลายเป็นไอหรือการคายน้ำ การตกลงมาเป็นฝน และการไหลของน้ำซึ่งโดยปกติจะไหลไปสู่ทะเลเป็นตัวพาไอน้ำผ่านเหนือพื้นดินในอัตราที่เท่า ๆ กันเช่นเดียวกับการไหลออกสู่ทะเล น้ำบางส่วนถูกกักขังไว้เป็นเวลาหลายยุคหลายสมัยในรูปแบบของน้ำแข็งขั้วโลก ธารน้ำแข็ง น้ำที่อยู่ตามหินหรือดินหรือในทะเลสาบ บางครั้งอาจมีการหาน้ำสะอาด

มาเลี้ยงสิ่งมีชีวิตบนพื้นดิน น้ำใสและสะอาดนั้น
เป็นสิ่งจำเป็นต่อมนุษย์และสิ่งมีชีวิตอื่น ๆ

น้ำมีสมบัติเป็นตัวทำละลายที่ดีมาก เราจึง
ไม่ค่อยพบน้ำบริสุทธิ์ในธรรมชาติ ดังนั้นน้ำสะอาด
ที่เหมาะสมต่อการบริโภคของมนุษย์จึงเป็น
ทรัพยากรที่มีค่ายิ่ง ในบางประเทศปัญหาการขาด
แคลนน้ำเป็นปัญหาใหญ่ที่ส่งผลกระทบต่อสังคม
และเศรษฐกิจของประเทศนั้นอย่างกว้างขวาง

๖. น้ำแต่ละประเภท

น้ำผิวดินได้แก่น้ำในแม่น้ำลำคลอง
ทะเลสาบและในพื้นที่ชุ่มน้ำที่เป็นน้ำจืด ปกติน้ำผิวดิน
จะได้รับการเติมจากฝนหรือหิมะ และจะหายไป
ตามธรรมชาติด้วยการระเหย การไหลออกสู่ทะเล
และการซึมลงไปได้ดินแม้ว่าการเติมน้ำจืดโดย
ธรรมชาติของระบบน้ำผิวดินจะได้จากการตกของ
ฝนหรือหิมะลงเฉพาะบนบริเวณลุ่มน้ำนั้นๆ ณ
เวลาหนึ่งก็ตาม แต่ปริมาณรวมของน้ำยังขึ้นอยู่กับ
ปัจจัยอื่นอีกหลายปัจจัย ปัจจัยเหล่านี้รวมถึง
ปริมาณความจุของทะเลสาบ พื้นที่ชุ่มน้ำและอ่าง
เก็บน้ำที่มนุษย์สร้างขึ้น อัตราการซึมของดินใน
พื้นที่กักเก็บต่างๆ ดังกล่าว ลักษณะของการไหล
ตามผิวดินของลุ่มน้ำ ช่วงเวลาการตกของฝนหรือ
หิมะและอัตราการระเหยของพื้นที่นั้นๆ ปัจจัย
เหล่านี้มีผลต่อสัดส่วนของน้ำที่ไหลออกสู่ทะเล
ระเหยและซึมลงได้ดิน

กิจกรรมของมนุษย์สามารถสร้าง
ผลกระทบต่อปัจจัยต่างๆ ดังกล่าวได้มาก มนุษย์
มักเพิ่มความจุน้ำเก็บกักด้วยการสร้างอ่างเก็บน้ำ

และลดความจุน้ำเก็บกักด้วยการระบายพื้นที่ชุ่มน้ำ
ให้แห้ง มนุษย์เพิ่มปริมาณและความเร็วไหลตามผิว
ของน้ำด้วยการตัดผิวดินต่างๆ ให้แข็งรวมทั้งการ
ทำทางให้น้ำไหลทิ้งไปรวดเร็วขึ้นปริมาณโดยรวม
ของน้ำที่มีให้ใช้ ณ เวลานั้นนับเป็นข้อพิจารณาที่
มีความสำคัญมาก การใช้น้ำบางประเภทของ
มนุษย์เป็นการใช้แบบหยุดๆ เดินๆ ตัวอย่างเช่น
การทำเกษตรกรรมหลายแห่งต้องการน้ำเป็น
ปริมาณมากในช่วงฤดูเพาะปลูก และไม่ใช้น้ำอีก
เลยหลังฤดูเก็บเกี่ยว การจ่ายน้ำให้พื้นที่
เกษตรกรรมประเภทดังกล่าว ระบบน้ำผิวดินเพื่อ
การนี้อาจต้องมีขนาดการเก็บกักที่ใหญ่เพื่อให้
สามารถเก็บกักน้ำฝนที่ตกลงมาทั้งปีไว้ สำหรับ
ปล่อยมาใช้ภายหลังเวลาที่สั้นเป็นต้น การใช้น้ำ
ประเภทที่ค่อยๆ ใช้ในปริมาณครั้งละไม่มากแต่
สม่ำเสมอทั้งปี เช่นน้ำสำหรับหล่อเย็นในโรงผลิต
ไฟฟ้า การจ่ายน้ำในกรณีนี้ ระบบน้ำผิวดินต้องการ
เพียงอ่างหรือแหล่งกักเก็บที่มีความจุให้พอสำหรับ
ไว้ชดเชยน้ำในลำธารที่มีอัตราการไหลเข้าอ่างใน
ฤดูแล้งต่ำกว่าอัตราการใช้น้ำในการหล่อเย็นน้ำผิวดินตามธรรมชาติสามารถเพิ่มพูนได้โดยการนำน้ำ
เข้ามาจากแหล่งในลุ่มน้ำ

๗. น้ำมีความสำคัญอย่างไรต่อชีวิต

"น้ำ" เป็นสิ่งจำเป็นต่อการดำรงชีพของมนุษย์ เราจำเป็นต้อง บริโภคน้ำสะอาดเพื่อสุขภาพที่ดีของเราโดยทั่วไปแล้วคนเราอาจขาดน้ำได้ประมาณ ๓-๕ วัน หากเกินกว่านี้เราอาจเสียชีวิตได้ เพราะ น้ำเป็นส่วนประกอบหลักของร่างกายมนุษย์ คุณภาพของน้ำจึง มีอิทธิพลยิ่งต่อสุขภาพร่างกาย ทำไมร่างกายต้องการน้ำ เหตุผลสำคัญที่สุดที่คุณภาพของน้ำมีความสำคัญนั้นคือ คนเราดื่มน้ำถึงหนึ่งตันต่อปี ซึ่งเป็นปริมาณมหาศาล ที่ครอบคลุมชีวิตทั้งหมดของคนเรา ดังนั้นน้ำ จึงไม่ได้เป็นเพียง เครื่องดื่มคลายกระหายปกติทั่วไปเท่านั้น แต่เป็นสิ่งจำเป็นต่อชีวิตของเราวัยวะทุก ส่วนในร่างกายของคนเราประกอบไปด้วยเซลล์ และของเหลวในร่างกายก็เป็นสิ่งแวดล้อมของเซลล์ต่างๆ บ่งชี้ได้ว่าของเหลวภายใน และภายนอกกรายรอบเซลล์ที่มีสุขภาพดีคือ โมเลกุลของน้ำ จะชำระล้างของเสียที่สั่งสมมานานออกไปจากร่างกาย และช่วยสร้างความชุ่มชื้น ส่งผลให้เกิดความยืดหยุ่น กับเซลล์ในร่างกายพุดย่างๆ ก็คือ น้ำช่วยสร้างสรรค์และส่งเสริมทุกชีวิตที่ก่อกำเนิดบนโลกใบนี้ ตั้งแต่เริ่มแรกเลยทีเดียวกการดื่มน้ำ ที่มีสภาพเหมือนของเหลวในร่างกายอย่างเพียงพอ และต่อเนื่องทุกวัน ผิวพรรณ และเซลล์ก็จะได้รับประโยชน์ของเสียก็จะถูกขับถ่าย

ออกจากร่างกายได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งจะช่วยป้องกัน และลดผลกระทบที่เกิดจากภาวะความเสื่อมต่าง ๆ ได้ ร่างกายของมนุษย์ เป็นน้ำมากกว่าครึ่ง โดยน้ำมีอยู่ในร่างกายมนุษย์ถึง ๗๐ % เมื่อเราจะดื่มน้ำ เราต้องมั่นใจว่าน้ำนั้น จะต้องมิตั้งปริมาณที่พอเพียงและมีคุณภาพที่เหมาะสมกับสุขภาพ มิใช่ น้ำดื่มที่มีสารปนเปื้อน และอาจเป็นอันตรายต่อสุขภาพได้ ปริมาณน้ำที่ร่างกายต้องการ ต่อวัน เพื่อสร้างความสมดุลก็คือ วันละไม่ต่ำกว่า ๘ แก้ว (แก้วละ ๒๔๐ ซีซี) การสมดุลก็คือ น้ำที่ดื่มเข้าไป กับที่ขับถ่ายออกจากร่างกายต่อวัน ควรจะเท่ากับในสภาวะปกติถ้ามีการออกกำลังกาย ร่างกายจะเสียน้ำมากขึ้นทั้งจากเหงื่อและกล้ามเนื้อ จึงทำให้ต้องดื่มน้ำมากขึ้น ปริมาณน้ำในร่างกาย ถ้าวลดลงเพียง ๒ % ร่างกายจะเริ่มทำงานสับสน ถ้าวขาดน้ำถึง ๕ % การทำงานของร่างกายจะบกพร่องผิดปกติไปถึง ๓๐ % ถ้าเสียน้ำมากกว่านี้ โดยไม่แก้ไขจะหมดกำลัง รู้สึกเวียนศีรษะ อาจถึงหมดสติและเสียชีวิตได้ เมื่อร่างกายเริ่มขาดน้ำจะรู้สึกได้ว่า น้ำลายแห้งและเกิดความไม่สมดุล โดยการขาดน้ำจะกระตุ้นให้สมองส่วนล่าง(Hypothalamus) เกิดความรู้สึกกระหายน้ำ ซึ่งเป็นสิ่งชี้ว่าร่างกายต้องการน้ำ

๘. คุณค่าและประโยชน์ของน้ำ คุณค่าและประโยชน์ของน้ำ น้ำที่อยู่ทุกหนทุกแห่งในร่างกายของเรามีน้ำเป็นส่วนประกอบอยู่ด้วยมาก

ถึง ๗๐ % ทุกวันนี้เราต้องเติมน้ำ อาบน้ำ และใช้น้ำ ในการซักล้างในอาหารที่เรากินทุกชนิดมีน้ำอยู่ด้วย ทั้งสิ้น แม้แต่ในข้าวสวย แป้ง และก๋วยเตี๋ยวก็มีน้ำ ในเนื้อสัตว์ผักและ ผลไม้ ทุกชนิดมีน้ำอยู่ด้วยมาก ร่างกายของคนทุกคน สัตว์ทุกตัว และพืชทุก ชนิด ล้วนแต่ต้องการน้ำทั้งสิ้น นอกจากนั้นน้ำยังเป็น สิ่งจำเป็นในการเพาะปลูกและการ อุตสาหกรรมอีกด้วย ถ้าบนโลกนี้ไม่มีน้ำ เราก็จะ อยู่ไม่ได้ ทุกชีวิตจะต้องตาย ถ้าถามว่า เมื่อ ทุกคนทุกชีวิตบนโลกต้องใช้น้ำวันละมาก ๆ จะมี น้ำเพียงพอ ให้เราดื่มกินและใช้ในสหัสวรรษใหม่ หรือไม่ คำตอบก็คือ ไม่แน่นอนสำหรับน้ำจืด แม้ว่าทะเลและมหาสมุทรจะปกคลุมพื้นผิวของโลก อยู่ถึงสามในสี่ส่วน ซึ่งทำให้มีน้ำอยู่บนโลกเป็น ปริมาณมากกว่าสารอื่นใด แต่น้ำในทะเลและ มหาสมุทรก็เป็นน้ำเค็มที่ใช้ดื่ม กิน และเพาะปลูก ไม่ได้ ปัญหาหลักคือ น้ำจืดมีอยู่ไม่มากนัก แต่ให้ประโยชน์ได้น้อยลง เนื่องจากมนุษย์ ทำให้ กลายเป็นน้ำเสียเพิ่มขึ้นจากกิจกรรมต่าง ๆ เมื่อเทียบกับดาวเคราะห์ดวงอื่น ๆ ในระบบสุริยะ โลกของเรามีขนาดกำลังพอดี และมีแรงดึงดูดไอน้ำ ไว้ให้คงอยู่ในบรรยากาศรอบโลก ไม่หลุดลอย หายไปในอวกาศจนหมดสิ้น นอกจากนั้นโลกยังอยู่ ห่างจากดวงอาทิตย์ในระยะที่พอเหมาะ ทำให้ อุณหภูมิของโลกเป็นอุณหภูมิที่น้ำส่วนใหญ่เป็น ของเหลว ไม่เดือดและไม่แข็งเป็นน้ำแข็งทั่วไป หมด เหมือนบนดาวเคราะห์ดวงอื่นๆ โลกจึงมีน้ำ อยู่ด้วยมากมาย และมีอากาศที่เอื้อต่อชีวิตห่อหุ้ม โลกไว้ โลกจึงเป็นโลกที่งดงามน่าอยู่ เป็นที่อาศัย

ของสิ่งมีชีวิตทั้งมนุษย์ สัตว์ และพืชจำนวน มากมายมหาศาล ซึ่งไม่มีดาวเคราะห์ดวงใดเสมอ เหมือน น้ำนั้นก็มีกำลัง เราใช้กำลังของน้ำให้ เป็นประโยชน์ โดยสร้างเขื่อนกันแม่น้ำไว้แล้วใช้ กำลังน้ำไปหมุนกังหันของเครื่องเทอร์ไบน์ ทำให้ เครื่องกำเนิดไฟฟ้าผลิตกระแสไฟฟ้าออกมา โรงไฟฟ้าที่ใช้กำลังน้ำเช่นนี้เรียกว่า โรงไฟฟ้า พลังน้ำ เป็นโรงไฟฟ้าที่ไม่ต้องใช้เชื้อเพลิงใด ๆ ทำให้ปลอดภัยมลพิษในอากาศ โรงไฟฟ้าพลังน้ำมี ใช้อยู่ทั่วโลก ถ้าเมื่อใดเชื้อเพลิง เช่นถ่านหิน หรือน้ำมันหมดไปจากโลกโรงไฟฟ้าพลังน้ำจะสามารถ ผลิตไฟฟ้าต่อไปได้ไม่จบสิ้น^๑

๙. บทบาทของน้ำในพระพุทธศาสนา

เราทุกคนต่างรู้ดีว่าน้ำเป็นปัจจัยที่สำคัญ ยิ่งสำหรับความอยู่รอดของเหล่าสัตว์มีชีวิต ไม่ว่า จะเป็นมนุษย์ สัตว์ดิรัจฉาน และสิ่งมีชีวิตอื่น ๆ ก็ดี น้ำยังทำให้แหล่งธรรมชาติต่าง ๆ เช่น ป่าไม้ ต้นไม้ ต้นหญ้าเป็นต้นดำรงอยู่ได้ น้ำเป็นบ่อเกิดของ สิ่งมีชีวิตทุกประเภท ไม่มีมนุษย์คนใดหรือไม่มี สัตว์ใดจะอยู่ได้โดยปราศจากน้ำ

น้ำเป็นธาตุหนึ่งในบรรดาธาตุสี่ คือ ดิน น้ำ ลม ไฟ ซึ่งมีปรากฏในสรรพสิ่ง ทั้งสิ่งที่มีชีวิต และไม่มีชีวิต เนื่องจากน้ำเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่ง สำหรับทุกชีวิตแล้ว ฉะนั้น เราทุกคนจึงควรช่วยกัน รักษา น้ำให้สะอาด ไม่ทำน้ำให้สกปรกโดยการทิ้ง

^๑ Internet online ๑๒ august ๒๐๑๔ from <http://www.healthcarethai.com>

ขยะลงในแม่น้ำการทำอย่างนี้ก็เพื่อรักษาน้ำไว้ให้
ลูกหลานของเราในอนาคตนั่นเอง

น้ำในมูมมของพระพุทธศาสนา เราจะ
พูดถึงบทบาทของน้ำใน ๒ แกมม คือน้ำที่ใช้ใน
พิธีกรรมทางศาสนาพุทธ และคติธรรมคำสอนที่เรา
ได้จากน้ำ

๑. น้ำที่ใช้ในพิธีกรรมทางพุทธ ศาสนา

๑) น้ำพระพุทธมนต์ หรือ
น้ำศักดิ์สิทธิ์ในพิธีปฏิบัติทางศาสนา
พุทธ พระจะทำน้ำมนต์ในพิธีต่าง ๆ
เนื่องในโอกาสที่แตกต่างกัน
โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เนื่องในโอกาสมีงานอันเป็น
มงคลเช่น งานแต่งงาน งานขึ้นบ้านใหม่ เป็นต้น

เมื่อว่าตามหลักการ ของพระพุทธศาสนา
แล้ว ในอรรถกถาธรรมบท พระพุทธองค์ได้รับสั่ง
ให้พระอานนทเถระ ผู้เป็นพุทธอุปัฏฐากทำน้ำพระ
พุทธมนต์ คราวเมื่อเกิดภัยพิบัติ ๓ ประการ คือ
ข้าวยากหมากแพง ปิศาจ และเกิดโรคระบาด ที่
เมืองเวสาลีเมื่อท่านได้เรียนเอารัตนสูตรจากพระ
พุทธองค์แล้ว ท่านได้สาธยายพุทธมนต์ และ
ประพรมน้ำพระพุทธมนต์ไปทั่วตามสถานที่ต่าง ๆ
ผลปรากฏว่าภัยพิบัติ ๓ ประการก็บรรเทาเบา
คลาย และหายไปในที่สุดเพื่อเป็นการประพุดติดตาม
ข้อปฏิบัติอันนี้ ชาวพุทธเชื่อว่าน้ำมนต์สามารถจัด
ปิดเป่าความโชคร้ายหรือภัยพิบัติต่าง ๆ ได้ ดังนั้น
เมื่อมีงานพิธีต่าง ๆ จึงนิมนต์พระสงฆ์ ไปเจริญ
พุทธมนต์ที่บ้านในการทำน้ำมนต์นั้น พระสงฆ์จะ

สวดพระปริตร ด้วยสมาธิจิตที่แน่วแน่ น้ำ
กลายเป็นน้ำศักดิ์สิทธิ์หรือน้ำมนต์ขึ้นมาได้ก็อยู่
ตรงที่ความที่จิตของพระผู้สวดเป็นสมาธิ และ
ความเชื่อมั่นในพระคุณของพระรัตนตรัยของ
พุทธศาสนิกชนนั่นเองก่อนจบพิธีกรรมทุกอย่าง
พระสงฆ์จะสวดมนต์อีกครั้ง (ขยมงคลกถา)

ในขณะที่หัวหน้าพระสงฆ์เดินประพรม
น้ำพระพุทธมนต์ ให้กับผู้ที่มา
ร่วมงาน ก่อนที่จะเดินทางกลับวัด
อย่างไรก็ดี สารสำคัญของน้ำมนต์ ก็
อยู่ที่การทำให้เกิดสติปัญญา และ
ส่งเสริมกำลังใจแก่อุบาสกอุบาสิกาใน
งานแต่งงาน เพื่ออวยพรให้คู่บ่าวสาว
แขกผู้มาร่วมงานจะรดน้ำสังข์ลงบนมือหรือศีรษะ
ของคู่บ่าวสาวทั้งสองคน เพื่อที่จะอวยพรให้เขาทั้ง
สองมีความสุขกับชีวิตการแต่งงาน พร้อมทั้งสอน
ว่า ขอให้รักสามัคคีกัน ไม่แตกแยกกันเหมือนน้ำนี้
นะ แต่พิธีนี้ก็มิได้กำเนิดมาจากศาสนาฮินดู

๒) พิธีอาบนํ้าศพ หรือสร่งนํ้าศพใน
สังคมชาวพุทธเมื่อใครคนใดคนหนึ่ง เสียชีวิตลง
ก่อนที่จะนำศพบรรจุลงในโลงศพจะมีพิธีรดน้ำศพ
ก่อน บรรดาญาติ ๆ และเพื่อน ๆ ของผู้ตายก็จะมา
รดน้ำลงบนฝ่ามือของผู้ตาย เพราะนี่เป็นโอกาส
สุดท้ายที่จะได้เห็นผู้ตาย ญาติ ๆ และเพื่อน ๆ ยัง
ถือโอกาสนี้ขอขมาลาโทษต่อความผิดต่าง ๆ ที่
อาจจะเคยล่วงเกินต่อผู้ตายเมื่อครั้งยังมีชีวิตอยู่
และอวยพรให้ผู้ตายไปสู่สุคติ

๓) ใช้น้ำเป็นสัญลักษณ์ของการให้เมื่อ

เราคิดจะถวายที่ดินสักแปลง สวน หรือสิ่งอื่น ๆ ที่ไม่สามารถยกขึ้นได้ เราอาจจะรินน้ำลงบนฝ่ามือของผู้รับเช่นพระสงฆ์ได้ พระเจ้าพิมพิสารทรงทำเป็นอันดับแรกเมื่อพระองค์ถวายพระเวฬุวัน (สวนไม้ไผ่) เพื่อให้เป็นที่อยู่อาศัยแก่พระพุทธองค์ พระองค์ทรงจับพระเศียรของ หลั่งน้ำอุทิศสวนนั้น เजाจงแต่พระพุทธองค์ด้วยการตรัสว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ หม่อมฉันขอถวายเวฬุวันนี้ ซึ่งเป็นสถานที่น่านิรมลย์ แก่พระภิกษุสงฆ์ อันมีพระพุทธองค์เป็นประมุขอีกเหตุการณ์หนึ่ง พระเจ้าพิมพิสารได้ทรง หลั่งน้ำทักษิโณทกเพื่ออุทิศผลบุญที่พระองค์ทรงบำเพ็ญแก่บรรดาอดีตพระญาติ ที่ไปเกิดเป็นเปรต เพื่อประพบัติตามข้อปฏิบัตินี้หลังการทำบุญทุกประเภทแล้ว ในงานศพชาวพุทธจะกรวดน้ำเพื่ออุทิศผลบุญกุศลแก่บรรดาญาติที่ตายไปแล้ว ในงานอื่น ๆ ทั่วไปก็จะกรวดน้ำแผ่ส่วนบุญไปให้สรรพสัตว์ต่าง ๆ ในขณะที่พระสงฆ์กำลังสวดให้พรเป็นภาษาบาลี นี่ก็เป็นกุศโลบายอันหนึ่งในการที่จะทำให้จิตใจเป็นสมาธิจดจ่อและเป็นกุศลเมื่อนั้นจึงอุทิศแผ่ผลบุญ ที่เกิดจากการทำบุญไปให้สรรพสัตว์ที่เราเฝ้าจนถึงขณะที่กรวดน้ำลงพื้นดิน เราใช้น้ำเป็นสื่อ ใช้ดินเป็นพยานในการแผ่ส่วนบุญ

๒.การกรวดน้ำมีวัตถุประสงค์หลัก ๓ ประการ

(๑) เพื่อแสดงอาการให้

(๒) เพื่อตั้งความปรารถนา ขอให้ผลบุญ

กุศลที่ได้ทำไปแล้ว เป็นปัจจัยให้ประสบความสำเร็จตามที่ตนปรารถนา

(๓) เพื่ออุทิศ แบ่งปัน

และให้ส่วนบุญแก่เพื่อนหรือญาติ

ที่จากไป และแก่บรรดาสัตว์อื่น ๆ โดยไม่เลือกหน้า เป็นวิธีการแสดงความใจกว้างในบุญ เพราะนี่ก็เป็นหนึ่งในบรรดาบุญกิริยาวัตถุ ๑๐ ประการที่เรียกว่า ปัตติทานมัย บุญสำเร็จได้ด้วยการแผ่แบ่งปันส่วนบุญ

๓.น้ำในเทศกาลต่างๆ

๑) เทศกาลสงกรานต์เป็นวันปีใหม่แบบ

ไทยและถือว่าเป็นโอกาส การกลับมารวมตัวกันของคนในครอบครัว เทศกาลสงกรานต์ตรงกับวันที่ ๑๓ เมษายน ของทุก ๆ ปี หรือที่รู้จักกันอีกอย่างหนึ่งว่า "เทศกาลน้ำ" เพราะผู้คนเชื่อว่าน้ำสามารถขจัดความโชคร้ายหายนะ ทั้งปวงได้สำหรับชาวพุทธเมื่อถึงวันสงกรานต์ ก็จะพากันไปวัดใกล้บ้าน เพื่อสรงน้ำพระพุทธรูป และสรงน้ำพระสงฆ์ เป็นการแสดงความเคารพต่อพระสงฆ์ ชาวพุทธยังแสดงความเคารพต่อ ผู้แก่ผู้เฒ่าโดยรดน้ำอบน้ำหอมลงบนฝ่ามือของท่านเหล่านั้น ในทางกลับกัน ผู้เฒ่าผู้แก่ก็จะอวยพร ให้คนหนุ่มสาวประสบโชคดีและเจริญรุ่งเรืองในการดำเนินชีวิตต่อไป

๒) ลอยกระทงเป็นเทศกาลที่เป็นที่รู้จักกันมาก ซึ่งจะมีขึ้นราวต้นเดือน พฤศจิกายน ความจริงแล้ว ประเพณีลอยกระทงมีต้นกำเนิดมาจากพราหมณ์หรือฮินดู โดยมีจุดประสงค์ เพื่อให้คนได้แสดงความขอบคุณต่อพระแม่คงคาในฐานะที่เป็นชาวพุทธ เราจะใส่เทียน รูป ๓ ดอก และดอกไม้ลงในกระทงเมื่อจุดเทียนและรูปแล้ว ก็ตั้งจิตอธิษฐาน แล้วก็ปล่อยกระทงลงในคลอง แม่น้ำ หรือแม้แต่สระเล็ก ๆ จุดประสงค์ก็เพื่อน้อมบูชารอยพระพุทธบาท ที่พระพุทธองค์ทรงทำไว้ ที่ริมฝั่งแม่น้ำนัมมทา และเป็นการขอขมาต่อพระแม่คงคาด้วย

๔. คติธรรม คำสอน จากน้ำ

เนื่องจากวิถีชีวิตของชาวพุทธมีความเกี่ยวข้องกับน้ำ ดังนั้น น้ำจึงใช้ในพิธีกรรมต่าง ๆ และทุกพิธีกรรมก็มีเหตุผลทั้งสิ้น เมื่อเราได้พิจารณาถึง ลักษณะของน้ำแล้วเราจะได้แง่คิดคติธรรมบางประการเกี่ยวกับน้ำ น้ำมีลักษณะที่สำคัญอยู่ ๖ ประการ คือ

๑) ละลายของแข็งโดยธรรมชาติ น้ำเป็นของอ่อน แต่มีอำนาจสามารถ ทำลายสิ่งของที่เป็นของแข็งเช่นหินได้เราจะเห็นว่า ถ้าน้ำหยดลง

บนหินทุกวัน หินมันยังกร่อน พระพุทธศาสนาสอนให้คนเรารู้จักสร้างบุญกุศลโดยการอ่อนน้อมถ่อมตน พุดจาสุภาพอ่อนหวาน ดังเช่นที่พระพุทธองค์ตรัสว่า "การโว จ นิวาโต จ เอตมมมงคลมุตตม" ความมีสัมมาคารวะ และอ่อนน้อมถ่อมตน เป็นมงคลสูงสุด

๒) แรงสามัคคีโดยธรรมชาติแล้ว น้ำจะอยู่รวมตัวกัน เมื่อเราใช้มีดฟันลงไป น้ำจะกลับเข้าหากันทันทีทันใดถ้าเรามีความสามัคคี ไม่ว่าเราจะทำอะไรก็ตาม สิ่งนั้นก็จะสำเร็จได้เช่นเดียวกับน้ำ เมื่อน้ำรวมกันเป็นจำนวนมากเข้า น้ำก็จะมีพลังมากสามารถสร้างประโยชน์ ให้กับมนุษย์ได้ เช่นทำให้เกิดกระแสไฟฟ้าจากเขื่อนขนาดใหญ่ใจของคนเราก็เช่นเดียวกัน เมื่อใจรวมกันเป็นหนึ่งมีสมาธิแน่วแนใจก็จะมีพลังสามารถสร้างประโยชน์ได้มากมาย มหาศาลเลยทีเดียว

๓) มีความชุ่มเย็นลักษณะของน้ำอีกประการหนึ่งก็คือความชุ่มชื้นหรือชุ่มเย็น และเพราะความชุ่มชื้นของน้ำนี้เองจึงทำให้สิ่งมีชีวิตต่าง ๆ บนโลกนี้อยู่รอด และสามารถอยู่ได้อย่างมีความสุข ข้อนี้สามารถเปรียบเทียบกับหลักธรรมคือเมตตา เมื่อคนเราต่างมีเมตตาต่อกันและกันไม่จำกัดเฉพาะเผ่าพันธุ์ เชื้อชาติ ศาสนาของตัวเองเท่านั้น ไม่มีการเลือกที่รักมักที่ชังเราก็จะอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข เราใช้น้ำชำระล้างสิ่งของโสโครกต่าง ๆ เช่นเดียวกับหลักคำสอนของศาสนา ที่มุ่งชำระกาย วาจา และใจของศาสนิกผู้ปฏิบัติให้สะอาด

๔) เน้นความยุติธรรมน้ำมีลักษณะของความยุติธรรม ซื่อตรง และเที่ยงตรง พวกช่างจะใช้น้ำสำหรับวัดระดับของสิ่งต่าง ๆ หรือของพื้นที่เมื่อจะสร้างบ้านหรือตึก ขื่อนี้เปรียบได้กับความซื่อสัตย์ และความยึดหลักคุณธรรมของคน ถ้าคนเราทุกคนมีความซื่อสัตย์และจริงใจต่อกันแล้วเมื่อนั้นเราก็จะอยู่ร่วมกันได้โดยปราศจากข้อระแวงสงสัย และปราศจากความไม่ไว้วางใจต่อกันและกัน

(๕) น้ำประสานน้ำใช้สำหรับประสานสิ่งต่าง ๆ ให้เข้ากัน อย่างเช่น ในการสร้างบ้านหรือตึกก่อนที่จะเป็นตึกหรือบ้านขึ้นมาได้นั้น ก็เพราะใช้น้ำประสานสิ่งต่าง ๆ เช่นอิฐ หิน ปูน ทรายให้เข้ากัน ถ้าไม่มีน้ำเสียแล้ว ตึกก็สร้างขึ้นมาไม่ได้ ศาสนาทำหน้าที่คล้าย ๆ กับน้ำตรงที่ศาสนาช่วยประสานผู้คนจากครอบครัวและประเทศต่าง ๆ ให้อยู่ร่วมกันได้ มนุษย์จะสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุขก็ต้องประกอบด้วยธรรมคือสังคหวัตถุ ๔ ประการคือ โอบอ้อมอารี วจีไพเราะ สงเคราะห์ประชาชน ทำตนเสมอต้นเสมอปลาย(ทาน ปิยวาจา อตถจริยา และสมานัตตตา)

๖) พัฒนาการตนน้ำจะปรับตัวเองได้ดีไม่ว่าจะอยู่ในที่ใดก็ตาม เช่นเมื่ออยู่ในแม่น้ำ ถ้าคลองหรืออยู่ในวัตถุอื่น ๆ ก็ตามเมื่อน้ำอยู่ในที่ใด รูปร่างลักษณะของน้ำ ก็จะเหมือนกับภาชนะนั้น ๆ เช่นเมื่อน้ำอยู่ในขวด เราก็จะเห็นน้ำ เป็นรูปของขวด

ขื่อนี้เพื่อที่จะสอนว่า คนเราควรปรับปรุงและพัฒนาตัวเองอยู่เสมอให้เข้ากับสถานที่ และสังคมที่ตัวเองอยู่^๒

ปรัชญาเต๋า ให้ทัศนะเรื่องน้ำว่า

ความอ่อนโยนมีชัยต่อทุกสิ่ง (ไม่มีอะไรแสดงอำนาจได้ดีเท่ากับความเจียม)ไม่มีสิ่งใดจะอ่อนนุ่มไปกว่าน้ำ และไม่มีสิ่งใดจะยิ่งไปกว่าน้ำในการมีชัยเหนือสิ่งที่แข็ง นับว่าไม่อาจหาสิ่งใดมา

เปรียบเทียบกับและทดแทนความอ่อนแอมีชัยต่อความแข็งแรงความอ่อนโยนมีชัยต่อความแข็งแกร่งไม่มีใครที่ไม่รู้

นมแม่มีประโยชน์และแม่ควรให้ลูกเริ่มกินนมและหย่านม

แม่ที่มีภาวะโภชนาการดี เด็กที่คลอดออกมาจะมีน้ำหนักโดยเฉลี่ยประมาณ ๓กิโลกรัม เด็กทารกที่มีน้ำหนักปกติ จะสามารถทนต่อสภาพแวดล้อมและต่อต้านโรคภัยได้มากกว่าเด็กที่คลอดออกมามีน้ำหนักตัวน้อย หรือเด็กที่คลอดก่อนกำหนดเด็กที่ได้รับอาหารเพียงพอ จะเติบโตได้ดี

^๒พระมหา ภาสกรณวิโยภาโสภทบาทนํ้าในพระพุทธศาสนา, บรรยายธรรม ณ ตึกสหประชาชาติ ถนนราชดำเนินนอก กรุงเทพมหานครวันศุกร์ที่ ๒๑ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๔๖

สิ่งที่ต้องพิจารณาว่าคุณแม่เลี้ยงลูกได้ดีหรือไม่ ก็คือ น้ำหนักของเด็ก ว่าเหมาะสมกับอายุหรือไม่ โดยเอาน้ำหนักเทียบกับอายุอย่างคร่าว ๆ ได้ดังนี้

- แรกเกิดหนักประมาณ ๓ กิโลกรัม
- ๕ เดือน หนักเป็น ๒ เท่าของแรกเกิดคือ ๖ กิโลกรัม
- ๑ ขวบ หนักประมาณ ๓ เท่าของแรกเกิดคือ ๙ กิโลกรัม

น้ำนมแม่ดีที่สุดสำหรับลูกน้อย ดีที่สุดสำหรับคุณแม่ อาหารชนิดเดียวที่ดีที่สุดในโลกสำหรับลูกของคุณคือ น้ำนมแม่ คงเคยได้ยินบ่อยๆ ว่า นมคนก็เหมาะสำหรับลูกคน นมวัวก็เหมาะสำหรับลูกวัว น้ำนมแม่นั้น ธรรมชาติสร้างสรรค์มาให้อย่างดีพร้อม ไม่มีอาหารทดแทนใดๆ จะสร้างมาแทนได้ดีเท่า แม่ที่ให้ลูกกินนมตนเองนั้น จะมีผลดีหลายอย่าง ทั้งต่อตัวลูก

และตัวแม่ดีที่สุดสำหรับลูกน้อย เพราะมีสารอาหารครบถ้วน เหมาะสำหรับการนำไปสร้างสมอง และร่างกายลูกในช่วง ๖ เดือนแรก ทำให้ไม่เป็นโรคขาดสารอาหาร หรือโรคอ้วนตั้งแต่เด็ก เพราะลูกจะหยุดนมเองเมื่ออิ่ม ผิดกับนมขวด ผู้เลี้ยงจะให้กินจนหมด ซึ่งอาจจะเกินความต้องการเมื่อลูกได้พลังงาน จากอาหารเกิน ก็เหมือนผู้ใหญ่คือ เกิดภาวะอ้วน

นมแม่ สะอาด สะดวก ปลอดภัย มีพร้อมเสมอทุกเวลาที่ลูกน้อยต้องการ

นมแม่มีภูมิคุ้มกันโรคติดเชื้อหลายชนิด โดยเฉพาะโรคหวัดและโรคท้องร่วง ซึ่งนมชนิดอื่นไม่มี ทำให้ลูกน้อยมีสุขภาพ แข็งแรง ไม่ป่วยง่ายไม่ เป็นโรคภูมิแพ้ต่าง ๆ เช่น ผื่นที่ผิวหนัง หรือโรค หอบหืดลูกจะไม่มีอาการท้องผูก สามารถขับถ่ายได้สะดวก

แม่และลูกผูกพันกันใกล้ชิด เป็นความอบอุ่นที่ประเมินค่าไม่ได้ ทั้งแม่และลูกจะมีความสุขทางใจและมีความมั่นใจต่อกันดีที่สุดสำหรับคุณแม่ เพราะแม่ไม่ต้องเสียเวลาเตรียมหาซื้ออุปกรณ์ราคาแพง เสียเงิน เสียเวลาและเหนื่อย

ในกรณีที่ถ้าเป็นนมแม่ ลูกต้องการเมื่อใดก็ได้ทันทีช่วยขจัดน้ำคาวปลา ทำให้มดลูกเข้าอู่เร็ว เพราะการดูดนม ของลูกทำให้มดลูกหดตัวดี

แม่จะไม่เป็นโรคอ้วน เพราะไขมันที่สะสมไว้ขณะแม่ตั้งท้อง ถูกนำมาใช้สร้างน้ำนมสำหรับลูก

ควรให้ลูกเริ่มดูดนมเมื่อไหร่ และ หย่านมเมื่อไหร่เมื่อทั้งแม่และลูกได้พักผ่อนหลังคลอดแล้ว ควรเริ่มให้ลูกได้ดูดนมแม่เร็วที่สุดภายใน ๒-๓ ชั่วโมงหลังคลอด เพื่อเป็นการกระตุ้น น้ำนมให้ไหล ในช่วง ๔-๕ วัน หลังคลอด น้ำนมแม่จะมีสีเหลือง ซึ่งมีปริมาณไม่มากนัก แต่มีประโยชน์มากเพราะต้านทานการติดเชื้อได้ ชาวบ้านมักจะเข้าใจว่าเป็นนมเสีย จึงบีบเอาทิ้งซึ่งน่าเสียดายเป็นอย่างยิ่งหากแม่มีสุขภาพดี ได้รับอาหารเพียงพอ ก็จะมีน้ำนมที่มีคุณภาพ และมีจำนวนมากพอ

วิธีที่จะรู้ว่าแม่มีน้ำนมสมบูรณ์เพียงพอคือ

ขณะที่ลูกดูดนมข้างหนึ่ง จะมีน้ำนมไหลจากอีกข้างหนึ่ง

เมื่อทารกดูดนมจนพอแล้วจะหลับอย่างเป็นสุข ไม่ร้องกวน

น้ำหนักลูกจะเพิ่มขึ้นจนเป็นที่น่าพอใจตามมาตรฐานที่กล่าวไว้ในตอนต้น

ถ้าเป็นไปได้ ควรให้ลูกดูดนมแม่ไปเรื่อย ๆ เพราะนมแม่เป็นอาหารที่ให้ประโยชน์มาก และเมื่อลูกอายุครบ ๖ เดือน ควรให้อาหารเสริมควบคู่ไปกับน้ำนมแม่ด้วย จนอายุ ๑๘ เดือน (๑ขวบครึ่ง) จึงจะให้ลูกหย่านม

ภาพกิจกรรม ป.โท

ประโยชน์ที่ได้รับจากการศึกษาพระไตรปิฎก

พระมหาวิศิษฐ์ ธีรวโร, ผศ.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์

๑. ความนำ

เมตตาธรรม “ความรัก” ของพระพุทธเจ้าที่มีต่อมวลมนุษยชาตินั้นกว้างใหญ่ไพศาลยิ่งนัก นับแต่ครั้งยังดำรงเพศเป็นเจ้าชาย พระองค์ทรงมีเมตตาต่อพสกนิกรของพระองค์ปรารถนาช่วยเหลือนำพาเขาให้พ้นทุกข์ในการดำรงชีวิต ทรงสละราชสมบัติเพื่อแสวงหาทางแห่งความหลุดพ้นจากทุกข์ในวัฏสงสารด้วยทรงหวังจะช่วยปลดปล่อยพันธนาการแห่งกิเลสให้แก่มนุษยชาติ คำสอนของพระองค์ล้วนมุ่งเน้นการปลดปล่อยจิตใจของมนุษย์ให้หลุดพ้นจากความยึดมั่นถือมั่นที่ผิด ๆ นำไปสู่ทางสว่างอันประเสริฐ พระองค์ทรงแนะนำสั่งสอนมวลมนุษย์ด้วยพระหฤทัยอันเปี่ยมล้นด้วยพระเมตตากรุณาอันสูงยิ่งหวังให้ได้ลิ้มรสแห่งอมตธรรมตามพระองค์ ทรงแนะนำพร่ำสอน ชี้แจง แสดงบอกอย่างละเอียดหมดจดไม่มีปิดกั้นกำบังอำพรางแต่อย่างใด ทรงสอนให้อย่างไม่มีอาจริยมุฏฐิ^๑ คือไม่หวงวิชา ทรงถ่ายทอดให้โดยไม่เลือกหน้า ทรงเมตตาแก่มนุษยชาติอย่างเท่าเทียมเสมอเหมือนกันหมด ทรงมีพระพุทธรูปจิรายัตร์คือการทรงบำเพ็ญประโยชน์ปรากฏเด่นชัดเป็น ๓ ประการ คือ (๑) โลกัตถจริยา การทรงบำเพ็ญประโยชน์แก่ชาวโลก (๒)

ญัตตถจริยา การทรงบำเพ็ญประโยชน์แก่เหล่าชนผู้เป็นญาติตามเหมาะสม (๓) พุทธัตถจริยา ทรงบำเพ็ญประโยชน์ตามหน้าที่ของพระพุทธเจ้าแก่พุทธศาสนิกชนทั้งมวล จะเห็นได้ว่าพระจริยาวัตรของพระองค์ที่ทรงมีนั้นมุ่งเพื่อความสุखความเจริญ เพื่อประโยชน์สุขและเกื้อกูลแก่คนทั้งโลก ความรักของพระพุทธองค์ที่ทรงมีต่อพุทธศาสนิกชนและคนทั้งโลกทั้งในปฐมโพธิกาลคือเมื่อเริ่มแรกทรงตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระองค์ทรงมีความรักความปรารถนาดีห่วงใยต่อคนทั้งโลกทั้งเทพยดาและมวลมนุษยชาติ ทรงตัดสินใจพระทัยเทศนาสั่งสอนธรรมให้ได้รับเรียนรู้ตามพระองค์ และเมื่อส่งพระสาวกไปประกาศพระพุทธศาสนาที่ทรงมุ่งให้เกิดประโยชน์สุขแก่มวลมหาชนมนุษยชาติทั้งโลก และที่สำคัญยิ่งก่อนเสด็จดับขันธปรินิพพานก็ทรงแสดงถึงความรักความห่วงใยในประโยชน์สุขให้ปรากฏแก่พุทธบริษัทและคนทั้งโลกที่ทรงตั้งปณิธานไว้ยาวนานถึง ๔๕ ปีอย่างสุดจะพรรณนาได้ พระพุทธองค์ทรงเปิดเผยพระหฤทัยอันเปี่ยมล้นด้วยความรักความเมตตากรุณาของพระองค์ให้พระอานนท์ทราบดีว่า มารใจบาปได้เคยทูลอาราธนาขอให้พระองค์ปรินิพพานแต่เมื่อแรกตรัสรู้ใหม่ ๆ ครั้งหนึ่ง แต่พระองค์ก็ได้ปฏิเสธไปเพราะความรักและห่วงใยในพุทธบริษัทและมวลมนุษยชาติ โดยพระองค์ทรง

^๑ ดู ที. ม. (ไทย) ๑๐/๑๑๐/๑๖๔.

ปฏิเสธมารด้วยพระดำรัสว่า “มารใจบาป เรา จะยังไม่ปรินิพพานตราบใดที่ภิกษุทั้งหลายผู้สาวกของเรา... ภิกษุณีทั้งหลายผู้สาวิกาของเรา... อุบาสกทั้งหลายผู้สาวกของเรา... อุบาสิกาทั้งหลายผู้สาวิกาของเรายังไม่เฉียบแหลม ไม่ได้รับการแนะนำ ไม่แก้แล้วกล้า ไม่เป็นพหูสูต ไม่ทรงธรรม ไม่ปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม ไม่ปฏิบัติชอบ ไม่ปฏิบัติตามธรรมเรียนกับอาจารย์ของตนแล้ว แต่ยังบอก แสดงบัญญัติ กำหนด เปิดเผย จำแนก ทำให้ง่ายไม่ได้ ยังแสดงธรรมมีปาฏิหาริย์ปราบปรามปราชญ์ที่เกิดขึ้นให้เรียบร้อยโดยชอบธรรมไม่ได้... มารใจบาป เราจะยังไม่ปรินิพพาน ตราบใดที่พรหมจรรย์ (พระพุทธานุสาสนา) ของเรายังไม่บริบูรณ์ กว้างขวาง แพร่หลาย รู้จักกันโดยมาก มั่นคงดี กระทั่งเทพและมนุษย์ทั้งหลายประกาศได้ดีแล้ว”^๒ และทรงเปิดเผยว่าพระองค์เองได้ทรงทำนิมิตทำโอภาสนิมิตที่ชัดเจนถึง ๑๖ ครั้งเพื่อให้พระอานนท์ทูลวิงวอนขอให้พระองค์ดำรงพระชนมชีพอยู่ตลอดกับเพราะความเมตตากรุณารักและห่วงใยในประโยชน์สุขของชาวโลกแต่พระอานนท์ไม่อาจรู้ทันได้^๓ สุดท้ายพระองค์ก็ต้องรับคำขอให้ปรินิพพานของมารใจบาปซึ่งได้มาอาราธนาครั้งนี้อีกครั้งหนึ่ง และก่อนเสด็จปรินิพพานพระองค์ทรงปลอบใจและแสดงความเมตตากรุณารักและห่วงใยในพุทธบริษัท

และคนทั้งโลกด้วยการประทานให้พระธรรมวินัยคำสั่งสอนของพระองค์เป็นศาสดาของพุทธบริษัทแทนพระองค์ ซึ่งต่อมาได้พัฒนาการมาเป็นพระไตรปิฎกคือพระพุทธานุสาสนาที่มีคุณูปการอย่างมากมายแก่มวลมนุษยชาติชาวโลกกระทั่งปัจจุบันนี้ บทความนี้จึงนำเสนอ “ประโยชน์ที่ได้รับจากการศึกษาพระไตรปิฎก” ที่อำนวยผลให้แก่ผู้ศึกษาเรียนรู้พระไตรปิฎกดีแล้ว อันเป็นมรดกล้ำค่าแทนความรัก ความห่วงใย ความเมตตา กรุณาปรารณาดี ของพระพุทธเจ้าที่มีต่อพุทธศาสนิกชนและมวลมนุษยชาติทั้งโลก มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

๒. เมตตากรุณา : ความรักความห่วงใย

ความปรารณาดี ของพระพุทธเจ้าที่มีต่อคนทั้งโลก พระพุทธองค์ครั้นตรัสรู้และเสวยวิมุตติสุขแล้ว ๔๙ วัน ทรงหลีกจากต้นราชายตนะคือต้นเกดเสด็จไปทรงพักยังต้นอาชปาลนิโครธคือต้นไทรที่นั้งพักของพวกเด็กเลี้ยงแพะ ทรงเกิดความดำริขึ้นในพระทัยว่า “ธรรมที่เราได้บรรลุแล้วนี้ ลึกซึ้ง เห็นได้ยาก รู้ตามได้ยาก สงบ ประณีต ไม่เป็นวิสัยแห่งตรรก ละเอียด บัณฑิตจึงจะรู้ได้ สำหรับหมู่ประชาผู้รู้ธรรมด้วยอาลัย ยินดีในอาลัย เพลิดเพลินในอาลัย ฐานะอันนี้ย่อมเป็นสิ่งที่เห็นได้ยาก กล่าวคือหลักอภิปัจจยตาหลักปฏิจสมุปปาต ถึงแม้ฐานะอันนี้ก็เป็นสิ่งที่เห็นได้ยากนัก กล่าวคือ ความสงบแห่งสังขารทั้งปวง ความสลัดอุปธิทั้งปวง ความสิ้น

^๒ ดู ที. ม. (ไทย) ๑๐/๑๖๘-๑๗๗/๑๑๓-๑๒๖.

^๓ ดู ที. ม. (ไทย) ๑๐/๑๗๘-๑๘๒/๑๒๖-๑๒๙.

ตัณหา วิราคะ นิโรธ นิพพาน ก็ถ้าเราจะพึงแสดงธรรม และผู้อื่นจะไม่เข้าใจซึ่งต่อเรา ข้อนั้นก็จะพึงเป็นความเหน็ดเหนื่อยเปล่าแก่เรา จะพึงเป็นความลำบากเปล่าแก่เรา”^๔ และอนัจจริยาคาถาที่ไม่เคยทรงสดับมาก่อนก็ได้ปรากฏแก่พระองค์ว่า “บัดนี้ เรายังไม่ควรประกาศธรรมที่เราได้บรรลุด้วยความลำบาก เพราะธรรมนี้ ไม่ใช่สิ่งที่ผู้ถูกราคะและโทสะครอบงำจะรู้ได้ง่าย แต่เป็นสิ่งที่พาทวนกระแสน (คือพาเข้าถึงนิพพาน) ละเอียดย ลึกซึ้ง รู้เห็นได้ยาก ประณีต ผู้กำหนดด้วยราคะ ถูกกองโมหะหุ้มห่อไว้ จักรู้เห็นไม่ได้”^๕ พระองค์จึงน้อมพระทัยไปเพื่อความเป็นผู้มีการชวนชวายน้อย ไม่ประสงค์ที่จะแสดงธรรมโปรดสัตว์ ทำวสสัมมตปริทรมทราบความดำริในพระทัยของพระพุทธองค์แล้ว ก็ไม่สบายพระทัย ได้มีความดำริว่า “ท่านผู้เจริญเอ๋ย โลกจะฉิบหายหนอ โลกจะพินาศหนอ เพราะพระตถาคตอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงน้อมพระทัยไปเพื่อการชวนชวายน้อย มิได้น้อมพระทัยไปเพื่อทรงแสดงธรรม”^๖ แล้วเสด็จจากพรหมโลกนั่งคุกเข่าข้างขวา ประนมมือ เฉพาะพระพักตร์พระพุทธเจ้า ทูลว่า ” พระองค์ผู้เจริญ ขอพระผู้มีพระภาคได้โปรดแสดงธรรม ขอพระสุคตเจ้าได้โปรดแสดงธรรม เพราะสัตว์ทั้งหลายผู้มีธูลีในตาน้อยมี

อยู่ สัตว์เหล่านั้นย่อมเสื่อมเพราะไม่ได้สดับธรรม เพราะจักมีผู้รู้ธรรม”^๗

จากนั้นทรงต่อรองกันถึง ๓ ครั้ง พระพุทธองค์ก็ทรงยืนยันตามเดิม ฝ่ายท้าว महाพรหม ก็ทูลขอตามเดิม ในที่สุดพระพุทธเจ้าซึ่งพระองค์มีพื้นฐานของพระเมตตาและพระมหากรุณาธิคุณอยู่แล้วจึงทรงรับคำอาราธนาของท้าว महाพรหมเพื่อทรงแสดงธรรมโปรดเวไนยสัตว์คือเหล่าสัตว์ที่สามารถจะรู้ธรรมได้ จากนั้นพระองค์จึงทรงสำรวจดูหมู่สัตว์ทรงเห็นด้วยพุทธจักขุ^๘ แล้วทรงแยกแยะเหล่าสัตว์ออกเป็น ๔ จำพวก คือ ๑) อุกขภูติญญ พวกมีปัญหามาก รู้ได้เร็ว ๒) วิปจิตญญ พวกมีปัญหาระดับดี อธิบายหนอยก็รู้ได้ ๓) เนยยะ พวกมีปัญหาพอใช้ ต้องอธิบายแนะนำจึงรู้ได้ ๔) ปทปรมะ พวกปัญหาน้อย ต้องเอาใจใส่เป็นพิเศษจึงจะรู้ได้

จะเห็นได้ว่าแม้ในเริ่มแรกก่อนจะประกาศพระธรรมที่มาของพระไตรปิฎกคือ พระพุทธศาสนานั้น พระองค์ก็ทรงมีความเมตตาสงสารหมู่มนุษย์แล้ว ทรงเกรงว่ามนุษย์จะได้รับความทุกข์ยากลำบากเพราะ

^๗ วิ. ม. (ไทย) ๔/๘/๑๒.

^๘ **พุทธจักขุ** หมายถึง (๑) อินทริยปรีชาตติญาณ คือ ปรีชาหยั่งรู้ความยิ่งและความหย่อนแห่งอินทริยของสัตว์ทั้งหลาย คือ รู้ว่า สัตว์นั้น ๆ มีศรัทธา วิริยะ สติ สมาธิ ปัญญา แคไหนเพียงใด มีกิเลสมาก กิเลสน้อย มีความพร้อมที่จะตรัสรู้หรือไม่ (๒) อาสยานุสยญาณ คือ ปรีชาหยั่งรู้ อธิยาศัย ความมุ่งหมาย สภาพจิตที่นอนอยู่. วิ. ม. (ไทย) ๔/๑๔ (เชิงอรรถ ๑).

^๔ วิ. ม. (ไทย) ๔/๗/๑๑.

^๕ วิ. ม. (ไทย) ๔/๗/๑๑.

^๖ วิ. ม. (ไทย) ๔/๘/๑๒.

ต้องฟังธรรมของพระองค์ ดังพุทธดำรัสตอบ
 ท้าวมหาพรหมว่า “สัตว์ทั้งหลายเหล่าใดจะ
 ฟัง จงปล่อยศรัทธามาเถิด เราได้เปิดประตู
 อมตรธรรมแก่สัตว์ทั้งหลายเหล่านั้นแล้ว ท่าน
 พรหม เพราะเราสำคัญว่าจะลำบาก จึงมิได้
 แสดงธรรมที่ประณีตคล่องแคล่วในหมู่
 มนุษย์”^๙ นี่ก็คือทรงคำนึงถึงประโยชน์สุขของ
 ผู้เรียนผู้ฟังเป็นสำคัญ ต่อเมื่อพรหมอาราธนา
 จึงทรงรับคำจะเทศนาสั่งสอนเพราะเห็นว่ามีผู้
 ประสงค์จะฟังและเพื่อช่วยปลดเปลื้องทุกข์
 สร้างประโยชน์สุขให้แก่มวลมนุษย์ให้ได้ลัทธิรส
 แห่งวิมุตติสุขดังที่พระองค์ทรงได้บรรลุแล้ว
 นั้นเอง การทรงจำแนกประเภทของผู้เรียน
 ผู้ฟังก็มุ่งประโยชน์สุขของบุคคลนั้นเป็นสำคัญ
 เพื่อจะได้สั่งสอนด้วยหลักธรรมที่เหมาะสมกับ
 บุคคลจำพวกนั้น ๆ และจะทรงสั่งสอนแก่ผู้มี
 ศรัทธาเต็มใจเรียนเต็มใจฟังเท่านั้น ไม่ทรง
 บังคับ ดังพุทธดำรัสที่ว่า “สัตว์ทั้งหลายเหล่า
 ใดจะฟัง จงปล่อยศรัทธามาเถิด...” ในเบื้องต้น
 พระองค์ก็ทรงคำนึงถึงประโยชน์สุขที่จะเกิดมี
 ขึ้นเป็นสำคัญ ฉะนั้น แม้เมื่อคราวจะ
 ประดิษฐานพระพุทธศาสนาก็ทรงมุ่งประโยชน์
 สุขของชาวประชาผู้เรียนผู้ฟังเป็นที่ตั้ง ดัง
 พุทธดำรัสว่า “... ภิกษุทั้งหลาย พวกเธอจง
 จาริกไป เพื่อประโยชน์สุขแก่ชนจำนวนมาก
 เพื่ออนุเคราะห์ชาวโลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูล
 และความสุขแก่ทวยเทพและมนุษย์...”^{๑๐}
 และพระองค์ทรงคำนึงถึงประโยชน์สุขที่
 ชาวโลกควรจะได้รับจากพระพุทธศาสนา จึง

ทรงล้าทับภิกษุอรหันต์ทั้งหลายเป็นมั่นเป็น
 เหมาะเพราะทรงหวังว่าเขาจะคลาดจาก
 ประโยชน์สุขนั้น ดังพุทธดำรัสว่า “... สัตว์
 ทั้งหลายที่มีธุลีในตาน้อย มีอยู่ ย่อมเสื่อม
 เพราะไม่ได้ฟังธรรม จักมีผู้รู้ธรรม...”^{๑๑}

แม้เมื่อประดิษฐานพระพุทธศาสนามี
 ผู้ศรัทธายอมเป็นสาวกรับฟังคำสั่งสอน
 พอสมควรแล้วก็ยังทรงเมตตากรุณาชาว
 ประชาที่เหลื่อที่ยังไม่มีโอกาสได้เรียนได้รับรส
 พระธรรมของพระองค์ ยังคงเปิดโอกาสให้แก่
 เขาเหล่านั้นได้เข้าถึงประโยชน์สุขอันแท้จริง
 ดังที่ยังไม่ทรงบัญญัติสิกขาบทตามคำกราบทูล
 เสนอของพระสารีบุตรด้วยเหตุผลอย่างหนึ่งว่า
 รอให้สงฆ์เป็นหมู่ใหญ่แพร่หลาย มีภิกษุชว
 นานคือมีจำนวนพระสงฆ์มากเสียก่อน^{๑๒} แม้
 เมื่อสอนพระพุทธศาสนาแก่เขาแล้วก็ทรงเป็น
 ห่วงเป็นใยผู้เรียนผู้ฟังมุ่งประโยชน์สุขของเขา
 เป็นสำคัญอย่างนั้น ดังพุทธดำรัสว่า “ธรรม
 อันเรากล่าวดีแล้ว พวกเธอจงประพฤติ
 พรหมจรรย์เพื่อทำที่สุดแห่งทุกข์โดยชอบ
 เถิด”^{๑๓} ทรงปรารถนาเพื่อให้ชาวประชาพ้น
 จากความทุกข์โศกอย่างแท้จริง

นอกจากประโยชน์สุขของผู้ยอมรับ
 นับถือพระพุทธศาสนาแล้ว พระองค์ก็ทรงมุ่ง
 ให้พุทธสาวกรักษาพระพุทธศาสนาอันเป็น
 แหล่งอำนวยการประโยชน์สุขนั้นด้วย เช่น ในการ
 ส่งพระสาวกไปประกาศพระศาสนาพระองค์

^๙ วิ. ม. (ไทย) ๔/๙/๑๕.

^{๑๐} วิ. ม. (ไทย) ๔/๓๒/๔๐.

^{๑๑} วิ. ม. (ไทย) ๔/๓๒/๔๐.

^{๑๒} ดู วิ. มหา. (ไทย) ๑/๒๑/๑๓-๑๔.

^{๑๓} วิ. ม. (ไทย) ๔/๓๐/๓๘.

ทรงย้ำชัดว่าให้สั่งสอนให้ถูกต้องตรงตามต้นฉบับเดิมคือตรงตามที่พระองค์ตรัสไว้อย่าให้คลาดเป็นอย่างอื่น ดังพุทธดำรัสว่า “... จงแสดงธรรมมีความงามในเบื้องต้น มีความงามในท่ามกลาง และมีความงามในที่สุด จงประกาศพรหมจรรย์ พร้อมทั้งอรรถและพยัญชนะบริสุทธิ์บริบูรณ์ครบถ้วน...”^{๑๔} นอกจากนี้ยังทรงฝากความหวังในการรักษาพระพุทธศาสนาอันให้ประโยชน์สุขแก่ชาวโลกนี้ไว้กับสาวกพุทธบริษัทด้วย ซึ่งเท่ากับได้รักษาพระองค์ไว้ด้วยนั่นเอง จะเห็นว่า พระพุทธองค์เองทรงประกาศพระพุทธศาสนาเพื่อประโยชน์สุขแก่ชาวโลกผู้ประพฤติปฏิบัติตามพระธรรมคำสั่งสอนของพระองค์ทั้งที่เป็นประโยชน์เฉพาะตน และประโยชน์ทั่วไปแก่คนอื่น ๆ และสังคม ทรงหวังให้ชาวโลกช่วยรักษาพระพุทธศาสนาคือพระไตรปิฎกอันเป็นบ่อเกิดแห่งประโยชน์ทั้งสองนั้นด้วย

๓. ประโยชน์ของการศึกษาพระไตรปิฎก

พระพุทธองค์ตรัสถึงประโยชน์ที่ได้จากการศึกษาพระไตรปิฎก (พรหมจรรย์) คือพระพุทธศาสนาไว้ในปาสาทิกสูตรว่า “... เพราะเหตุนั้น ธรรมทั้งหลายที่เราแสดงไว้แล้ว เพื่อความรู้ยิ่ง บริษัททั้งหมดนั้นแหละพึงพร้อมเพรียงกันประชุม สอบทานอรรถกับอรรถ พยัญชนะกับพยัญชนะในธรรมนั้น แล้วพึงสังคายนา กัน ไม่พึงวิวาทกัน เพื่อให้

พรหมจรรย์นี้ตั้งอยู่ได้นาน ดำรงอยู่ได้นาน ชื่อนั้นพึงเป็นไปเพื่อเกื้อกูลแก่คนหมู่มาก เพื่อสุขแก่คนหมู่มาก เพื่ออนุเคราะห์ชาวโลก เพื่อประโยชน์ เพื่อเกื้อกูล เพื่อสุขแก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย”^{๑๕}

พระไตรปิฎกอันเป็นที่รวบรวมพระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้านั้นรวบรวมประโยชน์ไว้มากมาย หลายประการ ดังที่พระพุทธเจ้าและนักปราชญ์ทางพระพุทธศาสนาได้แสดงไว้ ตัวอย่าง เช่น

๓.๑ ประโยชน์ของการศึกษาพระวินัย พระพุทธเจ้าตรัสว่า “วินัยเพื่อประโยชน์แก่ความสำรวม ความสำรวมเพื่อประโยชน์แก่ความไม่เดือดร้อน ความไม่เดือดร้อนเพื่อประโยชน์แก่ความปราโมทย์ ความปราโมทย์เพื่อประโยชน์แก่ความปิติ ความปิติเพื่อประโยชน์แก่ความปัสสัทธิ ปัสสัทธิเพื่อประโยชน์แก่ความสุข ความสุขเพื่อประโยชน์แก่สมาธิ สมาธิเพื่อประโยชน์แก่ความรู้เห็นตามเป็นจริง ความรู้เห็นตามเป็นจริงเพื่อประโยชน์แก่ความเบื่อหน่าย ความเบื่อหน่ายเพื่อประโยชน์แก่ความคลายกำหนัด ความคลายกำหนัดเพื่อประโยชน์แก่วิมุตติ วิมุตติเพื่อประโยชน์แก่วิมุตติญาณทัสสนะ วิมุตติญาณทัสสนะเพื่อประโยชน์แก่อนุปาทาปรินิพพาน การกล่าวมือนุปาทานิพพานนั้นเป็นประโยชน์ การปริกษามือนุปาทานิพพานนั้นเป็นประโยชน์ ความเป็นปัจฉิกันมี อนุปาทานิพพานนั้นเป็นประโยชน์ ความเจียสโต

^{๑๔} วิ. ม. (ไทย) ๔/๓๒/๔๐.

^{๑๕} ที. ปา. (ไทย) ๑๑/๑๗๗/๑๓๘.

สดับมีอนุปาทานิพพานนั้นเป็นประโยชน์ คือ ความพิเศษแห่งจิตเพราะไม่ยึดมั่น”^{๑๖}

พระพุทธโฆสาจารย์ได้กล่าวถึงประโยชน์ที่ได้จากการศึกษาพระวินัยไว้ในตอนท้ายแห่งพาหิรนิทาน ในคัมภีร์สมันตปาสาทิกาว่า เพราะอาศัยวินัยปริยัติ (การศึกษาพระวินัย) กองศีลของตน ย่อมเป็นอันบุคคลนั้นคุ้มครองรักษาดีแล้ว ย่อมเป็นที่พึ่งพิงของเหล่ากุลบุตรผู้ถูกความ สงสัยครอบงำ ย่อมกล้าพูดในท่ามกลางสงฆ์ ย่อมข่มขี่พวกข้าศึกได้ด้วยดี โดยสหธรรม ย่อมเป็นผู้ปฏิบัติเพื่อความตั้งมั่นแห่งพระสัทธรรม^{๑๗} ดังที่พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสไว้ว่า “ภิกษุทั้งหลายบุคคลผู้ทรงวินัย (ย่อมมี) อาณิสส ๕ ประการเหล่านี้”^{๑๘} คือ

(๑) เป็นอันคุ้มครองรักษากองศีลของตนไว้ดีแล้ว

(๒) ผู้ที่ถูกความรังเกียจครอบงำย่อมหวนระลึกได้

(๓) กล้าพูดในท่ามกลางสงฆ์

(๔) ข่มด้วยดีซึ่งข้าศึกโดยสหธรรม

(๕) เป็นผู้ปฏิบัติเพื่อความตั้งมั่นแห่งพระสัทธรรม”^{๑๙}

๓.๒ ประโยชน์ของการศึกษาพระสูตร พระพุทธโฆสาจารย์ได้กล่าวถึงประโยชน์ของพระสูตรไว้ในการอธิบายความหมายของคำว่าสูตร (สูตร) ในคัมภีร์สมันตปาสาทิกาว่า

“อตถานํ สุจนโต สุตตโต สวณโตถ สุทนต์ สุตตนา สุตตสภาคโต จ สุตตํ สุตตนต์ อกฺขาตํ”^{๒๐} “ท่านกล่าวว่า “สูตร” เพราะบังถึงประโยชน์ เพราะมีอรรถอันพระผู้มีพระภาคตรัสดีแล้ว เพราะผลัดประโยชน์ เพราะหลังประโยชน์ เพราะป้องกันด้วยดี และเพราะมีส่วนเสมอด้วยเส้นด้าย”^{๒๑}

อธิบายว่า ที่เรียกว่าพระสูตร เพราะบังถึงประโยชน์ คือแสดงประโยชน์ให้ มีประโยชน์ตนและประโยชน์ผู้อื่นเป็นต้น, ที่เรียกว่าพระสูตร เพราะมีอรรถอันพระผู้มีพระภาคตรัสดีแล้ว หมายความว่า ประโยชน์ที่ผู้ปฏิบัติตามคำสอนของพระพุทธองค์จะพึงได้รับนั้น พระองค์ได้ตรัสไว้แล้ว ตามความเหมาะสมแก่อัธยาศัยของเวไนยสัตว์ , ที่เรียกว่าพระสูตร เพราะผลัดประโยชน์นั้น หมายความว่า พระสูตร (คำสอนของพระพุทธเจ้า) ย่อมให้ประโยชน์แก่ผู้ปฏิบัติ ตาม เปรียบเหมือนข้าวกล้าผลัดผลให้ประโยชน์แก่ชาวนาฉะนั้น, ที่เรียกว่าพระสูตร เพราะหลังประโยชน์ หมายความว่า พระสูตร (คำสอนของพระพุทธเจ้า) ย่อมให้ประโยชน์แก่ผู้ปฏิบัติตาม เปรียบเหมือนแม่โคนมหลังน่านมให้ประโยชน์แก่เจ้าของโค, ที่เรียกว่าพระสูตร เพราะป้องกันด้วยดี หมายความว่า พระสูตร (คำสอนของพระพุทธเจ้า) ย่อมรักษาประโยชน์นั้นไว้

^{๑๖} วิ. ป. (ไทย) ๘/๓๖๖/๕๕๒.

^{๑๗} วิ. มหา. อ. (บาลี) ๑/๙๕.

^{๑๘} วิ. มหา. อ. (บาลี) ๑/๙๕.

^{๑๙} วิ. ป. (ไทย) ๘/๓๒๕/๔๗๖.

^{๒๐} วิ. มหา. อ. (บาลี) ๑/๑๘-๑๙.

^{๒๑} วิ. มหา. อ. (ไทย) ๑/๔๓-๔๔ (มมร.).

(ให้แก่ผู้ปฏิบัติตามและรักษาผู้ปฏิบัติตามให้ได้รับประโยชน์นั้น), ที่เรียกว่าพระสูตร เพราะมีส่วนเสมอด้วยเส้นด้าย หมายความว่า ท่านเปรียบเทียบว่าเส้นบรรทัดเป็นประมาณ (คือมีความสำคัญได้แก่เป็นประโยชน์) แก่ช่างไม้ คือช่างไม้ใช้เส้นบรรทัดเป็นเครื่องมือสำคัญ ในการประกอบอาชีพช่างไม้ฉันใด พระสูตรนี้ ก็ย่อมเป็นประมาณ (คือมีความสำคัญได้แก่เป็นประโยชน์) แก่วิญญูชน (คือผู้รู้และผู้ใคร่รู้ทั้งหลาย), และท่าน ยังเปรียบเทียบว่าดอกไม้ที่เขาร้อยไว้ด้วยเส้นด้าย ลมไม่สามารถทำให้ เรี่ยรายกระจัดกระจายได้ฉันใด ประโยชน์ทั้งหลายที่พระพุทธองค์ทรงประมวลไว้ด้วย พระสูตรนี้ก็ไม่เรี่ยรายกระจัดกระจายไปฉันนั้น และท่านได้อธิบายถึงประโยชน์ (อานิสงส์) ใน การศึกษาคือปฏิบัติดีพระไตรปิฎกไว้ว่า ศึกษาพระวินัยปิฎกดีแล้ว อาศัยศีลสมบัติย่อม ได้บรรลุวิชา ๓ ศึกษาพระสุตตันตปิฎกดีแล้ว อาศัยสมาธิสมบัติ ย่อมได้บรรลุอภิญญา ๖ ศึกษาพระอภิธรรมปิฎกดีแล้ว อาศัยปัญญา สมบัติ ย่อมได้บรรลุปฏิสัมภิทา ๔

๓.๓ ประโยชน์ของการศึกษาพระ อภิธรรม พระพุทธโฆสจารย์ได้กล่าวถึง ประโยชน์ของพระอภิธรรมว่าคือความเจริญไว้ ในการอธิบายความหมายของคำว่าอภิธรรมว่า “ยิ เอตถ วุฑฒิมนโต สลกขณา ปุชิตา ปริจฉินนา วุตตาทิกา จ ธมมา อภิธมโม เตน อุกขาโต”^{๒๒} “ด้วยเหตุที่ธรรมทั้งหลาย

ที่มีความเจริญ ที่มีความกำหนดหมาย ที่มี บุคคลบูชาแล้ว ที่บัณฑิตกำหนดตัด และ ที่ยิ่ง อันพระผู้มีพระภาคตรัสไว้แล้วในพระ อภิธรรมนี้ ฉะนั้นท่านจึงกล่าวว่า อภิธรรม”^{๒๓}

ท่านอธิบายว่า “อภิ” ศัพท์นี้มีใช้ใน ความหมายหลายอย่าง เช่น ใช้ในความหมาย ว่า “เจริญ (กำเริบ)”บ้าง “มีความกำหนด หมาย”บ้าง “อันบุคคลบูชา”บ้าง “อัน บัณฑิตกำหนดตัด”บ้าง “ยิ่ง”บ้าง,^{๒๔} กล่าวคือผู้ศึกษาพระอภิธรรมย่อมเจริญด้วย สติปัญญา มีสมาธิ จิตไม่ฟุ้งซ่าน เป็นที่เคารพ นับถือบูชา สามารถแนะนำในอภิธรรมได้เป็น อย่างดี มีผิวพรรณสัณฐานงดงามยิ่งนัก

สรุปได้ว่า ผู้ศึกษาพระไตรปิฎกดีแล้ว ย่อมได้รับประโยชน์คือ วิชา ๓ อภิญญา ๖ และปฏิสัมภิทา ๔

๓.๔ โทษของการศึกษาพระไตรปิฎก ไม่ดี พระพุทธโฆสจารย์ได้กล่าวถึงโทษของ การศึกษาพระไตรปิฎกไม่ดีไว้ว่า ศึกษาพระ วินัยปิฎกไม่ดีแล้ว ย่อมเป็นผู้ทุศีล ทำลาย ตนเอง เพราะเข้าใจผิดว่าไม่มีโทษไม่มี ความผิดแก่ผู้ปฏิบัติ ตัวอย่างเช่น พระอริฏฐะ เข้าใจพระพุทธพจน์ผิดเป็นเหตุให้ถือผิดปฏิบัติ ผิดในเรื่องการเสพงาม กล่าวด้วยความเข้าใจ ผิดว่า “เรารู้ทั่วถึงธรรมที่พระผู้มีพระภาคทรง แสดงแล้ว จนกระทั่งว่าธรรมตามที่พระผู้มี พระภาคตรัสว่าเป็นธรรมก่อนอันตราย

^{๒๒} วิ. มหา. อ. (บาลี) ๑/๑๙.

^{๒๓} วิ. มหา. อ. (ไทย) ๑/๑๔๔ (มมร.).

^{๒๔} ดู วิ. มหา. อ. (บาลี) ๑/๑๙.

ก็หาสามารถก่อนตรารายแก่ผู้ช่องเสฟได้จริง
ไม่”^{๒๕} สุดท้ายได้รับโทษคือถูกสงฆ์ลงอุก
เขปนิยกรรม ห้ามสมโภชกับสงฆ์^{๒๖}

ศึกษาพระสูตรต้นตอปฏิภาณไม่ดีแล้วย่อม
เป็นผู้มีทิฐิผิดย่อมถือเอาผิด เพราะไม่รู้ไม่
เข้าใจในพระพุทธพจน์อย่างถูกต้อง ย่อมได้รับ
ผลไม่ดีในชีวิต ดังพระพุทธพจน์ว่า “เออก็
อริยฐานิกะ...นี้ กล่าวต่อเรา ด้วยทิฐิที่ยึดถือไว้
ผิด เชื่อว่าทำลายตนเอง และเชื่อว่าประสบสิ่ง
มิใช่บุญเป็นอันมาก...”^{๒๗}

ศึกษาพระอภิธรรมปฏิภาณไม่ดี ย่อมเป็น
ผู้มีจิตฟุ้งซ่าน เพราะคิดเรื่องที่ไม่ควรคิด อัน
อาจเกิดจากการวิจารณ์ธรรมเกินขอบเขตที่
ควรจะเป็น มีพระพุทธพจน์ตรัสไว้ว่า “ภิกษุ
ทั้งหลาย อจินไตย (เรื่องไม่ควรคิด) ๔
ประการนี้ บุคคลไม่ควรคิด ใครคิดพึงมีส่วน
แห่งความเป็นบ้า ความเดือดร้อน”^{๒๘}

สรุปสั้นๆ ว่า ผู้ศึกษาพระไตรปิฎกไม่
ดีแล้ว ย่อมได้รับโทษ ๓ ประการคือ เป็นผู้
ทุศีล เป็นมิจฉาทิฐิ และมีจิตฟุ้งซ่าน

การศีกษาพระไตรปิฎกคือ
พระพุทธศาสนานี้จึงอำนวยความสะดวกใหญ่ ๆ
ให้แก่ผู้ศึกษาด้วยความศรัทธาเคารพทั้งที่เป็น
ประโยชน์ต่อบุคคลผู้ศึกษาเรียนรู้เองและต่อ
สังคมส่วนรวมที่บุคคลนั้นอาศัยอยู่ ทั้งยังเป็น

ประโยชน์ต่อการรักษาพระไตรปิฎกคือ
พระพุทธศาสนาไปในตัวด้วย

๔. พระไตรปิฎกอำนวยความสะดวกทั้ง ต่อบุคคลผู้ศึกษาและต่อสังคมที่อาศัย

พระพุทธศาสนา แปลว่า ศาสนาแห่ง
ผู้รู้ (ตรัสรู้) คือพระพุทธเจ้า คัมภีร์
พระไตรปิฎกคือคัมภีร์ที่รวบรวมคำสอนของ
ผู้รู้ การศึกษาคัมภีร์พระไตรปิฎกจึงเป็น
การศึกษาคำความรู้ในด้านต่าง ๆ ตาม
แนวทางปฏิบัติของพระพุทธเจ้าซึ่งท่านได้
รวบรวมจัดเก็บเป็นหมวดหมู่ไว้เรียบร้อยแล้ว
คัมภีร์พระไตรปิฎกที่ศึกษาดีแล้วย่อมอำนวยความสะดวก
ด้านต่าง ๆ ให้แก่ผู้ศึกษาและผู้ที่เขา
เกี่ยวข้อง รวมทั้งสังคมที่ผู้นั้นสังกัดอยู่ด้วย แต่
ประโยชน์ขั้นแรกที่เราเห็นได้ชัดซึ่งได้รับจาก
การศึกษาคัมภีร์พระ ไตรปิฎกแล้วก็คือ
ความรู้ ต่อจากนั้นจึงเป็นประโยชน์อันเกิด
จากการนำความรู้ที่รับไปประยุกต์ใช้ให้เกิด
ประโยชน์ระดับการปฏิบัติของแต่ละบุคคลซึ่ง
จะได้รับผลดีมากขึ้นแตกต่างกันไป

พระพุทธองค์ทรงประกาศพระศาสนา
สอนพระธรรมแก่พระสาวกและพุทธบริษัท
ด้วยมุ่งให้เกิดความรู้เป็นลำดับแรกและเป็น
ความรู้ระดับสูงอันเป็นปัจจัยอำนวยความสะดวก
สุขให้ไม่มีวันตกต่ำ ดังพุทธดำรัสในปาสาติก
สูตรว่า “Junทะ ธรรมทั้งหลายนี้แล เรา
แสดงไว้แล้วเพื่อความรู้ยิ่ง ... เพื่อเกื้อกูลแก่คน
หมู่มาก เพื่อสุขแก่คนหมู่มาก เพื่อ
อนุเคราะห์ชาวโลก เพื่อประโยชน์ เพื่อ
เกื้อกูล เพื่อสุขแก่เทวดาและมนุษย์

^{๒๕} วิ. มหา. (ไทย) ๒/๔๑๗/๕๒๕, วิ. จุ.
(ไทย) ๖/๖๕/๑๓๑, ม. มุ. (ไทย) ๑๒/๒๓๔/๒๔๕..

^{๒๖} วิ. จุ. (ไทย) ๖/๖๖/๑๓๔-๑๓๕.

^{๒๗} ม. มุ. (ไทย) ๑๒/๒๓๗/๒๕๑.

^{๒๘} อจ. จตุกก. (ไทย) ๒๑/๗๗/๑๒๒.

ทั้งหลาย”^{๒๙} และแม่ในสมัยใกล้เคียงปริณิพพาน พระองค์ก็ตรัสย้าให้ภิกษุทั้งหลายศึกษาเล่าเรียนเพียรปฏิบัติธรรมที่พระองค์ตรัสสอนแล้วว่า “ภิกษุทั้งหลาย เหล่านี้แล คือ ธรรมที่เราแสดงแล้วเพื่อความรู้ยิ่ง เธอทั้งหลายพึงเรียนเสพ เจริญ ทำให้มาก ... เพื่อประโยชน์ เพื่อเกื้อกูล เพื่อสุข แก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย”^{๓๐}

พระพุทธโฆสจารย์ก็กล่าวว่าผู้ศึกษาคัมภีร์พระไตรปิฎกดีแล้วย่อมได้รับประโยชน์ขั้นแรกคือ ความรู้ ดังที่ท่านกล่าวไว้ในคัมภีร์สมันตปาสาทิกาว่า “ศึกษาพระวินัยปิฎกดีแล้ว อาศัยศีลสมบัติย่อมได้บรรลุวิชา ๓ ... ศึกษาพระสูตรตันตปิฎกดีแล้ว อาศัยสมาธิสมบัติ ย่อมได้บรรลุอุภยญาณ ๖ ... ศึกษาพระอภิธรรมปิฎกดีแล้ว อาศัยปัญญาสมบัติ ย่อมได้บรรลุปฏิสัมภิทา ๔” นั่นก็คือศึกษาคัมภีร์พระไตรปิฎกดีแล้ว ย่อมได้รับประโยชน์ คือ ความรู้ประกอบด้วย วิชา ๓ อุภยญาณ ๖ และปฏิสัมภิทา ๔^{๓๑}

๔.๑ วิชา (วิชา) ๓

วิชา หรือ วิชา ๓ ประกอบด้วย (๑) ปุพเพนิวาสานุสสติญาณ ระลึกชาติก่อนได้ (๒) จุตูปปาตญาณ (รู้) เห็นหมู่สัตว์ผู้กำลังจุติ กำลังอุบัติ (๓) อาสวักขยญาณ รู้ความสิ้นอาสวะ ซึ่งพระพุทธเจ้าได้ตรัสไว้ในเวรัญชกัณฑ์พระวินัยปิฎก คราวเสด็จจำพรรษา ณ เมือง

เวรัญชา และเวรัญชพราหมณ์ได้กล่าวหาพระองค์ว่าเป็นคนไม่พูดไม่เกิด พระองค์จึงตรัสตอบโดยยกอุปมาด้วยลูกไก่ยก ฌาน ๔ และวิชา ๓ ขึ้นตรัสให้เวรัญชพราหมณ์ฟังด้วย โดยพระองค์ตรัสว่าการได้บรรลุวิชา ๓ ของพระองค์เหมือน การเจาะออกจากกระเปาะไขของลูกไก่^{๓๒}

พระพรหมคุณาภรณ์ อธิบายว่า วิชา หรือ วิชา คือ ความรู้แจ้ง หรือ ความรู้วิเศษ มี ๓ ประการ ประกอบด้วย ๑) ปุพเพนิวาสานุสสติญาณ ความรู้ที่ระลึกชาติได้ ๒) จุตูปปาตญาณ ความรู้จุติและอุบัติของสัตว์ทั้งหลาย ๓) อาสวักขยญาณ ความรู้ที่ทำอาสวะให้สิ้น^{๓๓}

ท่านอธิบายไว้ในพจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรมว่า วิชา ๓ นี้เรียกสั้นๆ ว่า ญาณ คือ (๑) ปุพเพนิวาสานุสสติญาณ ญาณเป็นเหตุระลึกขึ้นต่อที่อาศัยอยู่ในก่อนได้ ระลึกชาติได้ (๒) จุตูปปาตญาณ ญาณกำหนดรู้จุติและอุบัติแห่งสัตว์ทั้งหลาย อันเป็นไปตามกรรม เห็นการเวียนว่ายตายเกิดของสัตว์ทั้งหลาย เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า ทิพพจักขุญาณ (๓) อาสวักขยญาณ ญาณ

^{๓๒} ดู วิ. มห. (ไทย) ๑/๑๒-๑๔/๖-๘.

^{๓๓} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์, พิมพ์ครั้งที่ ๑๔, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท ธนธัชการพิมพ์ จำกัด, ๒๕๕๓), หน้า ๓๖๖.

^{๒๙} ที. ปา. (ไทย) ๑๑/๑๗๗/๑๓๘.

^{๓๐} ที. ม. (ไทย) ๑๐/๑๘๔/๑๓๑.

^{๓๑} วิ. มห. อ. (บาลี) ๑/๒๔.

หยั่งรู้ในธรรมเป็นที่สิ้นไปแห่งอาสวะทั้งหลาย
ความรู้ที่ทำให้สิ้นอาสวะ ความตรัสรู้^{๓๔}

๔.๒ อภิญญา ๖

อภิญญา ๖ ประกอบด้วย (๑) แสดง
ฤทธิ์ได้หลายอย่าง (๒) ได้ยินเสียง ๒ ชนิด
คือเสียงทิพย์และเสียงมนุษย์ (๓) กำหนดรู้จิต
ของสัตว์และบุคคลอื่นได้ด้วยจิตของตน
(๔) ระลึกชาติก่อนได้หลายชาติ (๕) เห็นหมู่
สัตว์ผู้กำลังจุติกำลังเกิด (๖) ทำให้แจ้งเจโต
วิมุตติ ปัญญาวิมุตติอันไม่มีอาสวะ ปรากฏใน
หุติย- อาหุเนยยสูตร พระสูตรต้นตปิฎก ซึ่ง
พระพุทธเจ้าตรัสแก่ภิกษุทั้งหลายว่าเป็น
คุณธรรมของภิกษุผู้ควรแก่ของที่เขานำมา
ถวาย ควรแก่ของต้อนรับ ควรแก่ทักษิณา
ควรแก่การทำอัญชลี เป็นนาบุญอันยอดเยี่ยม
ของโลก^{๓๕}

พระพรหมคุณาภรณ์ ได้อธิบายไว้ว่า
อภิญญา (คือ) ความรู้ยิ่ง ความรู้เจาะตรงยวดยิ่ง
ความรู้ขั้นสูง มี ๖ อย่าง คือ (๑) อิทธิวิธี
แสดงฤทธิ์ได้ (๒) ทิพพโสต หูทิพย์ (๓) เจโต
ปริยญาณ ญาณที่ทำให้ทายใจคนอื่นได้ (๔) ปุพ
เพนิวาสานุสสติ ญาณที่ทำให้ระลึกชาติได้
(๕) ทิพพจักขุ ตาทิพย์ (๖) อาสวักขยญาณ
ญาณทำให้อาสวะสิ้นไป ๕ อย่างแรกเป็น

โลกียอภิญญา ข้อสุดท้ายเป็นโลกุตตรอ
ภิญญา^{๓๖}

ท่านอธิบายไว้ในหนังสือพจนานุกรม
พุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรมว่า อภิญญา
ความรู้ยิ่งยวด คือ (๑) อิทธิวิธี หรือ อิทธิวิธี
ความรู้ที่ทำให้แสดงฤทธิ์ต่าง ๆ ได้ (๒) ทิพพ
โสต ญาณที่ทำให้มีหูทิพย์ (๓) เจโตปริย
ญาณ ญาณที่ให้กำหนดใจคนอื่นได้ (๔) ปุพ
เพนิวาสานุสสติ ญาณที่ทำให้ระลึกชาติได้
(๕) ทิพพจักขุ ญาณที่ทำให้มีตาทิพย์ (๖) อาส
วักขยญาณ ญาณทำให้อาสวะสิ้นไป^{๓๗}

๔.๓ ปฏิสัมภิทา ๔

ปฏิสัมภิทา ๔ ประกอบด้วย (๑) อตถ
ปฏิสัมภิทา ปัญญาแตกฉานในอรรถ (๒) ธัมม
ปฏิสัมภิทา ปัญญาแตกฉานในธรรม (๓)
นิรุตติปฏิสัมภิทา ปัญญาแตกฉานในนิรุตติ
(๔) ปฏิภาณปฏิสัมภิทา ปัญญาแตกฉานใน
ปฏิภาณ ซึ่งพระพุทธเจ้าตรัสไว้ในปฏิสัมภิทา
วิภังค์ พระอภิธรรมปิฎก^{๓๘}

พระพรหมคุณาภรณ์ ได้อธิบายไว้ว่า
ปฏิสัมภิทา คือ ความแตกฉาน ความรู้
แตกฉาน ปัญญาแตกฉาน มี ๔ ประการ คือ
(๑) อตถปฏิสัมภิทา ปัญญาแตกฉานในอรรถ

^{๓๔} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต),
พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, พิมพ์
ครั้งที่ ๑๗, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลง
กรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑), หน้า ๑๐๐-๑๐๑.

^{๓๕} ดู อจ. ฉก.ก. (ไทย) ๒๒/๒/๔๑๒-
๔๑๔.

^{๓๖} พระพรหมคุณาภรณ์, พจนานุกรม
พุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์, หน้า ๔๙๙.

^{๓๗} พระพรหมคุณาภรณ์, พจนานุกรม
พุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, หน้า ๒๐๒.

^{๓๘} ดู อภ. วิ. (ไทย) ๓๕/๗๑๘-๗๕๐/
๔๕๙-๔๘๐.

(๒) อัมมปฏิสัมภิตา ปัญญาแตกฉานในธรรม
(๓) นิรุตติปฏิสัมภิตา ปัญญาแตกฉานในนิรุกติ
คือ ภาษา (๔) ปฏิภาณปฏิสัมภิตา ปัญญา
แตกฉานในปฏิภาณ^{๓๙}

ท่านได้อธิบายไว้ในหนังสือ
พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรมว่า
ปฏิสัมภิตา (ปัญญาแตกฉาน คือ) (๑) อตถ
ปฏิสัมภิตา ปัญญาแตกฉานในอรรถ ปรีชา
แจ้งในความหมาย เห็นข้อธรรมหรือความย่อ
ก็สามารถแยกแยะอธิบายขยายออกไปได้โดย
พิสดาร เห็นเหตุอย่างหนึ่ง ก็สามารถคิด
แยกแยะกระจายเชื่อมโยงต่อออกไปได้จน
ล่วงรู้ถึงผล (๒) อัมมปฏิสัมภิตา ปัญญา
แตกฉานในธรรม ปรีชาแจ้งในหลัก เห็น
อรรถาธิบายพิสดาร ก็สามารถจับใจความตั้ง
เป็นกระทู้หรือหัวข้อได้ เห็นผลอย่างหนึ่ง ก็
สามารถสืบสาวกลับไปหาเหตุได้ (๓) นิรุตติ
ปฏิสัมภิตา ปัญญาแตกฉานในนิรุกติ ปรีชา
แจ้งในภาษา วัคค์ ถ้อย คำบัญญัติ และ
ภาษาต่าง ๆ เข้าใจใช้คำพูดชี้แจงให้ผู้อื่น
เข้าใจและเห็นตามได้ (๔) ปฏิภาณปฏิสัมภิตา
ปัญญาแตกฉานในปฏิภาณ ปรีชาแจ้งใน
ความคิดทันการ มีไหวพริบ ชี้แจงในความรู้
ที่มีอยู่ เอามาเชื่อมโยงเข้าสร้างความคิดและ
เหตุผลขึ้นใหม่ ใช้ประโยชน์ได้สละเหมาะ เข้า
กับกรณีเข้ากับเหตุการณ์^{๔๐}

^{๓๙} พระพรหมคุณาภรณ์, พจนานุกรมพุทธ
ศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์, หน้า ๑๙๗.

^{๔๐} พระพรหมคุณาภรณ์, พจนานุกรมพุทธ
ศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, หน้า ๑๒๑.

ที่กล่าวมานี้คือความรู้อันเป็น
ประโยชน์ที่ได้รับจากการศึกษาพระไตรปิฎก
ตามพุทธดำรัสและตามทัศนะของพระพุทธโฆ
สาจารย์ ซึ่งเป็นประโยชน์ระดับสูงที่ผู้ศึกษา
พระไตรปิฎกดีแล้วสามารถนำไปประยุกต์ใช้
ให้อำนวยประโยชน์แก่ตนเองและผู้อื่น ตลอด
ถึงสังคมส่วนรวมได้ด้วย

๕. บทสรุป

พระพุทธเจ้าตรัสรู้พระอนุตรสัมมา
สัมโพธิญาณด้วยประสบการณ์ตรงของ
พระองค์ภายใต้พื้นฐานของความมุ่งมั่นเพื่อ
การหลุดพ้นจากทุกข์ทั้งปวง ทรงประกาศ
พระพุทธศาสนาเพื่อประโยชน์สุขของชาวโลก
ทรงเมตตาอนุเคราะห์สั่งสอนเวไนยสัตว์ตาม
จริตอัธยาศัยของแต่ละบุคคล มุ่งประโยชน์
แท้จริงที่ผู้ฟังจะสามารถรับรู้และเข้าใจได้
ทรงตรากตรำประกาศพระพุทธศาสนาล่วง
เวลากว่า ๔๕ ปี ถวายทอดพระธรรมคำ
สอนให้แก่พุทธบริษัท ๔ กระทั่งเข้าสู่นิพพาน
ในการแสดงธรรมประกาศพระพุทธศาสนานั้น
ทรงจำแนกบุคคลเป็น ๔ กลุ่ม คือ ๑) กลุ่มคน
มีปัญญามาก เรียกอุคฆฏิตัญญู ๒) กลุ่มคนมี
ปัญญาพอดี เรียกวิปจิตัญญู ๓) กลุ่มคนมี
ปัญญานกลาง เรียกเนยยะ ๔) กลุ่มคนมี
ปัญญาระดับน้อย เรียกภทพรมะ จุดมุ่งหมาย
ในการทรงแสดงธรรมนั้นเพื่อความรู้อย่างแท้
แก่เวไนยสัตว์ เพื่อความมั่นคงแห่ง
พระพุทธศาสนา และเพื่อประโยชน์สุขแก่
ชาวโลก

พระธรรมวินัยอันเป็นคำสั่งสอนของ
พระองค์ต่อมาได้พัฒนาการมาเป็น

พระไตรปิฎกอำนวยประโยชน์มากมาย ประโยชน์สูงสุดคือความหลุดพ้นแห่งจิตเข้าสู่พระนิพพาน พระพุทธโฆสจารย์สรุปประโยชน์ที่ได้รับจากการศึกษาพระไตรปิฎกไว้ว่าทำให้ได้บรรลุวิชา ๓ อภิญญา ๖ และปฏิสัมภิทา ๔ แต่ความจริงแล้วพระไตรปิฎกอำนวยประโยชน์แก่ผู้ประพฤติปฏิบัติตามมากมาย เมื่อสรุปแล้วอาจกล่าวได้ว่ามี

ประโยชน์ตน ประโยชน์ผู้อื่น และประโยชน์ส่วนรวมคือสังคม และมีประโยชน์กับพระไตรปิฎกเองด้วย นอกจากนี้ ยังมีประโยชน์ที่นำมาประยุกต์กับศาสตร์สมัยใหม่ได้อีกด้วย เช่น ประโยชน์ด้านคติธรรม ประโยชน์ด้านเนติธรรม ประโยชน์ด้านสหธรรม รวมทั้งประโยชน์ด้านวัตถุธรรมด้วย

เอกสารอ้างอิง

พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) และ เสถียรพงษ์ วรรณปก. มณีแห่งปัญญา. กรุงเทพมหานคร :
ธรรมสภา, ม.ป.ป.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์, พิมพ์ครั้งที่ ๑๔,
กรุงเทพมหานคร : บริษัท ธนธัชการพิมพ์ จำกัด, ๒๕๕๓.

----- . พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม,
พิมพ์ครั้งที่ ๑๗, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), รู้จักพระไตรปิฎกเพื่อเป็นชาวพุทธที่แท้. พิมพ์ครั้งที่ ๒,
กรุงเทพมหานคร : เอดิสัน เพรส โปรดักส์, ๒๕๕๓.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, มหาวิทยาลัย. เก็บเพชรจากคัมภีร์พระไตรปิฎก. กรุงเทพมหานคร :
โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒.

----- . พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร :
โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

----- . อรรถกถาภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลง
กรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๔.

มหามกุฏราชวิทยาลัย, มหาวิทยาลัย. พระไตรปิฎกพร้อมอรรถกถาแปล ชุด ๙๑ เล่ม.

กรุงเทพมหานคร : เฉลิมชาญการพิมพ์, ๒๕๒๕.

----- . ธรรมปทฎฐกถา อรรถโม ภาโค. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ มหามกุฏราชวิทยาลัย
, ๒๕๓๓.

ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒. กรุงเทพมหานคร : ศิริวัฒนา
อินเตอร์พริ้นท์, ๒๕๔๖.

สุชีพ ปุญญานุภาพ. พระไตรปิฎกฉบับสำหรับประชาชน. พิมพ์ครั้งที่ ๑๗, กรุงเทพมหานคร : โรง
พิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐.

ทิศทางการจัดการศึกษาของ มจร วิทยาเขตสุรินทร์: การพัฒนาความเป็นนานาชาติใน การจัดการศึกษาท่ามกลางกระแสการศึกษาข้ามชาติในประชาคมอาเซียน

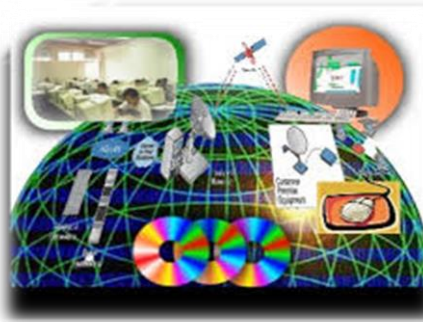
นายธนู ศรีทอง

ความนำ

การก้าวเข้าสู่ยุค
โลกาภิวัตน์และการรวมตัว
กันของประเทศในกลุ่ม
อาเซียนทำให้กิจกรรมของ
มวลมนุษยชาติโดยรวมทั้ง
ทางด้านเศรษฐกิจ สังคม

การเมือง ศาสนา วัฒนธรรม รวมถึงวิถีชีวิต
ของแต่ละภูมิสังคมเกิดการเปลี่ยนแปลงอย่าง
รวดเร็ว การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวมีทั้งในเชิง
บวกและเชิงลบ ด้านหนึ่งเป็นปรากฏการณ์ใน
เชิงบวกมีผลทำให้สังคมทุกภูมิภาคเกิดการ
รับรู้ข้อมูลข่าวสารในทุกด้านได้อย่างรวดเร็ว
และทั่วถึง อีกด้านหนึ่งเป็นปรากฏการณ์เชิงลบ
ทำให้สังคมเป็นทาสของวัตถุนิยม มีการ
แข่งขันแบบเอารอดเอาเปรียบกันอย่างรุนแรง
การจัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษาท่ามกลาง
กระแสดังกล่าวจึงถูกคาดหวังว่าจะเป็น
กระบวนการที่สำคัญยิ่งในการแก้ปัญหาวิกฤติ
การต่าง ๆ ข้างต้น

ในระดับอาเซียนกำลังเกิดการแข่งขัน
ทางการศึกษาอย่างจริงจังเห็นได้จากนโยบาย
ด้านการเปิดเสรีทางการศึกษาโดยความ
ร่วมมือของประชาคมอาเซียน กล่าวคือ การ
อุดมศึกษาในอาเซียนได้กลายเป็นภาคธุรกิจ

ขนาดใหญ่และไร้พรมแดน
เพื่อตอบสนองการเปิดเสรี
การศึกษาทั้งในกรอบ
อาเซียนและการค้าโลก
เป็นผลให้เกิดกระแสการ
แข่งขันในการให้บริการ
ด้านการศึกษา การ

เสริมสร้างความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้าน
ในการพัฒนามาตรฐานการศึกษาของสถาบัน
การอุดมศึกษาไปสู่ความเป็นนานาชาติ และ
มหาวิทยาลัยชั้นนำของโลกตามระบบและ
รูปแบบการจัดการศึกษาของยุโรปและอเมริกา
ทั้งในประเทศที่ใช้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาหลัก
ภาษาหนึ่งในการเรียนการสอน เช่น ฟิลิปปินส์
สิงคโปร์ มาเลเซีย และในประเทศที่ใช้ภาษา
ท้องถิ่นเป็นหลัก เช่น ไทย ลาว กัมพูชา
เวียดนาม เพื่อตอบสนองการเปลี่ยนแปลงและ
ความต้องการของตลาดแรงงานในระดับชาติ
และภูมิภาคสถานศึกษาระดับอุดมศึกษาเป็น
องค์การหนึ่งที่ต้องผลักดันตนเองให้อยู่รอด
ท่ามกลางกระแสการแข่งขันเพื่อให้บริการแก่
สังคมโดยการทำหน้าที่ช่วยแก้ไขปัญาและ
พัฒนาประเทศโดยรวม

มหาวิทยาลัยมีหน้าที่หลักตามที่กำหนด
ไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ

พุทธศักราช ๒๕๔๒โดยมุ่งดำเนินการในภารกิจ ๔ด้าน กล่าวคือ การจัดการเรียนการสอน การวิจัย การให้บริการทางวิชาการแก่สังคม และการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม กล่าวได้ว่าการจัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษาถือเป็นแหล่งรวมผลผลิตบุคลากรของประเทศในทุกสาขาวิชาชีพ ซึ่งถ้าหากบุคลากรเหล่านั้นเป็นผลผลิตที่มีคุณภาพก็จะทำหน้าที่ในการแก้ไขปัญหาวิกฤติการณ์ต่าง ๆ และพัฒนาประเทศให้เข้มแข็งเจริญรุ่งเรืองสามารถแข่งขันกับสังคมโลกได้อย่างเต็มกำลัง ด้วยเหตุนี้ การบริหารงานด้านการผลิตบัณฑิตของสถานศึกษาระดับอุดมศึกษาจำเป็นต้องมีคุณลักษณะความเป็นนานาชาติทั้งในแง่ปริมาณและคุณภาพซึ่งมีความสำคัญต่อการกำหนดความเสื่อมถอย การอยู่รอดและการพัฒนาของประเทศโดยรวม

พัฒนาการจัดการศึกษาของ มจร วิทยาเขตสุรินทร์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์ (มจร วิทยาเขตสุรินทร์) ได้รับการจัดตั้งอย่างเป็นทางการในปีพุทธศักราช ๒๕๓๑ตามมติประชุมสภามหาวิทยาลัย ครั้งที่ ๒/๒๕๓๑ เมื่อวันที่ ๒๔ มีนาคม ๒๕๓๑ มีมติเป็นเอกฉันท์ให้จัดตั้งขึ้นโดยมีชื่อว่า “มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์ วิทยาเขตสุรินทร์” เป็น

วิทยาเขตที่ตั้งอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งมีทั้งหมด จำนวน ๕วิทยาเขต ได้แก่ วิทยาเขตหนองคาย วิทยาเขตขอนแก่น วิทยาเขตอุบลราชธานี วิทยาเขตนครราชสีมา และ วิทยาเขตสุรินทร์ โดยวิทยาเขตสุรินทร์ มีเขตพื้นที่ติดกับประเทศราชอาณาจักรกัมพูชา

กล่าวในด้านการจัดการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์ได้เริ่มจัดการศึกษาในระดับปริญญาตรีครั้งแรกใน “คณะสังคมศาสตร์” เมื่อวันที่ ๑๙พฤษภาคม ๒๕๓๑โดยมีนิสิตที่เป็นพระภิกษุสามเณรรุ่นแรกจำนวน ๔๘รูป และได้มีพัฒนาการการจัดการศึกษาเรื่อยมาตามลำดับ โดยตั้งอยู่ที่วัดศาลาลอย (พระอารามหลวง) จังหวัดสุรินทร์

ต่อมา มหาวิทยาลัยฯ ได้รับพระราชบัญญัติรับรองสถานภาพความเป็นนิติบุคคลซึ่งเรียกว่า พระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๔๐และในปี พ.ศ. ๒๕๔๒มหาวิทยาลัยฯ ทำให้มีชื่ออย่างเป็นทางการว่า “มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์” โดยได้ย้ายการจัดการศึกษาจากวัดศาลาลอย (พระอารามหลวง) จังหวัดสุรินทร์ มาตั้งอยู่ที่สาธารณประโยชน์ป่าสักล้อมซึ่งองค์การบริหารส่วนตำบลนอกเมืองได้มอบพื้นที่ดังกล่าวให้มหาวิทยาลัยฯ ใช้ประโยชน์จำนวน ๑๐๐ไร่ โดยตั้งอยู่ที่ หมู่ที่ ๘บ้านโคกกระเพา

(ห้วยเสนง) ตำบลนอกเมือง อำเภอเมือง
จังหวัดสุรินทร์

หลังจากได้มีพระราชบัญญัติดังกล่าว
แล้ว ที่มหาวิทยาลัยฯ ได้
พยายามพัฒนาการจัด
ศึกษามาตามลำดับโดย
ยึดตามแนวนโยบายของ
พระบาทสมเด็จพระ
ปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์
พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว องค์สถาปนา
มหาวิทยาลัยฯ ซึ่งมุ่งหวังเพื่อให้นักศึกษา
พระไตรปิฎกและวิชาชั้นสูงสำหรับพระภิกษุ
สามเณรและคฤหัสถ์ รวมถึงการยึดหลัก
ปรัชญาและวิสัยทัศน์ของมหาวิทยาลัย ได้แก่
จัดการศึกษาพระพุทธศาสนา บูรณาการกับ
ศาสตร์สมัยใหม่ พัฒนาจิตใจและสังคม
เชื่อมโยงการเรียนรู้ในภูมิภาคและประเทศ
เพื่อนบ้านและมุ่งพัฒนามหาวิทยาลัยให้เป็น
ศูนย์กลางการศึกษาพระพุทธศาสนาในระดับ
นานาชาติ ปัจจุบัน มหาวิทยาลัยฯ เปิด
ดำเนินการผลิตบัณฑิตทั้งหมด จำนวน ๓คณะ
ได้แก่ คณะพุทธศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
และคณะครุศาสตร์ โดยเปิดการเรียนการสอน
ในแต่ละระดับหลักสูตร จำนวนทั้งสิ้น ๖
สาขาวิชา ประกอบด้วย

ระดับปริญญาตรี จำนวน ๕
สาขาวิชา ได้แก่

๑. สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
๒. สาขาวิชาสังคมศึกษา
๓. สาขาวิชาการสอนภาษาอังกฤษ
๔. สาขาวิชารัฐศาสตร์

๕. สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์
ระดับปริญญาโท จำนวน ๑
สาขาวิชา ได้แก่ สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
ปัจจุบันมหาวิทยาลัยมีนิสิตจำนวน
ทั้งสิ้น ๕๒๒รูป/คน มีบุคลากร
ทั้งสิ้น ๖๗รูป/คน แบ่งเป็น
อาจารย์ จำนวน ๓๐รูป/คน
และตำแหน่งปฏิบัติการวิชาชีพ
จำนวน ๓๗รูป/คน มีอาคาร
เรียนและอาคารบริการ รวมทั้งสิ้น จำนวน
๑๕หลัง^๑

ร่องรอยผลการดำเนินงานที่แสดงถึง ความเป็นนานาชาติ

เมื่อได้ศึกษาถึงผลการดำเนินงานด้าน
การจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลง
กรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์ จะพบได้
ว่ามหาวิทยาลัยฯ ได้ดำเนินการบางประเด็นที่
สอดคล้องกับคุณลักษณะความเป็นนานาชาติ
อยู่บ้าง ซึ่งอาจจะมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาความ
เป็นนานาชาติด้วยหรือไม่นั้นไม่ใช่ประเด็น
สำคัญ แต่สิ่งที่มหาวิทยาลัยฯ ได้ดำเนินนั้น
เป็นสิ่งที่บ่งถึงความพยายามจะโดยตั้งใจ
หรือไม่ก็ตาม อย่างน้อยทำให้เห็นได้ว่าถ้า
มหาวิทยาลัยฯ มีนโยบายที่ชัดเจนในการ
พัฒนาไปสู่ความเป็นนานาชาติ ย่อมไม่ใช่เป็น
สิ่งที่เป็นไปได้ ร่องรอยโดยบังเอิญที่แสดง

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย, รายงานผลการตรวจสอบและประเมิน
คุณภาพการศึกษาภายใน วิทยาเขตสุรินทร์ ปี
การศึกษา ๒๕๕๖, เอกสารอัดสำเนา, หน้า ๗-๑๓.

ความเป็นนานาชาติดังกล่าว ได้แก่ (๑) การเปิดรับนิสิตชาวต่างประเทศให้เข้ามาศึกษาในมหาวิทยาลัยฯ (๒) การจัดโครงการกิจกรรมเสริมหลักสูตรบัณฑิตศึกษา ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว และ ประเทศสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม (๓) การจัดโครงการศึกษาพระพุทธศาสนาในประเทศกัมพูชาและประเทศเวียดนาม และ (๔) การทำวิจัยเกี่ยวกับเรื่องพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมในต่างประเทศโดยคณาจารย์ของมหาวิทยาลัยฯ ดังจะได้อธิบายต่อไป

ในด้านนิสิตชาวต่างประเทศ ส่วนงานวิทยาลัยสงฆ์สุรินทร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์ ได้เปิดรับนิสิตชาวต่างประเทศเพื่อเข้าศึกษาในระดับปริญญาตรี ซึ่งมีนิสิตจากหลาย ๆ ประเทศ เช่น ประเทศราชอาณาจักรกัมพูชา ประเทศสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม ประเทศศรีลังกา ประเทศบังคลาเทศ และประเทศเนปาล เป็นต้น ซึ่งได้สำเร็จการศึกษาไปแล้วส่วนหนึ่งในปีการศึกษา ก่อน ๒๕๕๗ และกำลังศึกษาอยู่ในมหาวิทยาลัยฯ ในปีการศึกษา ๒๕๕๗ จำนวนทั้งสิ้น ๓๘ รูป โดยแบ่งเป็นชาวกัมพูชา ๒๕ รูป ชาวเวียดนาม ๑๒ รูป ชาวเนปาล ๑ รูป ชาวศรีลังกา ๑ รูป

ในด้านการทัศนศึกษาต่างประเทศ ส่วนงานสาขาวิชาพระพุทธศาสนา ศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์สุรินทร์ ได้จัดโครงการกิจกรรมเสริมหลักสูตร บัณฑิตศึกษา ในต่างประเทศมาอย่างต่อเนื่องทุกปีในหลาย ๆ ประเทศ เช่น ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ประเทศสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม ประเทศสาธารณรัฐจีน เป็นต้น โดยมีกิจกรรมศึกษาจาริกวัฒนธรรม วิถีชีวิต แหล่งอารยธรรม และเสวนาแลกเปลี่ยนทรรศนะทางวิชาการเกี่ยวกับสถานการณ์พระพุทธศาสนาในประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ประเทศสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม เป็นต้น

ในด้านการจัดโครงการศึกษาพระพุทธศาสนาในประเทศกัมพูชาและประเทศเวียดนาม ซึ่งดำเนินการโดยสำนักวิชาการวิทยาเขตสุรินทร์ ได้มีการนำผู้บริหารคณาจารย์ และเจ้าหน้าที่ของมหาวิทยาลัยฯ เดินทางไปแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้านพระพุทธศาสนาในประเทศกัมพูชา ประเทศเวียดนาม โดยมีการสัมมนากลุ่มย่อยเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในด้านการจัดการศึกษา ด้านวัฒนธรรม และบทบาทของวัดของประเทศไทย ประเทศกัมพูชา และประเทศเวียดนาม

ในด้านงานวิจัยในต่างประเทศ มีคณาจารย์กำลังทำวิจัยเกี่ยวกับการศึกษาข้อมูลในต่างประเทศกัมพูชา จำนวน ๒ โครงการ

ร่องรอยแสดงความเป็นนานาชาติที่ปรากฏในแผนพัฒนามหาวิทยาลัย

จากการศึกษาเอกสารแผนพัฒนามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์ ฉบับที่ ๔ (พ.ศ. ๒๕๕๕-๒๕๕๙) ปรับปรุงครั้งที่ ๑พ.ศ. ๒๕๕๖พบว่า มหาวิทยาลัยฯ ได้วางยุทธศาสตร์และกำหนดกลยุทธ์ภายใต้กรอบแผนงาน ๔งาน ได้แก่ แผนงานจัดการศึกษาอุดมศึกษา แผนงานวิจัย แผนงานบริการวิชาการ และแผนงานศาสนา

ศิลปวัฒนธรรม รวม ยุทธศาสตร์ ๒๖กลยุทธ์ และได้วางยุทธศาสตร์และกำหนดกลยุทธ์ภายใต้กรอบพันธกิจ ๕ด้าน ได้แก่ พันธกิจด้านการผลิตบัณฑิต ด้านการวิจัย ด้านการบริการวิชาการแก่สังคม ด้านการทํานุบำรุงศิลปวัฒนธรรม และด้านการบริหารจัดการ รวม ยุทธศาสตร์ ๒๖กลยุทธ์

สรุปร่องรอยที่แสดงถึงความเป็นนานาชาติที่ปรากฏในแผนพัฒนาฯ ดังกล่าวพบว่า มียุทธศาสตร์ที่เอื้อต่อการพัฒนาความเป็นนานาชาติ จำนวน ยุทธศาสตร์ ๖กลยุทธ์ ๙มาตรการ ๙โครงการ/กิจกรรม ดังแสดงในตารางต่อไปนี้

ยุทธศาสตร์	กลยุทธ์	มาตรการ	โครงการ/กิจกรรม
ยุทธศาสตร์ที่ ๑ การผลิตบัณฑิตและการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนที่มีคุณภาพและมาตรฐาน	กลยุทธ์ที่ ๒ พัฒนาและส่งเสริมศักยภาพของคณาจารย์ให้มีความรู้ความสามารถในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ	มาตรการที่ ๓ ส่งเสริมและสนับสนุนให้บุคลากรสายวิชาการได้รับการอบรม สัมมนา ดูงานทั้งในประเทศและต่างประเทศ	-โครงการพัฒนาบุคลากรสายวิชาการ
	กลยุทธ์ที่ ๖ พัฒนาวิทยาเขตให้เป็นศูนย์กลางการศึกษาพระพุทธศาสนา	มาตรการที่ ๑ ดำเนินการเปิดหลักสูตรพระพุทธศาสนานานาชาติ	-โครงการเปิดหลักสูตรพุทธศาสนา นานาชาติ

	ระดับชาติและ นานาชาติ	มาตรการที่ ๒ ดำเนินการจัดตั้ง ศูนย์ภาษา	-โครงการจัดตั้งศูนย์ภาษา
		มาตรการที่ ๓ ส่งเสริมให้มีการ แลกเปลี่ยน คณาจารย์และนิสิต	-โครงการแลกเปลี่ยนคณาจารย์และนิสิตกับ สถาบันในภูมิภาคอาเซียน
ยุทธศาสตร์ที่ ๒ ส่งเสริมการวิจัย และพัฒนาองค์ ความรู้เพื่อเพิ่ม ศักยภาพการ วิจัยทาง พระพุทธศาสนา ระดับชาติและ นานาชาติ	กลยุทธ์ที่ ๗ พัฒนานักวิจัย และผลิตผล งานวิจัยด้าน พระพุทธศาสนา และสร้าง เครือข่ายความ ร่วมมือนักวิจัย หรือการวิจัย ระดับชาติหรือ นานาชาติ	มาตรการที่ ๒ สนับสนุนให้ คณาจารย์และ บุคลากรด้านการ วิจัยมีการผลิตผล งานวิจัยใน ระดับชาติหรือ นานาชาติ	-โครงการวิจัยด้านพระพุทธศาสนา หรือสาขาอื่นในระดับชาติหรือ นานาชาติ
		มาตรการที่ ๓ ส่งเสริมให้มีการทำ ข้อตกลงความ ร่วมมือทางด้านการ วิจัยในระดับชาติ หรือนานาชาติ	-โครงการเครือข่ายความร่วมมือ ทางด้านการวิจัยในระดับชาติหรือ นานาชาติ
	กลยุทธ์ที่ ๘ ส่งเสริมให้มีการ เผยแพร่ ผลงานวิจัยใน ระดับชาติหรือ นานาชาติ	มาตรการที่ ๒ จัด เวทีและสนับสนุนให้ คณาจารย์และ บุคลากรด้านการ วิจัยเผยแพร่ ผลงานวิจัย ระดับชาติหรือ นานาชาติ	-โครงการส่งเสริมให้มีการเผยแพร่ ผลงานวิจัยระดับชาติหรือนานาชาติ
	กลยุทธ์ที่ ๑๐ ส่งเสริมให้นำ	มาตรการที่ ๑ สนับสนุนให้	-กิจกรรมการสนับสนุนให้คณาจารย์ หรือบุคลากรด้านการวิจัยนำ

	ผลการวิจัยเข้า ประกวดใน ระดับชาติหรือนานาชาติ	คณาจารย์หรือ บุคลากรด้านการ วิจัยนำผลการวิจัย เข้าประกวดในเวที ระดับชาติหรือนานาชาติ	ผลการวิจัยเข้าประกวดในระดับชาติหรือนานาชาติ โดยสนับสนุนในด้านงบประมาณหรือ การพิจารณาความดีความชอบ
ยุทธศาสตร์ที่ ๔ การทํานุบำรุง พระพุทธรศาสนา ศิลปวัฒนธรรม และวิถีชีวิต ชุมชนอย่าง ยั่งยืน	กลยุทธ์ที่ ๑๘ พัฒนาวิทยาเขต ให้เป็นแหล่ง เรียนรู้ด้านพุทธ ศิลป์ประเพณี วัฒนธรรมไทยใน ระดับท้องถิ่น ระดับชาติ และ นานาชาติ	มาตรการที่ ๓จัดทำ ระบบฐานข้อมูล และเผยแพร่ทั้ง ระบบภาษาไทยและ ภาษาต่างประเทศ	-โครงการจัดทำระบบฐานข้อมูลและ การเผยแพร่

ประชาคมอาเซียนภายใต้กระแสการ เปิดเสรีทางการศึกษา

อาเซียน หรือ สมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Association of South East Asian Nations หรือ ASEAN) ซึ่งมีสมาชิกอาเซียนทั้งหมด ๑๐ ประเทศ มีวัตถุประสงค์ของการก่อตั้งอาเซียน คือ เพื่อส่งเสริมความเข้าใจอันดีต่อกันระหว่างประเทศในภูมิภาค ชำรงไว้ซึ่งสันติภาพ เสถียรภาพ และความมั่นคงทางการเมือง สร้างสรรค์ความเจริญก้าวหน้าทางด้านเศรษฐกิจ การพัฒนาทางสังคมและวัฒนธรรม การกีดกันอยู่ดีของประชาชนบนพื้นฐานของความเสมอภาคและผลประโยชน์ร่วมกันของประเทศสมาชิกนอกจากนี้ ประเทศในกลุ่ม

อาเซียนยังได้กำหนดให้มีกฎบัตรอาเซียน (ASEAN Charter) ซึ่งเปรียบเสมือนธรรมนูญ

ของอาเซียนที่จะวางกรอบทางกฎหมายและโครงสร้างองค์กรเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของอาเซียน ในการดำเนินการตามวัตถุประสงค์และเป้าหมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการขับเคลื่อนการรวมตัวเป็นประชาคมอาเซียนภายในปี ๒๕๕๘ (ค.ศ. ๒๐๑๕) ตามที่ผู้นำ

อาเซียนได้ตกลงกันไว้ โดยวัตถุประสงค์ของกฎบัตรอาเซียน คือ ทำให้อาเซียนเป็นองค์การที่มีประสิทธิภาพ มีประชาชนเป็นศูนย์กลาง และเคารพกฎกติกาในการทำงานมากขึ้น นอกจากนี้ กฎบัตรจะให้สถานะนิติบุคคลแก่อาเซียนเป็นองค์กรระหว่างรัฐบาล (Intergovernmental Organization) ซึ่งประกอบด้วยข้อบทต่าง ๆ ๑๓ บท ๕๕ ข้อ อย่างไรก็ตามประชาคมอาเซียนมุ่งสร้างความร่วมมือใน ๓ เสาหลัก คือประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียน (ASEAN Political and Security Community-APSC) ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (ASEAN Economic Community-AEC) และประชาคมสังคมและวัฒนธรรม (ASEAN Socio-Cultural Community-ASCC) โดยเฉพาะในเสาหลักสุดท้ายด้านประชาคมสังคมและวัฒนธรรม ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาอย่างชัดเจน โดยอาเซียนได้ตั้งเป้าเป็นประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน ในปี ๒๕๕๘ โดยมุ่งหวังเป็นประชาคมที่มีประชาชนเป็นศูนย์กลาง มีสังคมที่เอื้ออาทรและแบ่งปัน ประชากรอาเซียนมีสภาพความเป็นอยู่ที่ดีและมีการพัฒนาในทุกด้านเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน ส่งเสริมการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน รวมทั้งส่งเสริมอัตลักษณ์อาเซียน (ASEAN Identity) เพื่อรองรับการเป็นประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน โดยได้จัดทำแผนงานการจัดตั้งประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน (ASEAN Socio-Cultural

Community Blueprint) ซึ่งประกอบด้วยความร่วมมือใน ๖ ด้าน ได้แก่ ๑) การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ๒) การคุ้มครองและสวัสดิการสังคม ๓) สิทธิและความยุติธรรมทางสังคม ๔) ความยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อม ๕) การสร้างอัตลักษณ์อาเซียน และ ๖) การลดช่องว่างทางการพัฒนา^๑

จากการประชุมคณะกรรมการระดับชาติเพื่อขับเคลื่อนการศึกษาในอาเซียนสู่การบรรลุเป้าหมายการจัดตั้งประชาคมอาเซียน ในปี ๒๕๕๘ เมื่อวันที่ ๒๓ สิงหาคม ๒๕๕๓ ณ กระทรวงศึกษาธิการ โดยมีรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการเป็นประธาน และผู้เข้าร่วมประชุมประกอบด้วยผู้แทนองค์กรหลักของกระทรวงศึกษาธิการ ผู้แทนสำนักงานเลขาธิการคุรุสภา ผู้อำนวยการเครือข่ายมหาวิทยาลัยอาเซียน และผู้แทนกรมอาเซียน กระทรวงการต่างประเทศ ที่ประชุมได้ให้ความเห็นชอบร่างนโยบายเพื่อดำเนินงานตามปฏิญญาชะอำ-หัวหิน ด้านการศึกษา จำนวน ๕ นโยบาย ดังนี้ นโยบายที่ ๑ การเผยแพร่ความรู้ ข้อมูล ข่าวสาร และเจตคติที่ดีเกี่ยวกับอาเซียน เพื่อสร้างความตระหนักและเตรียมความพร้อมของครู ณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา นักเรียน นักศึกษา และประชาชน เพื่อก้าวเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ภายในปี ๒๕๕๘ นโยบายที่ ๒ การพัฒนาศักยภาพของนักเรียน

^๑<http://blog.eduzones.com/wigi/>
๘๑๘๘๐ คำนวนที่ ๙ สิงหาคม ๒๕๕๖.

นักศึกษา และประชาชนให้มีทักษะที่เหมาะสม เพื่อเตรียมความพร้อมในการก้าวสู่ประชาคมอาเซียน เช่น ความรู้ภาษาอังกฤษ ภาษาเพื่อนบ้าน เทคโนโลยีสารสนเทศ ทักษะและความชำนาญการที่สอดคล้องกับการปรับตัวและเปลี่ยนแปลงทางอุตสาหกรรม และการเพิ่มโอกาสในการหางานทำของประชาชน รวมทั้งการพิจารณาแผนผลิตกำลังคนนโยบายที่ ๓ การพัฒนามาตรฐานการศึกษาเพื่อส่งเสริมการหมุนเวียนของนักศึกษาและครูอาจารย์ในอาเซียนรวมทั้งเพื่อให้มีการยอมรับในคุณสมบัติทางวิชาการร่วมกันในอาเซียน การส่งเสริมความร่วมมือระหว่างสถาบันการศึกษาต่าง ๆ และการแลกเปลี่ยนเยาวชน การพัฒนาระบบการศึกษาทางไกล ซึ่งช่วยสนับสนุนการศึกษาตลอดชีวิต การส่งเสริมและปรับปรุงการศึกษาด้านอาชีวศึกษาและการฝึกอบรมทางอาชีพ ทั้งในขั้นต้นและขั้นต่อเนื่อง ตลอดจนส่งเสริมและเพิ่มพูนความร่วมมือระหว่างสถาบันการศึกษาของประเทศสมาชิกของอาเซียนนโยบายที่ ๔ การเตรียมความพร้อมเพื่อเปิดเสรีการศึกษาในอาเซียนเพื่อรองรับการก้าวสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ประกอบด้วย การจัดทำความตกลงยอมรับร่วมด้านการศึกษา การพัฒนาความสามารถ ประสพการณ์ในสาขาวิชาชีพสำคัญต่างๆเพื่อรองรับการเปิดเสรีการศึกษาควบคู่กับการเปิดเสรีด้านการเคลื่อนย้ายแรงงานนโยบายที่ ๕การพัฒนาเยาวชนเพื่อ

เป็นทรัพยากรสำคัญในการก้าวสู่ประชาคมอาเซียน^๑

โลกาภิวัตน์มิได้นำมาซึ่งการค้าเสรีข้ามชาติแต่ลำพังหากยังนำเอาการศึกษาและอุดมศึกษาเข้าไปในฐานะสินค้าบริการด้วยการเจรจาตกลงมีการพิจารณาร่วมกันของสินค้าชนิดต่าง ๆ ร่วมกับการพิจารณาการอุดมศึกษาเป็นการเฉพาะด้วย หลายประเทศที่มีการอุดมศึกษาก้าวหน้าได้มีแนวนโยบายใช้อุดมศึกษาเป็นประโยชน์ด้านการค้าระหว่างประเทศ และเป็นแหล่งรายได้ของประเทศ หรือของสถาบันของตน ด้วยการขยายตัวของเทคโนโลยีการสื่อสารสารสนเทศ บริการอุดมศึกษาข้ามชาติมีลักษณะพิเศษและแปลกใหม่ที่กลไกการค้ากับดูแลที่มีอยู่เดิมไม่เพียงพอ การแข่งขันจึงอยู่ในสภาพที่ไม่มีกติกาที่ดีและการกำกับดูแลไม่ทั่วถึง นำไปสู่สภาพการได้เปรียบเสียเปรียบที่ไม่ยุติธรรมสามารถเอารัดเอาเปรียบกันได้ ความเหลื่อมล้ำและความขัดแย้งระหว่างประเทศและสถาบันต่าง ๆ อาจเพิ่มขึ้นเป็นผลเสียทั้งในระยะสั้นและระยะยาว หากพิจารณาความสัมพันธ์ของมหาวิทยาลัยไทยกับมหาวิทยาลัยในประเทศเพื่อนบ้านเป็นตัวอย่าง จะเห็นว่า หลักการของการค้าเสรีภายใต้ระบบทุนนิยมที่มุ่งกำไรสูงสุดอาจได้ประโยชน์ในระยะสั้น เป็นรายได้ของผู้ที่เข้มแข็งกว่า แต่ในระยะยาวการที่มหาวิทยาลัยต่าง ๆ ในภูมิภาคหรือในโลกได้

^๑<http://blog.eduzones.com/wigi/>

ร่วมมือช่วยเหลือกัน สร้างความเจริญร่วมกัน ด้วยอริยาศยไมตรีน่าจะเป็นคำตอบที่ดีกว่าเป็นอันมาก^๑

กระแสการเปิดเสรีการค้าบริการด้านการศึกษานับเป็นกระแสที่รุนแรงซึ่งมีอาจหลีกเลี่ยงได้ในสภาวะการณ์ที่อุดมศึกษาเป็นสินค้าบริการนี้ กลไกตลาดที่ตั้งอยู่บนฐานของกำไรและผลประโยชน์จึงเป็นหลักสำคัญที่กำกับข้อตกลง ขณะเดียวกันก็มีกระแสที่ไม่เห็นด้วยคู่ขนานกันไป องค์การยูเนสโกและที่ประชุมในวงการอุดมศึกษาหลายแห่งได้แสดงจุดยืนที่แตกต่างออกไป คือเห็นว่าการอุดมศึกษามีส่วนอยู่ไม่น้อยที่นำไปสู่ประโยชน์ของสังคมโดยรวมหากเป็นสินค้าที่ต้องถือว่าเป็นสินค้าสาธารณะไม่ใช่สินค้าเอกชนที่มุ่งประโยชน์ของปัจเจกชน การอุดมศึกษาข้ามชาติควรเป็นการร่วมมือช่วยเหลือกันเพื่อใช้วิชาการขั้นสูงในการพัฒนาประเทศต่างๆ ร่วมกัน การขยายตัวของระบบอุดมศึกษาและการเปลี่ยนแปลงของระบบความรู้โดยเฉพาะอย่างยิ่งเทคโนโลยีสื่อสารสารสนเทศ ได้เพิ่มบทบาทของการค้าเสรีด้านบริการอุดมศึกษาและการอุดมศึกษาข้ามชาติทั้งด้านปริมาณ ความหลากหลายและความสลับซับซ้อน ข้อตกลงเปิดการค้าเสรีเป็นการตกลงด้วยสนธิสัญญาระหว่างประเทศจึงมีถ้อยคำและกระบวนการที่มีความหมายจำเพาะ ยากที่จะ

เข้าใจทั้งยังมีรูปแบบใหม่ๆ เช่น การศึกษาทางไกลผ่านระบบสารสนเทศและอินเทอร์เน็ต การเปิดสาขาในต่างประเทศ การร่วมลงทุน และการให้สัมปทานเครื่องหมายการค้าและระบบการเรียนการสอน เป็นต้น กฎระเบียบและกลไกกำกับดูแลซึ่งมีอยู่แต่เดิมไม่ครอบคลุมการบริการการศึกษาในรูปแบบใหม่เหล่านี้ ผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจึงยังคาดการณ์ได้ไม่ชัดเจน นอกจากนั้นการเจรจาทำข้อตกลงยังเป็นการเจรจาในแนวกว้างสำหรับสินค้าหลายชนิดและอุดมศึกษาเป็นเพียงส่วนหนึ่งของสินค้าบริการ การเตรียมข้อมูลและเหตุผลในการเจรจาจึงกระทำให้รอบด้านได้ยากยิ่งในสภาพที่การเจรจาต้องกระทำเป็นการลับด้วยแล้วโอกาสเกิดผลกระทบที่ไม่ได้คาดคิดไว้ล่วงหน้าหรือไม่ได้เตรียมความพร้อมจึงมีความเป็นไปได้สูงมากสำหรับประเทศไทย พัฒนาการของอุดมศึกษาได้ก้าวหน้าไประดับหนึ่งแล้วแต่ยังต้องเร่งการพัฒนาต่อไป อุดมศึกษาไทยมีฐานะเป็นทั้งผู้รับและผู้ให้โดยเฉพาะอย่างยิ่งการให้ความช่วยเหลือประเทศเพื่อนบ้านในภูมิภาคผลทางบวกของการเปิดเสรีทางการค้าคือเป็นโอกาสในการกระตุ้นและเร่งรัดการพัฒนาอุดมศึกษาไทยทั้งในด้านการขยายโอกาสทางการศึกษาที่มุ่งความครอบคลุมและเข้าถึงของประชากรและการพัฒนาด้านคุณภาพรวมทั้งความลึกซึ้งของศาสตร์และเทคโนโลยีทันสมัย ขณะเดียวกันอาจเป็นโอกาสการสร้างแหล่งรายได้ของสถาบันและเป็นแหล่งรายได้ของประเทศในรูปเงินตราต่างประเทศ ผลกระทบ

^๑ จรัส สุวรรณเวลา, *ความเป็นอิสระของมหาวิทยาลัยไทย*, (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๑, หน้า ๖๐-๖๑.

ที่ไม่พึงประสงค์อาจเกิดขึ้นได้จากการถูกเอารัดเอาเปรียบและการให้บริการที่ด้อยคุณภาพ ตลอดจนการด้อยความสามารถในการแข่งขันของสถาบันของไทยเนื่องจากระบบที่ขาดประสิทธิภาพและความคล่องตัวรวมทั้งความจำกัดของทุน กระแสอุดมศึกษาจากต่างประเทศยังอาจนำวัฒนธรรมโลกาภิวัตน์ซึ่งมีทั้งด้านบวกด้านลบซึ่งต้องการการรับมืออย่างมียุทธศาสตร์ ได้แก่ รูปแบบที่หนึ่งของการบริการข้ามชาติคือการให้บริการข้ามแดนที่สามารถขยายตัวได้มากโดยใช้การสื่อสารทางไกลและระบบอินเทอร์เน็ตแต่ส่งผลให้การกำกับดูแลกระทำได้ยากหรือกระทำไม่ได้ต้องหากกลไกใหม่ในการประกันคุณภาพ การรับรองวุฒิ และการรับรองสถาบันที่ให้บริการยังมีสถาบันที่มีชื่อเสียงจากต่างประเทศให้บริการในรูปแบบนี้เพื่อมุ่งหารายได้และสภาพสังคมนิยมใบประกาศนียบัตรหรือปริญญาบัตรจากต่างประเทศ ความสลับซับซ้อนในประเด็นนี้ยังมีมากขึ้น รูปแบบที่สองคือการไปรับบริการในต่างประเทศและการรับนักศึกษาต่างชาติเข้ามาเรียนในสถาบันภายในประเทศ การดำเนินการในรูปแบบนี้ค่าเล่าเรียนย่อมสูงเป็นภาระทางเศรษฐกิจมากขึ้นและมีผลกระทบต่อความเสมอภาค โดยเฉพาะผู้ด้อยโอกาส สำหรับประเทศเพื่อบ้านที่ต้องการความช่วยเหลือ แนวคิดเชิงการค้าที่มุ่งหากำไรน่าจะมีผลเสียในระยะยาว จึงควรเน้นการร่วมมือช่วยเหลือกันระหว่างประเทศ รูปแบบที่สามคือการเข้าไปเปิดกิจการค้าด้านบริการอุดมศึกษาใน

ต่างประเทศกำลังเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วในลักษณะต่างๆ การเพิ่มการแข่งขันอาจนำไปสู่การเพิ่มคุณภาพแต่อาจเกิดสภาวะการอยู่รอดของผู้ชนะ และการสูญพันธุ์ของผู้แพ้ สถาบันอุดมศึกษาที่ไม่สามารถแข่งขันได้อาจต้องปิดกิจการลง รูปแบบที่สี่คือการเคลื่อนย้ายของบุคคลต่างสัญชาติเมื่อเกิดขึ้นโดยเสรีอาจเกิดประโยชน์จากการมีทรัพยากรบุคคลเพิ่มขึ้นเพื่อเสนอความจำเป็นหรืออาจเกิดภาวะสมองไหลออกเกิดความยากลำบากในการกำกับดูแลการประกอบอาชีพ การคุ้มครองผู้บริโภคบริการวิชาชีพและการวางแผนกำลังคน จุดอ่อนในระบบจัดการอุดมศึกษาของไทยในสถานการณ์ปัจจุบันที่เกี่ยวข้องกับการอุดมศึกษาข้ามชาติ ได้แก่ ๑) การเข้าถึงและความเสมอภาคในโอกาสเข้าสู่อุดมศึกษาตามความสามารถยังมีอย่างจำกัด ประชาชนจำนวนมากยังมีฐานะยากจนแม้ว่าจะมีสมองดีและมีความประสงค์จะเรียนระดับอุดมศึกษาแต่ต้องได้รับความช่วยเหลือจึงสามารถเข้าถึงอุดมศึกษาได้ ๒) คุณภาพการศึกษาและการประกันคุณภาพยังด้อยทำให้ไม่สามารถแข่งขันกับบริการข้ามชาติ กลไกการรับรองคุณภาพ การรับรองสถาบันการศึกษา การรับรองวุฒิการศึกษา และการคุ้มครองผู้บริโภคยังขาดประสิทธิภาพ ๓) การขาดข้อมูลข่าวสารและการตื่นตัวของระบบอุดมศึกษาไทยที่จะปรับตัวให้ทันกับกระแสที่มีอาจหลีกเลี่ยงได้ ๔) การขาดความสามารถและความคล่องตัวในการปรับเปลี่ยนของระบบบริหารอุดมศึกษา

ตลอดจนทัศนคติของผู้ที่เกี่ยวข้องเป็นอุปสรรคต่อการเปลี่ยนแปลง^๑ กล่าวอีกนัยหนึ่ง การเปิดเสรีการค้าบริการทางการศึกษาซึ่งเป็นผลประการหนึ่งของกรอบความตกลงทางกฎหมายของความตกลงว่าด้วยการค้าบริการ (General Agreement on Trade – in – Services: GATS) อาจส่งผลกระทบต่อระบบการศึกษาของประเทศไทยไม่มากนักน้อยสถาบันอุดมศึกษาเป็นแหล่งอุดมด้วยภูมิปัญญาของชาตินั้นควรจะเตรียมรับผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นตลอดจนมีข้อเสนอแนะและคำตอบที่เป็นรูปธรรมในการบริหารจัดการกับอุดมศึกษาให้สมกับเป็นผู้นำทางความคิดของสังคมเพื่อสามารถพาประเทศชาติให้รอดพ้นจากการคุกคามในรูปแบบใหม่ของธุรกิจการศึกษา (educational business) ประเด็นที่น่าสนใจคือมหาวิทยาลัยจะจัดการศึกษาในส่วนที่ควรเป็นประโยชน์ของสาธารณะ (public interest) ได้อย่างไรโดยไม่ให้ธุรกิจการศึกษาส่งผลกระทบในเชิงคุณภาพและปรัชญาทางการศึกษา ผลกระทบหนึ่งที่กำลังจะเกิดขึ้นในส่วนที่เกี่ยวข้องได้ทำความตกลงไปแล้วคือเรื่องของการเรียนการสอนในโรงเรียนนานาชาติ การฝึกอบรมระยะสั้น และอาชีวศึกษา เป็นต้น เพราะการตกลงที่อาจขาดการป้องกันผลกระทบในระยะยาวที่ดีพอสิ่งที่น่าจะเป็นประเด็นสำคัญคือการศึกษา

ระดับอุดมศึกษาจะหาทางป้องกันในเรื่องความตกลงต่างๆ อย่างไรจึงจะเป็นผลดีในภาพรวมของประเทศเพราะปัจจุบันประเทศมหาอำนาจมีแนวโน้มที่จะทำความตกลงเปิดเสรีระดับภูมิภาคและระดับทวีป (regional trade area) ซึ่งรวมเขตการค้าเสรีระดับทวีป (bilateral free trade area: FTA) เพราะจะได้ผลประโยชน์มากกว่าการเจรจาพหุภาคีในการต่อรองกับประเทศที่ด้วยกว่าและมีการเตรียมในเรื่องดังกล่าว^๒

การจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาในปัจจุบันถือเป็นสินค้าสาธารณะ (public goods) ที่ประชากรโลกจากทุกประเทศสามารถเข้าถึงบริการทางการศึกษาได้อย่างเสรีโดยไม่มีขีดจำกัดอันเนื่องมาจากการพัฒนาอย่างรวดเร็วของระบบเทคโนโลยี และกลยุทธ์การบริการทางการศึกษาที่หลากหลาย ในรูปแบบ e-Learning, Distance Learning หรือการขยายวิทยาเขตขนาดเล็กของสถาบันอุดมศึกษาในประเทศอื่น กอรปกับสังคมไทยให้ความสำคัญกับประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (AEC) ซึ่งกลุ่มประเทศอาเซียนจะมีการเคลื่อนย้ายอย่างเสรีด้านสินค้า การบริการ แรงงานฝีมือ และการลงทุน ดังนั้น ระบบอุดมศึกษาไทยควรเตรียมขับเคลื่อนการปรับตัวในทุกมิติโดยสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาจะเน้นส่งเสริม

^๑ ศ.ดร.จรัญ ฟูลากรณมมหาวิทยาลัย
อนาคอุดมศึกษาไทยภายใต้กระแสการค้าเสรี
ข้ามชาติ, (กรุงเทพฯ: แอคทีฟพริ้นท์, ๒๕๔๘), หน้า
๑๓-๑๔.

^๒ ธีระพร วีระถาวร, บทความการจัดการ
การศึกษานานาชาติ, (ม.ป.ท.: ๒๕๔๘), หน้า ๑๔๕-
๑๖๑.

สนับสนุนในประเด็นหลัก อาทิ (๑) การสร้างเสริมคุณภาพหลักสูตรด้วยกลไกกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ (TQF) โดยมีการประกันคุณภาพการศึกษาภายในระดับอุดมศึกษาผ่านระบบ CHE QA online และการส่งเสริมให้สถาบันอุดมศึกษาที่มีศักยภาพสูงเข้าสู่ระบบเกณฑ์คุณภาพการศึกษาสู่ความเป็นเลิศ educational criteria for performance excellence ซึ่งมีตัวอย่าง EdPEx (๒) การส่งเสริมระบบกำกับดูแลอุดมศึกษาโดยให้อิสระในการบริหารจัดการ (autonomy) แก่สถาบันอุดมศึกษา โดย คำนึงถึง การ ทร ว จ ส อ บ ไ้ (accountability) ของสถาบันอุดมศึกษา (๓) ระบบสนับสนุนงบประมาณเพื่อการวิจัยและงานสร้างสรรค์ในสถาบันอุดมศึกษาเพื่อเสริมสร้างขีดความสามารถเชิงการแข่งขันและสนับสนุนการเงินอุดมศึกษาผ่านรูปแบบกองทุนเพื่อยืมเงินเพื่อการศึกษาที่ผูกกับรายได้ในอนาคต (กรอ.) ต้องดำเนินการคู่ขนานกันโดยมุ่งเน้นให้จัดการศึกษาในสาขาวิชาชีพขาดแคลนหรือสาขาวิชาที่เป็นไปตามแผนพัฒนากำลังคนและความต้องการของประเทศ (๔) ส่งเสริมการเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการของคณาจารย์ที่เป็นนักวิชาการสายวิชาชีพให้เข้าสู่ตำแหน่งผู้ช่วยศาสตราจารย์ (ผศ.) รองศาสตราจารย์ (รศ.) และศาสตราจารย์ (ศ.) โดยระบบประเมินผลงานวิจัย บริการวิชาการ สร้างองค์ความรู้และตำราที่มีความหลากหลาย ในขณะเดียวกันสถาบันอุดมศึกษาควรดำเนินการให้สอดคล้อง

กับนโยบายรัฐ สังคม เศรษฐกิจ โดยการกำหนดอัตลักษณ์ให้ชัดเจนว่ามุ่งหมายที่จะเป็นสถาบันอุดมศึกษาในกลุ่มเน้นการผลิตบัณฑิต หรือกลุ่มสถาบันเฉพาะทางหรือกลุ่มมหาวิทยาลัยวิจัยเพื่อแสดงการพัฒนาคุณลักษณะของบัณฑิตให้ชัดเจน นอกจากนี้ควรมีทิศทางที่ชัดเจนในบทบาทการวิจัยและสามารถนำผลงานวิจัย เทคโนโลยี ผลงานสร้างสรรค์ใช้เป็นทรัพย์สินทางปัญญา (intellectual property) เพื่อสร้างวงจรรายได้ของสถาบัน ทั้งนี้ การพัฒนาหลักสูตรของสถาบันอุดมศึกษาจะต้องเน้นการพัฒนาคุณภาพบัณฑิตที่มีสมรรถนะสูงทั้งองค์ความรู้และทักษะการปฏิบัติงานได้จริงสอดคล้องตามความต้องการขององค์กรผู้ใช้บัณฑิตโดยการจัดหลักสูตรแบบการจัดการศึกษาเชิงบูรณาการกับการทำงาน (work-integration learning) รวมทั้งพัฒนาเครือข่ายอุดมศึกษาในประเทศและเครือข่ายอุดมศึกษาระดับนานาชาติเพื่อสร้างความร่วมมือในการพัฒนาผลงานวิจัย ถ่ายทอดแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ เทคโนโลยี คณาจารย์ และนักศึกษา^๑

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในฐานะเป็นองค์กรหนึ่งในสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาซึ่งอยู่ภายใต้การกำกับของรัฐบาลได้พยายามพัฒนา

^๑สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, จดหมายข่าวสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๑๘๖ ประจำวันที่ ๓๐ กันยายน ๒๕๕๖, (ม.ป.ท. :๒๕๕๖), หน้า ๓.

องค์กรให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นและเป็นที่
ยอมรับของสังคมทั้งในระดับชาติและระดับ
นานาชาติ โดยดำเนินการให้เป็นไปตาม
วิสัยทัศน์ที่สอดคล้องกับหลักปณิธานและ
ปรัชญาของมหาวิทยาลัยซึ่งได้กำหนดไว้ใน
แผนพัฒนามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัยในช่วงแผนพัฒนาการศึกษา
ระดับอุดมศึกษาฉบับที่ ๑๑ (พ.ศ. ๒๕๕๕-
๒๕๕๙) ความว่า “มุ่งพัฒนามหาวิทยาลัยให้
เป็นศูนย์กลางการศึกษาพระพุทธศาสนาในระดับ
นานาชาติ โดยจัดการศึกษาและพัฒนาองค์
ความรู้บูรณาการกับศาสตร์สมัยใหม่ ให้นำไปสู่
การพัฒนาจิตใจและสังคมอย่างยั่งยืน” โดย
ความมุ่งหวังดังกล่าวมีการดำเนินการโดยผ่าน
พันธกิจของมหาวิทยาลัยในแต่ละด้าน ดังนี้
๑) มุ่งเน้นการสร้างบัณฑิตและบุคลากรที่ผ่าน
การศึกษาอบรม เป็นผู้มีความรู้ มี
ปฏิบัติน่าเลื่อมใส ใฝ่รู้ ใฝ่คิด เป็นผู้นำด้าน
จิตใจและปัญญา มีโลกทัศน์กว้างไกล มี
ความสามารถและทักษะในการแก้ปัญหา มี
ศรัทธาอุทิศตนเพื่อพระพุทธศาสนาและพัฒนา
สังคม ๒) มุ่งส่งเสริมการศึกษา ค้นคว้าวิจัยให้
ก้าวไปสู่ความเป็นเลิศทางวิชาการด้าน
พระพุทธศาสนาเพื่อสร้างความรู้ใหม่ในการ
พัฒนามนุษย์สังคมและสิ่งแวดล้อมให้อยู่
ร่วมกันได้อย่างสมดุลและสันติสุข รวมทั้งการ
สร้างเครือข่ายกับสถาบันที่มีชื่อเสียงทั้งใน
ประเทศและต่างประเทศเพื่อพัฒนาคุณภาพ
ของนักวิจัยให้นำไปสู่ความเป็นสากล ๓)
มุ่งเน้นการให้บริการทางวิชาการในรูปแบบที่
หลากหลาย มีการบริการหรือบริหารเพื่อให้

พัฒนาพระพุทธศาสนาพัฒนาคุณภาพชีวิต
และความเป็นอยู่ของประชาชน มีความมุ่งมั่น
ในการให้บริการวิชาการด้านพระพุทธศาสนา
แก่คณะสงฆ์และสังคม รวมทั้งส่งเสริมการ
เรียนรู้ และความร่วมมืออันดีระหว่าง
พุทธศาสนิกชนในระดับชาติและนานาชาติ ๔)
มุ่งเสริมสร้างการศึกษาผสมผสานทาง
วัฒนธรรมและการมีส่วนร่วมในประชาคมโลก
ด้านพระพุทธศาสนาโดยการทะนุบำรุงและ
อนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมของสังคมไทยเป็น
รากฐานของการพัฒนาอย่างมีคุณภาพ เพื่อ
นำไปสู่การรักษาความแตกต่างทางวัฒนธรรม
และการอยู่ร่วมกันในประชาคมโลกอย่างมี
เอกลักษณ์และศักดิ์ศรี เพื่อเป็นการสร้าง
วัฒนธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ให้เกิด
ขึ้นกับบุคคล องค์กรและสังคม ๕) ปรับปรุง
โครงสร้างองค์กร กฎระเบียบ การบริหาร และ
พัฒนาบุคลากรให้เกิดการบริหารการ
เปลี่ยนแปลงโดยยึดหลักการบริหารจัดการ
อย่างมีประสิทธิภาพตามหลักธรรมาภิบาล^๑

^๑มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย,แผนพัฒนามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัยในช่วงแผนพัฒนาการศึกษา
ระดับอุดมศึกษาฉบับที่ ๑๑(พ.ศ. ๒๕๕๕-๒๕๕๙),
(ม.ป.ท. : ม.ป.พ. อัดสำเนา, หน้า ๔๖-๔๗.

สรุปได้ว่า การจัดการศึกษา
ระดับอุดมศึกษาของไทยมีความจำเป็นต้อง
เปิดเสรีทางการศึกษาอันเนื่องมาจากกระแส
โลกาภิวัตน์และการรวมตัวเป็นประชาคม
อาเซียนในปีพ.ศ. ๒๕๕๘ ทั้งในด้านการเมือง
ด้านเศรษฐกิจ และด้านสังคมซึ่งประเทศไทย
ได้ประกาศ ปฏิญญาสากลต่อชาวโลกว่าจะ
สร้างคนไทยให้พร้อมเข้าสู่ประชาคมอาเซียน
ในปีพุทธศักราช ๒๕๕๘ โดยเน้นในเรื่องการ
พัฒนาทรัพยากรมนุษย์เป็นหลัก กล่าวอีกนัย
หนึ่ง เป็นความท้าทายสถาบันการศึกษา
ระดับอุดมศึกษาของไทยในการสร้างความเป็น
มาตรฐานสากลเพื่อแข่งขันในการให้บริการ
ด้านการศึกษา กับนานาชาติ

(อ่านต่อฉบับหน้า)

ชนเผ่าอารยันกับบ่อเกิดและประเภทของความรู้ตะวันออก

ผศ.ดร.ทวีศักดิ์ ทองทิพย์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ วิทยาเขตสุรินทร์

๑. บทนำ

อารยัน (Aryan) หรือ อริยกะ เป็นชนเผ่าหนึ่งที่อาศัยอยู่ในเอเชียกลาง บริเวณทุ่งหญ้าอันเป็นที่ราบเหนือทะเลสาบแคสเปียน (Caspian) ทางตอนใต้ของประเทศรัสเซียปัจจุบัน เมื่อประมาณ ๒๐๐๐ ปีก่อน พ.ศ. ต่อมาเมื่อประมาณ ๑๐๐๐ ปีก่อน พ.ศ. พวกอารยันกลุ่มหนึ่งได้อพยพออกจากพื้นที่เอเชียกลางลงมาทางตอนใต้ข้ามภูเขาหิมาลัยเข้ามาทางตะวันตกเฉียงเหนือของประเทศอินเดีย อารยันเป็นชนเผ่าผู้มีความสามารถในการทำศึกสงครามเป็นอย่างมาก จึงลุกล้ำเผ่าชนพื้นเมืองเดิม คือ พวกมิลักกะ ที่อาศัยอยู่ก่อนให้ออกไปจากพื้นที่พร้อมกับได้ทำลายเมืองและหมู่บ้านของชนเผ่าพื้นเมืองเดิมลงได้อย่างราบคาบ เมื่อรบชนะในพื้นที่ใดชาวอารยันก็เข้ายึดพื้นที่เข้าไว้ในอำนาจการปกครองและได้ทอนพวกมิลักกะลงเป็นทาส^๑ พร้อมกับตั้งเมืองและหมู่บ้านขึ้นมาแทนชนเผ่าพื้นเมืองเดิม ขยายอาณาเขตการปกครองของตนเองลงไปทางตอนใต้ พร้อมกับการเผยแพร่วัฒนธรรมของเผ่าตนเองไปด้วย ชนเผ่าอารยันจึงถือว่าเป็น

ผู้ให้แนวคิดอันเป็นบ่อเกิดและประเภทของความรู้ตะวันออกที่สำคัญ นักวิชาการทางปรัชญาเมื่อศึกษาเกี่ยวกับความรู้เหล่านี้ก็จัดเนื้อหาไว้ในประเภทของ “ญาณวิทยา” ซึ่งเป็นปรัชญาบริสุทธิ์สาขาหนึ่งที่ว่าด้วยบ่อเกิด ลักษณะ หน้าที่ ประเภท ระเบียบวิธี และความสมเหตุสมผลของความรู้ บางทีใช้ว่าทฤษฎีความรู้ (Theory of knowledge) ในบทความนี้ผู้เขียนจะได้เสนอเนื้อหาเพียง ๒ หัวข้อ คือ ๑) บ่อเกิดของความรู้ ๒) ประเภทของความรู้ รายละเอียดจะได้นำเสนอตามลำดับดังต่อไปนี้

๒. ชนเผ่าอารยันกับบ่อเกิดและประเภทของความรู้ตะวันออก

ได้กล่าวมาแล้วว่าชนเผ่าอารยันถือว่าเป็นผู้ให้แนวคิดอันเป็นบ่อเกิดและประเภทของความรู้ตะวันออกที่สำคัญ สำหรับบ่อเกิดและความรู้ที่สำคัญของชาวอารยันเป็นอย่างไร ผู้เขียนจะได้นำเสนอให้เห็นตามลำดับดังนี้

๒.๑ บ่อเกิดของความรู้

ในสำนักปรัชญาของอินเดียนั้น ได้มีทัศนะเกี่ยวกับความรู้ที่ถูกต้อง (สัมมาญาณ) ทั้งในลักษณะที่แตกต่างและสอดคล้อง

^๑ สมักร บุรวาส.วิชาปรัชญา.พิมพ์ครั้งที่ ๔. (กรุงเทพฯ: สยาม. ๒๕๔๔) หน้า ๔๙.

กัน เกี่ยวกับความรู้ที่ถูกต้องของสำนักที่ยอมรับกันประมวลได้ทั้งหมด ๖ อย่าง ดังนี้ คือ ประจักษ์ประมาณ อนุमानประมาณ ศัพทประมาณ อุปมานประมาณ อรรหาปตติ และอนุปลัทธิ สำหรับรายละเอียดของแต่ละอย่างได้นำมาศึกษาดังนี้

๒.๑.๑ ประจักษ์ประมาณ (Perception) ในวิชาปรัชญามีคำอยู่สองคำที่มีความหมายเหมือนกันซึ่งสามารถใช้แทนกันได้ คือ คำว่า “สัญชาน” และคำว่า “ประจักษ์ประมาณ” ทั้งสองคำนี้ ในภาษาอังกฤษใช้ว่า “Perception” แต่เมื่อเราได้ศึกษาปรัชญาตะวันออกโดยเฉพาะปรัชญาอินเดียจะเรียกคำนี้ว่า ประจักษ์ประมาณ สำหรับรายละเอียดเกี่ยวกับเรื่องนี้เราจะได้นำมาศึกษาตามลำดับดังนี้

๒.๑.๑.๑ ความหมายของประจักษ์ประมาณ คำว่า “ประจักษ์” เกิดจากศัพท์ภาษาสันสกฤตสองศัพท์ คือ ศัพท์ว่า “ประติ” แปลว่า ขึ้นอยู่กับ และ ศัพท์ว่า “อักษะ” แปลว่า ประสาทสัมผัสภายนอกหรือความรู้สึก เมื่อนำสองศัพท์มารวมกัน คือ ประติ+อักษะ = ประจักษ์ แปลว่า ขึ้นอยู่กับประสาทสัมผัสภายนอก หรือ ขึ้นอยู่กับความรู้สึก หมายถึง การรับรู้โดยตรงโดยไม่ต้องอาศัยสิ่งใดมาเป็นสื่อกลาง ส่วนคำว่า “ประมาณ” มีใช้อยู่ในประมาณศาสตร์ในปรัชญาอินเดีย ซึ่งคำนี้มีรากศัพท์มาจากภาษาสันสกฤตโดยเกิดขึ้นจาก “มา” ธาตุ แปลว่า วิธีการ หรือเครื่องวัด และอุปสรรคที่

ใช้เติมเข้าข้างหน้า คือคำว่า “ประ” แปลว่า ถูกต้อง หรือ แท้จริงหรือ แน่นนอน เมื่อนำสองศัพท์มารวมกัน คือ ประ + มา = ประมา หรือ ประมาณ หมายถึง ความรู้ที่ถูกต้อง ความรู้ที่แท้จริง ความรู้ที่แน่นอน ดังนั้น ประจักษ์ประมาณ จึงมีความหมายว่า การรับรู้ที่เกิดจากประสาทสัมผัสหรือจิตสัมผัสกับอารมณ์โดยตรง

๒.๑.๑.๒ ประเภทของประจักษ์ประมาณ คำว่า “ประเภท” คือ ส่วนที่แบ่งย่อยออกไปเป็นพวก จำพวก ชนิด หมู่ เหล่า อย่าง แผนก เป็นต้น ดังนั้นเมื่อกล่าวถึงประเภทของประจักษ์ประมาณจึงเป็นการเน้นให้เห็นถึงส่วนที่แบ่งย่อยออกไปเป็นพวกของประจักษ์ประมาณว่าอย่างไรบ้าง ซึ่งประเภทของประจักษ์ประมาณนั้นสามารถจัดแบ่งได้เป็น ๒ ประเภทได้แก่

๑) ประสบการณ์ทางประสาทสัมผัส เป็นความรู้ที่อาศัยประสาทสัมผัสทั้งห้า คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ซึ่งเป็นสิ่งที่มีอยู่ในตัวมนุษย์ เมื่อสัมผัสกันกับสิ่ง(อารมณ์)ต่าง ๆ ที่อยู่ภายนอกตัวมนุษย์ คือ รูป เสียง กลิ่น รส ความเย็น ร้อน อ่อน แข็ง ก็ทำให้เกิดความรู้เกิดขึ้น ความรู้ลักษณะนี้เรียกว่ารู้อารมณ์ คือ รู้ตามชนิดของอารมณ์ที่ประสาทสัมผัสทั้งห้าไปสัมผัส จะยกกรณีตัวอย่างในเรื่องนี้มาให้ดูสักหนึ่งตัวอย่าง ขอให้ดูเรื่องของ “ตา” สัมผัสกันกับ “รูป” ในตัวอย่างต่อไปนี้ เช่น เมื่อเราใช้ตามองไปที่พัดลมตัวหนึ่งซึ่งตั้งอยู่ตรงหน้าของเราเมื่อเราเห็นพัดลมเรารู้ว่าเวลานี้มีพัด

ลมตั้งอยู่ด้านหน้าเราหนึ่งตัว ความรู้ดังกล่าวนี้เกิดขึ้นเนื่องจากประสาทสัมผัสซึ่งมีอยู่ที่ตัวของเราในที่นี้ได้แก่ “ตา” ไปสัมผัสกับสิ่ง (อารมณ์) ที่อยู่ภายนอกตัวเราในที่นี้ได้แก่ “พัดลม” จึงทำให้เกิดความรู้เกิดขึ้นว่า ขณะนี้มีพัดลมตั้งอยู่ด้านหน้าของเราหนึ่งตัว ที่เรากล่าวได้ว่ามีพัดลมตั้งอยู่ด้านหน้าของเราหนึ่งตัวเป็นเพราะว่ารูปของพัดลมได้ปรากฏชัดทางตาของเราอยู่ในเวลานั้น ในกรณีของความรู้ที่เกิดขึ้นจากประสาทสัมผัสที่เหลือนอกจากนี้ก็ขอให้เทียบเคียงกับกรณีตัวอย่างที่ยกมานี้

๒) *ประสบการณ์ทางจิต* ได้แก่ การคิด ทบทวน เป็นความรู้ที่เกิดขึ้นกับจิต ซึ่งสามารถสัมผัสได้จากประสบการณ์ทางจิตของแต่ละบุคคลโดยตรง เช่น (๑) *ด้านความทุกข์* อาการที่ทำให้รู้ว่าจิตกำลังทุกข์หรือไม่สบายก็คือ โสกะ (ความเหงาใจ เศร้าใจ) ปริเทวะ (ความคร่ำครวญ ร่ำไห้ ร่ำพัน บ่นเพ้อ) โทมนัส (ความเสียใจ) อุปายาสะ (ความผิดหวัง คับแค้นใจ) (๒) *ด้านความสุข* อาการที่ทำให้รู้ว่าจิตกำลังสุขหรือสบายก็คือ จิตเกิดปราโมทย์ (เกิดความปราบปลื้มบันเทิงใจ) จิตเกิดปีติ (เกิดความเอิบอิ่มใจ) จิตเกิดปัสสัทธิ (เกิดการผ่อนคลาย) จิตเกิดสุข (เกิดสบายมีความสุข) จิตเกิดสมาธิ (จิตตั้งมั่นแน่วแน่ไม่หวั่นไหว)

๒.๑.๑.๓ ลักษณะของประจักษ์ประมาณ คำว่า “ลักษณะ” เป็นเรื่องของการแสดงสิ่งหนึ่งให้เห็นว่าแตกต่างกับอีกสิ่งหนึ่ง ซึ่งมีจุดเน้นที่จะให้เห็นคุณสมบัติเฉพาะตัวของสิ่งที่จะแสดงนั้น ๆ เป็นกรณีพิเศษ เช่น น้ำมี

ลักษณะเป็นของเหลว ลูกบิลเลียดมีลักษณะกลม ลูกเต๋ามีลักษณะเหลี่ยม คนไทยมีลักษณะอ่อนโยน เป็นต้น ดังนั้นเมื่อกล่าวถึงลักษณะของประจักษ์ประมาณ จึงเป็นการเน้นให้เห็นถึงคุณสมบัติเฉพาะตัวของลักษณะของประจักษ์ประมาณว่ามีคุณสมบัติเฉพาะตัวอย่างไรบ้าง ซึ่งคุณสมบัติเฉพาะตัวของประจักษ์ประมาณนั้นสามารถจำแนกได้ดังนี้

๑) *ให้มีความสำคัญกับญาณวิทยา (Epistemology) มากกว่าอภิปรัชญา (Metaphysics)* คือ ให้มีความสำคัญกับญาณวิทยาที่มุ่งเน้นอธิบายเกี่ยวกับบ่อเกิดของความรู้ ลักษณะของความรู้ หน้าที่ของความรู้ ประเภทของความรู้ และความสมเหตุสมผลของความรู้ มากกว่าการให้ความสำคัญกับอภิปรัชญาที่มุ่งเน้นอธิบายว่าด้วยสิ่งเป็นจริง เช่น พระเจ้า โลก วิญญาณ เป็นต้น ดังนั้นลักษณะของประจักษ์ประมาณจึงได้ให้ความสำคัญกับญาณวิทยามากกว่าอภิปรัชญา

๒) *ปฏิเสธความรู้ที่มีมาก่อนประสบการณ์* ประจักษ์ประมาณไม่ได้ให้การยอมรับว่ามนุษย์มีความรู้ติดตัวมาแต่กำเนิด (Innate idea) เนื่องจากมีความเชื่อว่ามนุษย์จะเกิดความรู้ขึ้นได้ต้องอาศัยประสบการณ์เท่านั้น จึงปฏิเสธความรู้ที่เกิดก่อนประสบการณ์โดยสิ้นเชิง เช่น ขอให้ดูกรณีตัวอย่างต่อไปนี้ หมอถามคนไข้ก่อนจะเขียนใบสั่งยาว่า “คุณแพ้ยาระบายอะไรบ้าง” คนไข้ตอบหมอว่า “แพ้ยาราราเซตามอลครับ” หมอถามคนไข้ต่อว่า “อาการแพ้ที่เกิดจากการกิน

ยาพาราเซตามอลเป็นอย่างไรบ้าง” คนไข้ตอบว่า “ผมเห็นคนที่บ้านแพ้ยานี้แล้วเขาเกิดอาการชักกระตุก แขนงอออก หายใจไม่ออก เหนื่อยออกเปื่อยชุ่มไปทั้งตัวเลยครับ” หมอถามคนไข้ต่อว่า “เมื่อคุณกินยาพาราเซตามอลแล้วเกิดอาการแพ้ยาเหมือนกันกับคนที่คุณเห็นที่บ้านใช่ไหม” คนไข้ตอบว่า “เปล่าครับผมยังไม่เคยกินเคยกินยาพาราเซตามอลเลยครับ” คุณหมอ “???” จากกรณีตัวอย่างนี้เป็นประสบการณ์ที่เกิดขึ้นกับคนอื่นไม่ใช่ประสบการณ์ที่คนไข้ได้รับโดยตรง ในกรณีตัวอย่างนี้คนไข้ยังไม่เคยแพ้ยาชนิดใดมาก่อนเลยเพียงแค่เห็นคนอื่นเขาแพ้ยาชนิดนั้นแล้วก็อนุมานเอาเองว่าถ้าตนกินยาชนิดเดียวกันกับเขาก็จะเกิดอาการแพ้ยาเหมือนกันกับเขาก็เลยบอกกับหมอไปว่าตัวเองจะต้องแพ้ยาชนิดนั้นแน่ ๆ ข้อเท็จจริงในเรื่องนี้ก็คือ ถ้าคนไข้ผู้นี้กินยาพาราเซตามอลแล้วอาจจะไม่มีอาการแพ้ยาเกิดขึ้นเลยหรือหากจะมีอาการแพ้ยาจริงอาการก็อาจจะไม่เหมือนกันกับคนที่เขาเคยเห็นที่บ้านก็ได้ จะเห็นว่าความรู้ที่เกิดก่อนประสบการณ์มีความน่าเชื่อถือได้น้อยมาก ดังนั้น ลักษณะของประจักษ์ประมาณ จึงปฏิเสธความรู้ที่มีมาก่อนประสบการณ์และไม่ได้ให้ความสำคัญกับความรู้ชนิดนี้

๓) ต้นกำเนิดของความรู้ทั้งปวงเกิดจากประสบการณ์ ประจักษ์ประมาณ ถือว่า บ่อเกิดหรือต้นกำเนิดของความรู้มาจากประสบการณ์ และความสมเหตุสมผลของความรู้ก็สามารถทดสอบได้จากประสบการณ์ เช่น คนไข้ของหมอกคนหนึ่งเคยแพ้ยาพาราเซ

ตามอลมาก่อน คือกินยาพาราเซตามอลที่ไรก็จะเกิดอาการชักกระตุก แขนงอออก หายใจไม่ออก เหนื่อยออกเปื่อยชุ่มไปทั้งตัว หมอได้บอกกับคนไข้ว่า “คุณแพ้ยาพาราเซตามอลนะอย่ากินยาชนิดนี้เข้าไปอีกเพราะจะทำให้คุณเกิดการแพ้ยาอาจจะทำให้เสียชีวิตได้” คนไข้เองก็ได้รับความรู้จากประสบการณ์นี้เหมือนกัน คือ เมื่อใดก็ตามที่ได้กินยาพาราเซตามอล เมื่อนั้นก็จะเกิดอาการแพ้ยาดังที่ได้กล่าวมาแล้วทุกครั้งเรื่อยไป ต่อมาเมื่อเพื่อนของคนไข้คนหนึ่งไม่เชื่อว่าความรู้ของเพื่อนที่เป็นคนไข้ที่ได้จากประสบการณ์จะเป็นความรู้ที่แท้จริง จึงต้องการทดสอบความสมเหตุสมผลของความรู้ชนิดนี้ว่ามีความถูกต้องและสมเหตุสมผลจริงหรือไม่ วันหนึ่งจึงได้นำยาพาราเซตามอลมาให้เพื่อนที่เป็นคนไข้ที่เคยแพ้ยาชนิดนี้กิน และหลอกว่าไม่ใช่ยาพาราเซตามอลแต่เป็นยาบำรุงร่างกายให้แข็งแรง เพื่อนคนไข้ที่เคยแพ้ยาชนิดนี้เมื่อกินยาเข้าไปแล้วปรากฏว่าเกิดอาการชักกระตุก แขนงอออก หายใจไม่ออก เหนื่อยออกเปื่อยชุ่มไปทั้งตัว เพื่อนบ้านเห็นอาการไม่ดีจึงได้นำคนไข้ส่งโรงพยาบาล เมื่อหมอสอบประวัติคนไข้รายนี้ก็พบว่าเคยแพ้ยาพาราเซตามอลมาก่อน จึงสอบถามคนไข้รายนี้ว่าก่อนเกิดอาการนี้คนไข้ได้กินยาอะไรเข้าไปหรือไม่ คนไข้จึงนำยาที่ได้กินเข้าไปก่อนจะเกิดอาการดังกล่าวให้หมอดูปรากฏว่ายาคือคนไข้ได้กินเข้าไปนั้นเป็นยาพาราเซตามอล หมอจึงลงความเห็นว่าคนไข้ผู้นี้เกิดอาการแพ้ยาพาราเซตามอล กรณีของตัวอย่างนี้ เป็นสิ่งที่ยืนยันได้อย่างน่าเชื่อถือว่

บ่อเกิดหรือต้นกำเนิดของความรู้มาจากประสบการณ์ และความสมเหตุสมผลของความรู้ก็สามารถทดสอบได้จากประสบการณ์จริง ดังนั้น ลักษณะของประจักษ์ประมาณจึงให้การยอมรับว่าต้นกำเนิดของความรู้ทั้งปวงเกิดจากประสบการณ์

๔) ยอมรับประสบการณ์ ๒ อย่าง คือ

(๑) ประสบการณ์ทางประสาทสัมผัสภายนอก ได้แก่ การได้เห็น ได้ยิน ได้กลิ่น ได้รส และได้สัมผัส สิ่งเหล่านี้เป็นบ่อเกิดของความรู้ที่ถูกต้อง การรับรู้รูปร่าง ลักษณะ ต่าง ๆ เช่น สุนัข ไก่ ม้า เสือ ต้นตาล ต้นมะพร้าว เป็นต้น ต้องอาศัยประสาทสัมผัส คือ การได้เห็น การรู้เสียงลักษณะต่าง ๆ เช่น เรารู้และสามารถจำแนกได้ว่าอะไรเป็น เสียงระฆัง เสียงกลอง เสียงขลุ่ย เสียงระนาด เป็นต้น เพราะอาศัยประสาทสัมผัส คือ การได้ยิน การรู้กลิ่น ลักษณะต่าง ๆ เช่น เรารู้และสามารถจำแนกได้ว่าอะไรเป็น กลิ่นหอม กลิ่นเหม็น กลิ่นฉุน เป็นต้น เพราะอาศัยประสาทสัมผัส คือ การได้กลิ่น การรู้รสลักษณะต่าง ๆ เช่น เรารู้และสามารถจำแนกได้ว่าอะไรเป็น รสเค็ม หวาน มัน เผ็ด เปรี้ยว เป็นต้น เพราะอาศัยประสาทสัมผัส คือ การได้รสการรู้สัมผัสในลักษณะต่าง ๆ เช่น เรารู้และสามารถจำแนกได้ว่าอะไรเป็น สิ่งที่ยื่น ร้อน อ่อน แข็ง แสบคัน เป็นต้น เพราะอาศัยประสาทสัมผัส คือ การได้สัมผัส การเกิดความรู้ของมนุษย์ ย่อมเกิดจากประสาทสัมผัสภายนอกเหล่านี้ทั้งสิ้น (๒) ประสบการณ์ทางจิต เป็นความรู้ที่เกิดจากประสาทสัมผัสภายใน ซึ่งมีลักษณะเป็นจิต

วิสัย (Subjective) เช่น ความปรารถนา (desire) ได้แก่ความรู้ว่าอยากได้สิ่งใดอย่างน้อยสักอย่างหนึ่งเพื่อนำมาสนองตอบความต้องการของเราเอง ความรู้สึก (Feeling) ได้แก่ความรู้สึก คือ เมื่อสำนึกตัวว่าทำผิดก็รู้สึกตัวใหม่ในการที่จะหาทางแก้ไขและทำให้มันถูกต้องในโอกาสต่อไป ความคิด (Thinking) ได้แก่ สิ่งที่เราคิดขึ้นในใจแล้วก่อให้เกิดการแสวงหาความรู้ต่อไป คือ ศิลปะต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นอย่างสวยงามในโลกได้เกิดขึ้นเพราะอาศัยการนึกคิดและจินตนาการขึ้นมาสิ่งเหล่านี้อาศัยประสบการณ์ทางจิตได้คิดขึ้นมาให้แล้วก็ออกแบบสร้างไปตามจินตนาการที่จิตได้คิดให้ก็จะออกมาเป็นศิลปะที่สวยงามได้ แม้แต่เครื่องบินที่เกิดขึ้นมาได้ก็เพราะการอาศัยความคิดของมนุษย์นั่นเอง ดังนั้น ลักษณะของประจักษ์ประมาณจึงให้การยอมรับว่าประสบการณ์ ๒ อย่าง คือ ประสบการณ์ทางประสาทสัมผัสภายนอกและประสบการณ์ทางประสาทสัมผัสภายใน ว่าเป็นบ่อเกิดของความรู้จริง

๒.๑.๒ อนุมานประมาณ (Inference)

ในปรัชญาอินเดียถือว่าอนุมานประมาณเป็นบ่อเกิดของความรู้ที่สำคัญชนิดหนึ่งสำหรับ อนุมานคืออะไร อนุมานแบ่งได้อย่างไร และ อนุมานมีลักษณะอย่างไร เราจะได้ศึกษาตามลำดับดังนี้

๒.๑.๒.๑ ความหมายของอนุมานประมาณ คำว่า “อนุมาน” เกิดจากศัพท์ภาษาสันสกฤตสองศัพท์ คือ ศัพท์ว่า “อนุ”

แปลว่า ภายหลัง และ ศัพท์ว่า “มานะ” แปลว่า ความรู้ เมื่อนำสองศัพท์มารวมกัน คือ อนุ+มานะ = อนุมาน แปลว่า ความรู้ที่เกิดขึ้น ภายหลัง และอีกคำหนึ่งที่มีความหมาย คล้ายกันคือคำว่า “วยาปติ” แปลว่า การ เกิดขึ้นพร้อมกันคือความสัมพันธ์ที่จำเป็น ระหว่างความรู้ที่เกิดขึ้นก่อนและภายหลัง สำหรับในปรัชญาอินเดีย คำว่า อนุมาน หมายถึง ความรู้สิ่งที่ไม่ประจักษ์ โดยอาศัยสิ่ง ที่ประจักษ์ซึ่งมีความสัมพันธ์สากลกับสิ่งที่ไม่ ประจักษ์ เช่น เห็นควันปรากฏที่บริเวณหลัง บ้านก็อนุมานว่าที่บริเวณหลังบ้านมีไฟ โดย อาศัยความสัมพันธ์สากลระหว่างควันกับไฟ ที่ว่า “ที่ใดมีควัน ที่นั่นมีไฟ”^๒ ดังนั้น อนุมาน ประมาณ จึงมีความหมายว่า กระบวนการที่ ทำให้ได้รับความรู้อย่างหนึ่งโดยอาศัยความรู้ อีกอย่างหนึ่ง

๒.๑.๒.๒ ประเภทของอนุมานประมาณ เราได้ทราบมาแล้วว่าอนุมานประมาณคือ กระบวนการที่ทำให้ได้รับความรู้อย่างหนึ่งโดย อาศัยความรู้อีกอย่างหนึ่ง เมื่อนำอนุมาน ประมาณมาจัดแบ่งเราสามารถแบ่งได้เป็น ๒ ประเภทได้แก่

๑) การนิรนัย (Deduction) คือ การให้ เหตุผลที่เริ่มจากเหตุหรือข้อเท็จจริงใหญ่ก่อน แล้ว มีเหตุและข้อเท็จจริงย่อย สดท้ายจึงลง สรุป เหตุใหญ่และเหตุย่อยจะต้องเป็นจริงทั้งคู่ จึง จะ ทำให้ การ นิร นัย สม เหตุ สม ผล

กระบวนการให้เหตุผลแบบนี้มีลักษณะที่ สำคัญคือ (๑) เนื้อความของข้อสรุป (Conclusion) จะ ตั อ ง อยู่ ใน ข้อ ตั ง (Premise)ทั้งหมด (๒) ถ้าข้อตั้งจริง ข้อสรุปก็ ต้องจริง(ในกรณีที่การนิรนัยนั้นสมเหตุสมผล) ตัวอย่างเช่น เหตุหรือข้อเท็จจริงใหญ่มีอยู่ ก่อน คือ “ มนุษย์ทุกคนเป็นสิ่งที่ต้องตาย” แล้ว มีเหตุและข้อเท็จจริงย่อยคือ “นายแดงเป็น มนุษย์” เราจึงลงสรุปได้ทันทีว่า “เพราะฉะนั้นนายแดงเป็นสิ่งที่ต้องตาย” เป็น ต้น

๒) การอุปนัย (Induction) คือ การสรุปความรู้ใหม่โดยอ้างหลักฐานจาก ประสบการณ์ กล่าวคือ การที่เราเชื่ออะไรสักอย่างหนึ่งว่าเป็นจริงก็เพราะว่าเราเคยพบ เห็นเรื่องทำนองเดียวกันว่าเป็นอย่างนั้นมา ก่อน เมื่อเรามีประสบการณ์แบบเดียวกัน หลาย ๆ ครั้ง เราก็สรุปเป็นความรู้ทั่วไป เกี่ยวกับสิ่งนั้นได้ กระบวนการให้เหตุผลแบบ นี้มีลักษณะสำคัญ คือ (๑) เนื้อความของ ข้อสรุป(Conclusion) มีเกินกว่าข้อความของ ข้อตั้ง(Premise) (๒) ถ้าข้อตั้งจริง ข้อสรุปอาจ จริงหรือไม่จริงก็ได้ คือ มีความน่าจะเป็นไปได้ เท่านั้น ตัวอย่างเช่น จากข้อตั้งที่ว่า “ใน ๓ ปี ที่ผ่านมา วันที่ ๑๐ ธันวาคม อากาศหนาว” จึงสรุปว่า “ปีนี้อากาศจะหนาวในวันที่ ๑๐ ธันวาคม” ในข้อสรุปนี้มีเนื้อความเกินข้อตั้ง เพราะข้อตั้งกล่าวถึงอากาศหนาวเพียง ๓ ปี เท่านั้น ดังนั้นในข้อสรุปนี้จึงอาจจริงหรือไม่ จริงก็ได้

^๒ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมศัพท์ ปรัชญา อังกฤษ – ไทย, พิมพ์ครั้งที่ ๔, หน้า ๔๐.

๒.๑.๒.๓ ลักษณะของอนุมานประมาณ
คุณสมบัติเฉพาะตัวเกี่ยวกับบ่อเกิดของความรู้
แบบอนุมานประมาณสามารถจำแนกได้ดังนี้

๑) ให้ความสำคัญกับประจักษ์ประมาณ
และอนุมานประมาณ เพราะถือว่าบ่อเกิดของ
ความรู้ทั้งสองชนิดนี้ได้ให้ความรู้ถูกต้องและม
ความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ตัวอย่างเช่น เมื่อ
เราเห็นควันปรากฏที่บริเวณหลังบ้านก็อนุมาน
ว่าที่บริเวณหลังบ้านมีไฟ การที่เราอนุมานว่า
บริเวณหลังบ้านมีไฟเป็นการอนุมานจาก
ประสบการณ์เพราะที่ผ่านมาเราเคยเห็นควัน
ลั่นเกิดมาจากไฟ เมื่อเราเห็นควันจากหลัง
บ้านเข้าอีกเราจึงอนุมานว่าที่หลังบ้านมีไฟ
เนื่องจากควันมีความสัมพันธ์สากลกับไฟ โดย
อาศัยสิ่งที่ประจักษ์(ควัน)ซึ่งมีความสัมพันธ์
สากลกับสิ่งที่ไม่ประจักษ์(ไฟ) เราจึงอนุมานได้
ถูกต้อง อนุมานประมาณจึงให้ความสำคัญกับ
ประจักษ์ประมาณและอนุมานประมาณ

๒) อาศัยตัวกลางในการเข้าถึงแหล่ง
ความรู้ เพราะอนุมานประมาณเป็น
กระบวนการที่ทำให้ได้รับความรู้อย่างหนึ่งโดย
อาศัยความรู้อีกอย่างหนึ่ง ตัวอย่างเช่น
“ควัน” กับ “ไฟ” เป็นแหล่งความรู้คนละ
อย่างกัน ขณะที่เรายืนอยู่หน้าบ้านก็ได้
มองเห็นควันพุ่งขึ้นที่หลังบ้าน เราจึงอนุมาน
“ควัน” นี้เป็นความรู้อย่างหนึ่ง และเราสามารถ
ที่จะใช้ควันที่เราเห็นนี้เป็นตัวกลางนำเข้าถึง
แหล่งความรู้อีกอย่างหนึ่งคือ “ไฟ” ได้อีกด้วย
เพราะว่าเราได้อาศัยควันซึ่งเป็นตัวกลางที่มี
ความสัมพันธ์สากลกับไฟ เราจึงสามารถเข้าถึง

แหล่งความรู้ที่เรียกว่า “ไฟ” ได้ กระบวนการ
ที่ทำให้ได้รับความรู้ในลักษณะอย่างเรียกว่า
อาศัยตัวกลางในการเข้าถึงแหล่งความรู้

๓) ให้ความสำคัญกับการอนุมาน ๒ แบบ
คือ (๑) แบบนิรนัย เพราะถือว่าการได้มาซึ่ง
บทสรุปที่เป็นจริงจะต้องเกิดขึ้นจาก ข้อตั้ง
ใหญ่และข้อตั้งย่อยเป็นจริงทั้งคู่ เนื่องจาก
กระบวนการให้เหตุผลแบบนี้มีลักษณะที่
สำคัญคือ เนื้อความของข้อสรุป ได้มีอยู่ในข้อ
ตั้งทั้งหมดแล้ว ดังนั้น ถ้าข้อตั้งจริง ข้อสรุปก็
ต้องจริง ตัวอย่างเช่น ข้อตั้งใหญ่ที่ว่า “สีขา
ทุกชนิดเป็นสิ่งสะท้อนแสง” และข้อตั้งย่อย
ที่ว่า “หิมะเป็นสิ่งมีสีขาว” ก็จะได้ข้อสรุปที่ว่า
“เพราะฉะนั้น หิมะเป็นสิ่งสะท้อนแสง” จาก
ตัวอย่างที่ยกมานี้จะเห็นว่า ทั้งข้อตั้งใหญ่และ
ข้อตั้งย่อยเป็นจริงทั้งคู่ จึงทำให้ได้ข้อสรุปที่
เป็นจริงด้วย (๒) แบบอุปนัย โดยเฉพาะการ
อุปนัยสำหรับสิ่งที่มีหน่วยจำกัด เพราะถือว่า
การนิรนัยในสิ่งที่มีหน่วยจำกัดและเราสามารถ
สำรวจได้ครบทุกหน่วยก็จะทำให้ผลสรุปที่ได้
เป็นจริง ตัวอย่างเช่น ต้องการทราบว่านิสิต
ทั้งหมดในห้องนี้มีฟันคนละกี่ซี่ จึงให้นิสิตอ้า
ปากแล้วนับดูฟันทุกคน จึงพบว่านิสิตแต่ละ
คนมีฟันสามสิบสองซี่ จึงสรุปว่า นิสิตทั้งหมด
ในห้องนี้มีฟันคนละสามสิบสองซี่ จะเห็นว่า
การอนุมานทั้งสองแบบต่างก็ได้ให้ความรู้ที่
เป็นจริง

๒.๑.๓ ศัพท์ประมาณ (Verbal testimony)

ในปรัชญาอินเดียหลายสำนักถือว่าศัพท์ประมาณเป็นบ่อเกิดของความรู้ที่สำคัญชนิดหนึ่ง เพราะว่าศัพท์ประมาณซึ่งหมายถึงเสียงหรือคำอันเป็นศัพท์บัญญัติต่าง ๆ เป็นตัวบอกให้เราารู้เกี่ยวกับสิ่งต่าง ๆ ได้อย่างมากมาย สำหรับศัพท์ประมาณคืออะไร ศัพท์ประมาณแบ่งได้อย่างไร และ ศัพท์ประมาณมีลักษณะอย่างไร เราจะได้ศึกษาตามลำดับดังนี้

๒.๑.๓.๑ ความหมายของศัพท์ประมาณ คำว่า “ศัพท์” เป็นภาษาสันสกฤต แปลว่า เสียง หรือ คำ เช่น โทศัพท์ แปลว่า เสียงจากที่ไกล หรือ ศัพท์บัญญัติ แปลว่า คำที่ตราขึ้นหรือกำหนดขึ้นไว้ให้มีความหมายเฉพาะเป็นเรื่อง ๆ ไป ในปรัชญาอินเดีย ศัพท์ประมาณ หมายถึง ความรู้ที่เกิดจากการบอกกล่าวของบุคคลและตำราที่มีความน่าเชื่อถือ

๒.๑.๓.๒ ประเภทของศัพท์ประมาณ ความรู้ที่เกิดจากเสียงหรือคำที่สำนักของปรัชญาอินเดียถือว่าเป็นบ่อเกิดของความรู้ที่น่าเชื่อถือและมีความสำคัญอีกอย่างหนึ่งสามารถนำมาจัดแบ่งได้เป็น ๒ ประเภทใหญ่ดังนี้

๑) ศัพท์ประมาณที่เกิดจากแหล่งน่าเชื่อถือที่มีใช้ตัวบุคคล เป็นความรู้ที่เกิดจากแหล่งต่าง ๆ ที่มีอยู่ในธรรมชาติหรือเป็นความรู้ที่มนุษย์ได้ค้นพบและได้นำมาจัดเป็น

หมวดหมู่เรียบร้อยแล้ว ซึ่งแบ่งย่อยได้อีก คือ (๑) ศัพท์ประมาณในแหล่งธรรมชาติ เป็นแหล่งความรู้ทั่วไปที่มีอยู่ในธรรมชาติ ซึ่งบางอย่างมนุษย์ได้เข้าไปศึกษาเรียนรู้จนเกิดความเข้าใจจนสามารถบอกได้ว่าถ้าต้องการที่จะรู้สิ่งที่มีอยู่ในธรรมชาติประเภทนั้น ๆ จะเข้าไปค้นหาได้ในธรรมชาติแหล่งใดบ้าง แต่บางอย่างมนุษย์ยังมิได้เข้าไปทำการศึกษาเรียนรู้หรือศึกษาเรียนรู้เข้าไปยังไม่ถึงตัวความรู้ประเภทนี้ จึงไม่สามารถนำเอามาเปิดเผยให้รู้ได้ เมื่อใดก็ตามที่มนุษย์สามารถได้ศึกษาเรียนรู้เข้าไปถึงตัวความรู้ที่มีอยู่ในธรรมชาติเหล่านั้น ตัวความรู้ชนิดนั้นก็จะถูกเปิดเผยออกมาให้มนุษย์ได้รับรู้ในโอกาสต่อไป (๒) ศัพท์ประมาณในแหล่งที่มนุษย์สร้างขึ้น มนุษย์ได้สร้างแหล่งความรู้สำหรับเก็บความรู้ไว้ให้มนุษย์รุ่นต่อมาได้ศึกษาเรียนรู้มากมาย เช่น หอสมุด ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศ สถานประกอบการ ที่หน่วยงานของรัฐและหน่วยงานของเอกชนสร้างขึ้นมากมาย ซึ่งปรากฏให้เห็นได้ทั่วไปในส่วนต่าง ๆ ของโลก ในส่วนนี้จัดเป็นศัพท์ประมาณในแหล่งที่มนุษย์สร้างขึ้น เสียง หรือ คำ ที่เป็นศัพท์บัญญัติต่าง ๆ จะทำให้มนุษย์รู้และเข้าใจสิ่งที่รู้นั้น ๆ ได้ตรงกัน ศัพท์ประมาณที่กล่าวถึงในหัวข้อนี้เน้นเฉพาะเจาะจงที่ได้มาจากแหล่งความรู้ที่น่าเชื่อถือและมีความถูกต้องเท่านั้น

๒) ศัพท์ประมาณที่เกิดจากแหล่งน่าเชื่อถือที่เป็นตัวบุคคล เป็นความรู้ที่เกิดจากการบอกเล่า การให้คำปรึกษา การให้ข้อเสนอแนะ การให้คำสั่งสอน ของบุคคลผู้ที่

มีความน่าเชื่อถือและเป็นผู้ทรงคุณความรู้ทางด้านนั้น ๆ อย่างแท้จริง ตัวอย่างเช่น ผู้ที่เป็นแพทย์ที่เรียนจบปริญญาทางการแพทย์หรือเป็นเภสัชกรที่เรียนจบปริญญาทางด้านยาแผนปัจจุบัน ถือได้ว่าเป็นบุคคลผู้ที่มีความน่าเชื่อถือและเป็นผู้ทรงคุณความรู้ในเรื่องของยาแผนปัจจุบัน ความรู้ที่เกิดจากการบอกเล่า การให้คำปรึกษา การให้ข้อเสนอแนะ การให้คำสั่งสอน ของแพทย์หรือเภสัชกรในเรื่องความรู้ที่เกี่ยวกับยาแผนปัจจุบันย่อมเป็นสิ่งที่มีความน่าเชื่อถือ หรือ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) ถือได้ว่าเป็นพระสงฆ์ผู้ที่มีความน่าเชื่อถือและเป็นผู้ทรงคุณความรู้ทางด้านพระพุทธศาสนาอย่างแท้จริง ความรู้ที่เกิดจากการบอกเล่า การให้คำปรึกษา การให้ข้อเสนอแนะ การให้คำสั่งสอน ของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) ในเรื่องเกี่ยวกับความรู้ในทางพระพุทธศาสนา ย่อมเป็นสิ่งที่มีความน่าเชื่อถือ ศัพทพระมาณที่กล่าวถึงในหัวข้อนี้เน้นเฉพาะเจาะจงที่ได้มาจากแหล่งความรู้ที่น่าเชื่อถือและมีความถูกต้องเท่านั้น

๒.๑.๓.๓ ลักษณะของศัพท์พระมาณ
คุณสมบัติเฉพาะตัวเกี่ยวกับบ่อเกิดของความรู้
แบบศัพท์พระมาณสามารถจำแนกได้ดังนี้

๑) *ให้ความสำคัญกับศัพท์ว่าเป็นบ่อเกิดของความรู้ที่น่าเชื่อถือ* คือ ยอมรับว่าศัพท์เป็นบ่อเกิดความรู้ที่น่าเชื่อถืออย่างหนึ่ง เพราะเสียงหรือคำที่เป็นศัพท์บัญญัติที่ตราขึ้นหรือกำหนดขึ้นให้กับสิ่งต่าง ๆ เป็นสิ่งบอกให้รู้

ได้ว่ามันคืออะไร เมื่อเราอยากรู้เกี่ยวกับสิ่งนั้น เราก็จะใช้ศัพท์เป็นหลักฐานสำคัญในการสื่อความหมายเพื่อให้เราสามารถทำความเข้าใจเกี่ยวกับสิ่งนั้นได้หรือถ้าหากเราต้องการสื่อความหมายให้ผู้อื่นรู้เกี่ยวกับสิ่งใดสิ่งหนึ่งเราก็สามารถใช้ศัพท์เป็นตัวสื่อความหมายเพื่อทำความเข้าใจกับบุคคลอื่น ๆ ได้อีกด้วย เมื่อเราอ่านคัมภีร์พระไตรปิฎกซึ่งเป็นหลักฐานที่มีความน่าเชื่อถือในการบอกให้เราได้รับรู้เกี่ยวกับหลักคำสอนในทางพระพุทธศาสนา เราพบข้อความตอนหนึ่งของพระเจ้าพิมพิสารกษัตริย์แห่งแคว้นมคธเมื่อพระองค์ได้มีพระราชดำริในการถวายวัดแห่งแรกในพระพุทธศาสนาแด่พระพุทธเจ้า พระเจ้าพิมพิสารได้มีพระราชดำรัสว่า “หม่อมฉันขอถวายอุทยานเวฬุวันนั้น แต่ภิกษุสงฆ์มีพระพุทธเจ้าเป็นประมุข พระพุทธเจ้าข้า”^๓ ศัพท์ว่า “อุทยานเวฬุวัน” ได้เป็นหลักฐานสำคัญที่บอกให้เราทราบว่าในสมัยพุทธกาลนั้นได้มีการถวายอุทยานเวฬุวันแด่พระพุทธเจ้า หากจะพิสูจน์ว่าหลักฐานที่ได้จากพระไตรปิฎกนี้เป็นเรื่องจริงหรือไม่ และมีความน่าเชื่อถือได้มากน้อยเพียงใดก็สามารถสืบค้นหาหลักฐานเกี่ยวกับเรื่องนี้ได้และจากการสืบค้นเรื่องนี้ในเวลาต่อมาก็ได้พบหลักฐานว่า ได้มีอุทยานเวฬุวันตามที่ศัพท์ในคัมภีร์พระไตรปิฎกบันทึกไว้จริงความรู้ลักษณะอย่างนี้จึงเป็นสิ่งที่เชื่อถือได้ ลักษณะของศัพท์พระมาณจึงให้ความสำคัญกับศัพท์ว่าเป็นบ่อเกิดของความรู้ที่น่าเชื่อถือ

^๓ วิมทา.(ไทย),๔/๕๙/๗๑.

๒) เน้นความรู้ที่ได้จากแหล่งที่ถูกต้อง คือ เห็นว่าลักษณะความรู้น่าเชื่อถือต้องได้จากแหล่งความรู้ที่จะสามารถให้ความรู้ที่ถูกต้องเกี่ยวกับเรื่องนั้นได้ เมื่อมีคนเล่าให้เราฟังว่าเขาเป็นผู้ที่มีความรู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับเต่าและกระต่ายเป็นอย่างดีเขาบอกให้ทราบว่าเต่าเป็นสัตว์ที่มีหัวส่วนกระต่ายเป็นสัตว์ที่มีเขา เมื่อเราได้ฟังก็ทราบได้ทันทีว่าแหล่งความรู้ในลักษณะเช่นนี้ขาดความน่าเชื่อถือเป็นไปไม่ได้ในข้อเท็จจริงที่จะมีหัวเต่าและเขากระต่าย ข้อนี้เราสามารถพิสูจน์ความจริงได้เพราะเต่าที่ไหนก็เป็นสัตว์ที่ไม่มีหัวและกระต่ายที่ไหนก็เป็นสัตว์ที่ไม่มีเขา ดังนั้นศัพท์ประมาณที่เกิดจากแหล่งความรู้ในลักษณะนี้จึงขาดความน่าเชื่อถือ แต่มีอีกคนหนึ่งเล่าให้เราฟังว่าเขาเป็นผู้ที่มีความรู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับน้ำทะเลและน้ำทะเลนี้เป็นสิ่งที่มีรสเค็มเมื่อเราถามว่าทำไมน้ำทะเลถึงมีรสเค็มเขาก็ตอบให้เราฟังแบบเข้าใจได้ง่ายว่า เนื่องจากในน้ำทะเลมีเกลือประสมอยู่จำนวนมากจึงทำให้มีรสเค็ม ข้อนี้เราสามารถพิสูจน์ความจริงได้เพราะน้ำทะเลในที่ไหนก็มีรสเค็มด้วยกันทุกที่ ดังนั้นศัพท์ประมาณที่เกิดจากแหล่งความรู้ในลักษณะนี้จึงมีความน่าเชื่อถือ ด้วยเหตุว่าลักษณะของศัพท์ประมาณจึงมีจุดเน้นความรู้ที่ได้จากแหล่งที่ถูกต้องเท่านั้น

๒.๑.๔ อุปมาประมาณ (Comparision)

ในปรัชญาอินเดียถือว่าอุปมาประมาณเป็นบ่อเกิดของความรู้ที่สำคัญชนิดหนึ่ง อย่างไรก็ตามบางสำนักได้จัดความรู้ไว้

ในประจักษ์ประมาณจึงปรากฏว่ามีบางสำนักเท่านั้นที่ยอมรับว่าอุปมาประมาณเป็นบ่อเกิดของความรู้ก็อย่างหนึ่ง อุปมาประมาณคืออะไร อุปมาประมาณแบ่งได้อย่างไร และอุปมาประมาณมีลักษณะอย่างไร เราจะได้ศึกษาตามลำดับดังนี้

๒.๑.๔.๑ ความหมายของอุปมาประมาณ หมายถึง ความรู้ที่เกิดจากการเปรียบเทียบ การนำสิ่งต่าง ๆ มาเปรียบเทียบกับกันจะทำให้เกิดความรู้ได้ว่าสิ่งที่นำมาเปรียบเทียบกับนั้นมีความเหมือนกันอย่างไร แตกต่างกันอย่างใด และมีความสัมพันธ์กันอย่างไรบ้าง แล้วก็จะตัดสินใจได้ว่าอะไรเป็นอะไร กลายเป็นความรู้ใหม่ขึ้นมา

๒.๑.๔.๒ ประเภทของอุปมาประมาณ เราได้ทราบมาแล้วว่าอุปมาประมาณหมายถึง ความรู้ที่เกิดจากการเปรียบเทียบ การที่เราจะรู้สิ่งต่าง ๆ ที่เรานำมาเปรียบเทียบกับกันได้อย่างลึกซึ้งจนสามารถแยกแยะออกมาให้เห็นถึงความเหมือนกัน ความต่างกัน และความสัมพันธ์กันในรูปแบบต่าง ๆ ซึ่งวิธีการหนึ่งที่จะทำให้เรารู้และเข้าใจได้เป็นอย่างดีก็โดยอาศัยการเปรียบเทียบ เพื่อให้เข้าใจเกี่ยวกับเรื่องนี้ได้ง่ายขึ้นในเบื้องต้นจึงสมควรศึกษาประเภทของอุปมาประมาณก่อน ซึ่งเมื่อนำมาจัดแบ่งเราสามารถแบ่งได้เป็น ๓ ประเภท ดังนี้

(อ่านต่อฉบับหน้า)

ศึกษาวิเคราะห์ห้อมมนุษย์ในมหาสมัยสูตร

พระครูอรุณขมากร (สรรเพชญ์ ปรีบุญโณ)

พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์นี้มีวัตถุประสงค์ของการวิจัย เพื่อศึกษาห้อมมนุษย์ในทัศนะพระพุทธศาสนา เพื่อศึกษาห้อมมนุษย์ในสมัยสูตร เพื่อศึกษาวิเคราะห์ห้อมมนุษย์ที่มีบทบาทต่อพระพุทธศาสนาในปัจจุบัน ผลการวิจัยห้อมมนุษย์ในทัศนะพระพุทธศาสนาพบว่า ห้อมมนุษย์คือ สัตว์ที่เกิดผุดขึ้นเอง เช่น เทวดา พรหม มาร สัตว์นรก เป็นต้น โดยอาศัยบุญและกรรมที่ตนสั่งสมไว้ครั้งเกิดเป็นมนุษย์ เมื่อสิ้นชีวิตแล้ว หากทำบุญไว้ ก็จะเข้าสู่ปรโลกในแดนสุคติภพ เช่น เกิดในสวรรค์ ส่วนผู้กระทำความชั่วไว้ ก็จะไปสู่ปรโลกแดน ทุกติภพ เช่น เกิดในนรกภูมิ เป็นต้น เป็นการแสดงบทลงโทษปรามไม่ให้บุคคลทำความชั่ว และแสดงให้เห็นคุณค่าของการทำความดี

ผลการวิจัยห้อมมนุษย์ในมหาสมัยสูตรพบว่า ห้อมมนุษย์นับเข้าอยู่จำพวกกายทิพย์ด้วยกันทุกชนิด แต่ได้แบ่งออกหลายชั้น ชั้นต่ำได้แก่นรก เปรตและอสุรกาย ชั้นที่ ๒ ได้แก่ เทวดา ๖ ชั้น รวมทั้งห้อมมนุษย์อื่นๆ ซึ่งมีกายเป็นทิพย์ด้วย ชั้นที่ ๓ ได้แก่รูปพรหม ๑๖ ชั้น ชั้นที่ ๔ ได้แก่อรุปรหมซึ่งเป็นชั้นสูงสุด เมื่อรวมกันเข้าทั้งหมด ก็คือโลกทิพย์โดยตรง แล้วก็แยกออกเป็นประเภทหรือชนิดต่างๆ แม้ห้อมมนุษย์เป็นสัตว์จำพวกกายทิพย์ทั้งหมดก็ตาม แต่ทว่ามีความสุขและทุกข์แตกต่างกันมากมาย เช่น สัตว์นรกได้รับทุกข์ทรมานร้ายแรงกว่าเปรต และเปรตร้ายแรงกว่าอสุรกาย ส่วนพวกเทพต่างๆ ก็แตกต่างกันอีก เช่นเทวดาในชั้นพื้นดินที่เรียกว่าภูมิเทวดามีความสุขน้อยกว่าชั้นสูงๆขึ้นไปจนถึงชั้นปรนิมิตตสวัสดี และพรหมทั้ง ๑๖ ชั้นก็มีความสุขแตกต่างกันจนถึงชั้นที่ ๑๖ เป็นต้น

ผลการวิจัยการวิเคราะห์ห้อมมนุษย์ที่มีบทบาทต่อพระพุทธศาสนาในยุคปัจจุบันพบว่า ห้อมมนุษย์มิใช่จะดุร้าย เป็นภัยต่อมนุษย์เสมอไป ยังมีห้อมมนุษย์หลายประเภทที่ปรากฏในพระไตรปิฎกและอรรถกถาว่า มีบทบาทในทางที่ดี เป็นผู้ไฝ่ธรรม นับถือพระพุทธศาสนาแต่เดิม เลื่อมใสในพระพุทธองค์ และบทบาทของเหล่าห้อมมนุษย์นี้ได้มีส่วนช่วยส่งเสริมพระพุทธศาสนาในหลายด้านด้วยกัน ห้อมมนุษย์ได้มีบทบาทสำคัญในการสอนเรื่องความไม่เที่ยง กรณีของห้อมมนุษย์มาสอนในเรื่องของความไม่เที่ยงเพื่อจะชี้ให้เห็นว่า ภพภูมิรวมกับสมบัติ ต่าง ๆ ในจักรวาลนี้ล้วนตกอยู่ในกฎของความไม่เที่ยง เปลี่ยนแปลง

และไม่ควรยึดมั่นว่าเป็นเราเป็นเขาเพราะการยึดมั่นเช่นนั้น ย่อมเป็นเหตุนำมาซึ่งความทุกข์นานัปการ บทบาทของอมนุษย์ทั้งหลายได้เป็นบทสอนให้ทุกคนตระหนักถึงอันสืบของการรักษาศีลว่าเป็นการกระทำที่เป็นกุศลและสามารถยังประโยชน์ให้สำเร็จตามความปรารถนาได้

ABSTRACT

The research results are found Amanusa in the view of Buddhism was found that Amanusa were the animals that had sprung up themselves such as Devata, Brahmas, demons, beasts of hell, etc. They sprang up with Punya and Kamma which were committed while being human. If human beings had done good deeds, after death they would go to the bliss place like the haven; but those who had done bad deeds would go to unhappy place like the hell. These phenomenon showed the natural law to suppress the bad doers and to extoll the good doers.

The research results are found A study of Amanusain MahasamayaSutta was found that Amanusas were reckoned mystical bodies which could be classified into several types. They were as follows; the first class which was the lowest class was hell, ghost, and demons; the second class was the six groups of Devatas including the other mystical body Amanusas; the third class was the sixteen form-planes (Rupa Brahma); the fourth class was the formless-planes (Arupa Brahma) which was the highest class. Each class had different states of happiness and unhappiness depending upon their class and sub-class.

The research results are found A critical study of Amanusa which had roles to Buddhism in present age was found that not all Amanusas were harmful to human beings; in Tipitaka and in Commentary, there were several types of Amanusas which had good roles such as pursuing Dhamma, belief in Buddhism. The roles of those Amanusas helped to promote Buddhism in various ways such as the state of impermanence. Therefore, the Buddha illustrated those cases to teach the law of impermanence of this universe. One should not adhere to it too much because it might bring a huge of unhappiness to oneself. The roles of Amanusas taught everyone to realize the benefits of taking precepts which was the wholesome things and brought to achievement in lives.

๑. ความนำ

อมนุษย์คือ ผู้ที่ไม่ใช่มนุษย์ ไม่ใช่คน มักหมายถึงสัตว์ในภพที่มีฤทธิ์มีอำนาจน่ากลัว^๑ เป็นสิ่งที่มีวิญญูณชนิดหนึ่ง เกิดด้วยอำนาจของบุญหรือบาป คำว่า อมนุษย์ เป็นรูปศัพท์ สันสกฤต ในภาษาบาลีใช้ศัพท์ว่า อมนุษย์โส แปลว่า ผู้ที่ไม่ใช่มนุษย์ หมายถึง เทวดา, ภูต, ปีศาจ เป็นต้น^๒ อมนุษย์นั้นมีไม่น้อยกว่า ๑๐ ชนิด นับเข้าอยู่จำพวกกายทิพย์ด้วยกันทุกชนิด แต่ได้แบ่งออกหลาย ชั้นต่ำได้แก่ นรก เปรตและอสุรกาย ชั้นที่ ๒ ได้แก่ เทวดา ๖ ชั้น รวมทั้งอมนุษย์อื่นๆ ซึ่งมีกายเป็นทิพย์ด้วย ชั้นที่ ๓ ได้แก่ รูปพรหม ๑๖ ชั้น ชั้นที่ ๔ ได้แก่ อรูปพรหมซึ่งเป็นชั้นสูงสุด เมื่อรวมกันเข้า

ทั้งหมด ก็คือโลกทิพย์โดยตรง แล้วก็แยกออกเป็นประเภทหรือชนิดต่างๆ แม้อมนุษย์เป็นสัตว์จำพวกกายทิพย์ทั้งหมดก็ตาม แต่ทว่ามีความสุขและทุกข์แตกต่างกันมากมาย เช่น สัตว์นรกได้รับทุกข์ทรมานร้ายแรงกว่าเปรต และเปรตร้ายแรงกว่าอสุรกาย ส่วนพวกเทพต่างๆ ก็แตกต่างกันอีก เช่น เทวดาในชั้นพื้นดินที่เรียกว่าภูมิเทวดามีความสุขน้อยกว่าชั้นสูงๆ ขึ้นไปจนถึงชั้นปรนิมมิตตวสวัตติ และพรหมทั้ง ๑๖ ชั้นก็มีความสุขแตกต่างกันจนถึงชั้นที่ ๑๖ เป็นต้น

ตามคำสอนของพระพุทธเจ้า มนุษย์เราเวียนว่ายตายเกิดอยู่ในภพภูมิ ทั้ง ๓ นี้ ตามแต่บุญกรรมที่ได้กระทำไว้แตกต่างกัน จึงเรียกว่า “สังสารวัฏ” พระพุทธองค์เห็นภพภูมิเหล่านี้ตามความเป็นจริงด้วยญาณที่เกิดจากการบำเพ็ญทางด้านจิต จนบรรลุสัมมาสัมโพธิญาณเหนือการรับรู้ด้วยตาของมนุษย์เรา

^๑ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), **พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๒, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑), หน้า ๕๐๓.

^๒ พันตรี ป. หลงสมบุญ, **พจนานุกรมมคอ** – ไทย, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์อาทรการพิมพ์, ๒๕๔๐), หน้า ๖๓.

ทั้งหลายจึงได้แจกแจงสั่งสอนไว้^๓ อาศัยพระมหากรุณาธิคุณที่พระองค์มีต่อสรรพสัตว์จึงได้ออกเที่ยวสั่งสอนผู้คนให้รู้ถูกรู้ผิดให้เห็นความเป็นจริงของสรรพสิ่ง ตลอดจนความเป็นไปของสรรพสัตว์ที่เวียนว่ายตายเกิดในภพภูมิต่างๆ เพื่อจะได้ตั้งใจทำความดีและเพียรพยายามงดเว้นจากความชั่วในขณะที่ยังต้องเวียนว่ายตายเกิด จะได้หลีกเลี่ยงความทุกข์ความเดือดร้อนที่จะเกิดในกาลเบื้องหน้าและเพียรพยายามเพื่อก้าวข้ามภพชาติต่อไป^๔ ในการประกาศพระศาสนานั้น พระพุทธเจ้าทรงแสดงธรรมสอนทั้งเทวดาและมวลมนุษย์จนได้รับการยกย่องว่า “พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงเป็นศาสดาของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย”^๕ ข้อความในพระวินัยปิฎกระบุไว้ว่า ท้าวสหัมบดีพรหม ทราบพระปริวิตกของพระผู้มีพระภาคจึงมาเข้าเฝ้าทูลขอให้ทรงแสดงธรรม พระผู้มีพระภาคทรงทราบคำทูลอาราธนาของพรหมและทรงอาศัยความกรุณาในหมู่สัตว์จึงทรงตรววจดูสัตว์โลกด้วยพุทธจักขุเมื่อทรงตรววจดูแล้วได้ตรัสตอบท้าวสหัมบดีพรหมว่า “เราเปิดประตูอมตะแก่ท่านแล้ว

สัตว์เหล่าใดจะฟัง จงปล่อยศรัทธามาเถิด ดูก่อนพรหม เพราะเรามีความสำคัญในความลำบาก จึงไม่แสดงธรรมที่เราคล่องแคล่ว ประณีตในหมู่มนุษย์” ท้าวสหัมบดีพรหมทราบ ว่า พระผู้มีพระภาคทรงประทานโอกาสเพื่อจะแสดงธรรมแล้วจึงถวายบังคมพระผู้มีพระภาคทำประทักษิณแล้วอันตรธานไป^๖

เรื่องเทวดาในพระสูตรมีปรากฏหลายแห่ง เช่นในมหาสมยสูตร คือพระสูตรที่ว่าด้วยการประชุมใหญ่ของเทวดา มาร และพรหม ที่มาจาก ๑๐ โลกธาตุ ซึ่งมาเพื่อประสงค์เข้าเฝ้าพระผู้มีพระภาค และชมปฏิบัติทาของพระสงฆ์ ครั้นนั้น พระผู้มีพระภาคทรงแนะนำให้ภิกษุทั้งหลายได้รู้จักชื่อเทวดา มาร และพรหม ตามลำดับหมู่คณะที่มาเข้าเฝ้า^๗ สำหรับเรื่องเกี่ยวกับเทวดาที่ปรากฏในพระอภิธรรมได้ระบุไว้อย่างน่าสนใจ ดังข้อความที่กล่าวถึงคุณธรรมที่ทำให้เป็นพระอนาคามีว่า “บุคคลบางคนในโลกนี้ เพราะความสิ้นไปรอบแห่งสังโยชน์เบื้องต่ำทั้ง ๕ มีกำหนดเป็นอุปปาติกะปรินิพพานในเทวดาโลกชั้นสุทธาวาสนั้น มีอันไม่กลับมาจากโลกนั้นเป็นธรรมดา บุคคลนี้เรียกว่าอนาคามี”^๘

^๓ พระวิจิตรธรรมาภรณ์ (เทอด ญาณวชิโร), **หลักการทำบุญ และปฏิบัติธรรม ในชีวิตประจำวัน**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์อนันตะ, ๒๕๕๒), หน้า ๑๘๖.

^๔ พระวิจิตรธรรมาภรณ์ (เทอด ญาณวชิโร), **หลักการทำบุญ และปฏิบัติธรรม ในชีวิตประจำวัน**, หน้า ๑๘๗.

^๕ วิมพา. (ไทย ๑ / ๑ / ๑).

^๖ ดุรายละเอียดใน วิ.ม. (ไทย) ๔/๗-๘/

๑๑- ๑๕.

^๗ ดุรายละเอียดใน ที.ม. (ไทย) ๑๐/๓๓๑ - ๓๔๓/๒ ๕๔- ๒๗๒.

^๘ อภิ.ป. (ไทย) ๓๖/๓๕/ ๘๐.

พระพุทธศาสนามีแนวคิดเกี่ยวกับ เทวดาและบอกให้รู้ว่าเทวดามีหลายชั้น ทั้ง เทพที่เป็นชั้นกามาพจร และเทพชั้นพรหม มี คุณธรรมพื้นฐานแตกต่างกันไปตามลำดับ สถานที่อยู่ของเทพเหล่านั้นได้แก่เทวภูมิหรือ โลกสวรรค์ ซึ่งบุคคลจะไปเกิดที่สวรรค์ต้องเป็น ผู้เคยทำบุญไว้ด้วยการประพฤติกรรมที่เป็น กุศลทั้งทางกาย วาจา และใจ การเกิดในภูมิที่เป็น สวรรค์หรือหุคคิ ทางพระพุทธศาสนาแสดง ไว้ว่ามีได้ด้วยการมีดีและกรรมชั่วที่มนุษย์และ สัตว์ต่างๆ ประพฤติปฏิบัติกันมา ซึ่งเป็นการ ได้รับผลที่เกิดจากกรรมคือการกระทำของ ตนเอง มิใช่ได้ด้วยการอ้อนวอนและจากการ คลบตาลของสิ่งใด ดังพุทธดำรัสว่า

“สัตว์ทั้งปวงจักตาย เพราะชีวิตมี ความตายเป็นที่สุด สัตว์ทั้งหลายจักไปตาม กรรม เข้าถึงผลบุญและบาป คือผู้ทำบาปจักไป นรก ส่วนผู้ทำบุญจักไปสวรรค์”^๙ “กรรมย่อม จำแนกสัตว์ให้เลวและประณีต”^{๑๐} “สัตว์โลก ย่อมเป็นไปตามกรรม”^{๑๑} “บุคคลหว่านพืช เช่นใดย่อมได้ผลเช่นนั้น ผู้ทำกรรมดีย่อมได้รับ ผลดี ผู้ทำกรรมชั่วย่อมได้รับผลชั่ว”^{๑๒} “เรามี

กรรมเป็นของตน มีกรรมเป็นมรดก มีกรรม เป็นแดนเกิด มีกรรมเป็นพวกพ้อง มีกรรมเป็น ที่พึ่งอาศัย เมื่อเราทำกรรมใดไว้จะดีหรือชั่วก็ ตามเราต้องได้รับผลของกรรมนั้นเสมอ”^{๑๓} กรรมคือการกระทำของมนุษย์และสัตว์ต่างๆ เมื่อทำแล้ว ผู้กระทำจะได้รับผลอันนั้น ผลดี เกิดจากการทำดี ผลชั่วเกิดจากการทำชั่ว ผลดี นั้นเกิดจากการประพฤติดุจจริตทางกาย วาจา และใจ เมื่อทำแล้วจะมีสุคติเป็นที่ไปในเบื้อง หน้า ดังพุทธดำรัสว่า

กายสุจริต วาจาสุจริต มโนสุจริต เรา กล่าวว่าเป็นกิจควรทำโดยส่วนเดียว อาโนสงส์ อย่างนี้ อันผู้นั้นพึงหวังได้คือ ผู้รู้ใคร่ครวญแล้ว ย่อมสรรเสริญ กิตติศัพท์อันดีงามย่อมขจรไป ไม่หลงทำกาละ เมื่อตายไปย่อมเข้าถึงสุคติโลก สวรรค์^{๑๔}

ดังนั้นจะเห็นได้ว่า อมนุษย์หรือเทวดา นั้นมีคติที่สืบเนื่องมาจากมนุษย์ผู้กระทำความ ดี เมื่อกระทำความดีแล้วก็จะได้บังเกิดในเทว ภูมิหรือโลกสวรรค์ แต่การเกิดเป็นเทวดานั้นยัง ต้องเกิดแก่เจ็บตายเวียนว่ายอยู่ในสังสารวัฏ เช่นเดียวกับมนุษย์และเทวดาส่วนใหญ่ก็เป็น ปุถุชนยังมีกิเลสคล้ายมนุษย์ทั้งหลาย ในมหา สมัยสูตร เป็นสูตรว่าด้วยสมัยเป็นที่ประชุม ใหญ่ของเหล่าเทพ เทวดาทั้งหลายจึงพากันคิด ว่าพวกเราจะฟังพระสูตรนี้ เมื่อพระผู้มีพระ

^๙ ส.ส. (ไทย) ๑๕/ ๑๓๓/ ๑๖๖.

^{๑๐} ม.อ. (บาลี) ๑๔/ ๒๘๙, ๒๙๗/ ๒๖๒ , ๒๖๘, ม.อ. (ไทย) ๑๔/ ๒๘๙, ๒๙๗/๓๕๐, ๓๕๖.

^{๑๑} ม.ม. (บาลี) ๑๓/๔๖๐/๔๕๒ , ม.ม. (ไทย) ๑๓/๔๖๐/๕๘๒.

^{๑๒} ส.ส. (บาลี) ๑๕/ ๒๕๖/ ๒๗๓, ส.ส. (ไทย) ๑๕/ ๒๕๖/๓๗๔.

^{๑๓} อ.ปญจก. (บาลี)๒๒ /๕๗/๖๖-๖๗, อ.ปญจก. (ไทย) ๒๒/๕๗/๑๐๑.

^{๑๔} อ.ทก. (ไทย) ๒๐/ ๑๘/๗๑.

ภาคเจ้าแสดงมหาสมัยสูตรจบ เทวดาจำนวนหนึ่งแสนโกฏิได้บรรลุพระอรหันต์ พระสูตรนี้จึงเป็นที่รักที่ชื่นชอบใจของพวกเทวดา เทวดาทั้งหลายต่างก็คิดว่าพระสูตรของตน ฉะนั้นผู้วิจัยจึงได้ศึกษา อมนุษย์ในทัศนะพระพุทธศาสนาว่าเป็นอย่างไร ศึกษาอมนุษย์ในมหาสมัยสูตร และวิเคราะห์อมนุษย์ที่มีบทบาทต่อพระพุทธศาสนาในยุคปัจจุบัน ให้ชัดเจนยิ่งขึ้นและเพื่อเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาในครั้งต่อไป

๒. วัตถุประสงค์ในการวิจัย

๒.๑. เพื่อศึกษาอมนุษย์ในทัศนะพระพุทธศาสนา

๒.๒ เพื่อศึกษาอมนุษย์ในมหาสมัยสูตร

๒.๓ เพื่อศึกษาวิเคราะห์อมนุษย์ที่มีบทบาทต่อพระพุทธศาสนาในยุคปัจจุบัน

๓. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ เน้นเชิงคุณภาพซึ่งเน้นวิจัยเอกสาร(Documentary Research) โดยมีขั้นตอนดังนี้

๓.๑. รวบรวมเอกสาร ได้แก่ พระไตรปิฎกมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยฉบับภาษาบาลี และฉบับภาษาไทย วรรณคดี ฎีกา ปกรณ์วิเสสต่างๆ งานวิจัย วิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้อง ตำราที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับงานที่ทำการวิจัย

๓.๒ รวบรวม และ วิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารต่าง ๆ

๓.๓ สรุปผลที่ได้จากการวิจัยและเสนอแนะประเด็นที่มีประโยชน์ต่อไป

๔. สรุปผลการวิจัย

อมนุษย์ในทัศนะพระพุทธศาสนาพบว่า อมนุษย์ที่อยู่ภูมิหรือแดนของนรกและสวรรค์ในคัมภีร์พระไตรปิฎก มีข้อความมากมาย ทั้งในด้านลักษณะและประเภท พระพุทธเจ้าแสดงบทลงโทษเกี่ยวกับนรกเพื่อปรามไม่ให้บุคคลทำความชั่ว และแสดงเกี่ยวกับสวรรค์เพื่อให้เห็นคุณค่าของการทำความดี และเมื่อประทับอยู่ในโอกาสอันควร ก็จะตรัสพรรณนาลักษณะของนรกและสวรรค์ไว้อย่างพิสดารเห็นเป็นจริงเป็นจัง ให้เห็นภาพของนรกและสวรรค์อย่างชัดเจน นรกและสวรรค์จึงเป็นเรื่องที่ไม่ใช่ปัญหาที่จะมาถกเถียงว่ามีจริงหรือไม่ ตั้งอยู่ที่ไหน แต่เป็นสิ่งที่บุคคลต้องคำนึงอยู่เสมอว่า ทำอย่างไรจึงไม่ไปนรก ทำอย่างไรถึงจะได้ไปสวรรค์ และทำอย่างไรจึงจะทำให้ตัวเราเอง พ้นจากนรกได้ถาวร

พระพุทธศาสนายอมรับว่า อมนุษย์เป็นสัตว์โลกชนิดหนึ่งดังเช่น เทวดา ยักษ์ ครุฑ คนธรรพ์ เป็นต้น ถ้าเรายอมรับว่าเทวดามีจริงแล้วอมนุษย์ก็มีอยู่จริง ดังนั้นท่าทีที่พึงปฏิบัติต่ออมนุษย์ ในฐานะที่คนไทยส่วนใหญ่นับถือพระพุทธศาสนาจึงควรยึดหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าในเรื่องทางสายกลาง คือ ยึดหลักความพอดี คือให้มีความรู้ที่ถูกต้องว่า อมนุษย์ในพระพุทธศาสนาเป็นเทวดาที่ไม่ได้มี

ชีวิตที่เป็นอมตะ ยังต้องกลับมาเวียนว่ายตายเกิดตามอำนาจของกรรมตราบใดที่ยังไม่บรรลุมรรคผล นิพพาน อมนุษย์จึงเป็นสหายผู้ร่วมวิญญู์สงสารกับมนุษย์ ไม่ได้มีอำนาจยิ่งใหญ่มากมาย การอ่อนวอนให้อมนุษย์ลดบันดาลสิ่งต่างๆ จึงไม่ใช่ที่พึงอันประเสริฐ ทางที่ดีคือให้พึ่งตนเองให้มากที่สุด ด้วยการประพฤติปฏิบัติตั้งมั่นอยู่ในศีล สมาธิ ปัญญา แล้วผลของการประพฤติปฏิบัติที่ตั้งมั่นอยู่ในความดีนั้นย่อมจะส่งผลให้แน่นอน

อมนุษย์ในมหาสมยสูตร อมนุษย์นับเข้าอยู่จำพวกกายทิพย์ด้วยกันทุกชนิด แต่ได้แบ่งออกหลายชั้นๆ ชั้นต่ำได้แก่รอก เปรตและอสุรกาย ชั้นที่ ๒ ได้แก่ เทวดา ๖ ชั้น รวมทั้งอมนุษย์อื่นๆ ซึ่งมีกายเป็นทิพย์ด้วย ชั้นที่ ๓ ได้แก่รูปพรหม ๑๖ ชั้น ชั้นที่ ๔ ได้แก่อรุปรพรหมซึ่งเป็นชั้นสูงสุด เมื่อรวมกันเข้าทั้งหมดก็คือโลกทิพย์โดยตรง แล้วก็แยกออกเป็นประเภทหรือชนิดต่างๆ แม้อมนุษย์เป็นสัตว์จำพวกกายทิพย์ทั้งหมดก็ตาม แต่ทว่ามีความสุขและทุกข์แตกต่างกันมากมาย เช่น สัตว์นรกได้รับทุกข์ทรมานร้ายแรงกว่าเปรต และเปรตร้ายแรงกว่าอสุรกาย ส่วนพวกเทพต่างๆ ก็แตกต่างกันอีก เช่นเทวดาในชั้นพื้นดินที่เรียกว่าภูมิเทวดามีความสุขน้อยกว่าชั้นสูงๆ ขึ้นไปจนถึงชั้นปรนิมิตตวสดี และพรหมทั้ง ๑๖ ชั้นก็มีความสุขแตกต่างกันจนถึงชั้นที่ ๑๖ ดังนี้ เป็นต้น

อมนุษย์ คือ เทวดา พรหม สัตว์นรก เปรต อสุรกาย ภูตผีปิศาจ เป็นต้น หรือหมายถึงสัตว์ในภพที่มีฤทธิ์มีอำนาจน่ากลัว ดังปรากฏในมหาสมยสูตร เป็นสูตรว่าด้วยสมยเป็นที่ประชุมใหญ่ของเหล่าเทพ ในยุคของพระพุทธเจ้าแต่ละพระองค์จะมีการประชุมใหญ่ของเหล่าเทวดาทั้งหลายเช่นนี้เพียงครั้งเดียว ในการประชุมครั้งนี้ พระพุทธองค์ทรงแนะนำให้ภิกษุรู้จักอมนุษย์ทั้งหลายไปตามลำดับ เช่น ยักษ์ คนธรรพ์ นาค พญาช้าง เอราวัณ ครุฑ อสุร เทพ ๑๐ และพรหม เป็นต้น

วิเคราะห์อมนุษย์ที่มีบทบาทต่อพระพุทธศาสนาในยุคปัจจุบันพบว่า อมนุษย์มิใช่ว่าจะชั่วร้าย เป็นภัยต่อมนุษย์เสมอไป ยังมีอมนุษย์หลายประเภทที่ปรากฏในพระไตรปิฎกและอรรถกถาว่า มีบทบาทในทางที่ดี เป็นผู้ไฝ่ธรรม นับถือพระพุทธศาสนามาแต่เดิมหรือเป็นผู้ชั่วร้าย โหดเหี้ยม กินมนุษย์ รบกวนภิกษุผู้ปฏิบัติธรรมให้เกิดความหวาดกลัว จนเลิกการประพฤติปฏิบัติธรรมไปเลยก็มี แต่ภายหลังเมื่อได้รับฟังคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าแล้ว ก็กลับประพฤติตนเป็นอมนุษย์ที่ดี เลื่อมใสในพระพุทธองค์และบทบาทของเหล่าอมนุษย์นี้ได้มีส่วนช่วยส่งเสริมพระพุทธศาสนาในหลายด้านด้วยกัน อมนุษย์ได้มีบทบาทสำคัญในการสอนเรื่องความไม่เที่ยง และเมื่อเป็นเช่นนั้นพระพุทธองค์ก็ได้นำเอาตัวอย่างหรือกรณีของอมนุษย์มาสอนในเรื่องของความไม่เที่ยงเพื่อจะ

ชี้ให้เห็นว่า ภพภูมิรวมกับสมบัติ ต่าง ๆ ในจักรวาลนี้ล้วนตกอยู่ในกฎของความไม่เที่ยงเปลี่ยนแปลงและไม่ควรยึดมั่นว่าเป็นเราเป็นเขาเพราะการยึดมั่นเช่นนั้น ย่อมเป็นเหตุนำมาซึ่งความทุกข์นานัปการ บทบาทของอมนุษย์ทั้งหลายได้เป็นบทสอนให้ทุกคนตระหนักถึงอานิสงส์ของการรักษาศีลว่าเป็นการกระทำที่เป็นกุศลและสามารถยังประโยชน์ให้สำเร็จตามความปรารถนาได้

ความเชื่อดั้งเดิมในสังคมไทยเกี่ยวกับเรื่องอมนุษย์หมายถึง วิญญาณของมนุษย์ผู้ที่ตายหรือล่วงลับไปแล้วจิตของมนุษย์จะไปได้เกิดใหม่ตามกรรมหรือการกระทำที่มนุษย์ได้กระทำเมื่อยังมีชีวิตอยู่ให้เกิดภพภูมิต่างๆเช่น พรหม เทวดา มนุษย์ สัตว์นรกเปรต สัมภเวสี หรือ อสุรกาย และโอปปาติกะ อาจให้คุณหรือโทษได้ มีทั้งดีและร้าย

ท่าทีของสังคมไทยต่อเรื่องอมนุษย์สังคมไทยคิดเรื่อง ผี เทวดาเป็นเรื่องปกติ มีฤทธิ์และอำนาจเหนือคน อาจให้คุณหรือโทษต่อมนุษย์ได้ เป็นสิ่งประหลาดน่าอัศจรรย์ น่าสะพรึงกลัว ตั้งแต่สมัยดึกดำบรรพ์มาจนปัจจุบันสังคมไทยยังหวาดกลัวเรื่องนี้กันอยู่สังคมไทยส่วนใหญ่นับถือพระพุทธศาสนา เมื่อได้ฟังธรรมหรือเมื่อได้ศึกษาเล่าเรียนพระพุทธศาสนาอย่างถูกต้องแล้วก็จะมีท่าทีที่เปลี่ยนไป

จากการศึกษาเรื่องอมนุษย์ทั้งหมดพบว่า ยักษ์ นาค ครุฑ คนธรรพ์ อสุรกาย มนุษย์ เทวดา พระพรหม ตายแล้วจะต้องเกิดทันทีใน ๓๑ ภูมิ สามารถเปลี่ยนภพภูมิตามเหตุตามปัจจัยที่สร้างมา ทางพระพุทธศาสนาที่สอนให้คนทำดี เว้นการทำชั่ว ทำดีจะได้เกิดเป็นมนุษย์ เทวดา และพรหม คำสอนที่กล่าวมาเป็นฝ่ายโลกียะ อมนุษย์สามารถพัฒนาให้หลุดพ้นจากการเป็นอมนุษย์ได้

๕. ข้อเสนอแนะ

๕.๑ ข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนาในมุมมองของสังคมปัจจุบัน

ระดับบุคคล ควรทำความเข้าใจอย่างกระจ่างชัดว่าอมนุษย์ในมหาสมยสูตร อมนุษย์เป็นสัตว์จำพวกกายทิพย์เมื่อรวมกันเข้าทั้งหมด ก็คือโลกทิพย์โดยตรง ดังกล่าวมาแล้วนั้น เป็นเพียงสิ่งที่พิสูจน์ได้ยากยิ่งนักทางวิทยาศาสตร์ ฉะนั้น บุคคลจึงควรพิจารณาตามหลักธรรมที่พระพุทธองค์ตรัสไว้ว่า ควรเชื่อกรรมและการให้ผลของกรรมเป็นการแสดงบทลงโทษปรามไม่ให้บุคคลทำความชั่วและแสดงให้เห็นคุณค่าของการทำความดีอย่างชัดเจน

ควรนำองค์ความรู้ในเรื่องอมนุษย์ในมหาสมยสูตรนี้ไปบรรจุไว้ในบทเรียนเพื่อให้คนรุ่นต่อไปได้ศึกษากันอย่างทั่วถึงควรทำการวิจัยเรื่องอมนุษย์ในทุกระดับของการจัดการศึกษาเพื่อสร้างความเข้าใจในเรื่องอมนุษย์ในมหาสมยสูตรกับท่าทีของคนสังคมให้มากขึ้น

๕.๒ ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

๑) ควรศึกษาเปรียบเทียบ
อมนุษย์ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท กับ
อมนุษย์ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาฝ่ายมหายาน

๒) ควรศึกษาวิเคราะห์
ความสำคัญของมหาสมัยสูตรต่อการดำเนิน
ชีวิตประจำวัน

๓) ควรศึกษาเรื่องอมนุษย์ใน
พระพุทธศาสนาเถรวาท ที่เกี่ยวกับพระสูตร
ให้ครอบคลุม

บรรณานุกรม

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒๕๐๐.

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕.

_____. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์. พิมพ์ครั้งที่ ๑๒.

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑.

พระวิจิตรธรรมาภรณ์ (เทอด ญาณวชิโร). หลักการทำบุญ และปฏิบัติธรรม ในชีวิตประจำวัน.

กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์อนันตะ, ๒๕๕๒.

พันธุ์ ป. หลงสมบุญ. พจนานุกรมมคธ - ไทย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์อาทรการพิมพ์, ๒๕๔๐.

ภาพกิจกรรม ป.โท

ศึกษาการบำเพ็ญอธิษฐานบารมีของพระโพธิสัตว์ ในพระพุทธศาสนาเถรวาท

นายธนภุต มีพวงผล

พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีวัตถุประสงค์ของการวิจัย เพื่อศึกษาความหมายและความเป็นมาของการบำเพ็ญอธิษฐานบารมีในพระพุทธศาสนาเถรวาท เพื่อศึกษาการบำเพ็ญอธิษฐานบารมีของพระเนมิราชพระโพธิสัตว์ เพื่อศึกษาแนวทางประยุกต์การบำเพ็ญอธิษฐานบารมีมาใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน ผลการวิจัยการบำเพ็ญอธิษฐานบารมีของพระเนมิราชโพธิสัตว์ การตั้งความปรารถนาพระองค์ได้ทรงบำเพ็ญอธิษฐานบารมีขั้นสูงสุด (ปรมัตถบารมี) บารมีในการบำเพ็ญความตั้งใจมั่นในการทำความดี คือ ทรงเด็ดเดี่ยว แน่วแน่ มั่นคงในการทำความดี เมื่อได้ตั้งใจที่จะทำความดีโดยการให้ทาน รักษาศีล เจริญภาวนาและออกผนวชแล้ว ก็ทรงดำเนินตามนั้นอย่างแน่วแน่ อธิษฐานบารมีจึงเป็นจุดเริ่มต้นแห่งการทำความดี การบำเพ็ญอธิษฐานบารมีนั้นสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการดำเนินชีวิตประจำวันและสังคมไทยได้ทุกเมื่อ ไม่ว่าจะเป็นในด้านจริยศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี เศรษฐกิจ สังคม การศึกษา และการเมืองการปกครอง ล้วนแล้วแต่มีศีลเป็นพื้นฐาน(ตั้งจิตอธิษฐาน) ทั้งนี้ จึงทำให้เกิดมีหลักธรรมที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการดำเนินชีวิตประจำวันในสังคมไทยได้ ผลการวิจัยพบว่า การบำเพ็ญอธิษฐานบารมีถือว่าเป็นหลักการสร้างความดีในทางพระพุทธศาสนา อธิษฐานบารมีนั้นถือว่าเป็นหนึ่งในกรอบการสร้างความดี ผู้ที่มุ่งหวังความเจริญหรือการบรรลุธรรมขั้นสูง พึงนำไปปฏิบัติดำเนินไปอย่างต่อเนื่องด้วยจิตใจที่ตั้งมั่นไม่หวั่นไหว โดยอาศัยการกระทำของตนเองเป็นสำคัญ สามารถบำเพ็ญบารมีเหล่านี้ให้บริบูรณ์ได้ และยังสามารถนำหลักการบำเพ็ญอธิษฐานบารมีมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน ย่อมสามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นเฉพาะตนได้

ABSTRACT

Adhitthana Parami practice of Nemiraj Bodhisattva was the highest Adhitthana Parami (Paramatthaparami) because he did intend to do the wholesome deeds by observing the precepts, mental development, and adopting the ascetic life. Therefore, Adhitthana Parami is the beginning point of doing good deed. Adhitthana Parami practice can be applied to use in everyday life in Thai society in any aspects such as ethics, arts and culture, custom, economy, socials, education, and politics. Those aspects are based on the precept i.e. the resolve. The research results are found that Adhitthana Parami practice is considered to be the principle of cultivate good deed in Buddhism. Adhitthana Parami is one of the frames of doing good deeds. Those who want prosperity or need to attain the highest Dhamma should utilize it with determination and continuous effort. That can help one to solve problems in everyday life.

๑. บทนำ

ในทศบารมีพระชาติสำคัญที่พระโพธิสัตว์บำเพ็ญอธิษฐานบารมีทราบกันโดยทั่วไป คือ พระชาติที่ทรงเป็นพระเนมิราช^๑ ในสมัยที่พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นพระเจ้าเนมิราชนี้ พระองค์ได้ทรงบำเพ็ญอธิษฐานบารมีขั้นสูงสุด (ปรมัตถบารมี) บารมีในการบำเพ็ญความตั้งมั่นในการทำความดี คือ ทรงเด็ดเดี่ยว แน่วแน่ มั่นคง ในการทำความดี เมื่อได้ตั้งใจที่จะทำความดีโดยการให้ทาน รักษาศีล เจริญภาวนาและออกผนวชแล้ว ก็ทรงดำเนินตามนั้นอย่างแน่วแน่ ความแน่วแน่ของพระองค์เข้มข้นถึงขนาดว่า เมื่อคราวเทวดามารับไปเที่ยวสวรรค์แล้วเชื่อเชิญให้เสวยสุขอยู่ในเทวโลก ไม่ต้องกลับมาเหน็ดเหนื่อยในโลกมนุษย์อีก ก็ทรงปฏิเสธ แต่ได้รับเสด็จกลับมาบำเพ็ญบารมีในโลกมนุษย์ทันที ความดีทุกอย่างที่พระองค์ทรงตั้งใจทำ ก็ทรงทำสำเร็จจนหมดสิ้นทุกประการ^๒

จากประวัติการบำเพ็ญบารมีของพระเนมิราช จะเห็นได้ถึงความพยายามที่จะบำเพ็ญบารมีของพระเนมิราช และมีประเด็นขัดแย้งที่เกิดขึ้น ซึ่งพระเนมิราชต้องใช้ปัญญาและเหตุผลของพระองค์ ในการตัดสินใจเลือก

กระทำได้อย่างหนึ่งเพียงอย่างเดียว นั่นคือระหว่างการอยู่เสวยความสุขอันเป็นผลจากการกระทำของบุคคลอื่น ตามคำเชิญของท้าวสักกะ โดยที่พระองค์ไม่ต้องแสวงหาอยู่บนเทวโลก แต่ต้องละทิ้งหน้าที่ในการต้องบำเพ็ญอธิษฐานบารมี ให้แก่กล้าในฐานะที่ตนเป็นพระโพธิสัตว์ กับประเด็นความพยายามในการบำเพ็ญบารมีธรรม คือการมุ่งมั่นที่จะทำความดีด้วยตัวเองแล้วเสวยผลดีนั้น แต่ต้องยอมสละโอกาสในการได้เสวยความสุขอันเป็นทิพย์ที่บุคคลอื่น หยิบยื่นให้โดยไม่ต้องแสวงหา^๓

จากการศึกษาเกี่ยวกับบารมีนั้น จะพบว่า การบำเพ็ญบารมีแต่ละข้อของพระโพธิสัตว์นั้นถือว่าเป็นสิ่งที่มีคุณค่า ประกอบไปด้วยหลักการอันจะนำไปสู่ความสำเร็จ คือ เป้าหมายแห่งการบรรลุธรรมแทบทั้งสิ้น การบำเพ็ญอธิษฐานบารมีข้อที่ ๘ คือการบำเพ็ญอธิษฐานบารมีถือเป็นการบำเพ็ญบารมี ที่มีความเกี่ยวเนื่องกับวิถีชีวิตของมนุษย์ทั้งนี้ เพราะมนุษย์โดยทั่วไปมักจะเป็นผู้ที่ชอบแสวงหาที่พึง และมักจะอธิษฐานเพื่อขอให้เกิดในสิ่งที่ตนเองต้องการ พระพุทธศาสนาสอนให้มนุษย์รู้จักการบำเพ็ญอธิษฐานบารมี

^๑ดูรายละเอียดใน ชุ.ชา.อ. (ไทย) ๔/๒/ ๒๓๙-๓๐๒.

^๒ธรรมสภา, **ชาตกทศชาติบารมีจากพระไตรปิฎก**, (กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, ม.ป.ป.), หน้า ๓.

^๓พระมหาจุฬาลงกูร, “ความกล้าหาญทางจริยธรรมในการบำเพ็ญบารมีของพระโพธิสัตว์ในทศชาติชาดก”, **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**, สาขาวิชาจริยศาสตร์ศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๖), หน้า ๖๘.

เพื่อสร้างความดี^๔ เราจะพบว่า แนวความคิดเรื่องอิชฐานบารมีนั้น เป็นแนวคิดที่บรรดาพระโพธิสัตว์ทั้งหลายนำไปปฏิบัติ เพื่อก่อให้เกิดผลคือการสั่งสมบารมี เพื่อการบรรลุธรรมดังปรากฏการณ์การบำเพ็ญอิชฐานบารมีของบรรดาพระโพธิสัตว์^๕ ไม่สามารถนับภพชาติที่พระโพธิสัตว์เวียนว่ายตายเกิด เพื่อบำเพ็ญอิชฐานบารมีและบารมีที่พระโพธิสัตว์ได้บำเพ็ญไว้ในแต่ละภพแต่ละชาตินั้น ย่อมสั่งสมต่อเนื่องไปถึงภพชาติต่อ ๆ ไป^๖ จนกระทั่งบริบูรณ์ จะเห็นได้ในพระชาติสุดท้าย ก่อนที่จะตรัสรู้ก็ทรงอิชฐานบารมี^๗

จากที่ได้กล่าวมาแล้ว การบำเพ็ญอิชฐานบารมีของพระโพธิสัตว์ในพระพุทธศาสนาเถรวาทมีคุณค่าควรแก่การศึกษาอย่างยิ่ง ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเห็นความสำคัญและความจำเป็นที่จำเป็นต้องศึกษาเรื่องความหมายและความเป็นมาของการ

บำเพ็ญอิชฐานบารมีในพระพุทธศาสนาเถรวาท การบำเพ็ญอิชฐานบารมีของพระเนมิราชพระโพธิสัตว์ และแนวทางประยุกต์การบำเพ็ญอิชฐานบารมีมาใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันดังกล่าว เพื่อรวบรวมไว้สำหรับประโยชน์ในการศึกษา และการนำไปประยุกต์ใช้ประโยชน์ในการดำเนินชีวิตที่ดีงามของสังคมต่อไป

๒. วัตถุประสงค์ในการวิจัย

๒.๑ เพื่อศึกษาความหมายและความเป็นมาของการบำเพ็ญอิชฐานบารมีในพระพุทธศาสนาเถรวาท

๒.๒ เพื่อศึกษาการบำเพ็ญอิชฐานบารมีของพระเนมิราชพระโพธิสัตว์

๒.๓ เพื่อศึกษาแนวทางประยุกต์การบำเพ็ญอิชฐานบารมีมาใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน

๓. วิธีดำเนินการวิจัย

ในงานวิจัยครั้งนี้ เน้นศึกษาเชิงเอกสาร (Documentary research) โดยมีขั้นตอนดังนี้

๓.๑ ศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากเอกสารชั้นปฐมภูมิ โดยมีพระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย และส่วนที่เป็นอรรถกถา ฎีกา อรรถกถา ปกรณ์ วิเสส พร้อมทั้งส่วนที่เป็นคำอธิบายจากเอกสารฉบับต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

๓.๒ วิเคราะห์ และแสดงเหตุผล เพื่อให้เกิดความเข้าใจได้ชัดเจนมากที่สุด

๓.๓ เขียนรายงานการวิจัย

^๔ ชุ.ป. (ไทย) ๓๑/๙/๕๖๒.

^๕ พระมหาจุฬาลงกูร ฐิตะ, “ความกล้าหาญทางจริยธรรมในการบำเพ็ญบารมีของพระโพธิสัตว์ในทศชาติชาดก”, **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**, สาขาวิชาจริยศาสตร์ศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๖), หน้า ๒.

^๖ พระครูปลัดสมชาย จิตตคุตโต (โสมจันทร์), “การศึกษาการบำเพ็ญสังฆบารมีของวิสุทธิบัณฑิต”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, สาขาวิชาพระพุทธศาสนา, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒), หน้า ๑-๒.

^๗ อ.ทก. (ไทย) ๒๐/๕/๖๑.

๔. สรุปผลการวิจัย

ผลการศึกษาความหมายและความ เป็นมาของการบำเพ็ญอธิษฐานบารมีใน พระพุทธศาสนาเถรวาทพบว่า ความหมาย ของคำว่า “บารมี” หมายถึงความดีเลิศ ความ เป็นเลิศ ความเปี่ยมล้น ความเต็มเปี่ยม หรือ การบำเพ็ญคุณงามความดีของพระโพธิสัตว์ การตั้งใจแน่วแน่ที่จะทำสิ่งอันเป็นคุณงาม ความดี หรือการตั้งจุดมุ่งหมายเพื่อเป็น กำลังใจให้ประสบความสำเร็จในคุณความดีที่ สังสมและบำเพ็ญบารมีอย่างเต็มที่แล้ว สามารถทำให้เป็นพระพุทธเจ้าและพระ อรหันต์ได้ และอธิษฐานบารมีนั้น เป็นบารมี ข้อหนึ่งในบรรดาบารมี ๑๐ ข้อ หรือ เรียกทศ บารมี มีทานบารมี เป็นต้น มีอุเบกขาบารมี เป็นที่สุด เพราะฉะนั้นอธิษฐานบารมีเป็น บารมีตัวหนึ่งที่ทำให้คนเป็นเลิศได้ บารมี สามารถแบ่งได้เป็น ๓ ระดับตามความยาก ง่ายในการบำเพ็ญบารมีอีกด้วย ดังนี้ คือ

ปกติบารมี คือ บารมีที่ทรงบำเพ็ญ โดยปกติทั่วไป

อุปัชฌายบารมี คือ บารมีที่ทรงบำเพ็ญโดย การยอมสละอวัยวะในร่างกายหรือของอันเป็น ที่รักและหวงแหนสุดชีวิต

ปรมาตบารมี คือ บารมีที่ทรงบำเพ็ญ โดยชั้นอุกฤษฏ์ ขนาดชีวิตก็สามารถสละให้ได้ เพื่อแลกกับพระสัพพัญญุตญาณ

ความเป็นมาของการบำเพ็ญอธิษฐาน บารมี นั้นเป็นการสร้างความดีให้กับตน และ

บารมี อธิษฐานที่มีการตั้งมั่นสมาทานอย่างไม่ หวั่นไหว คือความตั้งมั่นที่เป็นไปในอาการ ต่างๆ อันกำกับด้วยความกรุณาและอุบาย โภทศ กำกับ มีลักษณะคือ การตั้งมั่นในโพธิ สมภารทั้งหลาย มีรสคือ การข่มขจัดปฏิบัติ ของโพธิสมภารทั้งหลายเหล่านั้น สภาพที่ ปรากฏคือ ความไม่หวั่นไหวในที่นั้น มีพื้นฐาน คือ โพธิสมภาร การสร้างสมทำความดี บารมี ที่พระโพธิสัตว์ต้องบำเพ็ญให้ครบบริบูรณ์ โดยการบำเพ็ญบารมีทั้งหมดนั้น ถือว่าเป็น ภาระหรือหน้าที่ของผู้ที่มุ่งจะสร้างความดีให้ เกิดกับตนเองเป็นสำคัญ ซึ่งจะสำเร็จได้ก็ล้วน ต้องอธิษฐานมาก่อนทั้งสิ้น

อธิษฐานจึงเป็นการตั้งจิตปรารถนาให้ บรรลุในสิ่งที่ตั้งตามในวันข้างหน้า เมื่อใดที่คำ อธิษฐานให้ผล ผู้อธิษฐานย่อมได้รับผลที่ตน ปรารถนาไว้ จึงมีความจำเป็นต้องอธิษฐานให้ มั่นคงอันเป็นบารมีที่ตนปรารถนาตามแนวทาง ของพระโพธิสัตว์ ดังนั้นหลักการอธิษฐานใน การทำจิตให้มั่นคงในหลักธรรม หรือที่เรียกได้ อีกอย่างหนึ่งว่าการตั้งจิตปรารถนา

ผลการศึกษาการบำเพ็ญอธิษฐาน บารมีของพระเนมิราชพระโพธิสัตว์พบว่า ความหมายของคำว่า “โพธิสัตว์” เป็นไป โดยนัยได้ ๒ ประการ คือบุคคลหรือสัตว์ ผู้เกี่ยวข้อง ผู้ติดอยู่ในความรู้ และผู้ที่จะได้ ตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ในการบำเพ็ญ บารมีของพระโพธิสัตว์เพื่อเป็นพระพุทธเจ้า นั้น มี ๑๐ ประเภทเรียกว่า บารมี ๑๐ บารมี จะเกิดขึ้นก็ด้วยอาศัยการปฏิบัติ ต้องอาศัย

การบำเพ็ญบารมีหลาย ๆ อย่างประกอบกัน เช่น ปัญญาบารมี ขันติบารมี วิริยบารมี หรือ บารมีอื่นๆ ก็จะทำให้ผลตามขั้นของบารมีนั้น ๆ ในบางครั้งต้องใช้ระยะเวลายาวนาน

ขั้นตอนการเป็นพระโพธิสัตว์ การตั้ง ความปรารถนาไว้กับพระโพธิญาณ โดยมี ต้นแบบคือพระสัมมาสัมพุทธเจ้านั้นก็เพื่อเป็น การยึดเหนี่ยวจิตใจของตนเอง โดยตั้งมโน ปรารถนาอย่างเด็ดเดี่ยว แล้วประพฤติปฏิบัติคือ บารมีธรรมและคุณธรรมที่เพิ่มขึ้น พระ โพธิสัตว์ที่ได้รับพุทธพยากรณ์นั้นจะมี คุณสมบัติอย่างหนึ่งในธรรมสโมธาน

ความเป็นมาของพระเนมิราชชาดก เป็นเรื่องที่กล่าวถึงการกลับชาติมาเกิดในสมัย พุทธองค์ ในเนมิราชชาดกมีการตรัสสรุป บุคคลที่สำคัญๆ ในเรื่องที่ยกขึ้นมาเล่ากันว่า ท้าวสักกเทวราชในครั้งนั้นกลับชาติมาเกิดเป็น ภิกษุชื่ออนรุทธะในปัจจุบัน มาตุลีเทพสารถิ เป็นภิกษุชื่ออานนท์ กษัตริย์ ๘๔,๐๐๐ องค์ เป็นพุทธบริษัท ส่วนพระเนมิราชคือพระ สัมมาสัมพุทธเจ้า องค์ประกอบของเนมิราช ชาดก ดังนั้นการจัดองค์ประกอบของเนมิราช ชาดกเมื่อพิจารณาในชั้นอรรถกถาแล้ว สามารถ แยกองค์ประกอบได้ ๕ อย่าง คือ ปัจจุบันวัตถุ อดีตวัตถุ คาลา อธิบายความ และประชุม ชาดก การบำเพ็ญบารมีของพระเนมิราช โพธิสัตว์นั้น หากพิจารณาเฉพาะบารมีที่เด่น ที่สุดแล้วมีเพียงหนึ่งคือ อธิฐานบารมี แต่ถ้า หากพิจารณาทุกทั้ง ๑๐ บารมีแล้ว พบว่า พระ

เนมิราชโพธิสัตว์ได้ทรงบำเพ็ญบารมีครบ บริบูรณ์ทั้ง ๑๐ ประการ

การมีเป้าหมายของการบำเพ็ญ อธิฐานบารมีที่ชัดเจนเปรียบเสมือนตัว ขับเคลื่อนการปฏิบัติให้เป็นไปอย่างสม่ำเสมอ และทำให้ชีวิตอยู่ในวิถีแห่งความเป็นระเบียบ วินัยซึ่งเป็นภาวะที่พร้อมแก่การบรรลุถึง ความสำเร็จในชีวิตได้โดยง่าย พระเนมิราชทรง บำเพ็ญอธิฐานบารมี โดยตั้งจิตปรารถนา (อธิฐาน)ว่า จะออกผนวชเพื่อให้ครบ ๘๔,๐๐๐ องค์ตามพระวงศ์ของมฆพรม ดังนั้น เมื่อพระองค์ทอดพระเนตรเห็นพระ เกศาทรงอก ซึ่งเป็นเครื่องหมายแห่งเทวทูตจึง ตัดสินพระทัยออกผนวชดังที่ได้อธิฐานไว้

หลักธรรมที่สนับสนุนอธิฐานบารมี ของพระเนมิราชในการบำเพ็ญบารมีนั้น ซึ่ง ประกอบไปด้วย อธิฐานธรรม ฆราวาสธรรม เวสาร์ชชกรณธรรม อริยวัชฌิ อริยทรัพย์ นาถกรณธรรม บารมี ซึ่งเป็นหลักธรรมที่ช่วย การบำเพ็ญคุณธรรมที่จะทำให้เป็น พระพุทธเจ้า (พุทธการกธรรม) หรือเรียกว่า บารมี การบำเพ็ญบารมีของพระเนมิราช โพธิสัตว์นั้น มุ่งเน้นการบำเพ็ญอธิฐานบารมี เป็นสำคัญ

ผลการศึกษาแนวทางประยุกต์การ บำเพ็ญอธิฐานบารมีมาใช้ในการดำเนิน ชีวิตประจำวัน พบว่า หากมุ่งสร้างบำเพ็ญทศ บารมี(อธิฐานบารมี) การตั้งจิตปรารถนาก็

อาจถือเอาแนวปฏิบัติตามนี้ จะเกิดผลตามมามากมาย ด้วยการอาศัยศิลป์เป็นแผ่นดิน อาศัยศรัทธาเป็นต้นพีช อาศัยวิริยะ ความเพียรเป็นน้ำและปุ๋ยบำรุงหล่อเลี้ยง อาศัยสติเป็นเชือกผูกยึดต้น อาศัยสมาธิเป็นเสาปักมิให้โยกคลอน อาศัยปัญญาเป็นเครื่องดูแลต้นพีช ไม่ช้าไม่นานพีชนั้นก็เจริญงอกงาม ออกดอกออกผลเฉกเช่นเดียวกันกับนักปฏิบัติ อาศัยศีล สติ สมาธิ ปัญญา ความเพียร ไม่ช้าไม่นานก็จะประสบผลสำเร็จคือได้มรรคผลนิพพานเป็นแน่แท้

ในด้านจริยศาสตร์ ศิล เป็นหลักปฏิบัติเพื่อความอยู่ร่วมกันด้วยความสงบสุขของมวลมนุษย เพราะเป็นการสำรวมทางกาย และวาจาให้เรียบร้อย ตั้งจิตอธิษฐานเป็นปกติ ถ้าประชาชนผู้อยู่ร่วมกันในบ้านเมือง ในประเทศชาติและในโลก ต่างพากันปฏิบัติอยู่ในศีล ตามที่พระพุทธเจ้าตรัสสอนไว้โดยทั่วหน้ากันหรือเป็นส่วนมากแล้ว ย่อมทำให้ประชาชนในประเทศชาติ ตลอดจนชนชาวโลกสามารถอยู่ร่วมกันด้วยความเป็นระเบียบเรียบร้อย และมีความสุขสงบอย่างแน่นอน

ด้านศิลปวัฒนธรรม จากการศึกษาเนมิราชชาดกเกี่ยวกับศิลปะด้านจิตรกรรมฝาผนังในสมัยต่าง ๆ นั้น โดยเฉพาะในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ทำให้ความนิยมที่ช่างเขียนได้พยายามเขียนเรื่องเนมิราชชาดกไว้ตามฝาผนังต่างๆตามวัด โดยเฉพาะฝาผนังในพระอุโบสถนิยมเขียนมาก นอกจากศิลปะด้านจิตรกรรม

จะปรากฏตามฝาผนังถ้า วิหาร หรืออุโบสถตามวัดต่างๆ แล้ว จากการศึกษายังพบอีกว่าจิตรกรรมเรื่องเนมิราชชาดกยังปรากฏในภาพบนสมุดไทยและหนังสือไทยปัจจุบัน

ด้านขนบธรรมเนียมประเพณี ประเพณีการบวช พบว่า พระเนมิราชทรงบำเพ็ญอธิษฐานบารมี โดยตั้งจิตปรารถนา (อธิษฐาน)ว่า จะออกผนวชเพื่อให้ครบ ๘๔,๐๐๐ องค์ เมื่อพระองค์ทอดพระเนตรเห็นเกศาหงอก จึงตัดสินพระทัยออกผนวชดังที่ได้อธิษฐานไว้ จะเห็นว่า การบวชคือการออกจากบ้านเรือนไปปฏิบัติธรรม โดยการประพฤติพรหมจรรย์ เพื่อกำจัดกิเลสและปิดกั้นกระแสของอารมณ์ เป็นผู้มักน้อย สันโดษ รักษาศีลให้บริสุทธิ์ เพื่อเป็นพื้นฐานในการเจริญสมาธิและปัญญาได้ชื่อว่าเป็นศาสนทายาท ผู้สืบทอดอายุของพระพุทธศาสนาอย่างแท้จริง

ด้านเศรษฐกิจ หลักการบำเพ็ญอธิษฐานบารมีนั้นก็ถือว่าเป็นอีกหลักการหนึ่งที่เราสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตด้านเศรษฐกิจ มีองค์ประกอบอยู่ข้อหนึ่งคือ สัมมาอาชีวะ ซึ่งแปลว่าการเลี้ยงชีพชอบ และเป็นองค์ประกอบของหลักธรรมที่ปฏิบัติแล้วมีผลกับเศรษฐกิจของสังคมโดยรวม เราจะสามารถที่จะนำเอาแนวทางการบำเพ็ญอธิษฐานบารมีปรับประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์หรือนำมาแก้ไขปัญหานั้นก็เพราะอธิษฐานธรรมนั้นถือว่าเป็นหลักธรรมที่มีคุณค่าและสามารถที่จะนำมาแก้ไขปัญหานั้น

หลายๆประการได้และเป็นหลักในการดำเนินชีวิต ซึ่งหนึ่งในปัญหานั้นก็คือปัญหาทางด้านเศรษฐกิจนั่นเอง

ด้านสังคม อธิษฐานบารมีก่อให้เกิดผลดีงามต่อสังคมมากมาย ทั้งสังคมเล็กหรือสังคมใหญ่กล่าวคือ สังคมที่น่าอยู่ มีสภาพแวดล้อมและบุคคลในสังคมดี คือ มีใจมั่นคง ตั้งมั่นในการทำความดีความต่อกันในสังคมที่ทำให้สังคมเกิดความมั่นคง การนำอธิษฐานบารมีมาใช้ ฝึกปลูกจิตสำนึกคุณธรรมความดี เช่นการสมาทานรักษาศีลอย่างตั้งใจและช่วยแนะนำให้บุคคลในสังคม เริ่มตั้งแต่สังคมครอบครัวก่อน เมื่อสังคมครอบครัวเกิดความแน่นแฟ้นเป็นปึกแผ่น แล้วค่อยๆขยายไปสู่สังคมนอกบ้าน นี่มีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตของบุคคลในสังคม

ด้านการศึกษา การศึกษาควรเน้นให้ผู้ศึกษามีคุณธรรม คือ ศรัทธา จาคะ ศีล เป็นต้น ติดตัว รู้จักควบคุมจิตใจตนเอง มีความละเอียดต่อสิ่งที่ไม่ดีนับเป็นการเสริมสร้างหิริโอตตปปะ ดังที่พระเนมิราชทรงแนะนำ สั่งสอนให้ประชาชนของพระองค์ประพฤติอย่างสม่ำเสมอ เปรียบเหมือนกับการได้ทรัพย์อันประเสริฐ ส่งผลให้มีความร่มเย็นเป็นสุข และเป็นปัจจัยให้มุ่งมั่นทำความดีจนถึงขั้นสูงสุด อันเป็นผลเนื่องมาจากอธิษฐานบารมีนั่นเอง ซึ่งหัวใจที่สำคัญที่สุดของอธิษฐานบารมี คือ การลงมือกระทำด้วยตนเอง การอธิษฐาน การ

ตั้งใจแน่วแน่ที่จะกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งตามที่ได้ตั้งความปรารถนาหรือการตั้งจุดมุ่งหมาย

ด้านการเมืองการปกครอง อธิษฐานบารมีเรื่องนี้ทำให้มองเห็นว่า การที่พระเนมิราชทรงยินดีในการบำเพ็ญรักษาศีลและอุโบสถกรรม ทรงเบญจศีลเป็นนิจ ทรงสมาทานอุโบสถทุกวันปักษ์ ทรงชักชวนมหาชนในการบำเพ็ญบุญ มีให้ทาน รักษาศีล เป็นต้น ซึ่งสามารถประยุกต์ใช้กับสังคมไทยได้ จะเห็นได้ว่าหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ส่งเสริมในด้านการปกครอง ธรรมสำหรับพระราชา ซึ่งเป็นแบบแผนการปกครอง เป็นพระราชกรณียกิจของพระมหากษัตริย์ที่ได้ทรงบำเพ็ญคุณประโยชน์แก่ประเทศชาติและประชาชนอย่างใหญ่หลวง หลักที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ล้วนแล้วแต่เกิดขึ้นมาได้เพราะผู้ที่มีอำนาจในการปกครองนั้น เป็นผู้ที่มีศีลเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวด้วยกันทั้งสิ้น เมื่อนำมาเป็นแนวทางประยุกต์การบำเพ็ญอธิษฐานบารมีสามารถมาปรับใช้ก็จะเกิดประโยชน์ทั้งต่อตนเองและสังคมไทยได้อย่างมหาศาล ดังที่พระเนมิราชทรงปฏิบัติเป็นตัวอย่างนั่นเอง

ประโยชน์ของการบำเพ็ญอธิษฐานบารมี อธิษฐานสามารถนำไปใช้ให้เกิดผลดีแก่ชีวิต ถ้าเราเข้าใจว่าแรงอธิษฐานจะสมดังที่ตั้งจิตปรารถนาได้อย่างไร มีองค์ประกอบอะไรบ้าง การที่ทุกคนจะประสบความสำเร็จได้ก็ต้องมีความตั้งใจ มีการกำหนดจุดมุ่งหมายที่ชัดเจน และดำเนินไปตามนั้นอย่างแน่วแน่จึง

จะสำเร็จได้ เมื่อเราทำให้คบถ้วนสมบูรณ์ คำอธิฐานนั้นก็สมปรารถนาได้ตั้งนั้นเมื่อผู้ปฏิบัติเกิดปัญญาซึ่งจะเป็นตัวเชื่อมในการปฏิบัติ ทำให้การบำเพ็ญบารมีประเภทต่าง ๆ ประสบความสำเร็จ ปัญญาในทางพุทธศาสนา หมายถึง ปัญญาที่เกิดจากการเจริญวิปัสสนากรรมฐานจนรู้แจ้งเห็นจริง ในสรรพสิ่งตามความเป็นจริงจนกระทั่งเกิดความเบื่อหน่ายคลายความกำหนัดในสิ่งนั้น ๆ ได้ และผู้ปฏิบัตินั้นจะต้องเป็นผู้ที่มีศีลและสมาธิเป็นพื้นฐาน ส่วนคุณธรรมอื่น ๆ เป็นส่วนประกอบทำให้เกิดบารมีอย่างสมบูรณ์

อธิฐานบารมีเป็นบารมีตัวหนึ่งที่ทำให้คนเป็นเลิศได้ การบำเพ็ญอธิฐานบารมีนั้นเป็นการสร้างคุณงามความดีให้กับตน อธิฐานที่มีการตั้งมั่นสมาทานอย่างไม่หวั่นไหว ดังนั้นหลักการอธิฐานในการทำจิตให้มั่นคง ตามประวัติของพระเนมิราชพระโพธิสัตว์ก็ทรงอธิฐานบารมีเช่นเดียวกันโดยตั้งจิตปรารถนา (อธิฐาน) ว่าจะออกผนวชเพื่อให้ครบ ๘๔,๐๐๐ องค์ตามที่ได้อธิฐานไว้ การบำเพ็ญอธิฐานบารมีพระเนมิราชพระโพธิสัตว์นั้นมุ่งเน้นการบำเพ็ญอธิฐานบารมีมากกว่าบารมีอื่นเป็นสำคัญ สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการดำเนินชีวิตประจำวัน อธิฐานสามารถนำไปใช้ให้เกิดผลดีแก่ชีวิตเป็นส่วนประกอบทำให้เกิดบารมีอย่างสมบูรณ์ได้

๕. ข้อเสนอแนะ

๕.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ควรส่งเสริมให้บุคคล หรือหน่วยงานต่าง ๆ ในสังคมให้เห็นคุณค่าและความสำคัญของการสร้างสมทำความดีแล้วตั้งพึงจิตอธิฐานมุ่งมั่นในความดีของตนหรือยกย่องบุคคลหรือหน่วยงานต่าง ๆ ที่ให้ความสำคัญต่อหลักการอธิฐานบารมี ให้ปรากฏต่อสังคม

๕.๒ ข้อเสนอแนะเชิงเพื่อปฏิบัติ

ควรมีการพัฒนาตนอย่างสม่ำเสมอด้วยการฝึกปลูกฝังในการทำความดีทุกวันโดยเริ่มจากการจดลงในสมุดบันทึกความดี ทำในสิ่งที่เป็นประโยชน์การไม่กล่าวผิดจากความจริง โดยเริ่มจากการกล่าววจีทุจริต กล่าวแต่ความจริงที่เป็นประโยชน์พึงจิตอธิฐานมุ่งมั่นในความดีของตน

๕.๓ ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

๑) ควรศึกษาเปรียบเทียบอธิฐานบารมีในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท กับอธิฐานบารมีในคัมภีร์พระพุทธศาสนา มหายาน

๒) ควรศึกษาวิเคราะห์ความสำคัญของอธิฐานบารมีต่อการดำเนินชีวิตประจำวัน

๓) ควรศึกษาเรื่องอธิฐานในพระพุทธศาสนาเถรวาท ที่เกี่ยวกับการบำเพ็ญอธิฐานบารมี ของพระโพธิสัตว์ ให้ครอบคลุม

บรรณานุกรม

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

มหามกุฏราชวิทยาลัย, มหาวิทยาลัย. พระไตรปิฎกพร้อมอรรถกถา แปล ชุด ๙๑ เล่ม.

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๔.

ธรรมสภา. ขาดกทศชาติবারมีจากพระไตรปิฎก. กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, ม.ป.ป.

พระครูปลัดสมชาย จิตตคุตโต (โณมจันทร). “การศึกษาการบำเพ็ญสัจจบาร์มีของวิธูรบัณตติ”.

วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณตติ.บัณตติวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒.

พระมหาจุฬาลอม ชูเลื่อน. ความกล้าหาญทางจริยธรรมในการบำเพ็ญบาร์มีของพระโพธิสัตว์ ในทศ

ชาติชาดก. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณตติ. บัณตติวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๕๖.

การศึกษาบทบาทชาวพุทธแบบอย่าง : กรณีศึกษาบทบาทของ อนาถบิณฑิกเศรษฐีกับนางวิสาขามหาอุบาสิกา

พระครูวิบูลศีลพรต (สมหมาย อาสโณ)

พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาทการเป็นชาวพุทธแบบอย่างของ อนาถบิณฑิกเศรษฐี ศึกษาบทบาทการเป็นชาวพุทธแบบอย่างของนางวิสาขามหาอุบาสิกาและเปรียบเทียบบทบาทของอนาถบิณฑิกเศรษฐีกับนางวิสาขามหาอุบาสิกา

ผลการศึกษาพบว่าอนาถบิณฑิกเศรษฐีเป็นอุบาสกที่ได้รับยกย่องจากพระพุทธเจ้าว่าเป็นเอตทัคคะในด้านการถวายทาน เป็นชาวพุทธแบบอย่างที่มีบทบาทโดดเด่นในด้านการให้ความอุปถัมภ์ พระภิกษุสงฆ์ดำรงตนมั่นอยู่ในความเป็นอุบาสกที่ดีในพระพุทธศาสนา อนาถบิณฑิกเศรษฐีเป็นพระอริยบุคคลชั้นโสดาบัน มีศรัทธามั่นคง เข้าวัดฟังธรรมและตักบาตรทำบุญในพระพุทธศาสนาอย่างสม่ำเสมอ อนาถบิณฑิกเศรษฐี เป็นอุบาสกที่เป็นต้นแบบ เป็นอุบาสกตัวอย่างของชาวพุทธ ท่านสมบูรณ์ด้วยคุณธรรม

นางวิสาขามหาอุบาสิกาเป็นอุบาสิกาที่ได้รับยกย่องจากพระพุทธเจ้าว่าเป็นเอตทัคคะในด้านการถวายทาน เป็นชาวพุทธแบบอย่างที่มีบทบาทโดดเด่นให้ความอุปถัมภ์ บำรุงพระภิกษุสงฆ์ด้วยการถวายปัจจัย ๔ อันสมควรแก่สมณบริโภค มีศรัทธาอย่างมั่นคงในพระพุทธศาสนา ชักชวนญาติ คนรับใช้และบริวารให้หันมานับถือพระพุทธศาสนา ให้ความช่วยเหลือสังคมและคนรอบข้างด้วยความเต็มใจและเสียสละ

เปรียบเทียบบทบาทของอนาถบิณฑิกเศรษฐีกับนางวิสาขามหาอุบาสิกา จาก การศึกษาพบว่า อนาถบิณฑิกเศรษฐีและนางวิสาขามหาอุบาสิกา มีบทบาทโดดเด่นด้านการอุปถัมภ์พระพุทธศาสนาด้วยการถวายปัจจัย ๔ อันสมควรแก่สมณบริโภคเหมือนกัน มีศรัทธามั่น ในพระพุทธศาสนาอย่างไม่เสื่อมคลายเหมือนกัน สร้างเสนาสนะอันเป็นถาวรวัตถุไว้ในพระพุทธศาสนา คืออนาถบิณฑิกเศรษฐีสร้างวัดเชตวัน นางวิสาขามหาอุบาสิกาสร้างวัดบุพพาราม ทั้งสองท่านเป็นเศรษฐีใจบุญชอบช่วยเหลืองานสังคมเป็นที่เคารพรักของบุคคลทั่ว ๆ ไป

Abstract

The aims of this research are to study role of being the typical Buddhist of AnathapindikaSetthi, to study role of being the typical Buddhist of VisakhaMahaUpasika, and to compare roles of AnathapindikaSetthi and VisakhaMahaUpasika

The results are found as follows:

AnathapindikaSetthi was praised as the foremost in donation by the Buddha. He was a typical Buddhist with the prominent role in giving support to the Sangha, and firmly held himself to be good lay devotee. He was a Stream-Enterer and a firmly faithful person in Buddhism. He always visited the temple to listen to Dhamma and to make merit by giving alms. He was the prototypical and typical Buddhist who was full of virtues.

VisakhaMahaUpasika was praised as the foremost in donation by the Buddha. She had the prominent Buddhist role in support of the Sangha with four requisites. She was faithful in Buddhism and persuaded relatives, servants, and attendants to believe in Buddhism. She helped her persons and society with pleasure and sacrifice.

In comparison the roles of AnathapindikaSetthi and VisakhaMahaUpasika it is found that they are the same in terms of the prominent roles in support of the Sangha with four requisites, being firmly faithful in Buddhism, and construction of permanent buildings to Buddhism i.e. AnathapindikaSetthi, the temple of Jetavana and VisakhaMahaUpasika, the temple of Pubbarama. Both Buddhists are beloved and merciful millionaires and like to help society.

๑. บทนำ

ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา อุบาสก อุบาสิกา นอกจากจะทำหน้าที่ถวายการอุปถัมภ์พระภิกษุสงฆ์ในด้านปัจจัยสี่แล้วยังทำหน้าที่ช่วยเผยแผ่พระศาสนาอีกส่วนหนึ่งด้วย เป็นการแบ่งเบาภาระในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์อีกทางหนึ่ง อนาถบิณฑิกเศรษฐีกับนางวิสาขามหาอุบาสิกาทั้งสองท่านต่างได้รับยกย่องจากพระพุทธเจ้าว่าเป็นเลิศกว่าอุบาสกอุบาสิกาทั้งหลายในด้านการถวายทานทำนุบำรุงพระสงฆ์และพระศาสนาเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ชาวพุทธทั้งในอดีตและในปัจจุบัน อนาถบิณฑิกเศรษฐีเป็นเศรษฐีใจบุญได้บริจาคทรัพย์จำนวน ๒๗ โกฏิเพื่อเป็นค่าที่ดินสร้างวัด และบริจาคอีก ๒๗ โกฏิเป็นค่าก่อสร้างคันธกุฎีที่ประทับของพระบรมศาสดาและเสนาสนะของพระสงฆ์รวมเป็นทรัพย์ทั้งสิ้น ๕๔ โกฏิ^๑ วัดที่อนาถบิณฑิกสร้างขึ้นชื่อว่าวัดเชตวันมหาวิหาร ซึ่งเป็นวัดแห่งแรกในพระพุทธศาสนา หลังจากสร้างวัดเสร็จแล้วท่านอนาถบิณฑิกเศรษฐีได้นิมนต์พระสงฆ์ ๒๐๐๐ รูป เพื่อรับบิณฑบาตที่บ้านของท่านเป็นประจำทุกวัน ท่านอนาถบิณฑิกเศรษฐีได้บริจาคทรัพย์เพื่ออุปถัมภ์พระสงฆ์บำรุงพระพุทธศาสนาจนท่านมีฐานะยากจนลงแต่ท่านก็ไม่เคยที่จะหยุดการทำบุญท่านเป็น

เศรษฐีที่มีศรัทธามั่นคงในพระพุทธศาสนาเป็นอย่างยิ่ง นอกจากทำบุญในพระพุทธศาสนาแล้ว ท่านยังอุทิศตนเพื่อสังคมด้วยการช่วยเหลือในด้านต่างๆ อันเป็นสาธารณประโยชน์ต่อส่วนรวมอยู่เสมอ บทบาทในการช่วยเหลือสังคมและอุปถัมภ์พระพุทธศาสนาสรุปได้ ๒ ด้านคือ ด้านสังคม อนาถบิณฑิกเศรษฐีมีความผูกพันเกี่ยวข้องกับบุคคลระดับต่างๆ เป็นจำนวนมาก ด้านเป็นพุทธศาสนิกชนท่านได้พบพระพุทธเจ้า ฟังธรรมแล้วบรรลุพระโสดาบัน เป็นผู้มีความเลื่อมใสอย่างไม่หวั่นไหวในพระรัตนตรัย รักษาศีล ๕ อย่างไม่บกพร่อง^๒ ท่านอนาถบิณฑิกเศรษฐีเป็นเศรษฐีที่มีทรัพย์ทั้งภายนอกและภายใน วิธีการดำเนินชีวิตของท่านควรที่อนุชนคนรุ่นหลังเอาเป็นแบบอย่าง ส่วนนางวิสาขามหาอุบาสิกา นั้นเป็นอุบาสิกาที่มีบทบาทสำคัญเป็นอย่างมากในการอุปถัมภ์พระพุทธศาสนา นอกจากบริจาคทรัพย์เพื่อสร้างถาวรวัตถุในพระพุทธศาสนา คือ สร้างวัดบุพพารามแล้ว นางวิสาขามหาอุบาสิกา ยังได้ถวายทานแก่พระสงฆ์เป็นประจำ เป็นผู้ทูลขออนุญาตจากพระพุทธเจ้าให้พระสงฆ์ใช้ผ้าอาบน้ำฝนได้ นอกจากอุปถัมภ์พระสงฆ์ทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาแล้ว นางวิสาขามหาอุบาสิกา

^๑ พระครูถิรญาณสิทธิวัฒน์, **เอตทัคคะในพระพุทธศาสนา, พิมพ์ครั้งที่ ๗**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗), หน้า ๓๐๖.

^๒ รั้งสี สุทนต์, “การศึกษาวิเคราะห์บทบาทของอนาถบิณฑิกอุบาสกที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๔).

ยังอุทิศตนเพื่อสังคมส่วนรวมเป็นกำลังหลักในการชักชวนประชาชนอุทิศตนเพื่องานสาธารณประโยชน์อีกด้วย

๒. วัตถุประสงค์ในการวิจัย

๒.๑ เพื่อศึกษาบทบาทการเป็นชาวพุทธตัวอย่างของอนาถบิณฑิกเศรษฐี

๒.๒ เพื่อศึกษาบทบาทการเป็นชาวพุทธตัวอย่างของนางวิสาขามหาอุบาสิกา

๒.๓ เพื่อเปรียบเทียบบทบาทของอนาถบิณฑิกเศรษฐีกับนางวิสาขามหาอุบาสิกา

๓. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Method) ซึ่งใช้วิธีรวบรวมข้อมูล และการศึกษาข้อมูลจากเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งมีวิธีการวิจัยดังนี้

๓.๑ ขั้นสำรวจเอกสารเป็นขั้นการสำรวจเอกสารต่างๆ คือคัมภีร์พระไตรปิฎกทั้งฉบับภาษาบาลีและฉบับภาษาไทย คัมภีร์อรรถกถา ฎีกา รายงานการวิจัย วิทยานิพนธ์ ตำรา วารสารและเอกสารอื่นที่เกี่ยวข้องเพื่อวางกรอบแนวคิดในการดำเนินการวิจัยคัมภีร์พระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา และตำราอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย

๓.๒ ขั้นเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้วิธีการบันทึกข้อมูล ดังนี้ คือย่อความให้ได้ใจความตรงตามความหมายของข้อความเดิม บันทึกโดยถอดข้อความเป็นข้อความของผู้วิจัยเอง คัดลอก

ข้อความที่เป็นข้อความที่ผู้วิจัยต้องการอ้างอิง เพื่อสนับสนุนความคิดของผู้วิจัย ข้อความที่เป็นพุทธพจน์ที่ปรากฏอยู่ในพระไตรปิฎก

๓.๓ ขั้นตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล เมื่อได้ข้อมูลมาแล้วก่อนการวิเคราะห์ ผู้วิจัยได้ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล โดยตรวจสอบแหล่งที่มาของข้อมูล เมื่อได้ตรวจสอบเรียบร้อยแล้วจึงนำมาจัดเรียงลำดับก่อนและหลังเรียงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อนำไปสู่ขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

๓.๔ ขั้นวิเคราะห์ข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลโดยการพรรณนาวิเคราะห์

๓.๕ ขั้นสรุปผล เมื่อวิเคราะห์ข้อมูลสำเร็จเรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยนำผลที่ได้จากการวิเคราะห์ในแต่ละประเด็นมาสรุปเพื่อนำไปสู่ขั้นตอนการเขียนรายงานการวิจัยต่อไป

๓.๖ ขั้นเขียนรายงานการวิจัย ผู้วิจัยได้เขียนรายงานการวิจัยตามกรอบที่กำหนดไว้ในคู่มือการทำวิทยานิพนธ์และสารนิพนธ์ของบัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิธีดำเนินการดังกล่าวสามารถนำมาเขียนขั้นตอนได้ตามแผนภูมิดังนี้

๔. ผลการวิจัย

อนาถบิณฑิกเศรษฐีเป็นอุบาสกที่ได้รับยกย่องจากพระพุทธเจ้าว่าเป็นเอตทัคคะในด้านการถวายทาน เป็นชาวพุทธตัวอย่างที่มีบทบาทโดดเด่นในด้านการให้ความอุปถัมภ์พระภิกษุสงฆ์ ดำรงตนมั่นอยู่ในความเป็นอุบาสกที่ดีในพระพุทธศาสนา อนาถบิณฑิกเศรษฐีเป็นพระอริยบุคคล ชั้นโสดาบัน มี

ศรัทธามั่นคง เข้าวัดฟังธรรมและตักบาตร ทำบุญในพระพุทธศาสนาอย่างสม่ำเสมอ อนาคตบิณฑิกเศรษฐี เป็นอุบาสกที่เป็นต้นแบบ เป็นอุบาสกตัวอย่างของชาวพุทธ ท่านสมบูรณ์ด้วยคุณธรรม ในด้านคุณธรรมที่มีภายในตน จัดแยกได้ ๓ ประการดังนี้ ๑) ทาน การให้การ แบ่งปัน อนาคตบิณฑิกเศรษฐีพอใจในการ ถวายทานแก่พระสงฆ์ พอใจในการให้ทานแก่ คน ยากจนคนอนาถา อนาคตบิณฑิกเศรษฐีได้ ถวายปัจจัย ๔ บำรุงพระพุทธเจ้าพร้อมภิกษุ สงฆ์ทุก วัน ไปวัดพระเชตะวันมหาวิหารทุกวัน ไม่ขาด ไม่เคยไปมือเปล่า จะต้องมีของเคี้ยว ของฉัน เช่น น้ำปานะและผ้าไปถวายพระภิกษุ สงฆ์ ในคราวที่ขาดแคลนทรัพย์ไม่มีของ เหล่านั้น ท่านก็จะใช้ผ้าห่อทรายไปเกลี้ยใน บริเวณวัดพระเชตะวันมหาวิหาร ท่านถวาย ทาน รักษาศีลแล้วก็กลับบ้าน พระพุทธเจ้าจึง ตั้งให้ท่านเป็นผู้เลิศกว่าผู้อื่นด้านการให้ทาน ๒) ศีล การรักษากาย วาจา ใจให้เรียบร้อย อนาคตบิณฑิกเศรษฐีบรรลุลหกรรมเป็นพระ โสดาบันแล้วก็รักษาศีล ๕ ไม่ขาดไม่บกพร่อง ภรรยา คือนางปัญญลักขณา บุตรธิดาคนรับใช้ ชายหญิง ตลอดจนกระทั่งพวกกรรมกรที่ ทำงานรับจ้างทุกคนก็รักษาศีล ๕ ไม่ขาดไม่ บกพร่องเช่นกัน ท่านประพฤติดีอ่อนน้อมถ่อม ตน ช่วยขนขวายในกิจของสงฆ์ และ ประชาชนทั่วไป ๓) ภาวนา อนาคตบิณฑิก เศรษฐีได้บำเพ็ญ คุณธรรมด้านทาน ศีล เป็น ประจำอยู่แล้ว ยังได้บำเพ็ญด้านธัมมัสสวนะ ชักนำให้ผู้อื่นได้ฟังธรรม เจริญพุทธานุสติ ธัม

มานุสติ ท่านเป็นสัมมาทิฐิบุคคล มีความเห็น ตรง เชื่อกรรม ไม่เชื่อมงคลตื่นข่าว

นางวิสาขามหาอุบาสิกาเป็นอุบาสิกา ที่ได้รับยกย่องจากพระพุทธเจ้าว่าเป็น เอตทัคคะในด้านการถวายทาน เป็นชาวพุทธ ตัวอย่างที่มีบทบาทโดดเด่นให้ความอุปถัมภ์ บำรุง พระภิกษุสงฆ์ด้วยการถวายปัจจัย ๔ อัน สมควรแก่สมณบริโศก มีศรัทธาอย่างมั่นคงใน พระพุทธศาสนา ชักชวนญาติ คนรับใช้และ บริวารให้หันมานับถือพระพุทธศาสนา ให้ ความ ช่วยเหลือสังคมและคนรอบข้างด้วย ความเต็มใจและเสียสละ นางวิสาขามหา อุบาสิกาเป็นชาว พุทธตัวอย่างที่ควรถือเป็น แบบอย่างดังนี้ ๑) เป็นผู้ที่มีศรัทธาต่อ พระพุทธศาสนาอย่างแรงกล้า ตระกูลของนาง วิสาขาเป็นตระกูลที่มีศรัทธาต่อพระพุทธเจ้า ได้นิมนต์พระสงฆ์ไปฉันภัตตาหารที่ บ้านเป็น ประจำ นางวิสาขาเป็นกุมาริกาคนแรกที่ได้ บรรลุโสดาปัตติผลตั้งแต่อายุ ๗ ขวบ นาง วิสาขาไม่เคยอ้อมในการทำบุญแม้จะทำบุญทุก วัน ให้ทานทุกวันก็ตาม นางวิสาขาจึงทำบุญ และให้ทานทุกวัน ให้การช่วยเหลือด้านสังคม สงเคราะห์ ตลอดจนช่วยขนขวายในกิจธุระ ของ พระพุทธศาสนา นางวิสาขาไปวัดฟัง ธรรมจากพระพุทธเจ้าอยู่เป็นประจำ ทุกครั้งที่ นางวิสาขาไป วัดนางไม่เคยมีมือเปล่าไป โดย จะให้คนรับใช้ถือวัตถุสิ่งของที่พระสงฆ์ฉันได้ ตลอดจนน้ำปานะ นำมาถวายพระพุทธเจ้า และเหล่าพระสาวก หลังจากฟังธรรมจาก พระพุทธเจ้าเสร็จแล้ว นางวิสาขา ก็จะเดิน ตรวจดูแลสอบถามความเป็นอยู่ของพระสงฆ์

ตามกฏีต่างๆ หากพระภิกษุรูปใดขาดปัจจัย ๔ ส่วนไหนก็จะจัดนำมาถวายเป็นเนืองนิตย์ ๒) เป็นผู้มีความเชื่อฟังเป็นลูกที่ดีของมารดาบิดา นางวิสาขาเกิดในตระกูลมหาเศรษฐีแห่งเมืองสาเกต อยู่ในถิ่นที่เหมาะสมซึ่งแวดล้อมด้วยผู้คนที่เป็นบัณฑิต เป็นคนดีมีคุณธรรม มีระเบียบ กฎเกณฑ์ ประเพณีและวัฒนธรรมอันดี โดยเฉพาะใน ครอบครัวของนางวิสาขาล้วนเป็นบัณฑิต โดยเริ่มตั้งแต่ปู่ย้ามารดาบิดาและคนใช้เก่าแก่ที่ชื่อว่า ปุณณะทุกคนล้วนได้สำเร็จเป็นพระโสดาบัน ด้วยเหตุนี้นางวิสาขาก็เป็นกุลสตรีที่เพียบพร้อมด้วย วิชาความรู้ และความประพฤติเรียบร้อยไม่ต่างไปจากบุคคลในครอบครัวเลย การที่นางวิสาขามีความประพฤติเช่นนี้เพราะคนในครอบครัวคอยสนับสนุนเป็นกำลังใจให้นางหมั่นทำความดี ๓) เป็นผู้มีความซื่อสัตย์มั่นคงต่อสามี นางวิสาขาเมื่อแต่งงานไปอยู่บ้านสามีในฐานะภริยาของ ปุณณวัณณแล้ว นางได้ดูแลจัดกิจการภายในบ้านทุกอย่างที่เป็นหน้าที่ที่ภริยาพึงกระทำ นางเอาใจใส่ดูแลทุกอย่างตลอดจนยานพาหนะแม้กระทั่งสัตว์ที่มีชีวิต เช่นครั้งหนึ่งนางวิสาขาร่วมด้วยคน ใช้ได้ถือคบไฟไปหลังบ้านเพื่อทำคลอดให้แม่ม้าอัสตร การปฏิบัติหน้าที่ของนางวิสาขานในฐานะ ภริยาแม้จะไม่ปรากฏชัดเจนแต่พอสรุปได้ว่าความขัดแย้งความทะเลาะวิวาทกันระหว่างนางกับสามีไม่ได้ปรากฏตามประวัติ ย่อมแสดงให้เห็นว่านางได้ประพฤติปฏิบัติดีต่อสามีตลอดจนคนภายในครอบครัวให้ได้รับความสุขสบาย คอยเป็นเพื่อนร่วมสุขร่วมทุกข์กับสามีอยู่เสมอ ๔)

เป็นผู้ มีความเฉลียวฉลาดใช้หลักธรรมในการแก้ปัญหาครอบครัว ปัญหาในครอบครัวที่นางวิสาขาท้อง แก่ไขคือการมีความเห็นไม่ตรงกันระหว่างนางวิสาขากับพ่อผัว แม้ว่านางวิสาขากลับปฏิบัติหน้าที่ ของลูกสะใภ้ที่ดีต่อแม่ผัวพ่อผัวเป็นอย่างดี แต่บางครั้งนางอาจแสดงพฤติกรรมที่พ่อผัวคิดว่าไม่ ถูกต้องตามความคิดของตนเอง ปัญหาที่ขัดแย้งระหว่างลูกสะใภ้กับพ่อผัวคือ เรื่องการออกจากบ้านในเวลากลางคืนเพื่อช่วยแม่ม้าอัสตรที่กำลังตก ลูกในเรือน เรื่องกล่าวหาว่าพวกนิครนถ์มิใช่พระอรหันต์ เรื่องการบริภคของเก่า และเรื่องความหมายของโอวาท ๑๐ ประการ ปัญหาเหล่านี้แม้ จะเป็นเหตุทำให้นางวิสาขาลูกตำหนิจากพ่อผัว แต่นางก็ชี้แจงเหตุผลจนทำให้พ่อผัวเข้าใจปัญหา ดังกล่าว และยังได้ชักชวนพ่อผัวให้หันมานับถือพระพุทธศาสนา มาร่วมสร้างบุญใน พระพุทธศาสนา จนเป็นเหตุให้ท่านเศรษฐีได้บรรลุโสดาปัตติผลเป็นพระโสดาบัน นับตั้งแต่นั้นทุก คนในครอบครัวก็ล้วนมีศรัทธามั่นคงต่อพระรัตนตรัย ๕) ชักชวนมหาชนให้ทำบุญ ประชาชน ชาวเมืองสาเกตและเมืองสาวัตถีให้ความรัก ความเคารพนับถือนางวิสาขายกย่องเชิดชูนางเสมือนญาติคนหนึ่ง ไม่ว่าใครจะทำบุญอะไรที่ไหนก็ต้องเชิญนางวิสาขาไปเป็นแขกพิเศษของงานอยู่เสมอ เพราะนางรู้ใจพระสงฆ์ว่าต้องการฉันอาหารประเภทไหน งานใดที่มีนางวิสาขาเดินทางไปร่วมงานด้วยถือว่าเป็นเกียรติแก่เจ้าของงาน นอกจากนี้นางวิสาขาก็ชักชวนมหาชนให้หันมานับถือ

พระพุทธศาสนา อุปถัมภ์บำรุงพระภิกษุสงฆ์
อยู่เสมอ

อนาถบิณฑิกเศรษฐีและนางวิสาขามหาอุบาสิกา มีบทบาทโดดเด่นด้านการอุปถัมภ์พระพุทธศาสนาด้วยการถวายปัจจัย ๔ อันสมควรแก่สมณบริโศกเหมือนกัน มีศรัทธามั่น ในพระพุทธศาสนาอย่างไม่เสื่อมคลายเหมือนถัน สร้างเสนาสนะอันเป็นถาวรวัตถุไว้ใน พระพุทธศาสนา คือ อนาถบิณฑิกเศรษฐีสร้างวัดเชตะวันนางวิสาขามหาอุบาสิกาสร้างวัดบุพพาราม ทั้งสองท่านเป็นเศรษฐีใจบุญชอบช่วยเหลืองานสังคมเป็นที่เคารพรักของบุคคลทั่วไปเมื่อ เปรียบเทียบบทบาทของอนาถบิณฑิกเศรษฐีกับนางวิสาขามหาอุบาสิกาได้ข้อสรุปดังนี้๑) อนาถบิณฑิกเศรษฐีได้บริจาคทรัพย์ ๕๔ โกฏิสร้างวัดเชตะวันถวายเป็นที่ประทับของพระพุทธเจ้าและพระภิกษุสงฆ์ สร้างบริเวณ สร้างซุ้ม สร้างศาลาโรงฉัน สร้างศาลาโรงไฟ สร้างกุฏิเก็บของ สร้างศาลาจงกรม ขุดบ่อน้ำ สร้างเรือนไฟ เป็นต้น ซึ่งเป็นสิ่งก่อสร้างที่เป็นถาวรวัตถุ จากนั้นก็คอยอุปถัมภ์บำรุงถวายปัจจัย ๔ แก่พระพุทธเจ้าและพระภิกษุสงฆ์ แต่ท่านอนาถบิณฑิกเศรษฐีไม่เคยทูลขอถวายเครื่องใช้สอยอะไรอื่น พระพุทธเจ้าทรงประทับจำพรรษา ณ วัดเชตะวันเป็นเวลา ๑๙ พรรษา อนาถบิณฑิกเศรษฐีถวายภัตตาหารแก่พระภิกษุสงฆ์ที่บ้านวันละ ๒,๐๐๐ รูปทุกวัน อนาถบิณฑิกเศรษฐีได้ชักนำพวกสาวกอัญญเดียรถียจำนวน ๕๐๐ คนให้หันมานับถือพระพุทธศาสนา ท่านได้ช่วยชำระอธิกรณ์ที่เกิดขึ้นในคณะสงฆ์กรณีที่

นางภิกษุณีมารดาของพระมหากัสสปะตั้งครรรค์แล้วมาบวชเป็นนางภิกษุณี อนาถบิณฑิกเศรษฐีเป็นที่นับถือและได้รับการให้ความสำคัญจากพระเจ้าปเสนทิโกศลเป็นอย่างมาก ท่านได้รับพระราชานุเคราะห์จากพระเจ้าปเสนทิโกศลให้ร่วมสร้างเสนาสนะเป็นที่พักเรียกว่า สพลชระ (เรือนไม้สน) ไว้ในวัดเชตะวัน อนาถบิณฑิกเศรษฐีเป็นที่วางพระราชหทัยของพระเจ้าปเสนทิโกศลเมื่อตอนที่ท่านสร้างวัดเชตะวัน เสร็จเรียบร้อยแล้ว พระพุทธเจ้าพร้อมภิกษุสงฆ์เสด็จมากรุงสาวัตถี ท่านอนาถบิณฑิกะได้เข้าเฝ้าพระเจ้าปเสนทิโกศลทูลให้โปรดส่งพระราชธิดาสุมนาพร้อมหญิงสาวบริวาร ๕๐๐ นางไปต้อนรับพระพุทธเจ้า ซึ่งพระเจ้าปเสนทิโกศลก็ทรงพอพระราชหทัย มีรับสั่งให้เจ้าหญิงสุมนาพร้อมหญิงสาว ๕๐๐ นางไปต้อนรับพระพุทธเจ้าพร้อมภิกษุสงฆ์ อนาถบิณฑิกเศรษฐีสำเร็จพระโสดาบัน ประภทวิภูษณาสยะ วิภูษณภริยะจะบรรลुสกทาคามีผลและอนาคามีผลในสวรรค์ชั้นที่ตนเกิดแล้ว จะไปเกิดในสวรรค์ชั้นสุทธาวาส ๕ ชั้น คือ ชั้นอวิหา อตปปา สุทัสสา สุทัสสีและอกนิฏฐา ตามลำดับแล้วปรินิพพานในชั้นอกนิฏฐา๒)นางวิสาขามหาอุบาสิกาบรรลุโสดาปัตติผลตั้งแต่อายุ ๗ปี เป็นอุบาสิกาที่ ได้รับยกย่องไว้ในตำแหน่งเอตทัคคะด้านการถวายทานคู่กับอนาถบิณฑิกเศรษฐี นางวิสาขาได้สละทรัพย์ ๒๗ โกฏิสร้างวัดบุพพารามถวายเป็นที่พักของพระพุทธเจ้าและพระภิกษุสงฆ์วัดบุพพารามตั้งอยู่ทางด้านทิศเหนือไม่ห่างจากวัดเชตะวัน

นางวิสาขาคได้เคยร่วมกับอนาถบิณฑิกเศรษฐีชำระอธิกรณ์สงฆ์กรณีที่นางภิกษุณีมารดาของพระกุมารกัสสปะตั้งครุฑแล้วมาบวชเป็นภิกษุณี นางวิสาขาคได้ทูลขอถวายสิ่งของเครื่องใช้สอยหลายชนิดแก่พระสงฆ์เช่น ขอถวายผ้าอาบน้ำฝน ขอถวายผ้าเช็ดปาก ขอถวายไม้กวาด ผ้าเช็ดเท้า เป็นต้น นอกจากถวายทานแก่พระภิกษุสงฆ์ที่บ้าน วันละ ๒,๐๐๐ รูปแล้ว นางวิสาขามหาอุบาสิกายังได้ขอถวายทานพิเศษอีกคือ ขอถวายอาคันตุกัตคมิกกัต คิลานกัต คิลานุปัฏฐากกัต คิลานเภสัชและขอถวายข้าวต้ม นางวิสาขาคถึงแก่กรรมตายไป เกิดบนสวรรค์ชั้นนิมมานรดีได้เป็นชายาของท้าวสุณิมิตเทวราช นางวิสาขาคเป็นพระโสดาบัน ประภทวัฏฏ์ขณาสยะ วัฏฏาภิตะ จะบรรลुสภกาคามีผลและอนาคามีผลในสวรรค์ชั้นที่ตนเกิดแล้วจะ ไปเกิดในสวรรค์ชั้นสุทธาวาส ๕ ชั้นตามลำดับ แล้วปรินิพพานในชั้นอนิฏฐาเช่นเดียวกับอนาถบิณฑิกเศรษฐี จึงเป็นอันสรุปได้ว่า ในบรรดาอุบาสก อุบาสิกานั้น ผู้นับถือพระรัตนตรัยในสมัยพระพุทธเจ้ายังทรงพระชนม์อยู่ ฝ่ายอุบาสกผู้บำเพ็ญบุญไม่มีใครเกินอนาถบิณฑิกเศรษฐี ฝ่ายอุบาสิกาผู้ใญ่บุญไม่มีใครเกินนางวิสาขามหาอุบาสิกา

จากการศึกษาบทบาทของอนาถบิณฑิกเศรษฐีกับนางวิสาขามหาอุบาสิกา ผู้วิจัยเห็น ว่าท่านทั้งสองท่านทั้งสองมีข้อแตกต่างกันในเชิงจิตวิทยาคือท่านอนาถบิณฑิกเศรษฐีเป็นพ่อบ้าน มีหน้าที่ทำงานภายนอกบ้านหาทรัพย์มาใช้ภายในบ้าน ท่านเป็นพ่อค้า

นักธุรกิจมีเพื่อนมาก มีคน รู้จักมากมีหน้าที่ปกป้องคุ้มครองบ้านเรือน จึงไม่ค่อยทราบเรื่องของใช้สอยที่จำเป็นของพระสงฆ์ ส่วนนางวิสาขามหาอุบาสิกาเป็นธิดาของเศรษฐี ได้ถูกอบรมสั่งสอนมาในเรื่องของการเป็นแม่บ้านแม่เรือน เป็นกุลสตรีไม่ต้องออกไปทำมาค้าขายเหมือนอนาถบิณฑิกะ นางวิสาขาคยอมทราบว่า จำเป็นต้องใช้สอยสิ่งของอะไรอันเป็นสิ่งจำเป็นในชีวิตประจำวัน พระสงฆ์ส่วนมากมาจากชาวบ้าน มีความจำเป็นที่จะต้องใช้สิ่งของต่างๆ หลายอย่างเช่น ผ้าอาบน้ำฝนไม้กวาดและของใช้อื่นๆ อีก มาก อันนี้เป็นความแตกต่างระหว่างอนาถบิณฑิกเศรษฐีกับนางวิสาขามหาอุบาสิกา

๕.ข้อเสนอแนะ

การศึกษบทบาทชาวพุทธแบบอย่าง : กรณีศึกษาบทบาทของอนาถบิณฑิกเศรษฐีกับนางวิสาขามหาอุบาสิกา ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

๕.๑ ศึกษาวิจัยบทบาทของเศรษฐีในครั้งพุทธกาลที่มีส่วนในการอุปถัมภ์พระพุทธศาสนา เปรียบเทียบกับเศรษฐีในสมัยปัจจุบันที่มีบทบาทในด้านการอุปถัมภ์พระพุทธศาสนา

๕.๒ ศึกษาบทบาทของอุบาสกอุบาสิกาที่เป็นเอตทัคคะในด้านต่างๆ ที่อุปถัมภ์พระพุทธศาสนา

๕.๓ ศึกษาบทบาทของเศรษฐีในปัจจุบันที่อุปถัมภ์พระพุทธศาสนาในด้านต่างๆ

บรรณานุกรม

พระครูกล้วยาณสิทธิวัฒน์. **เอตทัคคะในพระพุทธศาสนา**. พิมพ์ครั้งที่ ๗. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗.

รังสี สุทนต์. “การศึกษาวิเคราะห์บทบาทของอนาถปิณฑิกอุบาสกที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต.บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๔.**

ภาพกิจกรรม ป.โท

การศึกษาประสิทธิผลของการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ในเขตอำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์

พระสมพจน์ สมจิตโต (ยงทวี)

พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประสิทธิผลการดำเนินการตามพันธกิจของคณะสงฆ์ในเขตอำเภอเมืองสุรินทร์ เปรียบเทียบความคิดเห็นที่มีต่อประสิทธิผลการดำเนินงานตามพันธกิจของคณะสงฆ์ในเขตอำเภอเมืองสุรินทร์ วิธีวิจัยจำแนกตามข้อมูลส่วนบุคคลและศึกษาข้อเสนอแนะแนวทางของการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในเขตอำเภอเมืองสุรินทร์ กลุ่มตัวอย่าง คือ พระภิกษุในวัดเขตอำเภอเมืองสุรินทร์ จำนวน ๘๐ รูป และกลุ่มฆราวาสในชุมชนเขตอำเภอเมืองสุรินทร์ จำนวน ๑๙๘ คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามปลายปิด แบบสอบถามปลายเปิด และแบบสัมภาษณ์ สถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน การเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นโดยใช้สถิติ F – test ผลการวิจัยพบว่า

๑. ระดับความคิดเห็นของพระภิกษุต่อประสิทธิผลการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในเขตอำเภอเมืองสุรินทร์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง สำหรับระดับความคิดเห็นของฆราวาสต่อประสิทธิผลการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในเขตอำเภอเมืองสุรินทร์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

๒. การเปรียบเทียบความคิดเห็นที่มีต่อประสิทธิผลการบริหารกิจการคณะสงฆ์ พระภิกษุและฆราวาสที่มีสถานภาพและระดับการศึกษาสามัญต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับประสิทธิผลการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในเขตอำเภอเมืองสุรินทร์ โดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ส่วนอายุที่แตกต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับประสิทธิผลการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในเขตอำเภอเมืองสุรินทร์ โดยรวมไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

๓. ข้อเสนอแนะแนวทางของการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในเขตอำเภอเมืองสุรินทร์ คือ คณะสงฆ์ผู้บังคับบัญชาควรปกครองผู้อยู่ในบังคับบัญชาด้วยหลักธรรมวินัยอย่างเคร่งครัด และให้มีการจัดประชุมเพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับนโยบายด้านการปกครองกับผู้ใต้บังคับบัญชาอย่างสม่ำเสมอ ให้พระสงฆ์ สามเณรและนักเรียนที่เป็นฆราวาสทั่วไปมีโอกาสศึกษาหลักพระธรรมวินัยให้เข้าใจอย่างถูกต้อง ให้พระสงฆ์ สามเณรและนักเรียนที่เป็นฆราวาสทั่วไปมีโอกาสได้รับทุนการศึกษาเท่าเทียม

กัน สนับสนุนให้พระสงฆ์เข้าไปให้การอบรมสั่งสอนแก่นักเรียนตามโรงเรียน และส่งเสริมโครงการอบรมคุณธรรมจริยธรรมควบคู่กับการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ควรจัดหาสถานที่ปฏิบัติธรรมที่มีความเหมาะสมสะดวกสบายไว้บริการประชาชนทั่วไปด้วย

ABSTRACT

The aims of this research were to study effectiveness of implementation of the Sangha missions in Muang Surin District, Surin Province, to compare personal opinions to effectiveness of implementation of the Sangha missions, and to study suggestions for Sangha Affairs Administration in Muang Surin District, Surin Province. The samples are 80 Buddhist monks of temples in the area of Muang Surin District and 198 laymen in the area of Muang Surin District, Surin Province. Instruments used in the research are open – ended questionnaire, close – ended questionnaire, and interview. Statistics used in the research are percentage, average, standard deviation, and caparison of the opinion levels with the help on the F – test statistics

The findings are as follows :

1. The opinions of Buddhist monks to the effectiveness of Sangha Affairs Administration in Muang Surin District are in the middle level, and the laymen are in high level
2. Buddhist monks and laymen who have got different status and educational qualifications have significant different opinions at .05 level of statistics on the effectiveness of Sangha Affairs Administration in Muang Surin District, but the different ages have insignificant different opinions at .05 level of statistics on the effectiveness of Sangha Affairs Administration in Muang Surin District.
3. Suggestions for Sangha Affairs Administration in Muang Surin District are as follows; the ecclesiastical leaders should administer members with strictly principles of Dhamma and Vinaya; the Sangha should hold a meeting to convey governing policy to members; the Sangha should encourage Buddhist monks, novices, and general students to learn more about principles of Dhamma and Vinaya;

the Sangha should provide enough scholarships to Buddhist monks, novices, and general students; the Sangha should encourage Buddhist monks to teach and cultivate students at schools; the Sangha should support the project of virtues cultivation as well as Buddhism propagation; and the Sangha should find out the suitable places for Buddhist meditation practice to general people.

๑. บทนำ

อำนาจการบริหารวัดอย่างในสมัยสุโขทัยยังปรากฏชัดเจนในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ เช่น ดังกล่าวไว้ในโครงสร้างอำนาจการปกครองคณะสงฆ์ในสมัยราชกาลที่ ๔ ว่ากษัตริย์อาจแต่งตั้งสังฆราช และสมภารประจำวัดต่าง ๆ แต่นั่นก็เป็นเฉพาะวัดหลวงเท่านั้น ในขณะที่เดียวกันชาวบ้านก็เป็นผู้มีส่วนในการเลือกหรือแต่งตั้งสมภารวัดราษฎร์ที่ตนเป็นผู้สร้างหรือสนับสนุนอยู่ ขอบเขตอำนาจของสมเด็จพระสังฆราชเองที่ตัดสินใจลงโทษหรือควบคุมพฤติกรรมพระสงฆ์ที่อยู่ในที่ห่างไกลก็เป็นเรื่องทำได้ลำบาก หากแต่อาศัยชาวบ้านในชุมชนเองคอยควบคุมพฤติกรรมพระสงฆ์ของตนเอง ดังที่ทราบกันแล้วว่าในอดีตนั้นหน้าที่พระสังฆราชและพระสงฆ์ที่มีตำแหน่งทางการบริหารทั้งหลายมุ่งไปที่กิจการใหญ่ ๆ ระดับชาติ เช่น การชำระพระธรรมวินัยให้บริสุทธิ์ เป็นต้น มากกว่าที่จะมุ่งไปดูแลกิจการของวัดทั่ว ๆ ไปเราย่อมปฏิเสธไม่ได้ว่าปัญหาเหล่านี้ส่วนหนึ่งมาจากการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจสังคม ด้วยเหตุผลดังกล่าวจึงควรให้มีการศึกษาถึงความเป็นไปได้ในการหารูปแบบที่เหมาะสม และปรับปรุงระบบบริหารงานของคณะสงฆ์ทั้งนี้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของการบริหารงานคณะสงฆ์ เนื่องจากการบริหารการจัดการในองค์กรของสงฆ์เอง ซึ่งมีอำนาจในการตัดสินใจดำเนินการบริหารจัดการในทุก ๆ ด้านร่วมกับคณะพระสังฆาธิการ ซึ่งใน

ภาพรวมจะก่อให้เกิดความหลากหลายในทางปฏิบัติเช่น อย่างมากแม้ว่าจะมีข้อกำหนดให้ดำเนินการตามนโยบายหรือพระราชบัญญัติคณะสงฆ์เดียวกัน กรมศาสนาซึ่งได้จัดทำแนวทางการบริหารจัดการได้แนวคิด แนวทางการดำเนินงานบริหารจัดการ องค์กรสงฆ์เพื่อมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นตามยุคตามสมัยแต่ในทางปฏิบัติจริงดูเหมือนจะยังมีปัญหาอยู่

การบริหารกิจการคณะสงฆ์ของวัดในอำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ นั้นยังเกิดปัญหาด้านการปกครองและการสื่อสารที่ยังไม่ทั่วถึง บางครั้งก็มีการดำเนินงานที่ล่าช้า การจัดกิจกรรมในทางพุทธศาสนาในแต่ละวัดยังมีการประชาสัมพันธ์ที่ไม่ทั่วถึง สถานที่ของวัดยังจัดการไม่ค่อยเรียบร้อยเป็นสัดส่วนและที่เห็นได้ชัดคือการขาดความร่วมมือระหว่างชุมชนกับวัดและขัดแย้งกัน ปัญหาเรื่องของอบายมุข สิ่งเสพติดให้โทษ ขาดการมีส่วนร่วมในการทำงาน ไม่มีความกระตือรือร้นในการทำงานช่วยเหลือ กิจวัตรของสงฆ์ที่ควรปฏิบัติการยังขาดตกบกพร่อง ผู้นำยังไม่เป็นแบบอย่างที่เหมาะสมเท่าที่ควร ผู้วิจัยในฐานะเป็นพระภิกษุที่อยู่ในพื้นที่อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ ได้รับข้อมูลจากการสรุปวาระการประชุมประจำปีของคณะสงฆ์อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ และจากการสังเกตโดยทั่วไปจึงมีความสนใจที่จะศึกษาประสิทธิภาพการบริหารงานคณะสงฆ์ในอำเภอเมืองสุรินทร์ ซึ่งวัดเป็นองค์กรหนึ่งที่มีบทบาทต่อการพัฒนาด้านจิตใจของ

ประชาชนและส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมแก่ประชาชนให้เป็นพลเมืองที่ดีของประเทศต่อไป ทั้งนี้เพื่อนำผลการศึกษากลับไปใช้เป็นแนวทางและข้อเสนอแนะในการพัฒนาการบริหารกิจการ ของคณะสงฆ์ในอำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ ให้มีประสิทธิภาพต่อไป

๒. วัตถุประสงค์ในการวิจัย

๒.๑ เพื่อศึกษาประสิทธิผลการดำเนินการตามพันธกิจของคณะสงฆ์ในเขตอำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์

๒.๒ เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นที่มีต่อประสิทธิผลการดำเนินงานตามพันธกิจของคณะสงฆ์ในเขตอำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ จำแนกตามข้อมูลส่วนบุคคล

๒.๓ เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะแนวทางของการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในเขตอำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์

๓. วิธีดำเนินการวิจัย

๓.๑ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

๑) เชิงปริมาณ กลุ่มพระภิกษุในวัดเขตอำเภอเมืองสุรินทร์ จำนวน ๑๐๐ รูป และกลุ่มฆราวาสในชุมชนเขตอำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ จำนวน ๓๕๐ คน กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ กลุ่มพระภิกษุในวัดเขตอำเภอเมืองสุรินทร์ จำนวน ๘๐ รูป และกลุ่มฆราวาสในชุมชนเขตอำเภอเมืองสุรินทร์

จังหวัดสุรินทร์ ได้จำนวนผู้ให้ข้อมูลทั้งสิ้น ๑๔๘ คน

๒) เชิงคุณภาพ พระภิกษุ ได้แก่ กลุ่มพระภิกษุในวัดเขตอำเภอเมืองสุรินทร์ จำนวน ๑๒ รูป ฆราวาส ได้แก่ กลุ่มฆราวาสในวัดเขตอำเภอเมืองสุรินทร์ จำนวน ๘ คน

๓.๒ กรอบแนวคิดการวิจัย

ศึกษาประสิทธิผลการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในอำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ ตามแบบแผนการบริหารกิจการคณะสงฆ์ คือ ๑. ด้านการปกครอง ๒. ด้านการศาสนศึกษา ๓. ด้านการศึกษา สงเคราะห์ ๔. ด้านการเผยแผ่พระศาสนา ๕. ด้านการสาธารณูปการ ๖. ด้านการสาธารณสงเคราะห์

๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา ประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในเขตอำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ คือ แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ สำหรับพระภิกษุ และฆราวาส แบ่งเป็น ๓ ตอน ดังนี้

๑) ตอนที่ ๑ ถามข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

๒) ตอนที่ ๒ ถามข้อมูลประสิทธิผลการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในเขตอำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ ๖ ด้าน

๓) ตอนที่ ๓ ข้อเสนอแนะของการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ๖ ด้าน มีลักษณะเป็นคำถามปลายเปิด (Open-end

Question) ซึ่งเปิดโอกาสให้ผู้ตอบได้แสดง
ความคิดเห็นอย่างอิสระ

๓.๔ การวิเคราะห์ข้อมูล

แบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้
เครื่องคอมพิวเตอร์ด้วยโปรแกรมสถิติ
สำเร็จรูปทางสังคมศาสตร์ SPSS for
Windows มีขั้นตอนในการวิเคราะห์ดังนี้

๑) วิเคราะห์และนำเสนอ ด้วย
วิธีการหาค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage)

๒) วิเคราะห์และนำเสนอด้วย
ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation)

๓) เปรียบเทียบประสิทธิผล
การบริหารกิจการคณะสงฆ์ในเขตอำเภอเมือง
สุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ ๒ กลุ่ม ด้วยสถิติค่าที (t-test)

๔) เปรียบเทียบประสิทธิผล
การบริหารกิจการคณะสงฆ์ในเขตอำเภอเมือง
สุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ ๓ กลุ่มขึ้นไป โดยใช้
การวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว (one-way Analysis of Variance) หรือค่า
เอฟ (F-test) ถ้าพบว่าผลการทดสอบมีความ
แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญจะตรวจสอบ
ความแตกต่างเป็นรายคู่ใช้การทดสอบโดยวิธี
ผลต่างอย่างมีนัยสำคัญน้อยที่สุด (LSD)

๕) วิเคราะห์ข้อเสนอแนะที่
เป็นคำถามปลายเปิดใช้การวิเคราะห์เชิง
เนื้อหาบรรยายสรุปแบบสัมพัทธ์

วิเคราะห์เชิงบรรยายสรุป ทั้ง ๓ ตอน

๔. ผลการวิจัย

ระดับความคิดเห็นต่อประสิทธิผลของ
การบริหารกิจการคณะสงฆ์ในเขตอำเภอเมือง
สุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ โดยรวมอยู่ในระดับ
ปานกลาง ส่วนของฆราวาสที่มีความพึงพอใจ
ในประสิทธิผลของการบริหารกิจการคณะสงฆ์
โดยรวมอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับงานวิจัย
ของพระครูปลัดทรงศักดิ์ กนตวีโร ได้
ทำการศึกษาเรื่อง ความคิดเห็นของ
พุทธศาสนิกชนต่อการบริหารวัดปากน้ำ ภาษี
เจริญ กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า
ทั้ง ๖ ด้าน คือ ด้านการปกครอง ด้าน
การศาสนศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์
ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านการ
สาธารณูปการ และด้านการสาธารณ
สงเคราะห์ พบว่าในภาพรวมอยู่ในระดับมาก
เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่าอยู่ในระดับมาก
๔ ด้าน คือ การปกครอง การศาสนศึกษา
การศึกษาสงเคราะห์และการสาธารณ
สงเคราะห์ อยู่ในระดับมากที่สุด ๒ ด้าน คือ
การเผยแผ่พระพุทธศาสนา และการ
สาธารณูปการ

การเปรียบเทียบความคิดเห็นที่มีต่อ
ประสิทธิผลการบริหารกิจการคณะสงฆ์
พระภิกษุและฆราวาสที่มีสถานภาพและระดับ
การศึกษาสามัญต่างกัน มีความคิดเห็น
เกี่ยวกับประสิทธิผล การบริหารกิจการ
คณะสงฆ์ในเขตอำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัด
สุรินทร์ โดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ
ทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ซึ่งเป็นไปตาม

สมมติฐานที่ตั้งไว้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูปลัดทรงศักดิ์ กนตวีโร ได้ ทำการศึกษาเรื่อง ความคิดเห็นของ พุทธศาสนิกชนต่อการบริหารวัดปากน้ำ ภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า ทั้ง ๖ ด้าน คือ ด้านการปกครอง ด้าน การศาสนาศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านการ สาธารณูปการ และด้านการสาธารณ สงเคราะห์ เมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นใน การบริหารวัดปากน้ำ ภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ สถานภาพ อายุ จำนวนปีที่ บวช วุฒิการศึกษาสามัญ วุฒิการศึกษาทาง ธรรม และวุฒิการศึกษาทางบาลี พบว่า ปัจจัยส่วนบุคคลที่ทำให้พุทธศาสนิกชนมีความ คิดเห็นแตกต่างกัน ได้แก่ สถานภาพ อายุ จำนวนปีที่บวช วุฒิการศึกษาสามัญวุฒิ การศึกษาทางธรรม และวุฒิการศึกษาทาง บาลี โดยมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ส่วนอายุที่แตกต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับ ประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในเขต อำเภอมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ โดยรวม ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ .๐๕ ซึ่งปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไป ทั้งนี้เนื่องจากการบำเพ็ญกุศลของฆราวาส ส่วนใหญ่นิยมบำเพ็ญกุศลวัดใกล้บ้าน จึงทำ ให้ไม่ส่งผลต่อความคิดเห็นการบริหารกิจการ คณะสงฆ์ในเขตอำเภอมืองสุรินทร์ สอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาอานนท์ อานนโท ได้วิจัยเรื่อง “การบริหารกิจการ

คณะสงฆ์ในเขตจังหวัดชุมพรกับการ ประยุกต์ใช้หลักสิกขาปฏิบัติบริหารนิยธรรม ๗” ผล การเปรียบเทียบระดับการประยุกต์ใช้หลัก สิกขาปฏิบัติบริหารนิยธรรม ๗ ในการบริหารกิจการ คณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในจังหวัดชุมพร จำแนกตามข้อมูลส่วนบุคคล พบว่าอายุไม่พบ ความแตกต่าง จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

๕. ข้อเสนอแนะ

๕.๑ ข้อเสนอแนะในการนำ ผลการวิจัยไปปฏิบัติ

๑) การจัดประชุมเพื่อชี้แจงข่าวสารการ ประชุมหรือเพื่อชี้แจงกฎระเบียบภายในวัดยัง น้อยอยู่ โดยส่วนใหญ่ใช้พระธรรมวินัยในการ ดูแลควบคุมพระภิกษุสามเณรภายในวัด ทำ ให้ลดความสำคัญของการออกกฎระเบียบเพื่อ หมู่คณะ ซึ่งอาจจะเป็นช่องทางให้บุคคลผู้ไม่ สนใจปฏิบัติตามพระธรรมวินัย ขาดรูปธรรม ในการประพฤติตนให้เป็นแบบอย่างที่ดี ดังนั้น จึงควรมีการชี้แจงกฎระเบียบต่าง ๆ เพื่อความเรียบร้อยดีงามของหมู่คณะทุกเดือน

๒) มีการมอบทุนศึกษาสงเคราะห์เป็น ประจำ แต่ขาดการตั้งทุนศึกษาสงเคราะห์ จึงทำให้ขาดความสม่ำเสมอของการมอบทุน เพราะเป็นการมอบทุนตามความสะดวก จึง ควรจะส่งเสริมให้มีการตั้งทุนการศึกษา สงเคราะห์สม่ำเสมอ

๓) การเผยแผ่พระพุทธศาสนาโดยมาก ทุกวัด มีการจัดกิจกรรมเนื่องในวันสำคัญต่าง ๆ เพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนาเป็นประจำ แต่ ก็ยังเป็นการเผยแผ่เชิงรับ เพราะจัดภายในวัด

แต่ขาดการเผยแพร่เชิงรุก จึงควรมีการจัดให้มี พระธรรมทูตหรือธรรมจาริกไปสถานที่ต่าง ๆ เพื่ออบรมเผยแผ่พระพุทธศาสนา ในทุก หมู่บ้านโดยเฉพาะหมู่บ้านที่ไม่มีวัดตั้งอยู่หรือมี วัดแต่ไม่มีพระประจำอยู่

๔) ด้านสาธารณสงเคราะห์ในปัจจุบัน ค่อย ๆ ลด น้อยไปดังนั้นจึงควรเข้าไปส่งเสริม และร่วมมือกับองค์กรบริหารส่วนท้องถิ่นต่าง ๆ เพื่อเพิ่มบทบาทด้านสาธารณสงเคราะห์ใน ทุกกิจกรรม

๕.๒ ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

๑) ควรศึกษาการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วน ได้ส่วนเสียในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ใน เขตอำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์

๒) ควรศึกษาสภาพปัญหาและความ ต้องการการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในเขต อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์

๓) ควรศึกษาปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อ การบริหารกิจการคณะสงฆ์ในเขตอำเภอเมือง สุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์

๔) ควรศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนารูปแบบ การบริหารกิจการคณะสงฆ์ในเขตอำเภอเมือง สุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์

บรรณานุกรม

วิทยานิพนธ์เป็นหนึ่งในของการศึกษาหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา บัณฑิต วิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ปีพุทธศักราช ๒๕๕๕.

การศึกษาวิเคราะห์ขั้นตอนการมีของพระโพธิสัตว์ในพุทธศาสนา

พระอธิการสุรพล ฐานจาโร

พุทธศาสนมहाบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์นี้มีจุดประสงค์เพื่อ ๑) ศึกษาขั้นตอนการมีของพระโพธิสัตว์ในพระพุทธศาสนา ๒) ศึกษาการบำเพ็ญขั้นตอนการมีของพระโพธิสัตว์ในพระพุทธศาสนา ๓) วิเคราะห์การบำเพ็ญขั้นตอนการมีของพระโพธิสัตว์ในพระพุทธศาสนาเถรวาทผลการศึกษาพบว่า

คำว่า “บารมี” หมายถึงปฏิบัติทานอันยอดเยี่ยม คุณธรรมที่ประพฤติปฏิบัติอย่างดียิ่งยอดคือความดีที่บำเพ็ญอย่างพิเศษเพื่อบรรลุซึ่งจุดหมายอันสูง เช่นความเป็นพระพุทเจ้าและความเป็นมหาสาวก เป็นต้นพระพุทเจ้าได้ตรัสเรื่องขั้นดีเอาไว้ในมหาปทานสูตรว่า ขนฺตี ปรมัตถ์ดีติกาเอตํพุทธานสาสนนฺติ ขั้นดีความอดทนคือความอดกลั้น เป็นตบะอย่างยิ่ง ขั้นดีนั้นเมื่อว่าโดยลักษณะแล้วมี ๓ ลักษณะคือ ๑) ดีติกาขั้นดี ความอดทนด้วยอำนาจการอดกลั้นเอาไว้ หมายความว่าสะกดข่มใจไม่ให้ลุแก่อำนาจของความโลภ โกรธ หลง ข่มเอาไว้ได้ อดกลั้นเอาไว้ได้อย่างเต็มที่ด้วยอำนาจแห่งศีล ๒) ตบขันตี ความอดทนเป็นเดชเผาผลาญกิเลสอย่างหยาบ ป้องปรามกิเลสระดับกลางด้วยอำนาจแห่งสมาธิ ๓) อธิวาสนขันตี ความอดทนจนข่มกิเลสได้ และสามารถหยุดยั้งขบวนการเคลื่อนไหวของกิเลสให้ขาดลง สูญสลายไปด้วยอำนาจแห่งวิปัสสนาปัญญา

พระโพธิสัตว์ก็ได้แก่บุคคลที่ตั้งปณิธานจะบรรลุพระอนุตรสัมมาสัมโพธิญาณ เป็นพระพุทเจ้า เพื่อจะได้มีความสามารถเต็มที่ในการช่วยเหลือสรรพสัตว์ ให้พ้นจากห้วงแห่งความทุกข์ พระโพธิสัตว์ในพระพุทธศาสนาเถรวาทต้องบำเพ็ญบารมีให้เต็มเปี่ยมจึงจะสามารถบรรลุเป็นพระสัมมาสัมพุทเจ้าได้ ขั้นตอนการมีเป็นหนึ่งในสิบการมีที่พระโพธิสัตว์ต้องบำเพ็ญเพื่อการตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทเจ้า พระโพธิสัตว์ทุกพระองค์จะต้องบำเพ็ญบารมีตั้งแต่ระดับพื้นฐาน จนกระทั่งถึงระดับสูงสุด ขั้นตอนการมีนั้นมีตั้งแต่ขั้นธรรมดาที่เรียกว่าบารมีขั้นต้น ขั้นตอนการมีขั้นกลาง และขั้นตอนการมีขั้นสูง

จากการศึกษาวิเคราะห์พบว่า การบำเพ็ญขั้นตอนการมีของพระโพธิสัตว์นั้นมีแทรกอยู่ในการบำเพ็ญบารมีข้ออื่นๆ ของพระโพธิสัตว์เช่น ขันดีกับทานบารมี หมายถึง พระโพธิสัตว์ทรงบำเพ็ญตนเป็นผู้ให้ การเสียสละแบ่งปันสิ่งของ เช่นให้ทานแก่สมณพราหมณ์ บิณฑบาต เป็นต้น ก็ต้องมีขันติมาข่มความตระหนี่เอาไว้ก่อนเพราะความตระหนี่ทำให้ไม่เสียสละเอาขันติมาทำลายความตระหนี่

เสียก่อนจึงทำให้เกิดความเสียสละอย่างบริสุทธิ์จะทำให้ทานบารมีเต็มเปี่ยมขั้นติดกับศีลบารมี ขั้นติดกับวิริยบารมีและบารมีข้ออื่นๆ ก็เป็นไปในทำนองเดียวกัน ขั้นติดความอดทน จึงมีแทรกอยู่ในบารมีข้ออื่นๆทั้งหมด การบำเพ็ญขันติบารมีจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการบรรลุธรรม

Abstract

The purposes of this thesis were : 1)To study khantiparamee of Bhothisat In Buddhism, 2)To critically study the growing and developing of Khantiparmee of Bhothisat in Buddhism 3)To integratetheKhantiDharm for using in the present time . The results of this research were as follows

Khanti or patience in Buddhism can be divided into 3 levels ; 1, Titikkha-khanti – the fundamental patience ,to control the not be covered by greed, anger and foolishness ; 2, Tapakhanti –the medium standard of patience ; to be able to cover or control greed anger and foolishness by meditation ; 3 Athivasana –khanti : the high standard of patience –to be able to stop defilement absolutely . Khanti or patience is the direct way for the bhothisat to get into enlighten and become the Buddha in the future . The phothisat or one who hopes to be the Buddha in the future must keep khanti or patience as paramee or foundation of being Buddha . From the critical study ,it was found that khanti or patience; if fulfilled and kept as parame, can lead one into top goal,theBuddhahood.This is the way of all Buddhas.

From critical study ,kanti or patience is the way of controlling mind and body,preventing all defilements; greed anger and foolishness. When the khanti-aramee is fulfilled ,other paramees ; for instance;- dana-paramee or donation ,seela-paramee or to fulfill the commandments, athisthanaparamee or stability of good wish etc. will be easily fulfilled. In the common society or in the present situation, Khantiparamee or patience can be utilized in the proper Situation . In working , talking or communicating with other people , khanti or patience is highly needed ; so much so that one can get to the top of society.

๑. บทนำ

ความเป็นอยู่ของมนุษย์บนโลก
ปัจจุบันนี้ได้เปลี่ยนแปลงไปจากอดีตมาก วิธี
การดำรงชีวิตมีความสลับซับซ้อนยิ่งขึ้น จากที่
เคยอยู่กับธรรมชาติ พึ่งพิงอาศัยธรรมชาติ ทุก
วันนี้มนุษย์กลับอยู่อย่างเบียดเบียนธรรมชาติ
พยายามเอาชนะธรรมชาติทุกอย่างเพื่อ
ความสุข สนุกสบายของตนเอง จากที่เคยอยู่
อย่างพึ่งพิงอาศัยกันและกัน กลับกลายเป็น
พยายามเอาเปรียบ และเบียดเบียนกันและกัน
เมื่อมีโอกาส มนุษย์ในปัจจุบันนี้จึงอยู่กันอย่าง
เห็นแก่ตัวและหาความขัดแย้ง ขาดความอดทน
อดกลั้น ยิ่งเมื่อเทคโนโลยีต่างๆ เข้ามาในวิถี
การดำรงชีวิตของมนุษย์มากขึ้นเท่าไร มนุษย์
ยิ่งขาดความอดทน อดกลั้นมากขึ้นเท่านั้น

ในยุคแห่งความสับสนวุ่นวายและสิ่ง
ยั่วยวนที่มากมาย คุณธรรมข้อหนึ่งกำลังจะ
หายไปจากจิตใจของชาวโลกทั้งหลาย
คุณธรรมที่ว่านั้น คือ ขันติ ความอดทน อด
กลั้นและอดออมทั้งด้านวัตถุและด้านจิตใจ คือ
ทั้งภายนอกและภายใน จึงต้องมาทำความ

เข้าใจเกี่ยวกับคำนี้ความหมายของคำว่าขันติ
หมายถึงความอดทนต่อสิ่งที่ไม่ดี เพื่อจะยืน
หยัดในทางที่ดีอันมีลักษณะ ๒ อย่างคือ ๑)
อดทนเพื่อให้พ้นจากสิ่งที่ไม่ดีทั้งหลาย ๒)
อดทนเพื่อให้ได้มาซึ่งสิ่งที่ดี หนีจากสิ่งที่ไม่ดี
ขันติความอดทน อดกลั้นนั้น มิใช่หมายความว่า
เราอยู่ในสภาพอย่างไร ก็ทนอยู่ในสภาพ
อย่างนั้น ไม่รู้จักขวนขวายแสวงหาพัฒนา
พยายามทำให้ดีขึ้นกว่าสภาพที่เป็นอยู่ความ
อดทนอย่างนั้น ไม่เรียกว่าขันติธรรม แต่เป็น
การปล่อยวางธุระขันติธรรมความอดทนอย่าง
แท้จริงซึ่งสิ่งที่เราต้องอดกลั้นอดทนนั้นคือ
อดทนต่อความยากลำบากตรากตรำทางกาย
ความเจ็บไข้ได้ป่วยความร้อน ความหนาว
ความเหนื่อยล้าในการทำงานและความอดทน
ต่ออำนาจกิเลสฝ่ายต่ำอันได้แก่โลภะ โทสะ
และโมหะ สิ่งกระตุ้นฝ่ายต่ำทั้งหลาย^๑ สิ่งที่จะ

^๑พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต),
พุทธธรรมฉบับปรับปรุงและขยายความ,
(กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,
๒๕๕๒), หน้า ๖๖๙-๖๗๐.

ได้รับจากความอดกลั้นอดทนหรือที่เรียกว่าอานิสงค์ของชั้นธรรมนั้นก็คือ เป็นเหตุให้งานสำเร็จลุล่วงไป เป็นเหตุให้ไม่เสียสติสัมปชัญญะและเป็นเหตุให้ไม่ทำอะไรพลาดพลั้งตามกำลังของกิเลสตัณหา ความโกรธ ความโลภ ความหลง เพื่อให้เราดำรงค้อยู่ในคุณธรรมความดี ซึ่งการที่จะกระทำให้เกิดชั้นธรรมขึ้นมาได้นั้น ต้องกลับไปสู่การมีสติสัมปชัญญะ การระลึกถึงและรู้ตัวทั่วพร้อม ซึ่งต้องเกิดจากฝึกฝน เจริญสตินิ่งๆ เมื่อสติมีกำลังคือระลึกได้รวดเร็วกับสิ่งที่มากระทบทั้งภายนอกและภายใน คือสิ่งที่เกิดขึ้นกับกายและจิตของตนเอง ได้ทันทั่วทั้ง รู้จักคิดและพิจารณาหาเหตุผลให้เห็นคุณและโทษ ประโยชน์และมีโทษประโยชน์ เราก็จะยับยั้ง อดทน อดกลั้น กับอกุศลฝ่ายต่ำนั้นได้แต่ทุกอย่างนั้นต้องค่อยเป็นค่อยไป โดยการหมั่นฝึกฝนเจริญสตินิ่งอย่างสม่ำเสมอจนกลายเป็นความเคยชินเมื่อเรารักษาสติได้จนสติมีกำลังดีแล้ว สตินั้นจะกลับมารักษาคัมภีร์ของเราในการสร้างบารมีเพื่อตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้านั้น เป็นระยะเวลายาวนานตั้งสี่อสงไขยกับแสนมหากัปป์ ซึ่งระยะเวลาที่บำเพ็ญบารมีให้เต็มเปี่ยมนี้เรียกว่าพระโพธิสัตว์ คือ บุคคลที่บำเพ็ญบารมีหรือกระทำความดีต่างๆ เพื่อให้บรรลุพระสัมมาสัมโพธิญาณเป็นพระพุทธเจ้าในอนาคตกาล พระโพธิสัตว์ที่จะได้มาตรัสรู้นั้นต้องบำเพ็ญบารมี

^๒บุญมีแท่นแก้ว, **ปรัชญาฝ่ายบุรพทิศ**, (กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๕), หน้า ๑๐๕.

ให้ครบ ๓๐ ทัศน์ ประกอบด้วย ทานบารมี ศีลบารมี เนกขัมมบารมี ปัญญาบารมี วิริยบารมี ขันติบารมี สัจจบารมีอิทธิฐานบารมี เมตตาบารมี อุเบกขาบารมี จะเห็นได้ว่าชั้นติบารมีเป็นหนึ่งในบารมีทั้งสิบประการ

๒. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อศึกษาการบำเพ็ญบารมีของพระโพธิสัตว์ในพระพุทธศาสนา
๒. เพื่อศึกษาการบำเพ็ญขันติบารมีของพระโพธิสัตว์ในพระพุทธศาสนา
๓. เพื่อวิเคราะห์การบำเพ็ญขันติบารมีของพระโพธิสัตว์ในพุทธศาสนา

๓. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Method) ซึ่งใช้วิธีรวบรวมข้อมูล และการศึกษาข้อมูลจากเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งมีวิธีการวิจัยดังนี้

๑. ขั้นสำรวจเอกสารเป็นขั้นการสำรวจเอกสารต่างๆ คือคัมภีร์พระไตรปิฎกทั้งฉบับภาษาบาลีและฉบับภาษาไทย คัมภีร์อรรถกถา ฎีกา รายงานการวิจัย วิทยานิพนธ์ ตำรา วารสารและเอกสารอื่นที่เกี่ยวข้องเพื่อวางกรอบแนวคิดในการดำเนินการวิจัยคัมภีร์พระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา และตำราอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย

๒. ขั้นเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้วิธีการบันทึกข้อมูล ดังนี้ คือย่อความให้ได้ใจความตรงตามความหมายของข้อความเดิม บันทึกโดยถอดข้อความเป็นข้อความของผู้วิจัยเอง คัดลอก

ข้อความเป็นข้อความที่ผู้วิจัยต้องการอ้างอิง เพื่อสนับสนุนความคิดของผู้วิจัย ข้อความที่เป็นพุทธพจน์ที่ปรากฏอยู่ในพระไตรปิฎก

๓. ขั้นตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล เมื่อได้ข้อมูลมาแล้วก่อนการวิเคราะห์ ผู้วิจัยได้ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล โดยตรวจสอบแหล่งที่มาของข้อมูล เมื่อได้ตรวจสอบเรียบร้อยแล้วจึงนำมาจัดเรียงลำดับก่อนและหลังเรียงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อนำไปสู่ขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

๔. ขั้นวิเคราะห์ข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลโดยการพรรณนาวิเคราะห์

๕. ขั้นสรุปผล เมื่อวิเคราะห์ข้อมูลสำเร็จเรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยนำผลที่ได้จากการวิเคราะห์ในแต่ละประเด็นมาสรุปเพื่อนำไปสู่ขั้นตอนการเขียนรายงานการวิจัยต่อไป

๖. ขั้นเขียนรายงานการวิจัย ผู้วิจัยได้เขียนรายงานการวิจัยตามกรอบที่กำหนดไว้ในคู่มือการทำวิทยานิพนธ์และสารนิพนธ์ของบัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิธีดำเนินการดังกล่าวสามารถนำมาเขียนขั้นตอนได้ตามแผนภูมิดังนี้

๔. ผลการวิจัย

คำว่า “บาร์มี”^๓ หมายถึงปฏิบัติอันยอดเยี่ยม คุณธรรมที่ประพฤติปฏิบัติอย่างดียิ่ง

^๓พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์, พิมพ์ครั้งที่ ๑๐, (กรุงเทพมหานคร : เอส.อาร์.พรินติ้งแมสโปรดักส์ จำกัด, ๒๕๔๘), หน้า ๒๓๙.

คือความดีที่บำเพ็ญอย่างพิเศษเพื่อบรรลุซึ่งจุดหมายอันสูง เช่นความเป็นพระพุทธานุเจ้าและความเป็นมหาสาวก เป็นต้น พระพุทธานุเจ้าได้ตรัสเรื่องขันติเอาไว้ในมหาปทานสูตรว่า ขนฺตีปรมตโป ตีติกขาเอตฺตพุทฺธานุสาสนนฺติ ขนฺตีความอดทนคือความอดกลั้น เป็นตบะอย่างหนึ่ง...นี้เป็นคำสั่งสอนของพระพุทธานุเจ้าทั้งหลาย^๔

ในสัพพาสวสูตรว่าด้วยขันติเป้าหมายสำคัญอยู่ที่การทำลายหรือแผดเผากิเลสให้หมดมลายไป ดังข้อความว่า “ภิกษุในธรรมวินัยนี้พิจารณาโดยแยบคายแล้ว เป็นผู้อดทนต่อความหนาว ความร้อน ความหิว กระจาย เหลือบ ยุง ลม แดด และการรบกวนแห่งสัตว์เลื้อยคลาน เป็นผู้อดกลั้นต่อคำหยาบ คำส่อเสียด เป็นผู้อดกลั้นต่อเวทนาทั้งหลาย อาทิความทุกข์อันกล้าแข็ง เผ็ดร้อน ไม่น่ายินดี ไม่น่าพอใจ พรากชีวิตได้ซึ่งเมื่อเธอไม่อดกลั้นอยู่ อาสวะและความเร่าร้อนปีบคั่นก็จะพึงเกิดขึ้น เมื่ออดกลั้นอยู่ อาสวะความเร่าร้อนและความปีบคั่นย่อมไม่มีแก่เธอ นี่คือนิสสวะที่ต้องละด้วยการอดกลั้น ในอธิธรรมปิฎกได้ให้ความหมายของ คำว่า “ขันติ” ไว้ว่า “ความอดทน กิริยาที่อดทน ความอดกลั้น ความไม่ดุร้าย ความไม่เกรี้ยว กราด ความเข้มแข็งแห่งจิต นี้เรียกว่า “ขันติ” ส่วนพระวินัยปิฎกและพระสูตรตันตปิฎกมิได้แจกแจงหรือกระจายความหมายของคำว่า “ขันติ” ในอรรถกถาได้ให้ความหมายของ “ขันติ” ไว้ว่า ขนฺตีติ : ยาเอสา ตีติกขาสาขตา ขนฺตี นาม,อิทิมสมึสาสนเนปรมมุตตมตโป. แปลว่า ขันติชื่อว่าความ

^๔ที.ม.(ไทย) ๑๐/๙๐/๖๐.

อดทน กล่าวคือ ความอดกลั้น นี่เป็นตปะอย่างยอดเยี่ยม คือ อย่างสูงสุด ในพระศาสนานี้ ในคัมภีร์มั่งคัลลททีปนีอธิบายไว้ว่า “ภิกษุผู้ประกอบด้วยความอดทน คือความอดกลั้นใด ย่อมเป็นผู้ไม่มีอาการผิดแปลก เป็นประหนึ่งว่าไม่ได้ยิน และไม่เห็นบุคคลผู้ด่าอยู่ด้วยอีก โกสวัตถุ ๑๐ หรือผู้เบียดเบียนอยู่ด้วยการฆ่า และการจองจำเป็นต้น ดุจขันติวาทีดาบส ฉะนั้น ย่อมทำไว้ในใจโดยความเป็นผู้เจริญ เพราะความไม่มีความผิตยั้งไปกว่านั้น ดุจท่านพระปุณณเถระฉะนั้น ความอดทนคือความอดกลั้นนั้นชื่อว่า “ขันติ” ในภิกขาสังคิตสูต^๕ ขันติ หมายถึง ขันติมีลักษณะที่ไม่ทำการโกรธต่อกรรมชั่วและคำพูดชั่วของชนเหล่าอื่น ช่มใจเป็นผู้ไม่ดุร้าย ไม่ปลุกน้ำตาให้เกิดขึ้นแก่ชนเหล่าอื่น แต่มีจิตใจเบิกบานและมีความสุข เพราะเอาชนะความโกรธนั้นได้ ในภิกขาอุปปิปปณาสก์ ขันติหมายถึงสภาพใดย่อมช่ม คือ ปราบปรามบาปธรรมมีความพยายาม ความเบียดเบียน ความถือตัว และความกระด้างเป็นต้น เหตุนี้ สภาพนั้นชื่อว่าทมะคือขันติ สภาพที่ชื่อว่าทมะ เพราะกำจัดและช่มความพยายามให้สงบ เพราะเหตุนี้จึงชื่อว่า อธิวาสนขันติ

ขันติบารมีเป็นหนึ่งในสิบบารมีที่พระโพธิสัตว์ต้องบำเพ็ญเพื่อการตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระโพธิสัตว์ทุกพระองค์จะต้องบำเพ็ญบารมีตั้งแต่ระดับพื้นฐาน

จนกระทั่งถึงระดับสูงสุด ขันติบารมีนั้นมีตั้งแต่ชั้นธรรมดาที่เรียกว่าบารมีขั้นต้น ขันติบารมีชั้นกลาง และขันติบารมีขั้นสูง

ขันติบารมีเป็นหนึ่งในสิบบารมีที่พระโพธิสัตว์ต้องบำเพ็ญเพื่อการตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระโพธิสัตว์ทุกพระองค์จะต้องบำเพ็ญบารมีซึ่งมีสามขั้นบารมีคือตั้งแต่ระดับพื้นฐานหรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าขั้นขันติบารมี ขั้นบารมีขั้นที่สองเรียกว่าขันติอุปปบารมี และขั้นบารมีขั้นสูงสุดเรียกว่าขันติปรมัตถบารมี การบำเพ็ญขันติบารมีได้แก่การบำเพ็ญขันติด้วยความมุ่งหวังพระโพธิญาณเป็นเบื้องหน้า รักขันติ บูชาชื่นชมขันติยิ่งกว่าคนที่ตนรัก และยิ่งกว่าทรัพย์สินพระพุทธรูปเจ้าตรัสลักษณะของขันติบารมีด้วยการแสดงอุทาหรณ์เรื่อง จันทกุมารการบำเพ็ญขันติอุปปบารมีได้แก่การบำเพ็ญขันติด้วยความมุ่งหวังพระโพธิญาณเป็นเบื้องหน้า รักขันติ บูชาขันติยิ่งกว่าอวัยวะร่างกายของตนขันติปรมัตถบารมี อันได้แก่การบำเพ็ญขันติด้วยความมุ่งหวังพระโพธิญาณเป็นเบื้องหน้า รักขันติ บูชาขันติยิ่งกว่าชีวิตของตนความอดทนถึงขั้นเสียชีวิตที่เอาชีวิตเป็นเดิมพันเพื่อที่จะได้มรรค ผล นิพพานในวันข้างหน้า อย่างเช่น ขันติวาทีดาบสขันติบารมี เป็นการบำเพ็ญบารมีเพื่อให้เกิดคุณค่าแก่ตนเอง ผู้อื่น และสังคมพร้อมให้คุณค่าในปัจจุบัน อนาคตและโลกหน้า การออกบวชในพระพุทธศาสนา เช่น พระพุทธเจ้าผู้ทรงพร้อมด้วยบารมี ซึ่งเป็นการเห็นผลในชาติปัจจุบัน พระองค์ทรงพร้อมด้วยเนกขัมมะหรือแนวทางปฏิบัติที่พระองค์ทรงศึกษา

^๕พระสิริมั่งคัลลาจารย์, **มั่งคัลลททีปนี** (พุทธโยภาโค), พิมพ์ครั้งที่ ๑๓ (กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙), หน้า ๑๗๕.

ค้นคว้าจนพบบารมี คือ การได้ทรงตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าการบำเพ็ญขันติบารมีนั้นเป็นหลักสำคัญในทางพุทธศาสนาต้องเป็นพระโพธิสัตว์ก่อนที่จะได้ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าหรือพระปัจเจกพุทธเจ้านั้นเคยบำเพ็ญบารมีก่อนที่จะมาตรัสรู้และในขั้นตอนการบำเพ็ญบารมีของพระโพธิสัตว์เป็นผู้บำเพ็ญบารมีเพื่อการตรัสรู้ต่อไป ในอนาคตผู้ได้บำเพ็ญบารมีเต็มบริบูรณ์แล้วนี่คือองค์พระพุทธเจ้าผู้ทรงประกาศพระศาสนาและบารมีทั้งหลายเป็นธรรมที่ พระโพธิสัตว์กำลังยังให้เต็มอยู่ในเวลาเริ่มต้น ความแตกต่างระหว่างบารมี อุบารมี และปรมัตถบารมีนั้นแตกต่างกันที่ความสามารถในการปฏิบัติ และความยากง่ายในบารมีนั้น

การบำเพ็ญขันติบารมีของพระโพธิสัตว์นั้นมีแทรกอยู่ในการบำเพ็ญบารมีอื่นๆ ของพระโพธิสัตว์เช่น ขันติกับทานบารมี หมายถึง พระโพธิสัตว์ทรงบำเพ็ญตนเป็นผู้ให้การเสียสละแบ่งปันสิ่งของ เช่นให้ทานแก่สมณพราหมณ์ บิดามารดา เป็นต้น สงเคราะห์อนุเคราะห์ คนยากจนขัดสนอันแรกก็ต้องมีขันติมาข่มความตระหนี่เอาไว้ก่อนเพราะความตระหนี่ทำให้ไม่เสียสละเอาขันติมาทำลายความตระหนี่เสียก่อนจึงทำให้เกิดความเสียสละอย่างบริสุทธิ์จะทำให้ทานบารมีเต็มเปี่ยม ซึ่งจะเห็นได้จากการบำเพ็ญทานบารมีของพระเวสสันดร ขันติกับศีลบารมี หมายถึง การสำรวมกายวาจาให้เรียบร้อย ไม่เบียดเบียนทำร้ายผู้อื่นให้ได้รับความเดือดร้อนหรือความประพฤติดังามถูกต้องตามระเบียบ

วินัย วิธีการบำเพ็ญศีลบารมีมีหลักอยู่ว่า ต้องกระทำราวกะว่า จามรีย่อมรักษาขนหาง (ของตน) ที่ติดข้องอยู่ในที่ไร ๆ ก็ยอมตายในที่นั้น ไม่ยอมให้ขนหางเสียไป ฉะนั้น ท่านจงบำเพ็ญศีลในภูมิทั้ง ๔ รักษาศีลให้บริบูรณ์ในกาลทุกเมื่อ ดุจจามรียรักษาขนหาง ฉะนั้น การที่จะรักษา ศีลให้บริสุทธิ์นั้นจะต้องอาศัยขันติจึงจะทำให้ศีลของผู้รักษาบริบูรณ์ได้ ขันติกับเนกขัมมบารมี หมายถึง การออกบวช หรือการปลีกตัวออกจากกาม วิธีการบำเพ็ญเนกขัมมบารมีนั้น ต้องกระทำประหนึ่งว่า คนที่ถูกขังอยู่ในเรือนจำ ได้รับทุกข์ทรมาน ย่อมไม่เกิดความยินดีในเรือนจำนั้น มีแต่จะหาช่องทางที่จะหลบหนีออกไป ฉะนั้น ท่านจงเห็นภพทั้งปวงดุจเรือนจำ จมูกงั่วหน้าต่อเนกขัมมะเพื่อหลุดไปจากภพ ฉะนั้น การออกบวชบางครั้งก็มีอุปสรรคได้รับความลำบากไม่ว่าจะเป็นสิ่งแวดล้อม ปัจจัยทั้ง ๔ ขาดแคลนก็ต้องอาศัยความอดทนจึงจะทำให้การออกบวชสร้างบารมีได้เต็มขันติกับปัญญาบารมี หมายถึง ความรู้ สืบสาวถึงเหตุผล เข้าใจสถานะของสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง วิธีการบำเพ็ญปัญญาบารมีนั้น ต้องกระทำเหมือนอย่างที ภิกษุเมื่อเที่ยวบิณฑบาตได้เห็นว่า จะเป็นตระกูลชั้นต่ำ ชั้นกลาง หรือชั้นสูง ย่อมได้อาหารพอยังอัตภาพให้เป็นไปได้ ฉะนั้น ท่านเมื่อสอบถามคนมีความรู้ตลอดทั้งปวง บำเพ็ญปัญญาบารมีไปเกิด แล้วจักบรรลุสัมโพธิญาณได้ฉะนั้น การที่จะรู้ศึกษาให้เข้าใจ ในสถานะทั้งหลายก็อาศัยขันติเป็นพื้นฐานขันติกับวิริยบารมี หมายถึง ความเพียร

ความกลัวกลัวบาบั่น ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคมี
 ความอดสาหะไม่ทอดทิ้งภาระหน้าที่ พยายาม
 ทำธุระสำเร็จ วิธีการบำเพ็ญวิริยบารมีนั้น ต้อง
 กระทำเหมือนอย่างทีพระโพธิสัตว์ทุกพระองค์
 กระทำฉันใด ท่านจงประคองความเพียรให้
 มั่นคงทุกภพทุกชาติ บำเพ็ญวิริยบารมีไปเกิด
 แล้วจักบรรลุลสัมโพธิญาณได้ ฉะนั้น แต่ความ
 ความเพียรนั้นต้องอาศัยขันติประกอบเข้าด้วย
 จึงจะทำให้วิริยบารมีเต็มเปี่ยมได้ขันติกับสัง
 จบารมี หมายถึง ความจริง คือพูดจริง ทำจริง
 ตั้งใจจริงโดยอาศัยขันติที่จะทำความปรารถนา
 ให้สำเร็จลุล่วง วิธีการบำเพ็ญสังจบบารมีนั้น
 ต้องกระทำได้ดั่งข้อความที่ว่า ธรรมว่าดาว
 ประกายพรัง เป็นดาวเคราะห์ที่เที่ยงตรงใน
 โลกพร้อมทั้งเทวโลก ย่อมเคลื่อนไปจากวิถี
 โคจรไม่ว่าจะเป็นฤดูหนาว หรือฤดูฝน แม้ฉัน
 ไใด ถึงท่านก็ฉะนั้นเหมือนกับ จงอย่าถอยยก
 กลับไปจากทาง(ที่ถูกต้องมั่นคง)ในสังจะ
 ทั้งหลาย บำเพ็ญสังจบบารมีแล้ว จักบรรล
 โพธิญาณได้ขันติกับเมตตาบารมี หมายถึง
 ความรักใคร่ การปลุกฝังมิตรไมตรี ตั้งความ
 ปรารถนาดีคิดเกื้อกูลช่วยเหลือสร้างสรรค์
 ความสุขต่อมนุษย์และสรรพสัตว์ วิธีการ
 บำเพ็ญเมตตาบารมีนั้น ต้องกระทำเช่นกับข้อ
 ที่ว่า ธรรมดาน้ำแผ่ความเย็นชำระล้างมลทิน
 คือรู้สึเสมอกันทั้งในคนดีและคนชั่ว แม้ฉันใด
 ท่านก็ฉะนั้นเหมือนกัน จงเจริญเมตตาให้เสมอกัน
 บำเพ็ญเมตตาบารมีแล้วจักบรรลุลสัมโพธิญาณ
 ได้ แต่ก็ต้องอาศัย ขันติธรรมเป็นพื้นฐานใน
 การเจริญเมตตาบารมีขันติกับอุเบกขาบารมี
 หมายถึง ความมีใจเป็นกลาง วางใจสงบเรียบ

สม่ำเสมอมีความยุติธรรม ไม่เอนเอียงด้วย
 อำนาจของอคติ วิธีการบำเพ็ญอุเบกขาบารมี
 นั้น จะต้องอาศัยความอดทนเป็นที่ตั้งเพื่อทำ
 ให้วางใจเป็นกลางเอาไว้อย่างสม่ำเสมอ
 เสียก่อนจึงจะทำให้เกิดความยุติธรรมเกิดขึ้น
 หรือปัญหาต่าง ๆ ก็แก้ได้

๕. ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวิเคราะห์การบำเพ็ญ
 ขันติบารมีของพระโพธิสัตว์ในพุทธศาสนาเถร
 วาท ผู้วิจัยเห็นว่ายังมีประเด็นที่จะต้อง
 ศึกษาวิจัยต่อไปดังนี้

๕.๑ ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

ชีวิตของผู้คนที่อยู่ในสังคมปัจจุบันซึ่ง
 เรียกว่าสังคมบริโภคนิยม ชีวิตที่หลงติดใน
 กระแสบริโภคนิยมทำให้คนทั้งหลายเผลอร้อน
 ในการดำรงชีพ เพราะทำให้ใช้จ่ายฟุ่มเฟือย
 และเกิดความขัดสนตามมา ดังนั้น คน
 ปัจจุบันจึงมีหนี้สินมากเพราะไม่รู้จักพึงตนเอง
 ตามหลักพระพุทธศาสนา ในการดำรงชีวิต
 แบบกนน้อยสันโดษควรได้ประยุกต์ใช้ขันติความ
 อดทน อดกลั้นในการที่จะใช้จ่ายต่างๆ เพราะ
 นอกจากจะทำให้ไม่ต้องเดือดร้อนเพราะความ
 ฟุ่มเฟือยแล้วยังเป็นการได้ใช้ทรัพยากรได้
 ยาวนานยิ่งขึ้นด้วย ลูกหลานก็จะได้ไม่ลำบาก
 เหมือนกับคนยุคปัจจุบัน

๕.๒ ข้อเสนอแนะในการทำการวิจัย
 ครั้งต่อไป

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “วิเคราะห์
การบำเพ็ญขันติบารมีของพระโพธิสัตว์ในพุทธ
ศาสนาเถรวาท” พบว่ายังมีประเด็นที่สามารถ
ศึกษาวิจัยเพิ่มเติมได้อีก จึงขอเสนอหัวข้อ/
ประเด็นวิจัยเกี่ยวกับหลักขันติดังนี้

๑) ศึกษาบทบาทของขันติธรรมใน
การแก้ปัญหาในด้านเศรษฐกิจและสังคมไทย

๒) ศึกษาบทบาทของขันติในการ
แก้ปัญหความขัดแย้งในสังคมไทย

บรรณานุกรม

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต).พุทธธรรมฉบับปรับปรุงและขยายความ. กรุงเทพมหานคร :

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,๒๕๕๒.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต).พจนานุกรมพุทธศาสตร์.พิมพ์ครั้งที่ ๑๐. กรุงเทพมหานคร :

เอส.อาร์.พริ้นติงแมสโปรดักส์ จำกัด,๒๕๔๘.

บุญมีแท่นแก้ว.ปรัชญาฝ่ายบุรพทิศ.กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๕.

พระสิริมงคลอาจารย์. มงคลัตถทีปนี (ทุดิโย ภาโค). พิมพ์ครั้งที่ ๑๓.กรุงเทพมหานคร :

มหามกุฏราชวิทยาลัย,๒๕๓๙.

ภาพกิจกรรม ป.โท

ศึกษาวิเคราะห์วิธีการเผยแผ่หลักธรรมของพุทธทาสภิกขุ

AN ANALYTICAL OF BUDDHADASA BHIKKHU S METHOD

IN DHAMMA PROPAGATION

พระครูปริยัติธรรมมารณ์ (กิมโฆสธมโม)

สาขาวิชา พระพุทธศาสนา

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์นี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิธีการเผยแผ่หลักธรรมของพระพุทธเจ้า เพื่อศึกษาวิธีการเผยแผ่หลักธรรมของพุทธทาสภิกขุ เพื่อศึกษาวิเคราะห์วิธีการเผยแผ่หลักธรรมของพุทธทาสภิกขุ ผลการวิจัยพบว่าวิธีการเผยแผ่หลักธรรมของพระพุทธเจ้า เป็นการเผยแผ่หลักธรรมที่มีเป้าหมาย คือ บุคคล โดยใช้วิธีการสอนตามจริตของบุคคล และใช้หลักโอวาทปาติโมกข์ คือการไม่เบียดเบียน ไม่ทำบาป ทำจิตใจให้บริสุทธิ์ผ่องใส และส่งพระสาวกไปประกาศชุดแรก จำนวน ๖๐ รูป เป็นการปลุกฝังอบรมให้พุทธศาสนิกชนเป็นคนดีมีศีลธรรมนั้น ถือว่าเป็นหน้าที่โดยตรงของพระสงฆ์สาวกตั้งแต่ครั้งพุทธกาลจนถึงปัจจุบัน วิธีการเผยแผ่หลักธรรมของพุทธทาสภิกขุ ท่านพุทธทาส มีนามเดิมว่า เจื่อม นามสกุล พานิช เกิดเมื่อ วันอาทิตย์ ขึ้น ๗ ค่ำ เดือน ๗ ปีมะเมีย วันที่ ๒๗ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๔๙ ในสกุลของพ่อค้าที่ตลาด พุมเรียง ไชยา จ.สุราษฎร์ธานี บิดา ชื่อ เขี้ยว มารดาชื่อ เคลื่อน มีน้องสองคน เป็นชายชื่อยี่เก้ย และเป็นหญิงชื่อกิมซ้อย บิดาของท่านมีเชื้อสายจีน ประกอบอาชีพหลักคือการค้าขายของชำ บวชเป็นพระ ตามคตินิยมของชาวยุโรปที่วัดโพธาราม ไชยา ได้รับฉายาว่า"อินทปัญโญ" แปลว่า ผู้มีปัญญา อันยิ่งใหญ่ เดิมท่านตั้งใจจะบวชเรียน ตามประเพณี เพียง ๓ เดือน แต่ ความสนใจ ความซาบซึ้ง ความรู้สึกเป็นสุข และสนุกในการศึกษาและเทศน์แสดงธรรม ตลอดชีวิต ของ ท่านอาจารย์พุทธทาส ท่านย้ำอยู่เสมอว่า "ธรรมะ คือ หน้าที่"

ผลของวิธีการเผยแผ่หลักธรรมของพุทธทาสภิกขุ ได้เริ่มงานศึกษาค้นคว้าหลักพุทธธรรมและงานเผยแผ่มาตั้งแต่ ปี พ.ศ. ๒๔๗๓ ผลงานเขียนเรื่องแรกเป็นบทความชื่อ ประโยชน์แห่งทาน ต่อมาเมื่อท่านเดินทางกลับถึงบ้านเกิดแล้วได้เขียนบทความ วิจาร์ณสภาพพระพุทธศาสนาและบทบาทของพระสงฆ์เรื่องการปฏิบัติธรรม หนังสือ แก่นพุทธศาสน์ ผลงานเรื่องนี้เป็นผลงานที่สำคัญและเป็นหัวใจสำคัญของผู้สนใจศึกษาธรรมะทั้งหลาย หนังสือเรื่องนี้ได้รับ

รางวัลขององค์การศึกษาศาสนาและวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติหรือยูเนสโก เมื่อปี พ.ศ.
๒๕๐๘

Abstract

The Buddha's methods of propagating the Doctrinal principles are the propagations of the Doctrinal principles with some aims, the people by using the teaching methods according to the person's Conducts and using the principles of Ovadapatimokkha, that is not to disturb other people, not to do bad actions, to make one's mind be bright. The Buddha sent the first group of the disciples of 60 monks to propagate Buddhism. This fact is the way to train the Buddhists to be the good ones with the precepts and the Doctrines. This fact has been regarded as the real duty to be done by the Sangha Disciples from the past up to the present time. The method of propagating the Dhamma by Ven. Phra Buddhadasa Bhikkhu. This Ven. monk was of the surnames as "Nuem" of the family name of "Barniy". He was born on Sunday, on 7th day, in the 7th month on May 27, 2449 B.E. in the family of the merchant at Pumma-Riang, Chaiya District, Surajdhani Province. His father's name was "Siang" and mother's name was Gluaen. He has one younger brother named Yee Kery and one young sister named Kim Sony. His father was of the Chinese lineage with main occupation of the selling of the sun dry foods. He was ordained as a monk according to Thai custom Temple, Chaiya District. He had the monk's name as "Indapanno", meaning one who has big wisdom. First of all, he was of intention to be ordained only for 3 months, but his interest and happiness in studying and in preaching the Dhammas to the people helped him to be a monk throughout his life up to his death. He always emphasized that "Dhamma is the duty".

The result arising from his propagation of the Doctrinal principles began from 2473 B.E. His first written work was the article called the benefit of Dana. Later on, after he returned to his birth place, he wrote the articles criticizing the state of

Buddhism and the monks roles about the practice of the Dhamma, Another book is called The Essence of Buddhism. This litany work is very important and the rvery important heart possessed by the person interested in studying all the Dhamma .From This book, is Ven.BuddhadasaBhikkhu received the prize from the scientific Educational Organization and the UNESCO in 2508 B.E.

๑. บทนำ

ในยุคเริ่มแรกแห่งการประดิษฐ์ฐานและเผยแผ่พระพุทธศาสนาได้อาศัยบทบาทของพระพุทธเจ้าและพระสาวกเป็นหลักสำคัญ โดยใช้วิธีการต่าง ๆ จาริกสั่งสอนเพื่อนำประชาชนให้เข้าถึงพระศาสนา^๑ โดยดำเนินตามพุทธปณิธานที่ว่า “ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงจาริกไป เพื่อประโยชน์และความสุขแก่ชนหมู่มาก เพื่ออนุเคราะห์ชาวโลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูลและความสุขแก่ทวยเทพและมนุษย์ทั้งหลาย”^๒ ครั้นภายหลังพุทธกาลบทบาทและหน้าที่ในการ

เผยแผ่พระพุทธศาสนาตกเป็นภาระของพุทธบริษัทโดยตรงโดยเฉพาะพระสงฆ์สาวกซึ่งเปรียบเสมือนทัพหน้า ที่ต้องคอยนำหน้าที่ประชาสัมพันธ์เผยแผ่หลักธรรมให้กว้างขวางออกไป โดยมีพุทธบริษัทฝ่ายคฤหัสถ์คอยสนับสนุนและให้ความสงเคราะห์ในด้านต่าง ๆ การเผยแผ่พระพุทธศาสนาจนเป็นที่แพร่หลายในทุกยุคทุกสมัยที่ผ่านมาั้นพระสงฆ์นับว่าเป็นผู้มีบทบาทสำคัญ เพราะท่านเป็นส่วนหนึ่งของพระรัตนตรัย หนึ่งในพุทธบริษัทซึ่งถือว่าเป็นองค์หลัก เป็นกำลังสำคัญของพระพุทธศาสนา^๓ นับแต่พระพุทธศาสนาเข้าสู่ประเทศไทยในราวพุทธศักราช ๕๐๐ เป็นต้นมา “พระพุทธศาสนาก็รุ่งเรืองมาโดยตลอด โดยมาอาศัยการเผยแผ่ของบูรพาจารย์ผู้แตกฉานในพระธรรมวินัยเป็นกำลังสำคัญ ในยุคปัจจุบันมีพระนักเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศไทยหลายรูปที่ได้รับการยอมรับทั้งในประเทศและต่างประเทศ หนึ่งในพระนักเผย

^๑พระราชมุนี, สถาบันสงฆ์กับสังคมไทย, (กรุงเทพมหานคร : มุลนิธิโคมทอง ประทีป, ๒๕๒๔), หน้า ๒๓.

^๒วิ.หมา. (ไทย) ๔/๓๒/๔๐.

^๓เสถียร พันธังสี, ศาสนาเปรียบเทียบ, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : ผดุงวิทยาการ พิมพ์, ๒๕๑๖), หน้า ๑๑.

^๔วิศนอินทสระ, ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เจริญกิจ, ๒๕๓๕), หน้า ๑๑๑.

แผ่เหล่านั้น คือ ท่านพุทธทาสภิกขุ กล่าวได้ว่าเป็นพระนักเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่มีบทบาท

พุทธทาสภิกขุสร้างผลงานทางธรรมะไว้อย่างมากมายมีทั้งที่รวมเล่มเป็นหนังสือและบันทึกไว้ในแถบบันทึกเสียงพร้อมกันนี้ก็ได้ขยายงานที่สวนโมกข์ปัจจุบัน (ย้ายจากพุมเรียงมาอยู่ ที่บริเวณน้ำไหลเขาพุทธทอง เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๘๗) ให้เป็นสถานที่เหมาะสมแก่การปฏิบัติธรรมและเป็นที่เผยแผ่พระพุทธศาสนาโดยใช้อุปกรณ์ที่ทันสมัยพุทธทาสภิกขุได้อุทิศตนเพื่องานศาสนาและทำงานช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์เพื่อให้ทุกคนได้พบกับสันติสุขโดยตั้งปณิธานไว้ ๓ ประการคือ

ข้อที่ ๑ พยายามให้เข้าถึงหัวใจแห่งศาสนาของตน ๆ ไม่ว่าจะถือศาสนาอะไร

ข้อที่ ๒ ให้ความเข้าใจเป็นอันดีในระหว่างศาสนาทุกศาสนาเพื่ออยู่ร่วมกันในโลกเพื่อช่วยเหลือโลกให้ประสบสันติภาพ

ข้อที่ ๓ เป็นการมุ่งหมายที่จะดึงหรือชักหรือลากโลกนี้ออกมาเสียจากอำนาจของวัตถุนิยม^๕ ผลงานของพุทธทาสภิกขุ อันเป็นประโยชน์แก่โลกและเป็นประโยชน์แก่พระศาสนายังผลให้พุทธทาสภิกขุได้รับรางวัลเกียรติยศที่สูงสุด ยกย่องจากองค์การยูเนสโก

ให้เป็นบุคคลสำคัญทางการศึกษา และจากสถาบันการศึกษาทั่วไปอย่างมาก^๖

เพราะฉะนั้นพุทธทาสภิกขุ เป็นผู้ที่มีผลงานทางด้านวิชาการ ด้านการเผยแผ่ที่โดดเด่นเป็นที่ประจักษ์ชัดดังกล่าวนมาแล้วผู้วิจัยจึงสนใจอยากศึกษาหลักการและเทคนิคการเผยแผ่ธรรมตลอดถึงเหตุปัจจัยแห่งความสำเร็จด้านการเผยแผ่ผ่านหลักการและเทคนิคที่ท่านใช้เป็นสำคัญ อันจะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อคณะสงฆ์ และพระพุทธศาสนาโดยสมบูรณ์

การอบรมการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) นั้นท่านนำเอาสื่อต่างๆ นำมาปรับปรุงให้เหมาะสมเข้ามาเองก่อนจะไปมองสิ่งอื่น ดังตัวอย่าง การสร้างสื่อทางธรรมะ คือโรงมหรสพทางวิทยุญาณ แต่ละภาพจะต้องใช้ความคิดของตัวเองเป็นหลักในการตีความหมาย เป็นการศึกษาธรรมะด้วยตัวเองโดยไม่รู้ตัว และสิ่งเป็นเครื่องศึกษาธรรมมากมายที่สวนโมกขพลารามล้วนมาจากความคิดของท่านที่ต้องการสื่อธรรมให้คนได้มาศึกษากลับไปอย่างคนได้ดวงตาที่สว่างทั้ง ๙ ตา คือตาแห่งปัญญา

๒. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

^๕พุทธทาสภิกขุ, ปณิธาน ๓ ประการของพุทธทาสภิกขุ, (กรุงเทพมหานคร : สุขภาพใจ, ๒๕๓๗), หน้า ๒๓.

^๖ละเอียด ศิลาน้อยและธำนิษฐ์ เหมบุตร , วิถีพุทธทาส วิถีสวนโมกข์, (กรุงเทพมหานคร : ดอกหญ้า, ๒๕๒๑), หน้า ๗๒.

๑) เพื่อศึกษาวิธีการเผยแพร่หลักธรรมของพระพุทธเจ้า

๒) เพื่อศึกษาวิธีการเผยแพร่หลักธรรมของพุทธทาสภิกขุ

๓) เพื่อศึกษาวิเคราะห์วิธีการเผยแพร่หลักธรรมของพุทธทาสภิกขุ

๓. วิธีดำเนินการวิจัย

ศึกษาเอกสารและรวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง จากแหล่งข้อมูลต่อไปนี้เป็นคือ

๑) ศึกษาเอกสารชั้นปฐมภูมิ ได้แก่ พระไตรปิฎก จากพระวินัยปิฎก และพระสุตตันตปิฎก

๒) ศึกษาเอกสารชั้นตติยภูมิ ได้แก่ วรรณคดี อนุฎีกา งานวิจัย หนังสือเอกสาร สิ่งพิมพ์ และอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย

๔. ผลการวิจัย

บทบาทด้านกลุ่มบุคคลในการเผยแพร่การเผยแผ่ของท่านพุทธทาสนั้น โดยส่วนมากจะยึดตามหลักการที่พระพุทธเจ้าทรงเผยแผ่ในสมัยพุทธกาล คือ ทรงสอน (เวไนยสัตว์) ด้วยประโยชน์ในปัจจุบัน ประโยชน์ในภพหน้า และประโยชน์อย่างยิ่งตามสมควร และการเผยแผ่ก็ไม่ได้เลือกชั้น

๑) การเผยแผ่พระพุทธศาสนาแก่ชาวต่างประเทศ การเผยแผ่พระพุทธศาสนาแก่ชาวต่างประเทศนั้นพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) ท่านจะใช้สวนโมกขนิมิตานาชาติ

ให้เป็นการอบรมซึ่งอยู่คนละฝั่งถนนกับสวนโมกขพลารามภายในจัดสถานที่ไว้เหมาะสมและมีธารน้ำร้อนสำหรับใช้ชำระร่างกาย การอบรมชาวต่างชาติจะอบรมทุกวันที่ ๑-๑๐ ของทุกเดือนโดยจะมีพระภิกษุ และฆราวาสที่ประจำอยู่ที่สวนโมกขพลาราม จะรับผิดชอบกันไปในแต่ละช่วง

๒) การเผยแผ่พระพุทธศาสนาแก่ชาวไทยสำหรับที่เป็นพระภิกษุ มีกาอบรมอาพาสนาสติภาวนาในค่ายลูกเสือในช่วงต้นเดือนของทุกเดือนเว้นในช่วงเข้าพรรษา ส่วนอุบาสก - อุบาสิกา ไปอบรมที่ธรรมมาตาแต่ต้องมีการคัดเลือกด้วยในการอบรมแต่ละครั้ง ซึ่งจะอบรมทุกวันที่ ๒๐-๒๖ ของทุกเดือนเพื่อชี้หลักธรรมะที่เป็นแก่นแท้ของพระพุทธศาสนาตามที่พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) ได้วางหลักไว้

๓) การเผยแผ่พระพุทธศาสนาตามโครงการขององค์กร ซึ่งจะแบ่งเป็นการการอบรมระยะสั้นคือการอบรมธรรมที่มีเวลาเพียง ๑-๒ วัน ซึ่งกิจกรรมที่สวนโมกขพลารามจัดให้หน่วยงานเหล่านี้ ส่วนใหญ่จะเป็นการฟังธรรมบรรยายที่โรงมหรสพทางวิญญูณ ซึ่งผู้เข้าอบรมมีเวลาน้อย แต่จะได้ความรู้มาก ที่โรงมหรสพทางวิญญูณมีพระสงฆ์ผู้รับผิดชอบบรรยายภาพปริศนาธรรมให้เชื่อมโยงกับหลักธรรมการอบรมระยะยาว จะจัดการอบรมให้กับหน่วยงานที่แจ้งความประสงค์ขอเข้ารับการอบรมธรรมะโดยที่หน่วยงานมีเวลาไม่ต่ำกว่า ๕ วัน ทาง

สวนโมกขพลารามจะจัดอบรมให้ตาม
โครงการของสวนโมกขพลาราม คือ การ
อบรมอานาปานสติภาวนา

๔) การเผยแผ่พระพุทธศาสนาตาม
โครงการพระธรรมทูต โครงการอบรมพระ
ธรรมทูตจะจัดขึ้นที่สวนโมกขนานาชาติเป็น
รุ่นๆ ซึ่งมีทั้งพระภิกษุสามเณร และบุคคล
ทั่วไป ในสมัยที่พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธ
ทาสภิกขุ) ท่านยังมีชีวิตอยู่ท่านจะอบรมด้วย
ตัวท่านเองและใช้สถานที่ของค่ายธรรมบุตร
คือค่ายลูกเสือในการอบรมแต่ละรุ่นปัจจุบัน
ทางสวนโมกขพลารามธรรมมาศรมนานาชาติ
ขึ้นอีก ๑ แห่ง คือที่บ้านดอนเคี่ยม ตำบล
พุมเรียง อำเภอยาไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี
สำหรับอบรมเฉพาะชาวต่างชาติโดยตรง โดย
มีพระสันติกโร ซึ่งเป็นพระภิกษุชาวเยอรมัน
ที่ศรัทธาในพระพุทธศาสนา

พุทธทาสภิกขุมีวิธีการเผยแผ่มากมาย การ
แสดงธรรม อบรม มีเทคนิคและวิธีการ เช่น
สอนให้จำ ทำให้ดู อยู่ให้เห็น เย็นให้ได้
สัมผัส แต่ที่สังคมทั่วโลกให้การยอมรับ คือ
หลักปณิธาน ๓ ข้อ คือ

๑) พยายามทำให้ทุกคนเข้าถึง
หัวใจแห่งศาสนาของตน

๒) ทำความเข้าใจอันดีระหว่าง
ศาสนา

๓) ดึงเพื่อนมนุษย์ให้ออกมาเสีย
จากวัตถุนิยม

ปณิธานข้อที่ ๓ คือ ดึงเพื่อน
มนุษย์ให้ออกมาจากวัตถุนิยม ที่เป็นองค์การ
สหประชาชาติมอบรางวัล ยูเนสโก ที่สื่อ

ความหมายเป็นบุคคลสำคัญของโลก รางวัล
เกียรติยศที่ใหญ่หลวงมาก

วิเคราะห์วิธีการเผยแผ่หลักธรรม
ของพุทธทาสภิกขุ พุทธทาสภิกขุได้เริ่มงาน
ศึกษาค้นคว้าหลักพุทธธรรมและงานเผยแผ่
มาตั้งแต่ ปี พ.ศ. ๒๔๗๓ วิธีการเผยแผ่นั้นมี
หลายด้าน เช่น ด้านสังคม ศาสนา
การศึกษา การเมือง เศรษฐกิจ และการ
ปฏิบัติธรรม ขึ้นของการปฏิบัติศาสนา การ
ทำให้รู้แจ้งตามธรรมชาติ และจตุราริยสัง
ผลงานด้านการประพันธ์ คือ เขียนเรื่อง
แรกเป็นบทความชื่อ ประโยชน์แห่งทาน
ต่อมาเมื่อท่านเดินทางกลับถึงบ้านเกิดแล้วได้
เขียนบทความ วิจาร์ณสภาพพระพุทธศาสนา
และบทบาทของพระสงฆ์เรื่องการปฏิบัติธรรม
พูดบรรยายธรรมะให้ผู้สนใจฟังมากขึ้นท่านได้
อุทิศชีวิตและเวลาทำงานเพื่อพระพุทธศาสนา
หนักขึ้น ทั้งงานพูด งานเขียน งานแปล
เป็นสถานที่ปฏิบัติธรรมและเผยแผ่หลัก
ธรรมะของพระพุทธเจ้าการก่อตั้งสวนโมก
ขพลาราม สถานที่ปฏิบัติธรรมและ
การศึกษาค้นคว้าหลักพุทธธรรมเพื่อการเผย
แผ่ที่ทุกคนรู้จักกันอย่างดีในยุคปัจจุบันที่
เรียกว่า สวนโมกขพลารามนั้น เกิดขึ้นจาก
การที่ท่านพุทธทาสภิกขุได้เคยไปอยู่ศึกษาใน
กรุงเทพมหานครทำให้ท่านมองเห็นว่าระบบ
การศึกษาของคณะสงฆ์ที่เป็นอยู่ในปัจจุบันนี้
นั้นไม่ได้เอื้อประโยชน์ให้คนเข้าถึงธรรมอย่าง
แท้จริง

ด้วยการหันกลับมาหาศีลธรรม ให้ศีลธรรมกลับคืนมา ผลงานการแต่งหนังสือธรรมะของท่านพุทธทาสที่ทรงคุณค่าที่โดดเด่นที่สุด และมีผู้สนใจอ่านมาก คือ คู่มือมนุษย์ ผลงานเรื่องนี้ได้รับความนิยมอย่างสูงสุดสามารถอ่านเข้าใจได้ถึงตัวตนที่แท้จริงของมนุษย์ได้อย่างลึกซึ้ง มนุษย์หมายถึงใคร ควรอยู่อย่างไรให้สมคุณค่าของการเกิดมาที่เรียกตัวเองว่ามนุษย์ หนังสือ แก่นพุทธศาสน์ ผลงานเรื่องนี้เป็นผลงานที่สำคัญและเป็นหัวใจสำคัญของผู้สนใจศึกษาธรรมะทั้งหลาย หนังสือเรื่องนี้ได้รับรางวัลขององค์การศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติหรือยูเนสโก เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๐๘

5. ข้อเสนอแนะ

ผลจากการศึกษาวิจัยเรื่อง “ศึกษาการเผยแผ่หลักธรรมของพุทธทาสภิกขุ” ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย ๒ ประเด็น คือ ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ และข้อเสนอแนะในการทำวิจัยต่อไป ดังนี้

๑. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

๑) ควรศึกษาประวัติของพระเถระที่อยู่ในสายการเผยแผ่พระพุทธศาสนา เช่น พระพรหมบัณฑิต และสายการเผยแผ่พระธรรมทูตในต่างประเทศ ที่มีชื่อเสียงในด้านการเผยแผ่และเขียนหนังสือ และนำไปปฏิบัติตาม

๒) ควรรีศึกษาคัมภีร์ในพระพุทธศาสนาและปฏิบัติของพระเถระในสายการเผยแผ่พระพุทธศาสนาแต่ละท่านมีความแตกต่างกันไป แล้วศึกษานำไปเผยแผ่ให้อนุชนรุ่นหลังได้รับรู้

๒. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยต่อไป

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยในภายหน้านั้น ควรศึกษาชีวประวัติของพระสายการศึกษาและสายการเผยแผ่พระธรรมทูตให้เข้าใจหลักการปฏิบัติ และควรศึกษาละสำนักที่ปฏิบัติให้เข้าใจ ดังนี้

๑) ควรศึกษาพระสายการศึกษาและพระธรรมทูตที่ออกไปเผยแผ่ในต่างประเทศให้มาก

๒) ควรศึกษาเปรียบเทียบพระสายศึกษาและสายปฏิบัติ ในประเทศไทย และต่างประเทศ

บรรณานุกรม

- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **พระไตรปิฎก ภาษาไทย**. ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘.
-:**พระไตรปิฎกภาษาบาลี** ฉบับมหาจุฬาเตปิฎก. กรุงเทพมหานคร:
โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๐๐.
-:**พระวินัยปิฎก อรรถกถาภาษาไทย**. ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐.
- กรมการศาสนา.**ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา** เนื่องในโอกาสฉลองกรุงรัตนโกสินทร์ ๒๐๐ ปี
พ.ศ. ๒๕๒๕.กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๒๕.
- คณาจารย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.**พุทธวิธีการสอน**.กรุงเทพมหานคร : โรง
พิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕.
-:มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.**พระไตรปิฎกศึกษา**.พระนครศรีอยุธยา:
ไทยรายวันการพิมพ์,๒๕๕๓.
- จินดา จันทร์แก้ว.**ศาสนาปัจจุบัน**. กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘.
- จำนง ทองประเสริฐ **ประวัติศาสตร์พุทธศาสนาในเอเชียอาคเนย์**. กรุงเทพมหานคร :
อภิธรรมมูลนิธิมหาธาตุวิทยาลัย,๒๕๑๔
- ประเวศ วะสี.**แสวงหาทางออกจากภาวะวิกฤตภายใต้ความซับซ้อนของสังคมไทย**, ๒๕๕๘.
- ฝ่ายวิชาการภาษาไทย.**พจนานุกรมไทย ฉบับทันสมัยและสมบูรณ์**. กรุงเทพมหานคร:
พิมพ์ที่บริษัทพิมพ์ดี จำกัด,๒๕๓๕.
- พระราชวรมนี.**สถาบันสงฆ์กับสังคมไทย**. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิโคมทองประทีป,๒๕๒๔.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) . **พุทธวิธีในการสอน**.กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภาและสถาบันบันลือ
ธรรม, ๒๕๔๗.
- พระราชมนี (ประยูร ธมฺมจิตฺโต).**พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ**. กรุงเทพมหานคร :
คณะธรรมจริม, ๒๕๒๕.

การศึกษาวิเคราะห์ วรรณกรรมมหาเวสสันดรชาดก : กรณีศึกษาชูชกกัณฑ์ ในคัมภีร์ใบลาน อักษรขอม

พระสมหมาย ปวโร (ติตะปัน)

สาขาวิชา พระพุทธศาสนา

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์นี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาประวัติของชูชก ที่ปรากฏในวรรณกรรมเวสสันดร อักษรขอม เพื่อศึกษาบุคลิกลักษณะ และคุณสมบัติของชูชกในวรรณกรรมเวสสันดรอักษรขอม เพื่อศึกษาวิเคราะห์คุณค่าในแง่มุมต่างๆที่ปรากฏอยู่ในวรรณกรรมเวสสันดร อักษรขอม ชูชกกัณฑ์ หลักธรรม การปกครอง วัฒนธรรม เศรษฐกิจ การศึกษา ผลวิจัยพบว่าวรรณกรรมเรื่องมหาเวสสันดรชาดกกัณฑ์ชูชก ฉบับภาษาเขมรที่นำมาศึกษานี้ จากหลักฐานพบว่า มหาเวสสันดรชาดกของประเทศกัมพูชาเป็นงานพระราชนิพนธ์ของสมเด็จพระนเรศวรมหาราช(พระองค์ด้วง) ซึ่งพระองค์ประสูติในปี พ.ศ. ๒๓๓๙ และทิวงคตในปี พ.ศ. ๒๔๐๓ นั้นจริงตามที่ ลี ธามเตง กล่าวไว้ และเป็นผู้จารในปีพุทธศักราช ๒๔๖๒ ภาษาที่ใช้แต่ง วรรณกรรมเรื่องมหาเวสสันดรชาดก กัณฑ์ชูชก ฉบับอักษรขอม ที่นำมาศึกษาในครั้งนี้ ใช้ตัวอักษรขอมจารลงบนใบลาน ไทยเรียกตัวอักษรชนิดนี้ว่า อักษรบรรจง เขมรเรียกว่าอักษรมูลชูชกมีบุคลิกลักษณะ และคุณสมบัติของชูชกในวรรณกรรมเวสสันดรอักษรขอมชูชก เป็นชาวบ้านพราหมณ์ชื่อทุนนวิภูฐะ ในกาลิงครรัฐ มีบิดานามว่าโตลกพราหมณ์ มารดานามว่า นางจันตีพราหมณี เมื่อบิดา มารดาตายหมด อาศัยอยู่กับลุงป้า ที่หมู่บ้านทุนนวิภูฐะ ได้นางอมิตตาเป็นภรรยา บุคลิกภายนอกของชูชก หมายถึง กิริยามารยาทของชูชกที่แสดงออกถึงวิพรรณนาถึงรูปร่างลักษณะของชูชกไว้เพียงสั้น ๆ ว่าชูชกนั้นเป็นพราหมณ์บุรุษไทย ๑๘ ประการ

ศึกษาในแง่ของหลักธรรม การปกครอง วัฒนธรรม เศรษฐกิจ การศึกษา วัฒนธรรม ประเพณี และค่านิยมที่มีในยุค พุทธศักราช ๒๔๖๒ ความเป็นอยู่ของผู้คนในสมัยนั้น อย่างเรียบง่าย มีการช่วยเหลือเกื้อกูลกันและกัน เอื้อเฟื้อเผื่อ ช่วยเหลือในยามทุกข์ยาก มีอาชีพในการทำเกษตรกรรม ตามเศรษฐกิจที่พอเพียง อาชีพที่ได้รับความนิยมมาก ก็คือการได้เข้ารับราชการอยู่ในวัง การแต่งกายก็ยัง นุ่งผ้าถุงโจงกระเบน การตกแต่งความงามก็อาศัยธรรมชาติ เช่น ขมิ้น เป็นต้น คติความเชื่อไสยศาสตร์ โหราศาสตร์ เชื่อฤกษ์ยาม เชื่อหลักการทางศาสนาพุทธ คือ บาป

บุญ คุณโทษ มีความละเอียดถี่ถ้วน ก้าวบาท มีความกตัญญูทวาทิ เคารพนับถือในพระพุทธศาสนา
อย่างสูง

ABSTRACT

History holds a punch. The letter appeared in the literature Vessantara Khmer temples that house the million strong under the HuaiMuang Si Sa Ket. A study of Literature. Literary sources. Development of contemporary literary fiction. here for great literature Vessantara monks held punch. The Khmer language is used in this study. Of evidence found. Vessantara a great allegory of Cambodia celebrates King Rama Harirak (He beetle) that he was born in the year 2339 and in year 24๐3 the true Tiwgct by the State during President Lee said. the 2462 Act and is a professor in the English composers. here for great literature Vessantara hit the monks held strongly that the value of this study. Letters to the moraine on the patio. Thailand called Khmer calligraphy characters of this font called font information. Schuh has a personality. And properties held the literature Vessantara Punch Punch holds the Khmer alphabet. The capital is home to a Brahmin named John Law a in link state is known as the father and mother as she grew A. Chan Brahmin Brahmin parents died when I was living with my aunt. John Reap the village rules. Mrs. Mitchell was the wife's eyes. The character of the vertical punch to punch manners of expression that holds the poet describes the shape of the vertical punch is just a short punch that holds a Brahmin Burus ๑8 factors.

In terms of the principles of government, cultural, economic, educational, cultural tradition. The values contained in the 2462 Act being of the people in those days. Simple. The mutual aid. Generous spread. Help in times of adversity. A career in agriculture. Sufficient economy. Career that has been very popular. It is to enter service in the palace. The dress also. Loincloth wearing sarongs. Finishing the natural beauty is so entrenched that auspicious astrological superstitious belief that the principle of Buddhism is to sin against me, you are the shame of sin, evil, fear and gratitude. Highly respected in Buddhism.

๑.บทนำ

กัณท์ ชู ช ก^๑ เป็น เรื่อง ที่ พระพุทธเจ้าจะทรงเล่าเรื่องในอดีตชาติก่อนที่จะทรงเล่า นั้น ต้องมีคนอาราธนา ก่อนจึงจะทรงเล่า ดังเรื่องเวสสันดรชาดก ทรงเล่าเมื่อครั้งเสด็จไปโปรดพระประยูรญาติที่วัดนิโครธาราม เมืองกบิลพัสดุ์ มีพระประยูรญาติบางส่วนไม่ยอมละทูลีฐแสดง ความเคารพ พระองค์จึงทรงทรงแสดงความอิทธิปาฏิหาริย์ และเกิดเป็นฝนสีแดง เรียกว่า ฝนโบกขรพรรษตกลงมา พระสงฆ์สาวกทั้งหลายซึ่งเข้าเฝ้าอยู่ ณ ที่นั้นประหลาดใจและพากันพูดเป็นเสียงเดียวกันว่า ไม่เคยเห็นฝนชนิดนี้ตกมา

ก่อนเลย พระพุทธเจ้าบอกว่าเคยตกมาครั้งหนึ่ง สมัยพระองค์เสวยพระชาติเป็นพระเวสสันดร พระสงฆ์สาวกทั้งหลายจึงอาราธนาให้ทรงเล่า เรื่องในอดีตชาติที่เกี่ยวกับพระองค์เองมีถึง ๕๔๗ เรื่อง และที่ปรากฏอยู่ในพระสุตตันตปิฎกเล่ม อันเป็นคัมภีร์สำคัญทางพระพุทธศาสนานั้น เป็นพระชาติสุดท้ายของมหาบุรุษ ทรงเป็นพระเวสสันดร เป็นชาติที่ยิ่งใหญ่ และเป็นชาติที่สำคัญในการบำเพ็ญบารมี ในเรื่องนี้ชูชก เป็นผู้มีบทบาท สำคัญ ในการช่วยให้การบริจาทานของพระเวสสันดรให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น ซึ่งเป็นมหากาพย์บุคคลที่เป็นตัวละครในชาดกที่สำคัญคือ ชูชก ทำให้เนื้อเรื่องเวสสันดรเกิดอรรถรสของการฟังและการอ่าน นักปราชญ์ได้พรรณนาและบรรจุแต่งให้ชูชกมีบทบาทที่หลากหลาย มีทุกด้าน ด้านร่างกาย กริยา มารยาท ความยโสโอหัง ความซื่อสัตย์ เป็นคนที่ชอบขอสั่งของโลกมาก ที่มากด้วยกิเลส ตัณหา สิ่งเหล่านี้ล้วนแต่นักปราชญ์ได้บรรจุพรรณนาไว้ให้เป็นที่ตลกขบขันและขะแยงอยู่ในตัว ชูชกได้ไปหาพระเวสสันดรด้วยการขอกันทาชาลี ซึ่งเป็นพระโอรสของเวสสันดรมาเป็นคนรับใช้ ในส่วนนี้ผู้แต่งบอกว่าเป็นการบริจาทานที่ยากที่สุดในชีวิตของการบริจาทานยากต่อการให้ของพระเวสสันดร ชูชกเป็นพราหมณ์เฒ่า เทียวขอทานไปยังสถานที่ต่างๆ สามารถสะสมเงินทองได้มากมาย แต่ก็ยังเทียวร่อนเร่พเนจรขอทานไป

^๑ช. ขา. (ไทย) ๒๘ / ๑๙๑๔ / ๔๘๔.

ชูชกขอกทานมานานานเก็บเล็กผสมน้อย มีเงินถึงร้อยกหาปณะ เกรงว่าจะถูกโจรชิงเอาเงินทองไป จึงได้นำทรัพย์สินเงินทองเหล่านั้นไปฝากกับพราหมณ์ ที่เป็นเพื่อนเก่าด้วยความผิดเคืองลำบากของเพื่อนเก่านั่นเอง จึงได้อาทรัพย์สินเงินทองของเผ่าชูชกออกมาใช้จนหมดเกลี้ยง เมื่อชูชกหวนกลับมาจากเที่ยวขอกทานกลับมาจึงได้ทวงถามทรัพย์สินเงินทองของตนที่ฝากไว้ พราหมณ์เพื่อนเก่าบอกเผ่าชูชกไปว่า ได้ใช้จ่ายเงินทองหมดแล้ว ชูชกเผ่าเป็นผู้มีสติปัญญา และมากด้วยเล่ห์เหลี่ยม จึงทวงถามหลายครั้ง เพื่อนเก่าก็ไม่มีให้ พราหมณ์หมดปัญญาที่จะหาเงินทองมาใช้ ชูชกจึงปรึกษากับภรรยาว่า จะยกลูกสาวให้แก่เผ่าชูชก เพื่อเป็นการชดเชยเบี้ยฝ่ายภรรยาก็ไม่ขัดข้อง จึงยกลูกสาวที่กำลังแตกเนื้อสาวที่ชื่อว่า “อมิตตา” ให้แก่ชูชก อมิตตา นั้นเป็นคนดีมีความกตัญญูรู้คุณของบิดามารดาเมื่อไปเป็นภรรยาชูชก ก็ปรนนิบัติสามีเป็นอย่างดี สามีเผ่าที่มีร่างกายอัปลักษณ์ก็มีได้รังเกียจแต่อย่างใด แต่กลับเป็นคนที่ขยันทำงานบ้านงานเรือน อย่างหาที่ติไม่ได้ ทำให้สามีภรรยาคู่อื่นที่อยู่บ้านใกล้เคียงอิจฉา โดยเฉพาะสามีของนางพราหมณ์เหล่านั้น เมื่อเห็นนางอมิตตาปรนนิบัติสามีดี จึงดุด่าตบตีภรรยาของตนเองว่า วัน ๆ เอาแต่รวมตัวกันนินทาผู้อื่นสร้างความโกรธแค้นให้ฝ่ายภรรยา จึงรวมตัวกันไปดักกรอุมดา อมิตตา ที่ทำน้ำทำให้นางอมิตตาอับอายขายหน้า เสียใจร้องไห้กลับไปเล่าความให้ชูชกฟัง ด้วยความแค้นใจ นางจึง

บอกชูชกว่านางจะไม่ทำอะไรทั้งสิ้น ชูชกปลอบ นางอมิตตา ว่าจะเป็นผู้ทำงานบ้าน การเรือนแทนทุกอย่าง^๒

ด้วยเหตุนี้จึงวิเคราะห์ให้เห็นภาพสะท้อนของชูชก ในด้านสังคม วัฒนธรรมท้องถิ่นที่ติงาม โดยผ่านตัวละครนี้มากกว่าตัวละครอื่น แม้แต่ตัวละครที่แสดงเป็นพระมหากษัตริย์ก็ยังมีบทบาทที่น้อยกว่า ในเนื้อหากัณฑ์ชูชกนี้ผู้แต่งพยายามแต่งให้มองเห็นภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ ทรัพยากรธรรมชาติ ดินฟ้าอากาศ อาคารบ้านเรือน อาหารการกิน เครื่องมือ เครื่องใช้ในการประกอบอาชีพ จารีตประเพณี การปกครอง การศึกษาศิลปะวิทยา และความเชื่อแบบดั้งเดิม ในยุคนั้นเป็นอย่างดี ผู้วิจารณ์เห็นว่าการวิจัยเรื่องชูชกมีประโยชน์หลายด้านโดยเฉพาะหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา นำมาวิเคราะห์ให้เกิดเป็นองค์ความรู้ใหม่เชิงบูรณาการในการปกครองแบบธรรมาธิปไตย อีกทั้งการบริจาทานที่เกิดผลดี และไม่ดีต่อสังคม

๒. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑) เพื่อศึกษาประวัติของชูชก ที่ปรากฏในวรรณกรรมเวสสันดรอักษรขอม

๒) เพื่อศึกษาบุคลิกลักษณะ และคุณสมบัติของชูชกในวรรณกรรมเวสสันดรอักษรขอม

^๒ใบลานอักษรขอม, ฉบับวัดบ้านแซว ตำบลห้วยใต้ อำเภอสุขันธ์ จังหวัดศรีสะเกษ, พุทธศักราช ๒๕๖๒.

๓) เพื่อศึกษาวิเคราะห์คุณค่าในแง่มุมต่างๆที่ปรากฏอยู่ในวรรณกรรมเวสสันดร อักษรขอม ชุขกัณฑ์ หลักธรรม การปกครอง วัฒนธรรม เศรษฐกิจ การศึกษา

๓. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัย เรื่องการศึกษาวิเคราะห์วรรณกรรมมหาเวสสันดรชาดก : กรณีศึกษาชุขกัณฑ์ในคัมภีร์ไบลาน อักษรขอม ฉบับวัดบ้านแขว ตำบลห้วยใต้ อำเภอสุโขทัย จังหวัดศรีสะเกษครั้งนี้เป็นการวิจัยทางเอกสาร (Documentary Research) ซึ่งมีวิธีดำเนินการวิจัยดังนี้

๑) ศึกษารวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับชีวประวัติของชุขก จากพระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกาเอกสาร ไบลาน และงานวิทยานิพนธ์ ออนไลน์ ที่เกี่ยวข้อง

๒) ศึกษาตำราโบราณ แปล และวิเคราะห์ข้อมูลที่เกี่ยวข้อง

๓) ศึกษาเปรียบเทียบด้านวรรณกรรมศิลป์และด้านสังคม ที่ปรากฏอยู่ตามความมุ่งหมายของการศึกษาและให้ผู้ชำนาญการตรวจอักษรขอม เป็นอักษรไทย

เก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง เช่น คัมภีร์พระไตรปิฎก อรรถกถา หนังสือ วิทยานิพนธ์ นิตยสาร วารสาร สื่อออนไลน์ และไบลาน เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากเอกสารที่เกี่ยวข้อง เช่นคัมภีร์พระไตรปิฎก อรรถกถา หนังสือ วิทยานิพนธ์ นิตยสาร วารสาร สื่อออนไลน์ ไบลานและสื่ออื่น ๆ และข้อมูลที่ได้

สรุปผลและอภิปรายผลแบบบรรยาย

ตามกรอบแนวทางการเก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อตอบคำถามตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

๔. ผลการวิจัย

จากศึกษาวิจัยเรื่องการศึกษาวิเคราะห์วรรณกรรมมหาเวสสันดรชาดก:กรณีศึกษาชุขกัณฑ์ในคัมภีร์ไบลาน อักษรขอมประวัติของชุขก ที่ปรากฏในวรรณกรรมเวสสันดร อักษรขอมประวัติของชุขกที่ปรากฏในวรรณกรรมมหาเวสสันดรชาดกอักษรขอมหรืออักษรธรรมภาคอีสานนั้น จะมีลักษณะที่คล้าย ๆ กันจะต่างกันอยู่ที่ลักษณะสำนวนทางภาษา เพราะการจารสลักจะใช้ภาษาในท้องถิ่นนั้น ๆ ด้วยเหตุนี้จึงมีสำนวนที่แตกต่างกันไปเล็กน้อย ในบทนี้ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาประวัติชุขก ที่ปรากฏในวรรณกรรมมหาเวสสันดรชาดกอักษรขอม ไบลานฉบับวัดบ้านแขว ตำบลห้วยใต้ อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ

ความเป็นมาของวรรณกรรมเวสสันดร อักษรขอม ส่วนใหญ่จะได้รับมาจากประเทศกัมพูชา เพราะมีเขตแดนติดต่อกัน และในอดีตดินแดนภาคอีสานบางส่วนเคยอยู่ภายใต้การปกครองของอาณาจักรขอมโบราณ โดยเฉพาะบริเวณภาคอีสานตอนล่างที่ปัจจุบันชาวเขมร ถิ่นไทยอาศัยอยู่ในบริเวณจังหวัดสุรินทร์ บุรีรัมย์ และศรีสะเกษ ส่วนใหญ่น่าจะมีการอพยพเข้ามาหรืออาจจะมีการตั้งถิ่นฐานอยู่มาแต่เดิม ก็อาจเป็นไปได้ ตามประวัติศาสตร์และความเป็นมาของชาวเขมร

ถิ่นไทยข้างต้นนั้น ในสมัยเมื่อก่อนการติดต่อกันระหว่างชาวเขมรถิ่นไทยและเขมรกำพูชาที่ตั้งรกรากอาศัยอยู่ระหว่างภูเขาพนมดงรัก หรือ ดงเร็ก

มหาเวสสันดรชาดกอักษรขอม กัณฑ์ฉลอง ฉบับของวัดบ้านแซว ตำบลห้วยใต้ อำเภอบางขัน จังหวัดศรีสะเกษ หน้าลานที่ ๑๕.(ที่จารึกนามผู้แต่ง ปีพุทธศักราชที่จาร) เหตุผลในบางฉบับที่ปรากฏชื่อผู้แต่งและไม่ปรากฏชื่อผู้แต่งใบลานมหาเวสสันดรชาดกนั้น ประคอง เจริญจิตรกรรม ยังได้กล่าวถึงการที่ไม่ปรากฏชื่อผู้แต่งในวรรณกรรมท้องถิ่นไว้ว่า

๑) ผู้แต่งไม่ประสงค์จะบอกชื่อตนเอง จึงไม่บอกชื่อตลอดจนวันเดือนปี และสถานที่แต่งไว้ หรือมีฉะนั้นผู้แต่งได้เขียน ชื่อตนเอง พร้อมวันเดือนปี และสถานที่แต่งไว้ แต่ภายหลังอาจสูญหายหรืออาจถูกลบออก

๒) เนื่องจากมีผู้ศรัทธา หรือมีความนิยมในหนังสือบางเรื่อง และต้องการจะถวายหนังสือเรื่องนั้นให้แก่วัด แต่เขียนตัวหนังสือไม่เป็น จึงจ้างคนเขียนคัดลอกจากฉบับเดิมเสร็จแล้วก็ลงชื่อตนเองแทนชื่อผู้แต่ง

๓) บางคนเห็นว่า เรื่องใดสนุก และไพเราะคิดอยากได้มาไว้เป็นสมบัติของตนเองก็คัดลอกเอามา ตอนที่คัดลอกเอามา

ก็ลบชื่อผู้ประพันธ์เก่าออก แล้วเอาชื่อตนใส่แทนด้วยเห็นว่าหนังสือนี้เป็นสมบัติของตน

การจารบนใบลานใช้อักษรขอม ๒ แบบ คือ อักษรขอมบรรจงหรืออักษรมูล และอักษรเชรียงหรืออักษรเฉียง โดยอักษรมูลนั้นใช้เขียนหนังสือธรรม เช่น คัมภีร์พระไตรปิฎก หรือหนังสือเทศน์

๕. ข้อเสนอแนะ

ผลการศึกษาวิจัยเรื่อง การวิเคราะห์วรรณกรรมมหาเวสสันดรชาดก: กรณีศึกษาชุมชนกัณฑ์ในคัมภีร์ใบลาน อักษรขอม ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยในประเด็น คือ ข้อเสนอแนะให้มีการแปลอักษรขอมที่เป็นอักษรโบราณให้เป็นอักษรไทยที่ใช้ในปัจจุบัน เพราะนักปราชญ์ ผู้รู้เรื่องอักษรขอม ยังมีน้อยลงไปเรื่อย ๆ

ข้อเสนอแนะ เพื่อนโยบายที่ควรให้มีหลักสูตรการเรียนการสอนภาษาขอมในระดับประถม มัธยมและระดับอุดมศึกษา เพื่อสามารถแปลตำราโบราณ ที่มีจารึกไว้ในใบลาน ที่มีอยู่ตามอารามต่าง ๆ มากมาย และเพื่อเป็นการอนุรักษ์วัฒนธรรมด้านภาษาโบราณของไทยให้คงอยู่สืบทอดชั่วลูกชั่วหลาน เพลิดเพลินตลอดกาลนาน

บรรณานุกรม

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎก ภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

ใบลานอักษรขอม, ฉบับวัดบ้านแซว ตำบลห้วยใต้ อำเภออุ้มผาง จังหวัดศรีสะเกษ, ๒๕๖๒.

การศึกษาวิเคราะห์อาบัติที่สัมพันธ์กับอาหารของพระภิกษุที่ปรากฏใน พระไตรปิฎกพระพุทธศาสนาเถรวาท

พระครูสิริพรหมสร (สมพงษ์ พรหมสโร)

สาขาวิชา พระพุทธศาสนา

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ผู้วิจัยมุ่งศึกษาวิเคราะห์อาบัติที่สัมพันธ์กับอาหารของพระภิกษุที่ปรากฏในพระไตรปิฎกพระพุทธศาสนาเถรวาท ผู้วิจัยได้กำหนดวัตถุประสงค์ไว้ ๒ ประการ คือ

๑) เพื่อศึกษาอาบัติที่สัมพันธ์กับอาหารของพระภิกษุที่ปรากฏในพระไตรปิฎกพระพุทธศาสนาเถรวาท ๒) เพื่อวิเคราะห์โทษและประโยชน์อาหารของพระภิกษุที่ปรากฏในพระไตรปิฎกพระพุทธศาสนาเถรวาท

ผลการวิจัย พบว่า อาหารเป็นสิ่งที่บริโภคเข้าสู่ร่างกาย เพื่อป้องกันความหิว และป้องกันอันตรายอันเกิดจากสารอาหารที่บริโภคเข้าสู่ร่างกาย อาหารจึงเป็นสิ่งสำคัญที่เอื้ออำนวยให้ร่างกายมีความสมบูรณ์แข็งแรง และอาหารก็จะมีทั้งคุณและโทษถ้าบริโภคในปริมาณที่ไม่เหมาะสม เพราะว่าถ้าบริโภคมากเกินไป จะส่งผลให้อวัยวะในร่างกายทำงานหนักเกินไปส่งผลให้เกิดโรคต่าง ๆ พระพุทธเจ้าทรงตรัสสอนให้พระสงฆ์รู้จักประมาณในการบริโภค ทรงบัญญัติเกี่ยวกับกิริยา และมารยาทในการฉันอาหาร เพื่อต้องการให้พระภิกษุมีความเป็นระเบียบเรียบร้อย เป็นการดูแลรักษาสุขภาพอนามัยของพระภิกษุ และสามารถรักษาความศรัทธาเลื่อมใสให้เกิดขึ้นแก่ชาวบ้านผู้พบเห็นได้ตลอดไป

Abstract

This thesis is of the aim to analyze the infringement associated with the feeding of the monks which appears Theravada Buddhist scriptures. The researcher determines the two objectives namely:- 1) To analytically study the offense in relation to the Monk's Food Appearing in the Tipitaka in Theravada Buddhism 2) to analyze the penalties and the benefits from taking by the food monks as appearing in Theravada Buddhist Scriptures.

From the research, it is found that the food is the thing taken into the body for preventing the hunger and the danger arising from the food essence bringing to the body. Thus, the food is an important thing helping the body to be strong and complete. Moreover, the food will be of both the benefit and the disadvantage. If a person takes it improperly, he will be of suffering. This fact will cause the bodily organ to work improperly, the fact of which will bring the bad sickness to the taken. Thus, the Buddha taught the monks to know the proper measurement in taking food. The Buddha enacted the Vinaya about the manner and the ethics in taking the food, so that the monks may be of the food order and protect the lay peoples' faith to be permanent for ever.

๑. บทนำ

อาหารเป็นหนึ่งในปัจจัยแห่งการดำรงชีวิตพื้นฐานที่มนุษย์ทุกคนต้องเรียนรู้วิธีการบริโภคอย่างมีสติ ภายในอาหารนั้นประกอบด้วยแร่ธาตุ สารอาหารและเครื่องปรุงหลายชนิด จึงทำให้ผู้บริโภคต้องเลือกบริโภคเพื่อความเหมาะสมกับร่างกาย โดยมุ่งหวังประโยชน์จากการบริโภคเพื่อความตั้งอยู่ได้แห่งกายนี้ ป้องกันโรคเก่า คือ ความหิว และป้องกันอันตรายอันเกิดจากสารอาหารที่บริโภคเข้าสู่ร่างกาย อาหารที่มีคุณภาพและความปลอดภัยเป็นปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่งต่อการดำรงสุขภาพที่ดีของประชาชนซึ่งนอกจากจะส่งผลให้เกิดการพัฒนาศักยภาพในทุกด้านอย่างมีประสิทธิภาพ^๑อาหารจึงเป็นสิ่งสำคัญส่วนหนึ่งที่เอื้ออำนวยให้ร่างกายสามารถดำรงอยู่ได้ให้ทั้งคุณและโทษได้อาหารถือเป็นสิ่งสำคัญและมีความจำเป็นต่อการดำรงชีพ ไม่ว่าจะเป็นคน สัตว์พืช ต่างก็ต้องการอาหาร เป็นอยู่ได้ด้วยอาหาร ดังมีพุทธพจน์ว่า “สัตว์ทั้งหลายทั้งปวงมีชีวิตอยู่ได้ด้วยอาหาร”^๒ มนุษย์มีความต้องการขั้นมูลฐาน คือ ปัจจัย ๔ ได้แก่ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย และยารักษาโรค ธาตุแท้ของมนุษย์มีความต้องการทางร่างกายและความต้องการ

ทางจิตใจ ความต้องการเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้มนุษย์ดิ้นรนเพื่อแสวงหาสนองความต้องการเหล่านั้น^๓

ในพระไตรปิฎกได้มีเหตุการณ์อันเนื่องมาจากอาหารจำนวนมากจนเป็นต้นเหตุแห่งการบัญญัติ พระวินัยหลายประการ เช่น ปาจิตตยิกัณฑ์ ว่าด้วยอาบัติปาจิตตยิที่ไม่ต้องสลະสิ่งของในหมวดอาหาร เสขยวัตรว่าด้วยวัตรและจรรยา มารยาทที่ภิกษุจะต้องศึกษาหมวดว่าด้วยการฉันอาหารสิกขาบทที่ ๑-๓๐ และมีพระวินัยที่บัญญัติไว้เพื่อพระภิกษุณีเกี่ยวกับอาหาร เช่น ปาจิตตยิกัณฑ์ ว่าด้วยอาบัติปาจิตตยิที่ไม่ต้องสลະสิ่งของเกี่ยวกับกระเทียม ปาฏิเทสนียกัณฑ์ ว่าด้วยอาบัติที่พึงแสดงคืน ข้อ ๑ ห้ามขโมยโภชนะประณีต ๘ อย่าง เป็นต้น หลักเกณฑ์พระพุทธเจ้าทรงวางไว้ในกัมมัฏฐานสิกขาบทคือ เมื่อภิกษุรูปใดรูปหนึ่งหรือคณะใดคณะหนึ่งมีความประพฤติที่เสื่อมเสียเกิดขึ้น พระองค์จะทรงบัญญัติสิกขาบทห้ามสงฆ์ทั้งหลายประพฤติสิ่งนั้นอีก หลักเกณฑ์ในการบัญญัติสิกขาบทของพระพุทธเจ้านั้น สามารถดูได้จากพุทธพจน์ที่พระองค์ตรัสกับพระสารีบุตร ในครั้งที่พระสารีบุตรทูลขอให้พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงบัญญัติ

^๑ คณะกรรมการอาหารแห่งชาติ, **กรอบยุทธศาสตร์การจัดการด้านอาหารของประเทศไทย**, (นนทบุรี: สำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการอาหารแห่งชาติ, ๒๕๕๔), หน้า ๑๓.

^๒ ข.ขุ. (ไทย) ๒๕/๒/๔.

^๓ จรูญ ทองถาวร, **มนุษย์สัมพันธ์**, (กรุงเทพมหานคร: อักษราพิพัฒน์, ๒๕๓๙), หน้า ๒๒-๒๕.

สิกขาบทเพื่อจะทำให้พระพุทธศาสนายาวนาน^๔

มนุษย์ต้องอาศัยปัจจัยต่าง ๆ ที่มีอยู่ในสิ่งแวดล้อมในรูปของปัจจัย ๔ เพื่อการดำรงชีวิตได้แก่ (๑) ความต้องการอาหารหล่อเลี้ยงชีวิต (๒) ความต้องการที่อยู่อาศัย (๓) ความต้องการเครื่องนุ่งห่ม (๔) ความต้องการยารักษาโรค^๕ ปัจจัย ๔ จึงเป็นสิ่งที่เกื้อหนุนแก่ชีวิต ทำให้ชีวิตดำรงอยู่ได้ สิ่งเหล่านี้เป็นเครื่องหล่อเลี้ยงชีวิต ปัจจัย ๔ เมื่อว่าโดยหลักของพระธรรมวินัยที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติโดยวางหลักไว้เป็นแม่แบบของสิกขาบทที่เกี่ยวข้องกับปัจจัย ๔ แสดงให้เห็นว่าเป็นสิ่งสำคัญสำหรับภิกษุในพระพุทธศาสนา ต้องแสวงหาด้วยวิธีบริสุทธิ์ ไม่เบียดเบียนชาวบ้านให้เดือดร้อน ดำรงชีพด้วยปัจจัย ๔ เหล่านี้อย่างสมถะ ข้อแรกที่ทำให้แสวงหาอาหารมาด้วยการเที่ยวบิณฑบาตไปตามบ้านเรือนผู้มีศรัทธาทำบุญ และเป็นวิธีแสวงหาที่นับว่าลำบาก เพราะการเที่ยวบิณฑบาตเป็นการแสวงหาอาหารที่ต้องไม่สร้างความเดือดร้อนให้แก่ผู้อื่น ต้องอาศัยอยู่ในถิ่นที่มีผู้ศรัทธาถึงจะได้อาหารมาฉัน ส่วนภัตตาหารที่ทรงอนุญาตคือสังฆภัตนิมนต์ภัตตร เป็นต้น ก็ถือเป็นอติเรกလာไป จะมีเป็นบางครั้งคราวเท่านั้น

จากเนื้อหาที่ได้นำเสนอมานั้น ผู้วิจัยได้พบว่า อาหารเป็นสิ่งจำเป็นต่อการดำรงชีวิต

ของมนุษย์ เนื่องจากอาหารเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญต่อชีวิตมนุษย์ ในการเจริญเติบโตและพัฒนาการทางด้านร่างกาย ตลอดจนส่งเสริมสุขภาพอนามัยของมนุษย์ให้แข็งแรงและสมบูรณ์ นับตั้งแต่เริ่มปฏิสนธิในครรภ์มารดาจนคลอดออกมาเป็นทารกเจริญเติบโตจากเด็กเป็นผู้ใหญ่ถึงวัยชรา ร่างกายจำเป็นต้องได้รับอาหารประจำวัน การบริโภคอาหารอย่างถูกหลักโภชนาการ จะทำให้ร่างกายเจริญเติบโตอย่างเหมาะสมเป็นไปตามศักยภาพที่ควรจะเป็น มีสุขภาพดีทั้งทางร่างกายและจิตใจนำไปสู่รากฐานของการมีสุขภาพที่ดี ผู้วิจัยเห็นว่าถ้าได้ทำการวิจัยหาคำตอบก็จะทำให้รู้จักถึงอาบัติที่สัมพันธ์กับอาหารของพระภิกษุ และพุทธบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับอาหารต่อไป

๒. วัตถุประสงค์ในการวิจัย

๒.๑ เพื่อศึกษาอาบัติที่สัมพันธ์กับอาหารของพระภิกษุที่ปรากฏในพระไตรปิฎกพระพุทธศาสนาเถรวาท

๒.๒ เพื่อวิเคราะห์โทษและประโยชน์ของอาหารของพระภิกษุที่ปรากฏในพระไตรปิฎกพระพุทธศาสนาเถรวาท

๓. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยทางเอกสาร (Documentary Research) ซึ่งมีวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

๓.๑ รวบรวมข้อมูล บทบัญญัติเกี่ยวกับอาหารของพระภิกษุ เนื้อหาเกี่ยวข้องกับอาบัติที่สัมพันธ์กับอาหารของพระภิกษุ โทษและ

^๔ คุรุรายละเอียดใน วิ.มหา. (ไทย) ๒/ ๒๑/๑๓-๑๔.

^๕ ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๑๘๒/๑๑๒.

ประโยชน์ของอาหารของพระภิกษุที่ปรากฏใน พระไตรปิฎก- อรรถกถา-ฎีกา ตลอดจนตำรา เอกสารและงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับ เนื้อหาหรือประเด็นที่ต้องการทราบ

๓.๒ นำข้อมูลที่ได้มาทำการวิเคราะห์ สังเคราะห์ สรุปประเด็นเพิ่มเติม เพื่อให้เกิด ความเข้าใจ และสามารถนำมาประยุกต์ให้ เกิดผลได้มากที่สุด

๓.๓ นำเสนอผลสรุปจากการวิจัยและ เสนอแนะประเด็นที่น่าสนใจในรูปแบบ พรรณนา

๔. ผลการวิจัย

๔.๑. อาบัติที่สัมพันธ์กับอาหารของ พระภิกษุที่ปรากฏใน พระไตรปิฎก พระพุทธศาสนาเถรวาท พบว่า อาบัติ แปลว่า การต้อง การล่วงละเมิด เป็นชื่อเรียก กิริยาที่ ล่วงละเมิดสิกขาบทนั้น ๆ และเป็นชื่อเรียก โทษหรือความผิดที่เกิดจากการล่วงละเมิด สิกขาบท อาบัติมี ๗ กองคือ ปาราชิก สังฆาติเสส ฤทธัจจย ปาจิตตีย์ ปาฏิเทสนี ยะ ทุกกฏ ทุพภาสิต บทบัญญัติในพระวินัย แต่ละข้อหรือมาตราเรียกว่า สิกขาบท แปลว่า ข้อที่ต้องศึกษา นั่นคือ บทบัญญัติสำหรับภิกษุ มี ๒๒๗ สิกขาบท บทบัญญัติสำหรับภิกษุณี มี ๓๑๑ สิกขาบท สิกขาบทเหล่านี้มาในพระ ปาติโมกข์ พระพุทธเจ้าทรงอนุญาตให้สวดใน ที่ประชุมสงฆ์ทุกกึ่งเดือน บทบัญญัติสำหรับ ภิกษุ ๒๒๗ สิกขาบทที่มาในพระปาติโมกข์ แบ่งเป็นกลุ่มได้แก่ ปาราชิก ๔ สังฆาติเสส ๑๓ อนียต ๒ นิสสัคคียปาจิตตีย์ ๓๐ ปาจิตตีย์ ๙๒ ปาฏิเทสนียะ ๔ เสขียะ ๗๕ และอภิกถณ

สมณะ ๗ สิกขาบทที่มาในพระปาติโมกข์นั้น ปรับอาบัติแก่ภิกษุผู้ล่วงละเมิดไว้ครบทุก อาบัติ คือระบอบอาบัติโดยตรง ๔ กอง ได้แก่ ปาราชิก สังฆาติเสส ปาจิตตีย์ทั้งที่เป็นนิส สัคคียปาจิตตีย์และสุทธิกปาจิตตีย์ และปาฏิ เทสนียะ มีอาบัติที่ไม่ได้ระบุไว้ โดยตรงอีก ๓ กอง ได้แก่ ฤทธัจจย ทุกกฏ ทุพภาสิต โทษ แห่งอาบัตินั้นมี ๓ อย่าง คือ ๑) โทษหนัก ได้แก่ อาบัติปาราชิกมีโทษหนัก ทำให้ผู้ล่วง ละเมิดขาดจากความเป็นภิกษุ ๒) โทษปาน กลาง ได้แก่ อาบัติสังฆาติเสสมิโทษปานกลาง ผู้ล่วงละเมิดต้องอยู่กรรมคือประพฤติวัตร อย่างหนึ่งจึงจะพ้นจากอาบัตินี้ ๓) โทษเบา ได้แก่ ฤทธัจจย ปาจิตตีย์ ปาฏิเทสนียะ ทุกกฏ ทุพภาสิต ผู้ล่วงละเมิดต้องประกาศสารภาพ ผิดต่อหน้าภิกษุด้วยกันดังที่เรียกว่าปลงอาบัติ จึงจะพ้นจากอาบัติเหล่านี้

อาหารเป็นสิ่งสำคัญส่วนหนึ่งที่ เอื้ออำนวยให้ร่างกายสามารถดำรงอยู่ได้ให้ทั้ง คุณและโทษได้ อาหารทางพระพุทธศาสนา จำแนกไว้ ๔ อย่าง คือ ๑) กวฬิงการาหาร อาหารที่กลืนกิน ๒) ผัสสาหาร อาหารคือ ผัสสะ ความถูกต้อง ๓) มโนสัณฺเจตนาหาร อาหารคือเจตนาที่จะทำความดีความชั่ว ๔) วิญญานาหาร อาหาร คือ วิญญาน อาหาร ทั้งสี่เหล่านี้เกิดจากตัณหา (ความทะยาน อยากร) ตัณหาเกิดจากเวทนา จนถึงสังขารเกิด จากอวิชชาเป็นปัจจัยในพระไตรปิฎกได้มี เหตุการณ์อันเนื่องมาจากอาหารจำนวนมาก เป็นต้น บทบัญญัติที่สัมพันธ์กับมารยาทในการ ฉันทตาดอาหารนั้น พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติพระ

วินัยเพื่อแบบแผนของการประพฤติปฏิบัติ จะเป็นส่วนทำให้พระภิกษุสงฆ์ได้รับการศึกษา และมีแนวปฏิบัติพร้อมกันนั้น ก็สามารถที่จะนำพระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าไปเผยแผ่ให้เจริญและมั่นคงต่อไป อันเป็นเหตุให้พระศาสนาดำรงอยู่ได้นาน การบัญญัติพระธรรมวินัยของพระพุทธเจ้า จึงเป็นการส่งเสริมและป้องกันอัสวาททั้งหลายที่จะมีขึ้นแก่ภิกษุสงฆ์ เพื่อป้องกันความเสียหายที่อาจจะเกิดขึ้นจากการบิณฑบาตของพระภิกษุสามเณร ป้องกันการตำหนิตყียนจากชาวบ้านเกี่ยวกับสถานที่ในการบิณฑบาต

๔.๒ โทษ และประโยชน์ของอาหารของพระภิกษุที่ปรากฏในพระไตรปิฎก พระพุทธศาสนาเถรวาท พบว่า การบริโภคอาหารที่ปราศจากการพิจารณาย่อมนำโทษมาให้ คือ ทำให้หลงผิด และยึดติดกับอาหาร อันจะทำให้เกิดความมัวเมา และไม่สามารถพัฒนาคุณภาพจิตขึ้นได้ อันเป็นสาเหตุให้จิตหลงสอรั้อย คือ ตัณหา ความอยาก ความพอใจ เป็นกิเลสทำให้จิตต้องมาอยู่ในกรงขังของร่างกาย ก่อให้เกิดความทุกข์ และเป็นเหตุแห่งการเวียนว่ายตายเกิดไม่มีที่สิ้นสุด ภัต ต า ห า ร ส า ห ร ั บ พ ร ะ ภิกษุ ในพระพุทธศาสนา ต้องอาศัยก้อนข้าวจากชาวบ้านเป็นเครื่องเลี้ยงชีพ ด้วยการเที่ยวบิณฑบาต (ภิกขาจาร) อาหารที่ได้มาจึงเรียกว่า “อาหารบิณฑบาต” ซึ่งอาหารที่ได้ก็ขึ้นอยู่กับชาวบ้านจะสะดวกในการถวายอาหารที่เขาใส่ลงไปในบาตรและเขาถวายไว้ด้วยกรณีอื่น ๆ เป็นอติเรกกลาก อาหารเป็น

ปัจจัยบำรุงชีวิตหรือค้ำจุนชีวิตให้ดำรงอยู่จัดเป็นสิ่งจำเป็นอย่างมาก เพราะสิ่งมีชีวิตทุกชนิดต้องอาศัยอาหาร จะขาดอาหารไม่ได้ ถึงอยู่ได้ก็ไม่นาน อาหารมีทั้งคุณและโทษ จึงต้องรู้เกี่ยวกับอาหารและหลักปฏิบัติให้เหมาะสม โดยเลือกอาหารที่มีประโยชน์และบริโภคแต่พอดี ไม่มากไป ไม่น้อยไป ถ้ากินพอดีไปก็ให้โทษ น้อยเกินไปก็ไม่พอค้ำจุนชีวิต ให้พิจารณาว่าพระภิกษุบริโภคอาหารก็เพื่อยังชีวิตให้ดำรงอยู่ได้ต่อไป และเพื่อระงับความหิว แล้วอาศัยกำลังกายอันเกิดจากการบริโภคนั้น ศึกษา ไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา ประพฤติพรหมจรรย์ได้โดยบริสุทธิ์บริบูรณ์เพื่อความหลุดพ้นของตนเอง ในขณะเดียวกันก็สามารถทำประโยชน์ให้เกิดแก่สังคม ให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันด้วยความเมตตากรุณา และสันติสุข การบัญญัติวินัยของพระองค์จึงเป็นการป้องกันความเสื่อมเสียอันจะเกิดแก่หมู่คณะและส่งเสริมการปฏิบัติของพระสงฆ์สาวกของพระองค์ให้ก้าวหน้า สามารถรักษาจารีตอันดีงามที่พระพุทธเจ้าทรงวางกรอบเอาไว้ให้ปฏิบัติตาม ซึ่งจะเป็นการรักษาอายุพระพุทธศาสนาให้เจริญรุ่งเรืองเป็นปึกแผ่นได้อย่างมั่นคงสืบไป

๕. ข้อเสนอแนะ

๕.๑ ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปปฏิบัติ

จากการศึกษาวิเคราะห์อาบัติที่สัมพันธ์กับอาหารของพระภิกษุที่ปรากฏในพระไตรปิฎกพระพุทธศาสนาเถรวาทมี

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปปฏิบัติ สำหรับพระภิกษุในการบริโภคอาหาร คือ ให้บริโภคอย่างเข้าใจในคุณค่าที่แท้จริง บริโภคเพื่อให้มีชีวิตเป็นอยู่ สำหรับการประพฤติพรหมจรรย์ให้บรรลุจุดมุ่งหมายสูงสุดในทางพระพุทธศาสนา ไม่บริโภคด้วยตัณหา หรือเห็นแก่ความอร่อย หากประพฤติผิดจากหลักการนี้ก็อาจเป็นอาบัติอันเนื่องมาจากอาหารได้ เช่น การสะสมอาหาร การบริโภคอาหารในเวลาวิกาล หรือ การบริโภคอย่างขาดสติและไม่สำรวมระวังก็อาจเป็นอาบัติที่เนื่องมาจากอาหารได้ ดังนั้นภิกษุในพระพุทธศาสนาเถรวาทจึงควรสำรวมระวังในการบริโภคอาหารเพื่อไม่ให้ต้องอาบัติอันเนื่องจากการฉันภัตตาหาร

๕.๑ ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป
ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไปดังนี้

- ๑) ควรศึกษาวิเคราะห์การอาพาธของพระภิกษุอันมาสาเหตุมาจากการบริโภคอาหารในสังคมไทยปัจจุบัน
- ๒) ควรมีศึกษาความสัมพันธ์ของการบริโภคอาหารในพระพุทธศาสนากับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
- ๓) ควรให้มีการศึกษาเกี่ยวกับอิทธิพลของโลกาภิวัตน์ต่อวิถีการดำรงชีพของพระภิกษุสามเณรในปัจจุบัน

บรรณานุกรม

คณะกรรมการอาหารแห่งชาติ. **กรอบยุทธศาสตร์การจัดการด้านอาหารของประเทศไทย**”.

นนทบุรี: สำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการอาหารแห่งชาติ, ๒๕๕๔.

จรรยา ทองถาวร. **มนุษย์สัมพันธ์**. กรุงเทพมหานคร: อักษราพิพัฒน์, ๒๕๓๙.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**.

กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

การศึกษาคตินิยมที่ปรากฏในเจรียงเบรินพื้นบ้านจังหวัดสุรินทร์

พระใส สุรบุญโญ(จำปาทอง)

สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์นี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาความเป็นมาของบทเพลงเจรียงพื้นบ้านในจังหวัดสุรินทร์ เพื่อศึกษาคตินิยมที่ปรากฏในบทเพลงเจรียงเบรินพื้นบ้านในเขตจังหวัดสุรินทร์ เพื่อศึกษาบทบาทและอิทธิพลของบทเพลงเจรียงเบรินพื้นบ้านที่มีต่อชุมชนท้องถิ่นจังหวัดสุรินทร์ ผลการวิจัยพบว่าเพลงพื้นบ้านเจรียงเบริน วิวัฒนาการมาจากการเล่น “กัณท์ออบโก” ซึ่งมีการร้องโต้ตอบ มีดนตรีปี่อ้อประกอบ ต่อมาการเล่นชนิดนี้ ได้นำแคนเข้ามาเป่าประกอบทำนองเจรียงเบริน คล้ายๆกับหมอลำกลอน เรียกการเล่นชนิดนี้ว่า “เจรียงเบริน” การเล่นเจรียงเบรินมีองค์ประกอบต่างๆ คือ ผู้เล่นชาย ๑ หญิง ๑ ดนตรีที่ใช้ประกอบคือแคน ซึ่งเป่าลายแมงกูดมดดอกเป็นส่วนใหญ่ สถานที่แสดงไม่จำกัดสถานที่จะเป็นที่ไหนก็ได้ที่เหมาะสม การแต่งกายแต่งแบบพื้นบ้านโบราณ ต่อมามีการพัฒนาให้หญิงนุ่งกระโปรง ชายสวมกางเกงขายาว ทำรำจะมีท่ารำพื้นฐานคือ ท่ารำเดิน ท่ารำถอย ท่ารำเคียง ท่ารำเกี่ยว ท่ารำตีคันทวี และท่าเตะขา วิธีการเล่น จะเริ่มจากการบูชาครู เกริ่นครู แนะนำตนเองมีการบอกกล่าวถึงความสำคัญของงานและเจ้าภาพ แล้วเริ่มเจรียงถามตอบ เจรียงเรื่อง สุดท้ายจะเจรียงอวยพร และเจรียงลา

คตินิยมที่ปรากฏในบทเพลงเจรียงเบรินมีอยู่ ๒ ลักษณะคือ คตินิยมด้านหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา และคตินิยมด้านจารีตประเพณีวัฒนธรรม คตินิยมด้านหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาในบทเพลงเจรียงเบรินจะกล่าวถึงคำสอนในเรื่องคตินิยมด้านการเมืองการปกครอง นักปกครองที่ดีจะต้องเป็นแบบอย่างที่ดีของปวงชนที่อยู่ใต้ปกครอง ทำให้ผู้อยู่ใต้ปกครองเคารพนับถือยำเกรงและเชื่อถือให้ได้ และที่สำคัญคือต้องมีหลักธรรมสำหรับการปกครองบ้านเมืองด้วย โดยเฉพาะหลักทศพิธราชธรรมซึ่งถือว่าเป็นหลักธรรมสำหรับนักปกครองที่ดี ด้านคตินิยมประเพณีพบว่า ประเพณีที่เกิดขึ้นในเมืองไทยส่วนใหญ่มาจากพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา

ชาวไทยมีความเชื่อความศรัทธาในสิ่งที่มองไม่เห็นเป็นอันดับแรกเมื่อบ้านเมืองเจริญมากขึ้น ประเพณีบางอย่างก็เสื่อมสลายหายไปตามกฎของไตรลักษณ์ ประเพณีไทยจึงมักมีหลักธรรมทาง

พระพุทธศาสนาเข้าไปสอดแทรกไว้เสมอเพื่อเป็นคติเตือนใจให้ประชาชนได้ยึดถือเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตคตินิยมที่มีคุณค่าต่อประเพณีเช่น อุปสมบท โกนจุก, งานศพ เป็นต้น

Abstract

The Jareangbroen Folk Song was developed from the play of “KanTob Kai” which was sung in dialog, consisting of Kuopio musical composition. Then “Kaen” which was Thai traditional mouth organ was added in musical composition. This type of folk song was called “ChariangBrun”. There were many elements in ChariangBrun; consisting of one man and one woman, the musical instruments of Thai traditional mouth organ which mostly played in bumble bee style, being able to show at any suitable places, and dressing in ancient folk tune. Then it allowed woman to put skirts and man to pants. The Basic dances postures were walking dance, backward dance, side dance, flirting dance, fingers dance, and leg kicking dance. Its play began from teachers’ worshipping, introduction to teacher and the players, and informing importance of the fair and the host. Then the play went on by dialog, story, blessing, and farewell.

Morale appeared in Jareangbroen Folk Song was consisted of two aspects i.e. principles of Buddhist teaching and typical culture. The morale of Buddhist teaching concerned with good politics and governance i.e. the ten virtues or duties of ruler (Rajadhamma). The typical culture concerned with various ceremonies derived from Buddhist teachings such as ceremonies of ordination, hair shaving, and funeral, etc.

๑.บทนำ

เจรียง หรือ จำเรียง หมายถึง การขับร้องหรือการออกเสียงเป็นทำนองเสนาะ โดยใช้กลอนสวดเป็นส่วนใหญ่ขับร้องเป็นเรื่องราวหรือเป็นนิทานชาดกส่วนใหญ่เป็นเรื่องราวในทางพระพุทธศาสนา เป็นการบรรยายเหตุการณ์ในอดีตและปัจจุบัน^๑

การเจรียง ถ้าเจรียงประกอบปีก็จะเรียกว่า “เจรียงจรวง” ถ้าเจรียงประกอบเสียงซอเรียกว่า “เจรียงตรัว” ถ้าเจรียงมีเสียงกลองประกอบเรียกว่า “เจรียงกันตรึม” และถ้าเจรียงมีแคนเป็นเครื่องดนตรีประกอบเรียกว่า “เจรียงเบริน” ส่วนคำว่า “เบริน” เป็นชื่อการเจรียงโต้ตอบที่มีแคนเป็นดนตรีประกอบ ฉะนั้น คำว่า “เจรียงเบริน” จึงหมายถึงเพลงพื้นบ้านของชาวไทยเขมร เป็นการเล่นโต้ตอบกันระหว่างชายหญิงเป็นภาษาเขมร โดยใช้ทำนองหรือกลอนสวด และนำเรื่องราวจากคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนามาใช้เป็นเนื้อหาขับร้องเป็นนิทาน ที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา การเกิด หรือการตาย

เจรียงเบริน เป็นเพลงพื้นบ้านของชาวสุรินทร์ที่ยังคงรักษาเอกลักษณ์และยืนได้กระแสนของศิลปวัฒนธรรมตะวันตกได้อย่างเหนียวแน่น ถือว่าเป็นเพลงพื้นบ้านที่ชาวไทย

เขมรนิยมเล่นกันมาตั้งแต่สมัยโบราณจนถึงปัจจุบัน และเป็นการแสดงพื้นบ้านที่สำคัญของงานบุญประเพณีเกือบทุกอย่างของชาวไทยเขมร จะขาดเจรียงไม่ได้ ไม่ว่าจะเป็นในตัวเมือง หรือในหมู่บ้าน ถ้ามีงานเทศกาลหรืองานบุญประเพณีชาวบ้านจะพากันหลังไหลไปฟังเจรียง โดยเฉพาะเจรียงเบริน แม่ทองพลอน ซึ่งมีคนไปฟังอย่างล้นหลามและมีรายได้มาก มีเงินเก็บจำนวนมากจนเป็นเหตุให้โจรปล้นบ้านหลายครั้ง นี่คือนิสัยอันดีอย่างที่ว่า คนไทยเขมรยังคงยอมรับศิลปวัฒนธรรมของตนเองอย่างเหนียวแน่น^๒

การยอมรับเจรียงเบรินของชาวไทยเขมรเขาจะยอมรับเฉพาะคนที่มีความรู้ มีปฏิภาณไหวพริบ รู้เรื่องราวทั้งทางโลกและทางธรรม สามารถเจรียงออกมาเป็นบทกลอนสัมผัสได้อย่างไพเราะ และโต้ตอบคู่ต่อสู้ได้ และยังสามารถขับร้องเป็นเรื่องราวหรือเป็นตำนานนิทานชาดก ซึ่งส่วนใหญ่เป็นเรื่องราวในทางพระพุทธศาสนา เป็นการบรรยายเหตุการณ์ในอดีตและปัจจุบัน นอกจากนี้ยังมีการขับมหาพากย์ของตะวันออกได้ด้วย เช่น รามเกียรติ เป็นต้น ซึ่งการเจรียงที่เล่นกันในท้องถิ่นสุรินทร์ จะขับขานวรรณคดีอย่างเดียวกับที่ในภาคกลางเรียกว่า เพลงเสภา

เรื่องราวที่เจรียงนำมาขับร้องนั้นต้องเป็นเรื่องราวที่สัมพันธ์กับงานที่ไปเล่นเช่น งาน

^๑เครือจิต ศรีบุญนาค. เจรียงเบริน : เพลงพื้นบ้านของชาวไทยเขมรสุรินทร์, (คณะสังคมศาสตร์ : สถาบันราชภัฏสุรินทร์, ๒๕๓๙), หน้า ๖๐.

^๒เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖๐-๖๑.

ศพ ก็เจริญเกี่ยวกับ บาป-บุญ ความดี-ความชั่ว หรือเกี่ยวกับการ เกิด แก่ เจ็บ ตาย ถ้าไปเล่นงานแต่งงาน ก็เจริญกับชีวิตคู่ การครองชีวิตคู่ นอกจากนี้ยังมีงาน โจนจุก งานบวช ฯลฯ ในการเกี่ยวเจริญบางครั้งเรื่องเจริญถ้าเจ้าภาพหรือเจ้าของงานที่ติดต่อมาอยากจะฟังเรื่องอะไร ก็จะบอกให้นักเจริญเล่น ซึ่งในการเจริญแต่ละเรื่องนั้น นอกจากจะใช้ภาษาเขมรพื้นบ้านในการเจริญสัมผัสแล้วยังใช้ภาษาบาลีซึ่งมีแทรกอยู่ การเจริญจะใช้ภาษาสุภาพแฝงด้วยคติสอนใจ มีคำสุภาษิตมากมายนำมาสอดแทรกในการดำเนินเรื่อง ทำให้ผู้ฟังเกิดความคิด จินตนาการคล้อยตาม และมองเห็นเป็นรูปธรรม แสดงให้เห็นว่าเป็นนักเจริญที่ได้มาตรฐานและชาวไทยเขมรยอมรับกัน^๓

โดยรูปแบบแล้ว การเล่นเจริญเบรินเหมือนกับการเล่นหมอลำกลอนคู่ของชาวไทยลาว และเหมือนเพลงโคราช หรือ เหมือนลำตัดของภาคกลาง คือ เป็นวรรณคดี มุขปาฐะหรือวรรณคดี ปากเปล่า จะมีการสัมผัสต่อเนื่องกัน และมีการใช้คำอุปมาอุปไมย หรือการใช้ความเปรียบ เพื่อสร้างภาพพจน์ที่ชัดเจน การเล่นเจริญแต่ละครั้งสิ่งที่ขาดไม่ได้ คือ การไหว้ครู เพื่อระลึกถึงครูบาอาจารย์ และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เพื่อให้มาคุ้มครอง หรือให้ชนะคู่ต่อสู้ให้คู่ต่อสู้จำบทกลอนไม่ได้ หรือโต้ตอบไม่ทัน

^๓สัมภาษณ์นายบุญคง นนทสอน, (ไทยรัฐ) นักเจริญท้องถิ่น, ๒๖ พฤศจิกายน ๒๕๕๖.

๒. วัตถุประสงค์ในการวิจัย

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ ๓ ประการดังนี้

- ๒.๑ เพื่อศึกษาความเป็นมาของบทเพลงเจริญพื้นบ้านในเขตจังหวัดสุรินทร์
- ๒.๒ เพื่อศึกษาคติธรรมที่ปรากฏในบทเพลงเจริญเบรินพื้นบ้านในเขตจังหวัดสุรินทร์
- ๒.๓ เพื่อศึกษาบทบาทและอิทธิพลของบทเพลงเจริญเบรินพื้นบ้านที่มีต่อชุมชนท้องถิ่นจังหวัดสุรินทร์

๓. วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยใช้วิธีการดำเนินการวิจัยตามลำดับขั้นตอนดังนี้

๓.๑ การเก็บข้อมูลจากเอกสารและสื่ออิเล็กทรอนิกส์

- รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับเจริญเบรินและบทเพลงเจริญเบรินจากเอกสารและรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง

- รวบรวมบทเพลงเจริญเบรินที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับคติธรรมจากเอกสารและรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง

- รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการศึกษาวรรณกรรมด้านเนื้อหาจากเอกสารและรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง

- รวบรวมบทเพลงเจริญเบรินที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับคติธรรมจากนักเจริญที่ศึกษาและจากผู้ที่เคยทำการวิจัยเพลงเจริญของนักเจริญคนนั้นๆ

- รวบรวมบทเพลงเจริญเบรินของเจริญที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับคติธรรมจากเทปบันทึกเสียงที่มีจำหน่ายทั่วไป

๓.๒ เก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์
ได้จากการสัมภาษณ์วิทยากรซึ่งเป็นนักเจรียง
เอกหรือนักเจรียงอาวุโสจำนวน ๘ คนโดย
เป็นนักเจรียงฝ่ายชาย ๕ คนนักเจรียงฝ่าย
หญิง ๓ คนคือจัดหญิง - ชาย ให้อยู่กลุ่ม
เดียวกัน

๔. ผลการวิจัย

การเล่นเจรียงเบริน เหมือนกับการ
เล่นหมอลำกลอนคู่ของชาวไทยลาว และ
เหมือนเพลงโคราช ของชาวไทยโคราช หรือ
เหมือนลำตัดของภาคกลาง คือ เป็นวรรณคดี
มุขปาฐะ หรือวรรณคดีปากเปล่า มีการสัมผัส
ต่อเนื่องกัน และมีการใช้คำอุปมาอุปไมย หรือ
การใช้ความเปรียบเทียบ เพื่อสร้างภาพพจน์ที่
ชัดเจน การเล่นเจรียงแต่ละครั้งสิ่งที่ขาดไม่ได้
คือ การไหว้ครู เพื่อระลึกถึงครูบาอาจารย์
และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เพื่อให้มาช่วยคุ้มครองหรือให้
ชนะคู่ต่อสู้ทำให้คู่ต่อสู้จำบทกลอนไม่ได้ หรือ
โต้ตอบไม่ทัน

การเล่นเจรียงเบริน มีบทร้องแบ่ง
ออกเป็น ๒ ลักษณะ คือบทร้องสั้นและบทร้อง
ยาว บทร้องสั้น คือบทร้องที่ร้องโต้ตอบกัน
ระหว่างชายหญิงในแต่ละครั้ง ซึ่งมีความยาว
ไม่เกิน ๖ บรรทัด แล้วเปลี่ยนให้อีกฝ่ายหนึ่งร้อง
โต้ตอบเพื่อแก้กลอนกัน ส่วนบทร้องยาว จะ
เป็นบทร้องที่มีความยาวหลายบท ในการร้อง
โต้ตอบแต่ละครั้งไม่จำกัดความยาว ในการ
เจรียงเบรินจะมีโครงสร้างหลัก ซึ่งไปเล่น
ตามลำดับ ได้แก่ บทไหว้ครู บทเกริ่น บท
ทักทาย บทเดินเรื่อง บทอวยพร และบทลา

ในการเล่นเจรียงเบรินสมัยโบราณ ผู้เล่นเจรียงเบ
ริน ประกอบด้วยเจรียงฝ่ายชาย ๑ คน นัก
เจรียงฝ่ายหญิง ๑ คน และนักดนตรีหมอลำแคน
๑ คน ปัจจุบันมีผู้เล่นเป็นคณะ เช่นคณะไทย
รุ่ง คณะสายรุ่ง คณะสุพจน์ คณะกาดำ เป็น
ต้น ในการเล่นเจรียงเบรินสมัยก่อนมีการ
เจรียงประกอบกับซอ กลอง บางคณะก็มีปี่
ประกอบการเจรียง ต่อมามีการนำแคนเข้ามา
ประกอบการเจรียง และมีการโอ้เหมือนหมอลำ
การเจรียงที่มีเครื่องดนตรี แคน ประกอบ
เรียกว่า เจรียงเบริน และแคนที่ใช้เป็นแคน ๗
แคน ๘ หรือ แคน ๙ และไม่จำกัดสถานที่เล่น
แต่เป็นเวทียกพื้นสูง ๔ ต้น กว้างประมาณ ๔
เมตร ยาว ๔ เมตร มีหลังคาไม่มีมาก ยกพื้นปู
กระดานจากพื้นดินประมาณ ๒ เมตร หรือต่อ
เวทีจากบ้าน ออกมาเป็นสถานที่เล่น ปัจจุบัน
สถานที่อาจจะเป็นเวทีกลางแจ้ง หรือ
หอประชุมก็ได้ ในอดีตฝน ถ้าฝนตกอาจเล่นใน
บ้าน โดยไม่ต้องสร้างโรงมีสถานที่กว้าง
พอเหมาะกับผู้เล่นและผู้ชม สถานที่เล่น
เจรียงเบริน จะมีข้อห้ามคือ ไม่นิยมทำเวทีต่อ
จากยุงข้าวหรือฉางข้าว เพราะเชื่อว่าจะทำให้
เกิดอาถรรพณ์ต่อผู้แสดง และถือเป็นการลบหลู่
ดูหมิ่น โดยไม่ทำเสียงดัง กระโดดโลดเต้น ทำ
ความรำคาญและรบกวนแก่ญาติ ญาติซึ่ง
ดูแลและสิ่งสถิตอยู่ในยุงข้าว

เจรียงเบริน เล่นได้ทุกโอกาสไม่ว่าจะ
เป็นงานมงคล เช่น โกนจุก บวชนาค งาน
แต่งงาน ขึ้นบ้านใหม่ งานบุญประเพณีต่างๆ
เช่น งานกฐิน ผ้าป่า ฉลองสมโภชต่างๆ
ตลอดจนงานเทศกาลประจำปี ฯลฯ และงาน

มงคล เช่น งานศพ งานทำบุญ ฉลองอัฐิ เป็นต้น และที่นิยมหากันไปเล่นมากในระยะหลังๆ คือ งานศพ การเล่นเจรียงเบริน จะเล่นได้ทั้งกลางวันและกลางคืน

ในการเล่นเจรียงเบริน แบบดั้งเดิม ฝ่ายชายและฝ่ายหญิง ร้องโต้ตอบกัน ในสมัยก่อน ต่อมาเล่นเป็นคณะ ซึ่งมากกว่า ๒ คน ขึ้นไป แต่ก็ยังร้องโต้ตอบกันเป็นคู่ๆ เหมือนเดิม ฉะนั้นการแต่งกายแต่ละฝ่ายมีลักษณะและวิวัฒนาการ ได้แก่ ฝ่ายหญิง ในสมัยก่อนจะนุ่งผ้าขึ้นพื้นบ้านมัดหมี่โฮล (จองโอล์) หรือมัดหมี่ลายต่างๆ (จองขึ้น) สวมเสื้อแขนกระบอก ต่อมาในปัจจุบันบางคณะนุ่งผ้าขึ้นพื้นบ้าน บางคณะก็สวมกระโปรงสั้นเข้ารูป ซึ่งเรียกว่า กระโปรงฟิต ในสมัยก่อนเสื้อทรงสุภาพหรือสวมเสื้อแขนกระบอก หรือแขนสั้นเข้ารูปอาจจะเป็นเสื้อลูกไม้มีระบาย และใส่เครื่องประดับ ตุ้มหูพวงระย้า(ตะเการันยูล) มีประจำใส่ข้อมือ(ประเก้อมจองไค) และสวมสังวาล (จาร) และฝ่ายชายจะนุ่งโสร่ง สวมเสื้อเชิ้ตแขนยาวสีขาว มีผ้าสไบ (ผ้าขาวม้า) พาดบ่า ต่อมาเปลี่ยนเป็นนุ่งกางเกงขายาว สวมเสื้อเชิ้ต แขนยาวพับแขน ขึ้นมาประมาณ ๒-๓ พับมัดผ้าขนหนูผืนเล็กๆ พาดไว้ที่ต้นคอ เพื่อใช้เป็นผ้าเช็ดหน้า หรือซับเหงื่อ ไม่สวมรองเท้า

ท่ารำในการเล่นเจรียงเบรินหลังจากการร้อง หรือโอ้จะมีการฟ้อนยี่ดุษตัวและม้วนมือจีบวงตามจังหวะเสียงแคน คล้ายกับหมอลำคู่ของอีสานเหนือ ท่าฟ้อนจะฟ้อน

ในช่วงดนตรีรับและในช่วงที่ร้องเป็นบางครั้ง สลับกันไป ในการฟ้อนไม่มีรูปแบบตายตัวจะยี่ดุษตัวพร้อมกับย่อเข้าไปตามจังหวะ และฟ้อนไปด้วยตามจังหวะลีลาของเสียงแคน ท่าฟ้อนมีทั้งช้าและเร็ว เป็นลักษณะของการฟ้อนเกี่ยวระหว่างฝ่ายชายและฝ่ายหญิง เมื่อเจรียงถึงบทเร้าใจ หรืออยากหยอกเย้าคู่เจรียงก็จะใช้มือตีดนิ้วเพื่อให้เกิดเสียงดังเป็นจังหวะ เพิ่มรสชาติให้สนุกสนานยิ่งขึ้น ได้แก่ ท่ารำเดิน ท่ารำถอย ท่ารำเคียง ท่ารำเกี้ยว ท่ารำตีดนิ้ว และท่ารำเตะขา ตามท่วงทำนองเสียงแคน

การเล่นเจรียงเบรินจะต้องมีพิธีไหว้ครูก่อนการแสดงทุกครั้ง ซึ่งอุปกรณ์ที่ใช้ในพิธีไหว้ครู หรือเครื่องบูชาครูเจรียงเบริน แต่ละคณะแต่ละครูอาจจะแตกต่างกันบ้างฝ่ายเจ้าภาพจัดงานหรือว่าจ้างจะต้องเตรียมหาไว้ให้ซึ่งประกอบด้วย กรวยดอกไม้ ๕กรวย รูป ๕ตอก เทียน ๑คู่ หมากพลู ๕คำ เหล้าขาว ๑ขวด ผ้าขาวยาว ๕ศอก ๑ผืน เงิน ๒๒บาท

วิธีการถ่ายทอดเพลงพื้นบ้าน : เจรียงเบริน จังหวัดสุรินทร์ ในสมัยโบราณภูมิปัญญาท้องถิ่นจะได้รับความรู้สืบทอดจากบิดามารดา ญาติพี่น้อง ซึ่งเป็นเจรียง หรือบิดามารดา พาลูกไปฝากเป็นลูกศิษย์อยู่ที่บ้านครู ในช่วงค่าครูจะสอนให้ลูกศิษย์เรียนรู้แบบตัวต่อตัวโดยอ่านให้ฟัง ให้ฝึกจำตามคำพูดของครู ฝึกท่อง และให้ศึกษาเทคนิคการร้องเล่นกันในงานงานศพหรืองานประเพณีต่างๆ และให้ลูกศิษย์จำสำนวนหรือสุภาษิตที่ดีเพื่อนำไปตอบทเจรียง สำหรับการรำหรือการเข้าดนตรี ก็ฝึก

จำด้วยตนเองจากการแสดงจริงบนเวที ครูจะเป็นผู้คอยแนะนำเพิ่มเติมต่อมาจึงมีการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นการเจียรงให้แก่ลูกศิษย์ ผู้สนใจและครูผู้สอนในสถานศึกษา ซึ่งการถ่ายทอดความรู้เรื่องเจียรงเบริน มีหลายรูปแบบทั้งทางตรง คือการศึกษาในระบบ โดยปฏิบัติหน้าที่เป็นวิทยากรหรือครูผู้สอนในโรงเรียน และทางอ้อม คือ การศึกษาตามอัธยาศัยให้กับบุคคลทั่วไปและผู้สนใจ

๕. ข้อเสนอแนะ

เจียรงเบรินเป็นเพลงพื้นบ้านของชาวอีสานใต้ที่ใช้ภาษาเขมรขบร่อง ขบกล่อมเป็นเรื่องราวต่างๆ ได้อย่างไพเราะจับใจและยังคงรักษาเอกลักษณ์ดั้งเดิมไว้ได้เป็นอย่างดีสามารถยืนได้กระแสศิลปวัฒนธรรมตะวันตกได้อย่างเหนียวแน่น “ถือเป็นเพลงพื้นบ้านที่ชาวไทยเขมรนิยมเล่นกันมาตั้งแต่สมัยโบราณ

จนถึงปัจจุบัน และเป็นการแสดงพื้นบ้านที่สำคัญของงานบุญประเพณีเกือบทุกอย่างของชาวไทยเขมรซึ่งจะขาดเจียรงไม่ได้ ไม่ว่าจะเป็นในตัวเมืองหรือในหมู่บ้าน ถ้ามีเทศกาลหรืองานบุญประเพณี ชาวบ้านจะพากันหลังไหลไปฟังเจียรงอย่างล้นหลาม”

ดังนั้น บทเพลงเจียรงเบรินพื้นบ้านจึงเป็นมรดกอันล้ำค่าทางวัฒนธรรมพื้นบ้านของชนชาวเขมรอีสานใต้ ในฐานะเป็นอนุชนของชาวเขมรอีสานใต้ ถือว่าเป็นภาระหน้าที่ที่สำคัญที่จะต้องศึกษาค้นคว้าเพื่อให้เกิดความรู้และเข้าใจที่ชัดเจนถูกต้อง และนำออกเผยแพร่อนุรักษ์ให้เป็นที่รู้จักและเกิดประโยชน์ต่อสังคมท้องถิ่นต่อไป ที่สำคัญคือการศึกษารื่องวัฒนธรรมของตนเองให้ถ่องแท้ นั้น ถือเป็นการธำรงรักษาซึ่งมรดกอันล้ำค่าทางสติปัญญาของท้องถิ่นให้คงอยู่ยาวนานได้

บรรณานุกรม

เครือจิต ศรีบุญนาค. เจียรงเบริน : เพลงพื้นบ้านของชาวไทยเขมรสุรินทร์. คณะสังคมศาสตร์ :

สถาบันราชภัฏ สุรินทร์, ๒๕๓๙), หน้า ๖๐.

สัมภาษณ์นายบุญคง นนทสอน. (ไทยรัฐ) นักเจียรงท้องถิ่น. ๒๖ พฤศจิกายน ๒๕๕๖.

การศึกษาวิเคราะห์ภิกษุในพระพุทธศาสนาเถรวาท

พระสมปอง จันทมโม(แช่เฮง)

สาขาวิชา พระพุทธศาสนา

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์เรื่องการศึกษาวิเคราะห์ภิกษุในพระพุทธศาสนาเถรวาท เป็นวิจัยเชิงเอกสาร โดยมีวัตถุประสงค์ ๓ ประการ คือเพื่อศึกษาความเป็นมาของภิกษุในพระพุทธศาสนาเถรวาท เพื่อศึกษาวิเคราะห์คุณลักษณะของภิกษุในพระพุทธศาสนาเถรวาท และเพื่อศึกษาวิเคราะห์คุณค่าของภิกษุในพระพุทธศาสนาเถรวาทโดยการศึกษาจากเอกสารแล้วนำมาวิเคราะห์

ผลการวิจัยพบว่า ก่อนการเกิดขึ้นของภิกษุในพระพุทธศาสนา ได้มีนักบวชในชมพูทวีป ดำรงชีวิตแบบอิสระออกจากเรือนเพื่อแสวงหาสัจจะธรรมและได้เผยแผ่แนวคิดคำสอนของสำนักตนสู่สังคมโดยพึ่งพาอาศัยการอุปถัมภ์จากผู้อื่น ภิกษุในพระพุทธศาสนานั้นพัฒนาต่อจากนักบวชอิสระในสังคมอารยันดั้งเดิมภายใต้วัฒนธรรมของพราหมณ์-ฮินดู เดิมภิกษุในพุทธศาสนามีกลุ่มเดียวภายหลังได้พัฒนาออกเป็น ๒ กลุ่มใหญ่คือ นิกายเถรวาท และนิกายมหายาน

คุณลักษณะของภิกษุในพระพุทธศาสนาเถรวาท ดำรงชีวิตอยู่อย่างเรียบง่ายและสันโดษ เข้มงวดในข้อวัตรปฏิบัติเพื่อความอิสระหลุดพ้น ส่วนภิกษุสายมหายานยึดมั่นในอุดมการณ์ของพระโพธิสัตว์ ลักษณะภายนอกของภิกษุเถรวาทในชีวิตส่วนตัวเน้นการปฏิบัติขัดเกลาร่างกายให้เป็นผู้บริบูรณ์ด้วยศีล การดำรงชีวิตในกรอบของสงฆ์เน้นการดำรงชีวิตตามกรอบพระธรรมวินัย และการดำรงชีวิตร่วมกับสังคมเน้นการดำรงชีวิตอยู่โดยอาศัยศรัทธาจากผู้นับถือ เป็นกัลยาณมิตรที่ดี ลักษณะภายในของภิกษุเถรวาท ภิกษุนั้นต้องเป็นผู้ที่ประกอบไปด้วย ศีล สมาธิ และปัญญา คุณค่าของภิกษุในพระพุทธศาสนาเถรวาท วิเคราะห์ได้ว่า การดำรงชีวิตเพื่อได้บรรลุเป็นพระอรหันต์ถือเป็นคุณค่าแท้ ส่วนการได้รับยกย่องเทิดทูนบูชาเป็นปูชนียบุคคลถือเป็นคุณค่าเทียม

คุณค่าในมิติของศีล วิเคราะห์ได้ว่า ด้านการปฏิบัติตนเองคือ การพัฒนาตนเองเพื่อเป็นผู้เลิศและประเสริฐ ด้านเกี่ยวข้องกับสังคมเป็นแบบอย่างที่ดีและเป็นที่พึ่งทางใจสร้างความสงบสุขสู่สังคม คุณค่าในมิติของจิตใจวิเคราะห์ได้ว่า เป็นผู้ มีจิตใจที่เป็นสมาธิ บริสุทธิ์ผุดผ่อง ไม่มีกิเลส

ปราศจากความเศร้าหมอง ตั้งอยู่ในกุศลอยู่อย่างสุขสบายและไม่เป็นโรคทางใจคุณค่าในมิติของ
ปัญญา วิเคราะห์ได้ว่า เป็นผู้เข้าใจสัจจะธรรม คิดอย่างถูกต้องและมีเหตุผล

ABSTRACT

Thesis title: A Study in Theravada Buddhist monk . Is a research document has 3 objectives : (1) to study the history of the monks in Theravada Buddhism (2) to analyze the characteristics of the monks in the Theravada and (3) to analyze the value of a monk in Buddhism. doctrine The study of documents were analyzed . The results showed that the Before the emergence of a monk in Buddhism. Have a Friar in the Indian subcontinent living freely out of the house to seek truth, justice and the teachings of the missionaries and their ideas to society. The dependence on the patronage of others. In Buddhism , the development of independent ecclesiastical society under the traditional culture of the Aryan Brahmins - Hindu . Buddhist monk in the same group later developed into 2 groups Theravada and Mahayana .

Feature of the monk in Theravada Buddhism . Live simply and in strict monastic seclusion for freedom liberation . The late Mahayana Buddhist Bodhisattva ideologically . Appearance of Theravada monks in their personal lives on their own practice as a refined , full of blessing . Living in the disciplines focused on life within the given discipline. And social life with an emphasis on live by the faith of Anglicans. A great goodwill Characteristics of the Theravada Buddhist Priests must be comprised of the precepts , meditation and wisdom.

Value of monks in Theravada Buddhism. Analyze that Life is to have attained the saint holding a genuine value. To be regarded as a valuable precursor reverent artificial. Values in Dimension 's blessing Analyze that Practice self- Development to be excellent and sublime. Related to the society as a role model and as a way to

create a peaceful society. Values in a dimension of mind Analysis as the mind is meditation. Virgin no passion, no regrets. Ideally located in the charity and not a mental illness. The dimensions of intelligence value Analyze that A fair understanding of truth Think properly and logically.

๑. บทนำ

การศึกษาวิจัยเรื่องนี้เกิดขึ้นจากความสนใจที่จะศึกษาความเป็นมา คุณลักษณะ และคุณค่าของภิกษุในพระพุทธศาสนาเถรวาท เพื่อการเข้าใจในความเป็นภิกษุตามหลักที่พระพุทธเจ้าได้บัญญัติไว้ และเพื่อดำรงพระธรรมวินัยให้มีความมั่นคงอันจะเป็นการเสริมสร้างฐานความรู้ด้านการปฏิบัติตนตามหลักพระพุทธศาสนาเพื่อให้เห็นคุณค่าของการได้มาเป็นพระสาวก และได้พัฒนาจิตใจเป็นผู้มีปัญญา

๒. วัตถุประสงค์ในการวิจัย

โดยมีวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อศึกษาความเป็นมาของภิกษุในพระพุทธศาสนาเถรวาท เพื่อศึกษาคุณลักษณะของภิกษุในพระพุทธศาสนาเถรวาท และเพื่อศึกษาคุณค่าของภิกษุในพระพุทธศาสนาเถรวาท

๓. วิธีดำเนินการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยเรื่องนี้เป็นการวิจัยแบบใช้วิธีการศึกษาจากเอกสารและวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อให้ได้ข้อมูลที่สอดคล้องกับการศึกษาโดยมีวิธีการศึกษาใน๓รูปแบบคือ๑) การศึกษาในเชิงเอกสารเพื่อค้นหาข้อมูลความรู้เกี่ยวกับความเป็นมา คุณลักษณะ และคุณค่าของภิกษุในพระพุทธศาสนาเถรวาท ๒) นำความรู้ที่ได้ศึกษามาวิเคราะห์ข้อมูล และ ๓) นำข้อมูลที่เกิดจากการวิเคราะห์ไปเรียบเรียงตามวัตถุประสงค์

๔. ผลการวิจัย

ผลการศึกษาพบว่า ภิกษุในพระพุทธศาสนาเถรวาทเกิดขึ้นภายใต้กรอบแนวคิดดั้งเดิมคือ ของศาสนาพราหมณ์-ฮินดู เมื่อมีผู้ศรัทธาเลื่อมใสในพระพุทธศาสนาและได้ขออุปสมบทเป็นพระสาวกของพระพุทธเจ้า พระองค์ทรงเรียกพระสาวกว่าภิกษุ และได้กำหนดข้อปฏิบัติเพื่อการเป็นภิกษุในทัศนะของพระพุทธเจ้าและเพื่อการดำรงชีวิตอยู่อย่างเรียบง่ายเรียกว่า “มัชฌิมาปฏิปทา” หรือทางสายกลางคือ การไม่ยึดถือที่สุดทั้ง ๒ ทางได้แก่ อัตตกลิณณานุโยค คือ การประกอบตนเองให้ลำบากเกินไป กามสุขัลลิกานุโยค คือ การพัวพันในกามและในความสุขสบายแต่พระพุทธเจ้าได้ทรงกำหนดหลักทางสายกลางนี้ไว้อย่างชัดเจนเรียกว่า อริยมรรคมีองค์ ๘ ผู้ที่มาอุปสมบทเป็นภิกษุสาวกของพระพุทธเจ้าปฏิบัติขัดเกลาดตนเองตามระเบียบวินัยที่พระพุทธเจ้าบัญญัติขึ้น จะทำให้เป็นผู้บรรลุธรรมชั้นสูงคือ เป็นพระอรหันต์เข้าสู่พระนิพพาน แม้ภิกษุบางรูปจะยังไม่บรรลุธรรมชั้นสูง แต่ก็เป็นผู้ควรแก่การรับทักษิณาทาน และเป็นเนืองนาบุญของโลก

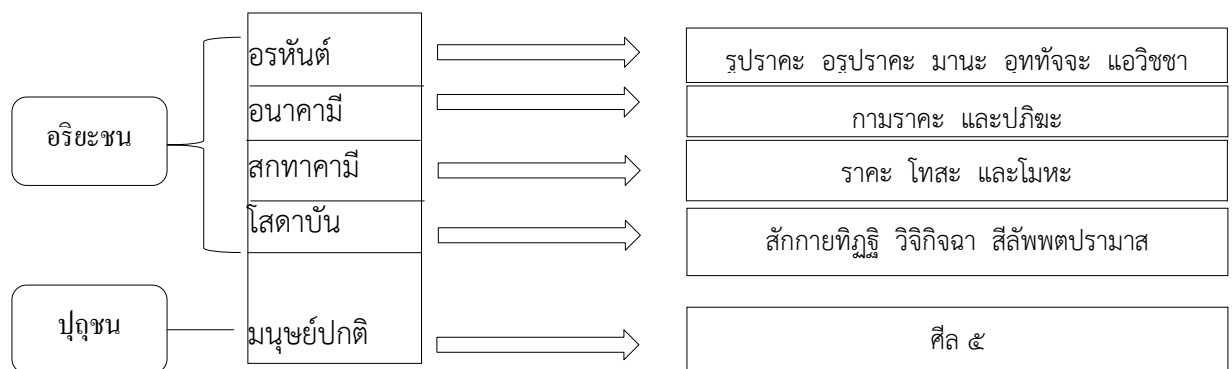
ผลการศึกษาความเป็นมาของภิกษุในพระพุทธศาสนาเถรวาท จากการศึกษาพบว่า นักบวชในสมัยชมพูทวีป ออกบวชเพื่อแสวงหาความสุขทางใจโดยการออกจากเรือนดำรงชีวิตอยู่ด้วยการอาศัยผู้ที่มีความศรัทธาเลื่อมใสอุปถัมภ์ ภิกษุในทางพระพุทธศาสนาแบ่งออกเป็น ๒ ประเภท คือ

๑) พระเสขะ คือภิกษุที่เป็นผู้ยังต้องศึกษาอริสสีลสิกขา อธิจิตตสิกขา อธิปัญญาสิกขา อันได้แก่ ๑.พระโสดาบันคือ ผู้ถึงกระแสคือเข้าสู่มรรค เดินทางถูกต้องอย่างแท้จริง หรือปฏิบัติถูกต้องตามอริยมรรคอย่างแท้จริงแล้วเป็นผู้ทำได้บริบูรณ์ในชั้นศีล ทำได้พอประมาณในสมาธิ และทำได้พอประมาณในปัญญา ละสังโยชน์ได้ ๓ คือ สักกายทิฏฐิ วิจิกิจฉา และสีลพัตปราคาส ๒.พระสกทาคามีคือผู้กลับมาสู่โลกนี้อีกครั้งเดียวก็จะกำจัดทุกข์ได้สิ้น เป็นผู้ทำได้บริบูรณ์ในชั้นศีล ทำได้พอประมาณในสมาธิ และทำได้พอประมาณในปัญญา นอกจากละสังโยชน์ ๓ ข้อต้นได้แล้ว ยังทำราคะ โทสะ และโมหะ ให้เบาบางลงด้วย ๓.พระอนาคามี คือผู้จะบรรลุนิพพานในที่ผู้เกิดขึ้น ไม่เวียนกลับมาเกิด

อีก เป็นผู้ทำได้บริบูรณ์ในศีล ทำได้บริบูรณ์ในสมาธิ แต่ทำได้พอประมาณในปัญญา ละสังโยชน์ได้อีก ๒ ข้อคือ กามราคะ และภริษะ (รวมเป็นละสังโยชน์เบื้องต้นได้ครบ ๕ ข้อ)

๒) พระอเสขะ คือ ภิกษุที่เป็นผู้ไม่ต้องศึกษา เพราะเป็นผู้รู้ชัด เห็นแจ้งแทงตลอดด้วยปัญญาในอินทรีย์ ๕ ประการ และอินทรีย์ ๖ อันได้แก่ พระอรหันต์ คือ ผู้ที่ทำลายกิเลสได้แล้ว เป็นผู้สิ้นอาสวะ เป็นผู้ทำได้บริบูรณ์ในสิกขาทั้งสามคือ ศีล สมาธิ ปัญญา ละสังโยชน์เบื้องต้นได้ทั้งหมดทั้ง ๕ ข้อ (รวมเป็นละสังโยชน์หมดทั้ง ๑๐) คือ รูปราคะ อรูปราคะ มานะ อุททัจจะ และอวิชชา

แผนภูมิอริยชนแสดงระดับสาวกของพระพุทธเจ้า

หลักคือ กลุ่มภิกษุเถรวาท และกลุ่มภิกษุมหายาน

พระพุทธศาสนาในสมัยพุทธกาล ภิกษุพระสาวกมีอยู่กลุ่มเดียวภายใต้การนำของพระพุทธเจ้า หลังจากพระพุทธเจ้าดับขันธปรินิพพานพระสาวกได้แบ่งออกเป็น ๒ กลุ่ม

ผลการศึกษาคุณลักษณะของภิกษุในพระพุทธศาสนาเถรวาท จากการศึกษาพบว่า ภิกษุสายเถรวาทนั้นดำรงชีวิตอยู่อย่างเรียบง่ายและสันโดษ ปฏิบัติขัดเกลาก่อนตนเองให้เป็นผู้บริบูรณ์ด้วยศีล และบรรลุปเป้าหมายตามที่

พระพุทธเจ้ากำหนดไว้ โดยอาศัย

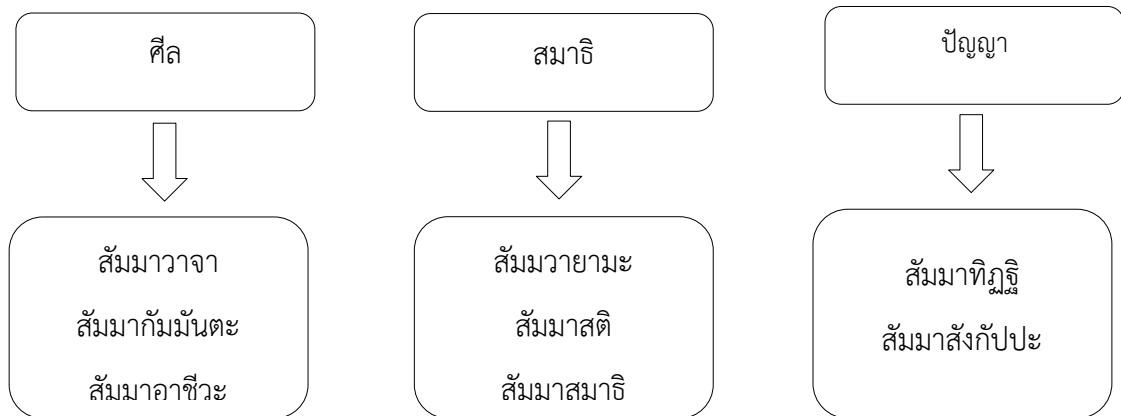
กรอบของสงฆ์ คือ พระธรรมวินัยเพื่อใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติตนเองให้บรรลุถึงเป้าหมาย เป็นข้อตกลงร่วมกันที่จะช่วยให้อารมณ์ประเพณีอันดีงาม ตลอดจนทั้งความสงบเรียบร้อยแห่งหมู่คณะภิกษุใดพึงปฏิบัติได้ย่อมอยู่ร่วมกันในหมู่คณะได้อย่างผาสุก ดำรงชีวิตอยู่ได้ด้วยการบิณฑบาต และมีหน้าที่คอยแนะนำสั่งสอนวางรากฐานอันดีงามให้กับสังคม โดยการ แสดงธรรม เป็นกัลยาณมิตรที่ดีคอยแนะนำตักเตือนในสิ่งที่ถูกต้องดีงามเพื่อเป็นการปิดกั้นอกุศลที่จะเกิดขึ้นกับผู้คนในสังคม ประพฤติถูกต้องดีงาม ไม่ผิดระเบียบวินัย ไม่ผิดศีลธรรม มีความตั้งมั่นแห่งจิตอันแน่วแน่สงบนิ่งและเป็นผู้มีความรอบรู้ รู้ทั่ว เข้าใจ รู้ซึ่งแห่งตลอดแห่งธรรม

ผลการศึกษาคุณค่าของภิกษุในพระพุทธศาสนาเถรวาท จากการศึกษาพบว่า คุณค่าแท้ คือ การบรรลุเป็นพระอรหันต์ ไม่มีกิเลส สมบูรณ์ด้วยพรหมจรรย์ เข้าถึงซึ่งพระนิพพาน อันคือความสุขที่เป็นนิรันดร์ คุณค่าเทียม คือ ภิกษุนั้นเป็นผู้ควรแก่ของที่เขานำมาถวาย ควรแก่ของต้อนรับ ควรแก่ทักษิณา ควรแก่การทำอัญชลี เป็นนอบายของของโลกได้รับการยกตนให้พ้นจากฐานะเดิมและเป็นผู้ควรแก่การเคารพบูชาคุณค่าในมิติของศีล คือ การดำรงชีวิตอย่างเรียบง่าย พัฒนาตนเองให้เป็นผู้ประพฤติดีทางกาย ทาง

วาจา และทางใจ เผยแผ่คุณงามความดีที่ผ่านการขัดเกลาตนเองเพื่อมุ่งพัฒนาสังคมให้ดีขึ้น เป็นแบบอย่างที่ดีและเป็นที่ยึดเหนี่ยวใจช่วยชี้หนทางอันสว่างคือปัญญา มุ่งสร้างความสงบสุขสู่สังคม โดยการแสดงธรรม และพัฒนาการมาตั้งสำนัก โรงเรียนเพื่อใช้สำหรับศึกษาเล่าเรียนหลักธรรมคำสั่งสอนในทางพระพุทธศาสนา คุณค่าในมิติของจิตใจคือ เป็นผู้ที่มีจิตใจเมตตา มีจิตใจที่บริสุทธิ์ปราศจากความขุ่นมัว ไม่เป็นโรคทางใจที่นำไปสู่ความทุกข์คุณค่าในมิติของปัญญา คือ ภิกษุเป็นผู้มีปัญญานำมาคิดอย่างถูกต้องและมีเหตุผล เป็นสิ่งที่ทำให้อาสวาทะให้สิ้นไป สามารถข้ามพ้นความเวียนว่ายตายเกิดและเข้าสู่พระนิพพาน

ผลการศึกษาที่พบว่า แม้ภิกษุจะเกิดขึ้นภายใต้แนวคิดเดิมของศาสนาพราหมณ์ - ฮินดู แต่ ข้อวัตรปฏิบัติก็ไม่ได้เหมือนกันแบบอย่างของต้นแบบ ในการออกบวชแม้จะเป็นเหมือนกันคือการออกจากเรือนแสวงหาความสุขทางใจ แต่การปฏิบัติเพื่อเข้าถึงความสุขทางใจนั้นแตกต่างกัน คือ ในศาสนาพราหมณ์ - ฮินดู มุ่งเน้นการปฏิบัติตนให้ลำบาก และการพึงพอใจอยู่กับความสุข แต่ในทางพระพุทธศาสนา พระพุทธเจ้าทรงสอนให้ดำรงชีวิตอยู่ในทางสายกลาง คือ ไม่ลำบากเกินไป และอย่าเพลิดเพลินติดอยู่ในกามคุณ ให้ปฏิบัติตามหลักของอริยมรรค มีองค์ ๘ ประการ ซึ่งสามารถย่อสรุปได้ ๓ อย่างคือ ศีล สมาธิ และปัญญา ตาม

แผนภูมิการสเคราะห์องค์ธรรม ๘ ประการ คือ

๕. ข้อเสนอแนะ

ผลการศึกษาโดยภาพรวมพบว่าการดำรงชีวิตแบบภิกษุในพระพุทธศาสนาเถรวาท

นั้นสามารถนำไปสู่เรียนรู้ที่สามารถพัฒนาจิตใจ พัฒนาปัญญาของบุคคลให้ก้าวหน้า และพัฒนาสังคมได้อย่างเหมาะสมได้ตามของหลักพุทธธรรมและหลักการตามธรรมชาติดังนั้นการปฏิบัติตนตามหลักที่พระพุทธเจ้าบัญญัติย่อมไว้อย่างดีเยี่ยมเป็นผู้ก้าวสู่ความเจริญและสามารถปฏิบัติในทุกกาลเวลาโดยมีข้อเสนอแนะดังนี้

๑. องค์กร สถาบันหรือสื่อต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา ควรจะร่วมมือช่วยกันเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ให้พุทธศาสนิกชนตลอดจนบุคคลทั่วไปได้ทราบและเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องราวความสำคัญของภิกษุในทางปฏิบัติว่ามีผลต่อการดำเนินชีวิตอย่างไร โดยประชาสัมพันธ์ทางสื่อโทรทัศน์

เว็บไซต์ วิทยุ เพื่อเป็นศูนย์รวมในการแสดงข้อมูลเกี่ยวกับการปฏิบัติธรรมของภิกษุ

๒. จากผลการศึกษาที่พบว่าการดำรงชีวิตของภิกษุนั้นอยู่อย่างเรียบง่ายและสันโดษดังนั้นจึงควรมีการประชาสัมพันธ์ให้ความรู้แก่กลุ่มชนที่ไม่ใช่เฉพาะคนไทย เพื่อให้คนต่างชาติได้มีโอกาสศึกษาการดำรงชีวิตที่เรียบง่าย แต่เต็มไปด้วยความสุขที่เกิดขึ้นทางใจ ซึ่งเสนอได้ตามความเหมาะสม

๓. ภิกษุสาวกใดที่ปฏิบัติขัดเกลาร่างกายได้อย่างสมบูรณ์ทางผู้ปกครองบ้านเมืองควรให้ความสำคัญ นำเสนอวิถีชีวิต คุณความดีหรือวัตรปฏิบัติ ให้ประชาชนได้มีโอกาสศึกษามากยิ่งขึ้นเช่น หลวงปู่มั่น ภูริทัตโต แม้ท่านจะมรณภาพแล้ว แต่ความดีของท่านยังคงอยู่ ควรเผยแพร่ความดีของท่านอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้รุ่นต่อไปได้ใช้เป็นขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติหลักธรรมวินัย

๔. จากผลการศึกษาที่พบว่า ภิกษุแบ่งออกเป็น ๒ นิกาย ดังนั้นเพื่อไม่ให้เกิดความเข้าใจผิดของผู้นับถือในแต่ละนิกายองค์กรที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาควรร่วมมือร่วมใจแสดงพลังให้ผู้นับถือต่างจากพระพุทธศาสนาได้เห็น แม้จะต่างนิกายแต่ก็มีจุดมุ่งหมายเพื่อบรรลุพระสัทธรรมและดำรงพระพุทธศาสนาให้มั่นคง

๕. บางสำนักที่ได้จัดการศึกษาในรูปแบบโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาที่เน้นพระภิกษุและสามเณร ควรให้การศึกษามากกว่าแต่ภิกษุและสามเณร แม้ผู้เป็นฆราวาส ๘ ก็น่าจะมีโอกาสศึกษาเล่าเรียนในทางปริยัติธรรม เพื่อเพิ่มความศรัทธาและเข้าใจในพระพุทธศาสนามากยิ่งขึ้น

การศึกษาคติธรรมในบทเทศนาภาษาพื้นบ้านเขมรจังหวัดสุรินทร์ ของพระครูพิศาลธรรมโกศล (सानนท์ สปญโญ)

พระครูอุดมวิสารทธรรม (อิสระ วิสารโท)

สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บทคัดย่อ

ความเป็นมาของการเทศนาภาษาพื้นบ้านเขมรในจังหวัดสุรินทร์ภาษาพื้นบ้านเขมรเป็นบ่อเกิดของวรรณกรรมพื้นบ้าน เป็นเรื่องเล่าที่สืบทอดกันมาปากต่อปาก และมีวรรณกรรมที่ได้มีผู้บันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษร เช่น วรรณกรรมสมุดข่อย วรรณกรรมใบลานและ ศิลากาพย์ ซึ่งมีจำนวนมหาศาล วรรณกรรมเหล่านี้มีหลายประเภท เช่น วรรณกรรมเกี่ยวกับศาสนา ความเชื่อ นิทาน ประโลมโลก ตำนาน เป็นต้นพระสงฆ์จะนิยมเทศน์เป็นภาษาพื้นบ้านเขมรท้องถิ่น ที่ใช้เป็นภาษาสื่อสารในชุมชน

คติธรรมที่ปรากฏในเทศนาภาษาพื้นบ้านเขมรในจังหวัดสุรินทร์ พระธรรมเทศนา ที่นำเสนอมีความเด่นด้านการใช้ภาษาการอธิบายกระชับ ชัดเจน เข้าใจง่ายได้มีการยกพุทธศาสนสุภาษิต ยกอุทาหรณ์ เล่านิทาน เปรียบเทียบด้วยข้ออุปมาอุปมัย ใช้วิธียกบุคคลเป็นตัวอย่าง ถือว่าเป็นเอกลักษณ์อันโดดเด่น และถือว่าเป็นรูปแบบและแนวทางที่ท่านได้นำเอาออกมาเผยแพร่พุทธธรรมมากที่สุด พุทธธรรมที่นำเสนอเป็นเรื่องง่าย ๆ ใกล้ตัวท่านได้อธิบายเนื้อหาสาระธรรมชัดเจน แจ่มแจ้ง

แนวทางการประยุกต์คติธรรมที่ปรากฏในบทเทศนาภาษาพื้นบ้านเขมรในจังหวัดสุรินทร์ของพระครูพิศาลธรรมโกศลสามารถนำไปปฏิบัติให้เกิดผลจริงในชีวิตประจำวัน และนำไปใช้ปรับปรุงแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นกับตนเองและคนส่วนรวมได้ ซึ่งเนื้อหาพุทธธรรมส่วนใหญ่ท่านจะเน้นเรื่องศีลสมาธิปัญญา ทาน ศีล ภาวนา ความกตัญญูกตเวทิตา

Abstract

The story of Teachings in Surin Khmer Dialect was found that Surin Khmer dialect was the origin of folk literature and the tales inherited by hearsay. There were many written literatures such as Khoi Book literature, palm leaves literature, and stone inscription. These literatures were divided into several types such as literature on religion, literature on belief, literature on exaggerated tales, and literature on legend, etc. Buddhist monks favor to preach in Surin Khmer dialect which was normally used in the community.

The Moral Principle of Teachings in Surin Khmer Dialect was found that the teachings was prominent in language usage i.e. concise, clear, and easily to understand. There were the citations of Buddhist proverbs, illustration, storytelling, comparison with metaphors, and personalization. The Buddhadhammas presented were the simple things and around the people, clear, and without the ambiguity such as the human values which supported the human happiness.

The way of applications of the Moral Principle of Phrakhrupisanthammakosol (SanonSapanyo) 's Teachings in Surin Khmer Dialect was found that the application could be used in daily life. Most of the teachings were emphasized on a precept, meditation, wisdom, donation, and gratitude which were the important foundation of Buddhism.

๑. บทนำ

หลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา นั้น เป็นแนวทางในการประพฤติปฏิบัติเพื่อให้เกิดความสุขความเจริญทั้งต่อตนเอง ครอบครัว และประเทศชาติ โดยมีพระสงฆ์ เป็นผู้แสดงพระธรรมเทศนาสั่งสอนและปลูกฝังคุณธรรมความดีงามให้แก่ประชาชน ตามเจตนารมณ์เดิมของพระพุทธองค์ที่ทรงเผยแผ่ในยุคแรก เนื่องจากในยุคนั้นพระองค์ได้ส่งพระสาวกกลุ่มแรกไปประกาศพระพุทธศาสนาครั้งแรกนั้น จำนวน ๖๐ รูปไปยังสถานที่ต่าง ๆ ด้วยตรัสเป็นพุทธพจน์ว่า “จรณภิกขเว จาริกัม พหุชนหิตาย พหุชนสุขาย โลกานุกมปายอตถายหิตาย สุขาย เทวมนุสสานัม”^๑

ชาวอีสานเป็นพุทธศาสนิกชนที่ยึดมั่นในพุทธศาสนาเป็นเวลานาน คนอีสานมีจารีตประเพณีเป็นของตนเองสืบทอดกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษจนถึงปัจจุบัน ประเพณีและวัฒนธรรมก่อให้เกิดเอกลักษณ์แสดงถึงความเจริญรุ่งเรืองเป็นเครื่องหมายแห่งการสามัคคีสัมพันธ์ยาวนานของภาคอีสาน ทั้งยังเป็นเครื่องช่วยให้คนอีสานทั้งภาคมีความรู้สึกผูกพันรักสามัคคีเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน อิทธิพลจารีตประเพณีได้หล่อหลอมจิตใจของ

ชาวอีสานให้เกิดความสำนึกรับผิดชอบต่อสังคมอย่างแท้จริง^๒

ดังนั้น การสื่อสารเพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนา เช่น การเทศนานั้น เป็นเรื่องที่คนไทยส่วนใหญ่รู้จักเป็นส่วนมากและเป็นเรื่องที่อยู่ในความสนใจของสังคมไทย ทั้งยังมีรูปแบบ เนื้อหาและวิธีการที่แน่นอนสืบเนื่องมาหลายยุคหลายสมัยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน จนถือเป็นประเพณีอันดีงามของคนไทยที่ควรอนุรักษ์และปฏิบัติสืบทอดกันมาคู่กับสังคมไทย แต่กลับไม่มีใครได้รวบรวมรูปแบบลักษณะ ที่สอดคล้องกับเนื้อหาและวิธีการเทศน์ไว้ให้ได้ศึกษากันอย่างชัดเจน และเป็นรูปธรรม การศึกษาคติธรรมในบทเทศนาพื้นบ้านเขมรสุรินทร์ของพระครูพิศาลธรรมโกศล วัดปราสาทวาริศรีบุญธร ตำบลบ้านพลวง อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์

๒. วัตถุประสงค์ในการวิจัย

๒.๑ เพื่อศึกษาความเป็นมาของการเทศนาภาษาพื้นบ้านเขมรในจังหวัดสุรินทร์

๒.๒ เพื่อศึกษาคติธรรมที่ปรากฏในเทศนาภาษาพื้นบ้านเขมรในจังหวัดสุรินทร์

^๑ พวงพิกุล มัชฌิมา, “บุญข้าวประดับดินและบุญข้าวสากบ้านกุดรัง ตำบลกุดรัง อำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม”, *ปริญาญาศิลปศาสตร์มหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม, ๒๕๓๗).

๒.๓ เพื่อศึกษาแนวทางการประยุกต์ คติธรรมที่ปรากฏในบทเทศนาภาษาพื้นบ้าน เขมรในจังหวัดสุรินทร์ของพระครูพิศาลธรรมโกศล (सानนท์ สพลโย) ไปใช้ในการดำเนิน ชีวิตประจำวัน

๓. วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยศึกษาเรื่อง การศึกษาคติธรรม ในบทเทศนาภาษาพื้นบ้านเขมรจังหวัด สุรินทร์ของพระครูพิศาลธรรมโกศล (सानนท์ สพลโย) มีแนวทางการศึกษา ดังนี้

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้ศึกษาแบ่ง การศึกษาออกเป็นขั้นตอน ดังนี้

๑) วิจัยจากเอกสาร ชั้นปฐมภูมิ ได้แก่ พระไตรปิฎก เอกสารชั้นทุติยภูมิ ได้แก่ อรรถกถา ตำรา หนังสืองานค้นคว้าวิจัย วารสาร เอกสาร และบทเทศนาที่กล่าวถึงคติธรรมต่าง ๆ โดยอยู่ภายใต้กรอบเกี่ยวกับคติธรรมใน พระพุทธศาสนา คือ หลักธรรมในการ ประยุกต์เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม

๒) การวิจัยภาคสนาม โดยการ สัมภาษณ์ พูดคุยอย่างไม่เป็นทางการ

๓.๒ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

๑) ศึกษาจากเอกสารของชุมชนบ้าน พลวงที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาในครั้งนี้ เช่น ประวัติความเป็นมา เอกสารที่เกี่ยวข้องกับ การจัดกิจกรรมของชุมชน

๒) เทปบันทึกเสียง เพื่อบันทึกในขณะที่ พูดคุยและสัมภาษณ์

๓.๒ การเก็บรวบรวมข้อมูล

๑) เก็บข้อมูลจากคัมภีร์ ตำรา คือ พระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา งานวิจัย วิทยานิพนธ์และเอกสารวิชาการที่เกี่ยวข้อง

๒) เก็บข้อมูลภาคสนาม จากแบบ การสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้อง

๔. ผลการวิจัย

การเทศน์ภาษาพื้นบ้านเขมรใน จังหวัดสุรินทร์ของพระครูพิศาลธรรมโกศล เป็นการเทศน์ภาษาท้องถิ่น ซึ่งเกิดขึ้นจาก ความเชื่อและความศรัทธาในพระพุทธศาสนา โดยผสมผสานกับวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่น สุรินทร์ซึ่งมีพระพุทธศาสนาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจและก่อกำเนิดความศรัทธาจน สร้างแรงบันดาลใจ ในการถ่ายทอดหลักคำสอนและแนวทางประพฤติปฏิบัติตาม หลักธรรมในทางพระพุทธศาสนา การเทศน์ ภาษาพื้นบ้านเขมรในจังหวัดสุรินทร์ จึงเป็น การเผยแผ่หลักธรรมที่พระภิกษุสงฆ์สืบทอดให้ เห็นถึงสัมพันธภาพความรู้สึคนึกคิดวิถีชีวิตและภูมิ ปัญญาของคนในสมัยโบราณที่สามารถสร้าง ทำนองการเทศน์โดยมีระบบการเทศน์แบบมี โครงสร้างการใช้ภาษาเชิงสังคมและภาษา บาลืออย่างสัมพันธ์กันมีการประยุกต์หลักธรรม เพื่ออบรมทาง กาย และทางวาจา นั้น ครอบคลุมไปถึงความสำรวมอินทรีย์ ภายใน ๖ ประการ มี ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ อัน แสดงออกทางกายทวาร ซึ่งเป็นไปในฝ่ายกุศล กรรมบถ จัดเป็นคุณประโยชน์ ทั้งแก่ตนและ คนอื่น โดยใจความก็หมายถึง การไม่ทำร้าย เบียดเบียนคนอื่นให้ บาดเจ็บ หรือเสียชีวิต

ไม่ล่วงเกินสิทธิทรัพย์สินสมบัติ และไม่
ล่วงเกินต่อคู่ครองคนรักขณะเดียวกันก็มี
เมตตาจิต คิดช่วยเหลือจนเจอไม่เห็นแก่ตัว

โทษและผลกระทบในการไม่ปฏิบัติ
ตามคตินธรรมดังกล่าวแล้ว กระทบต่อคุณภาพ
ชีวิต ทำให้รู้จักความเสียหายอัน เกิดจากการ
ไม่พัฒนาตนเองในหลาย ๆ ด้าน คือ ด้าน
พฤติกรรมที่แสดงออกทางกาย วาจา ด้าน
จิตใจ และด้านปัญญา ทำให้ตนเองและบุคคล
อื่นต้องได้รับผลกระทบไปด้วย เช่น เมื่อ ขาด
ศีลการประยุต์หลักคตินธรรมเพื่อตนในฐานะ
ปัจเจกชน และการประยุต์หลักธรรมเพื่อ
สังคม พัฒนาล้างแวล้อม ดังกล่าวที่อ้างแล้ว
นั้น พระครูพิศาลธรรมโกศล ได้ประยุต์ ใช้
ให้ทันต่อสมัยด้วยคำพูดที่เป็นเอกลักษณ์ของ
ท่าน โดยเฉพาะบทกลอน สุภาษิต คำโคลง
ภาษาเขมร เป็นต้น

๕. ข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัย
ไปปฏิบัติและการวิจัยครั้งต่อไปดังนี้

๕.๑ ข้อเสนอแนะในการนำวิจัยไป ปฏิบัติ

คตินธรรมที่ปรากฏในบทเทศนาภาษา
พื้นบ้านเขมรของพระครูพิศาลธรรมโกศล
สามารถนำมาประยุต์เพื่อพัฒนาตนเองให้มี
ชีวิตที่มีความสุขและเป็นประโยชน์ต่อสังคม
ส่วนรวมโดยเฉพาะหลักพระพุทธศาสนา
สำหรับบิดามารดาผู้ปกครองในสถาบัน
ครอบครัว ควรเอาใจใส่ต่อบุตร หลาน คือให้

เวลาสำหรับพวกเขา เพื่อจะได้ใช้เวลาส่วน
หนึ่งใกล้ชิดกับพระพุทธศาสนา เช่น วันเสาร์
วันอาทิตย์พาบุตรหลานไปทำบุญที่วัด ไม่ใช่
เป็นเรื่องของผู้ใหญ่ ผู้เฒ่าผู้แก่เท่านั้น ที่ ควร
จะไปทำบุญ แต่ต้องพาเยาวชน บุตรหลาน
เข้าวัดฟังธรรม อบรม พัฒนาตนด้วยหลัก
พุทธธรรม ด้วยกันทั้งนั้น และเพื่อป้องกัน
ความเสียหายด้านความประพฤติ ด้านสังคม
ด้านอารมณ์ และด้านสติปัญญาความฉลาด
ทันต่ออารมณ์ที่เข้ามาอุดกระชากบุตรหลาน
ไปสู่อบายมุข แหล่งบันเทิงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น
มากมายในเมืองใหญ่ ๆ ผู้ปกครองจึงควร
ตระหนักให้มากการประยุต์หลักธรรมเพื่อ
ตนให้มีคุณภาพที่น่าพอใจและเป็นประโยชน์
ตาม หลัก พุทธ ศา สนา สำหรับ
พุทธศาสนิกชนนั้น นอกจากจะประพฤติตาม
หน้าที่ในหลักทศ ๖ แล้วจะต้องศึกษาเรื่อง
ชีวิตคู่ให้ดี ทั้งในด้านพฤติกรรมของคนที่จะมา
เป็นคู่ของตน อาชีพการงานที่ประกอบอยู่นั้น
เป็นคนมีศีลธรรมหรือไม่ มีความเชื่อตามหลัก
พระพุทธศาสนา มากน้อยเพียงใด มี
สติปัญญาพอจะคุ้มครองรักษาภรรยาได้
หรือไม่การประยุต์หลักธรรมเพื่อตนให้มี
คุณภาพด้วยการดำเนินชีวิตให้มีความสุข
โดยเฉพาะการให้ ทานควรพิจารณาว่า จะให้
ทานแก่ใคร เพื่อวัตถุประสงค์อย่างไร และจะ
ใช้ทรัพย์ของตน จำนวนมากน้อยเท่าใด เพื่อ
ป้องกันความเสียหายด้านเศรษฐกิจใน
ครอบครัว ไม่ให้กระทบในระยะยาวนั่นเอง

๕.๒ ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้ง ต่อไป

๑) ควรศึกษาวิจัยเปรียบเทียบคติ
ธรรมของพระครูพิศาลธรรมโกศลกับพระสงฆ์
นักพัฒนารูปอื่นในด้านการใช้หลักพุทธธรรม
เป็นฐานในการทำงาน ซึ่งอาจแตกต่างกันทาง
ความคิด และวัฒนธรรม

๒) ควรศึกษาวิจัยแนวคิดและ
บทบาทของพระสงฆ์นักพัฒนาในแง่มุมอื่นอีก
เช่น ด้านการประยุกต์หลักธรรมเพื่อสังคม
ด้านการศึกษา ด้านการอนุรักษ์วัฒนธรรม
ด้านการแพทย์แผน โบราณ(ยาสมุนไพร)

บรรณานุกรม

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร :
โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๐๐.

พวงพิกุล มัชฌิมา. “บุญข้าวประดับดินและบุญข้าวสากบ้านกุตรัง ตำบลกุตรัง อำเภอเบรบือ
จังหวัดมหาสารคาม”.ปริญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต.บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยนคร
นทรวินัย มหาสารคาม,๒๕๓๗.

ศึกษาวิเคราะห์หลักจริยธรรมที่ปรากฏในบทเพลงเจริญเบริน กรณีศึกษา เจริญเบริน อำเภอเขวาสินรินทร์ จังหวัดสุรินทร์

พระครูสันติโพธิ์วัตร สนิตธมโม

สาขาวิชา พระพุทธศาสนา

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บทคัดย่อ

เจริญเบริน เป็นเพลงพื้นบ้านที่นิยมเล่นกันในแถบจังหวัดสุรินทร์ เจริญเบรินเข้าใจว่าเกิดขึ้นประมาณ ๕๐-๖๐ ปีมานี้ โดยดัดแปลงมาจากบทร้องเก่าแก่ที่เรียกว่า"กัญต้อบโก" โดยรูปแบบแล้วการเล่นเจริญเบริน เหมือนกับการเล่นหมอลำกลอนคู่ของชาวไทยลาว และเหมือนเพลงโคราชและลำตัดของภาคกลาง คือเป็นวรรณคดีมุขปาฐะหรือวรรณคดีปากเปล่า จะมีการสัมผัสต่อเนื่องกัน และมีการใช้คำอุปมาอุปไมยหรือการใช้ความเปรียบเทียบกับเพื่อสร้างภาพพจน์ที่ชัดเจน

หลักศีลธรรมที่ปรากฏในบทเพลงเจริญเบรินนั้นสามารถแบ่งได้ดังนี้ ศีลธรรมสำหรับชนชั้นปกครอง ศีลธรรมสำหรับบุคคลทั่วไป คือข้อควรประพฤติปฏิบัติและข้อควรละเว้น เพื่อให้เกิดความสุข ความเจริญในการดำเนินชีวิต จากการศึกษาในบทเพลงเจริญเบรินพบว่าหลักศีลธรรมที่ปรากฏสำหรับบุคคลทั่วไปจำแนกออกเป็น ๓ ประการคือ ๑)ศีลธรรมสำหรับบุคคลตามฐานะ ๒) ศีลธรรมสำหรับบุคคลตามเพศ ๓) ศีลธรรมสำหรับบุคคลตามวัย

หลักศีลธรรมที่ปรากฏในบทเพลงเจริญเบรินนั้นสามารถวิเคราะห์และสรุปลงได้ในหลักธรรมที่เกี่ยวกับเรื่องเกิด แก่ เจ็บตาย เมื่อกล่าวโดยนัยหนึ่งก็คือหลักไตรลักษณ์ในพุทธศาสนานั้นเอง เพราะทั้งการเกิดแก่เจ็บตายล้วนตั้งอยู่ในความเที่ยงแท้แน่นอน ความไม่มีแก่นสาร ของสรรพสิ่งทั้งหลาย สิ่งเหล่านี้จักเจริญได้นำมาแต่งเป็นบทเจริญเพื่อสอนประชาชนไม่ให้ตั้งอยู่ในความประมาท เพราะชีวิตคนเราไม่มีอะไรเที่ยงแท้แน่นอน มีการเกิด แก่ เจ็บ ตายเป็นธรรมดา

Abstract

Singing Jrian-Brern, by its form, is like the Northeastern Folksinger, the Koraj Folksinger, and the Racy folk banter and song show of the central part of Thailand. It's oral literature or extemporaneously singing. It, while one's singing, has continuously rhyme, and has analogy or using lyrics by compare in order to make its images up clearly.

The morality shown in Jriang-Brern can be divided as follows;

It shows the moralities suitable for the people are in class of governor and general. It shows what should be followed and what should be abstained for the happiness and prospering in daily life.

The results of research into Jriang-Brern found that the moralities shown for general people can be divided into three namely; 1) the morality suitable for person in accordance with one's means. 2) The morality suitable for person according to sex. 3) The morality suitable for person according to age.

In addition, the moralities shown in Jriang-Brern Songs can be analyzed and summarized into the doctrine related to birth, decay, getting sick and death. These states are spoken in the sense of Buddhism called the Three Characteristics. Because of those three states are based on impermanence, non-essence of everything, they were written as Jraing lyrics by Jriang-Brern Singers in order to teach all audiences to put themselves in carefulness. They believe that all of our lives, by nature, are impermanent, in the conditions of birth, decay, getting sick and death.

๑. บทนำ

เจรีียง เป็นการละเล่นพื้นบ้านของชาวสุรินทร์มาแต่โบราณ เจรีียงหมายถึงการขับร้องหรือการขับลำนำเป็นทำนองเสนาะโดยใช้คำกลอนผูกร้อยเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับนิทานชาดก คำสอนในพุทธศาสนาตลอดจนคำสอนของบรรพบุรุษหรือครูบาอาจารย์^๑ การเจรีียง ประกอบด้วย ฝ่ายชาย ๑ คน และฝ่ายหญิง ๑ คน และคนเป่าแคนอีก ๑ คน เจรีียงโต้ตอบกันไปมา การเจรีียงจะเริ่มต้นด้วยบทไหว้ครู ปฏิสันถารกับผู้ฟังและเจรีียงเป็นการบอกกล่าวถึงความสำคัญของงานนั้น ๆ ว่ามีการบำเพ็ญกุศลอะไรมีอันสงส้อย่างไร บางครั้งก็มีการยกนิทานประกอบก็ได้บางครั้งการเจรีียงอาจเป็นเชิงกระทุ้งถามคือฝ่ายหนึ่งเป็นผู้ถามอีกฝ่ายหนึ่งเป็นฝ่ายหนึ่งเป็นผู้ตอบ ทำนองการ ปูฉา – วิสัชนา หลังจากนั้นจึงเจรีียงโดยทั่วไปลักษณะการเจรีียงในตอนหลังจะเพิ่ม รสสนุกสนานด้วยการใช้คำเป็นที่พอกพอใจแก่ผู้ฟังเรียกเสียงเฮฮาจึงมักเป็นหยอกล้อกระตบกระเทียบกระเดียดไปทางตลกคะนองตามแบบฉบับของการละเล่นพื้นเมืองโดยทั่วไปการเจรีียงแบบนี้บางที่เรียกว่า “ เจรีียงเบริน ”

ปัจจุบันนี้บทเพลงพื้นบ้านจังหวัดสุรินทร์ได้มีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงไปจาก

เดิมมาก ซึ่งก็เป็นไปตามยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลง การนิยมดูการละเล่นพื้นบ้าน บทเพลงพื้นบ้าน ก็มีการเปลี่ยนแปลงเพื่อให้ทันยุคสมัย การเล่นเพลงพื้นบ้านแบบเก่าได้รับการรังสรรค์ใหม่โดยคนยุคใหม่ เนื้อหาสาระของเพลงก็เปลี่ยนแปลงไป แต่ถึงอย่างไรก็ตามในบทเพลงเจรีียงของชาวสุรินทร์ก็ยังมีหลักคตินิยมและหลักศีลธรรมทางพระพุทธศาสนา สอดแทรกอยู่ในบทเพลงเสมอ

๒. วัตถุประสงค์ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ

- ๑) เพื่อศึกษาประวัติและพัฒนาการของบทเพลงเจรีียงเบริน
- ๒) เพื่อศึกษาหลักศีลธรรมที่ปรากฏอยู่ในบทเพลงเจรีียงเบรินอำเภอ เขวาสินรินทร์ จังหวัดสุรินทร์
- ๓) เพื่อวิเคราะห์หลักศีลธรรมที่ปรากฏในบทเพลงเจรีียงเบริน อำเภอเขวาสินรินทร์ จังหวัดสุรินทร์

๓. วิธีดำเนินการวิจัย

- ๑) ขั้นตอนสำรวจเอกสารเป็นขั้นการสำรวจเอกสารต่างๆ คือคัมภีร์พระไตรปิฎกทั้งฉบับ ภาษาบาลีและฉบับภาษาไทย คัมภีร์อรรถกถา ฎีกา รายงานการวิจัย วิทยานิพนธ์ ตำราวารสารและเอกสารอื่นที่เกี่ยวข้องเพื่อวางกรอบแนวคิดในการดำเนินการวิจัยคัมภีร์พระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา และตำราอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย

^๑ อัญญา ศุภมดี. ๑๐๐ เรื่องเมืองสุรินทร์, (สุรินทร์ : สำนักพิมพ์สุรินทร์สโมสร, ๒๕๕๑) หน้า

๒) ขั้นสร้างเครื่องมือการวิจัยโดยการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย จากนั้นสร้างเครื่องมือวิจัยโดยการทำแบบสัมภาษณ์เชิงลึก โดยสัมภาษณ์พระสงฆ์ที่มีความรู้เกี่ยวกับประเพณีการต่ออายุโดยการค้าโพธิ์ คำไทร ปรากฏชาวบ้าน และประชาชนผู้ประกอบพิธีกรรม การสังเกต โดยการเข้าร่วมสังเกตการณ์ในการประกอบพิธีกรรม

๓) ขั้นตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ โดยให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือที่จัดทำขึ้น

๔) ขั้นเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้วิธีการบันทึกข้อมูล ดังนี้ คือย่อความให้ได้ใจความตรงตามความหมายของข้อความเดิม บันทึกโดยถอดข้อความเป็นข้อความของผู้วิจัยเอง คัดลอกข้อความเป็นข้อความที่ผู้วิจัยต้องการอ้างอิง เพื่อสนับสนุนความคิดของผู้วิจัย ข้อความที่เป็นพุทธพจน์ที่ปรากฏอยู่ในพระไตรปิฎก

๕) ขั้นตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล เมื่อได้ข้อมูลมาแล้วก่อนการวิเคราะห์ ผู้วิจัยได้ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล โดยตรวจสอบแหล่งที่มาของข้อมูล เมื่อได้ตรวจสอบเรียบร้อยแล้วจึงนำมาจัดเรียงลำดับก่อนและหลังเรียงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อนำไปสู่ขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

๖) ขั้นวิเคราะห์ข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลโดยการพรรณนาวิเคราะห์

๗) ขั้นสรุปผล เมื่อวิเคราะห์ข้อมูลสำเร็จเรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยนำผลที่ได้จากการ

วิเคราะห์ในแต่ละประเด็นมาสรุปเพื่อนำไปสู่ขั้นตอนการเขียนรายงานการวิจัยต่อไป

๘) ขั้นเขียนรายงานการวิจัย ผู้วิจัยได้เขียนรายงานการวิจัยตามกรอบที่กำหนดไว้ในคู่มือการทำวิทยานิพนธ์และสารนิพนธ์ของบัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๔. ผลการวิจัย

เพลงเจรียงเป็นเพลงพื้นบ้านของชาวไทยที่ใช้ภาษาเขมรในชีวิตประจำวันหรืออาจกล่าวได้ว่าเป็นเพลงของกลุ่มชนที่มีประเพณีวัฒนธรรมชาวเขมร เพลงพื้นบ้านมักมีจุดมุ่งหมายในการแสดงออกเพื่อความเพลิดเพลิน เพื่อผ่อนคลายความตึงเครียดจากการทำงานและเป็นผลิตผลทางวัฒนธรรมประเภทหนึ่งของมนุษย์ เจรียงจึงเป็นเพลงพื้นบ้านของชาวไทยเขมร ใช้ร้องโต้ตอบกันระหว่างชาย-หญิง โดยใช้วิธีด้นกลอนสดเป็นภาษาเขมร นิยมเล่นกันในแถบจังหวัดสุรินทร์ บุรีรัมย์ ศรีสะเกษ เพลงเจรียงถือเป็นเพลงพื้นบ้านอย่างหนึ่งของชาวจังหวัดสุรินทร์ คำว่าเจรียง หรือจำเรียง ภาษาเขมรในสุรินทร์เรียกว่า จรีงหรือจำริง^๒ หมายถึงการขับร้องเป็นเพลงคล้ายทำนองแบบการอ่านทำนองเสนาะ มักจะใช้กลอนสดเป็นส่วนใหญ่ เนื้อร้องเป็นภาษาเขมรจะบรรยายถึงสภาพ

^๒สมจิตร กัลปยาศิริ, การวิเคราะห์เพลงพื้นเมืองและการละเล่นพื้นเมืองของจังหวัดสุรินทร์ ,วิทยานิพนธ์ ครุศาสตรมหาบัณฑิต,(บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ๒๕๒๔), หน้า ๒๕.

ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ เช่นกำเนิดเมือง
สุรินทร์ นิยายเก่าๆ ตำนาน นิทาน ชาดกที่
เกี่ยวเนื่องในพุทธศาสนา

เจรีียงเบริน เป็นเพลงพื้นบ้านที่นิยม
เล่นกันในแถบจังหวัดสุรินทร์ บุรีรัมย์และศรี
สะเกษ บางส่วนที่พูดภาษาเขมรเป็นภาษา
ประจำถิ่นเจรีียงเบรินเข้าใจว่าเกิดขึ้นประมาณ
๕๐-๖๐ปีมานี้โดยดัดแปลงมาจากบทร้อง
เก่าแก่ของเขมร ที่เรียกว่า "กัญต้อบโก"^๓ การ
เล่นกัญ ต้อบโกเป็นคำกลอนร้องโต้ตอบ
ระหว่างชายหญิงไม่มีดนตรีประกอบมีเพียง
การตบมือให้จังหวะและบทร้องแต่ละบทจะมี
สร้อย ประกอบว่า "แก้วพ้อ"จากบทร้องกัญ
ต้อบโก ได้วิวัฒนาการเป็นบทร้องที่เรียกว่า
"ไปยอังกอง"ซึ่งมีลักษณะการเล่นคล้ายกัญ
ต้อบโก คือ มีผู้ร้องฝ่ายชาย ๑คน ฝ่ายหญิง
๑ คนร้องโต้ตอบกันโดยรูปแบบแล้วการเล่น
เจรีียงเบริน เหมือนกับการเล่นหมอลำกลอนคู่
ของชาวไทยลาว และเหมือนเพลงโคราชของ
ชาวไทยโคราช หรือเหมือนลำตัดของภาค
กลาง คือเป็นวรรณคดีมุขปาฐะหรือวรรณคดี
ปากเปล่า จะมีการสัมผัสต่อเนื่องกัน และมีการ
ใช้คำอุปมาอุปไมยหรือการใช้ความ
เปรียบเทียบกับเพื่อสร้างภาพพจน์ที่ชัดเจน
ในช่วงปี พ.ศ. ๒๔๘๒^๔ เจรีียงเบรินเป็นที่นิยม

กันอย่างแพร่หลายนักเจรีียงที่มีชื่อเสียงใน
ช่วงแรกๆ คือนายเล็ม (ปัจจุบันเสียชีวิตแล้ว)
นางทองพลอน ประดับสิริพรหม นายสมนึก ศิ
ริแสงสว่าง และในระยะต่อมาในช่วงที่ไม่ห่าง
กันนัก ก็มีเจรีียงของนางสุพจน์ แห่งบ้านจูงรุก
และนายสวายตราและคนอื่นๆ อีกมากมาย
การเล่นเจรีียงเบรินจะเล่นคล้ายๆ หมอลำ
กลอนขอทางอีสานเหนือการแสดงเจรีียงเบริน
มีองค์ประกอบที่สำคัญ ๗ ประการ คือ นัก
เจรีียง การแต่งกาย ทำรำ นักดนตรี เวทีหรือ
สถานที่ใช้แสดง เครื่องไหว้ครู บทเพลง
เจรีียงเบรินนักเจรีียง หรือจำเรียง หรือภาษา
เขมรใช้คำว่า เนียะจรีงเนียะจำริง ก็เรียก
หมายถึงนักแสดงที่เป็นผู้ขับร้องเจรีียงเบริน
ประกอบด้วย ฝ่ายชาย ๑ คน ฝ่ายหญิง ๑ คน
ส่วนมากเวลาเจ้าภาพจ้างไปแสดงงานนั้นจะ
คัดเลือกนักเจรีียงที่มีอายุใกล้เคียงกัน หรือไม่
ฝ่ายชายก็ต้องมีอายุสูงกว่าฝ่ายหญิง เพื่อความ
เหมาะสม สมัยก่อนเจ้าภาพนิยมจ้างนักเจรีียง
ชายและหญิงที่อยู่คนละหมู่บ้านให้มาแสดงคู่
กัน การกระทำเช่นนี้นักเจรีียงแต่ละฝ่าย
จะต้องเตรียมตัวให้ดีที่สุดเพื่อมาขับร้อง
ประชันชิงไหวพริบปฏิภาณกัน ถ้าฝ่ายไหนสู้
ไม่ได้ คือตอบปัญหาฝ่ายตรงข้ามไม่ได้จะอาย
จนต้องลงเวทีหนีไปตั้งแต่เช้ามืด โดยไม่กล้ารับ
ค่าจ้างเลยก็มี

^๓ ภูมิจิต เรืองเดช, “เจรีียงเบรินหรือโจะ
กัญโตล” (มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ,
มหาสารคาม ๒๕๒๔), หน้า ๒๐.

^๔ เครือจิต ศรีบุญนาถ, เจรีียงเบริน : เพลง
พื้นบ้านของชาวไทยเขมร, (คณะมนุษยศาสตร์และ

เจรีียงเบรินในอำเภอเขวาสินรินทร์
ส่วนมากจะถูกกว่าจ้างให้ไปแสดงในงานบุญ

สังคมศาสตร์ สถาบันราชภัฏสุรินทร์ ๒๕๓๙), หน้า
๖๒-๖๓.

ต่างๆ เช่นบุญกฐิน ผ้าป่า หรือแสดงในงานบรรจุกฐิ งานเกี่ยวกับการฉลองเช่นฉลองสิ่งสาธารณประโยชน์ต่างๆ เรื่องที่นำมาเจรียงนั้นส่วนมากจะเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับหลักธรรมในพระพุทธศาสนาซึ่งผู้ที่จะเป็นนักเจรียงในสมัยก่อนได้นั้นต้องเรียนจากผู้ที่เคยบวชเรียนมาแล้ว “การเรียนเจรียงสมัยก่อนต้องไปเรียนกับอาจารย์ที่เคยบวชเรียนมาแล้ว ต้องเรียนพุทธประวัติ เรียนหลักธรรมคำสอนในพุทธศาสนา เรื่องบาป บุญ ศีล สมาธิ ปัญญา เวลาไปเจรียงในงานต่างๆ ก็เจรียงตามงานที่เขาจัด เช่นเจรียงงานศพก็เจรียงเรื่องบาป บุญ กรรมต่างๆ หรือเจรียงเรื่องปฐมกำเนิด เรื่องของการเกิด” บทเพลงเจรียงเบรินที่กล่าวถึงหลักศีลธรรมในด้านการเกิดและการดำเนินชีวิตนั้น มีครอบคลุมตั้งแต่การเกิดมาเป็นมนุษย์ การประกอบอาชีพ การศึกษาเล่าเรียนเมื่อถึงเวลาถูกผู้ชายก็ต้องบวชเพื่อทดแทนบุญคุณพ่อแม่ผู้มีพระคุณ

หลักศีลธรรมที่เป็นคำสอนทางพุทธศาสนาศีลธรรมที่ปรากฏในบทเพลงเจรียงเบริน ส่วนใหญ่เป็นศีลธรรมในระดับโลกียะ การปฏิบัติตามหลักคำสอนของชาวบ้านนั้น เพียงเพื่อต้องการจะประสบความสำเร็จและสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างไม่เดือดร้อนเท่านั้น เพราะฉะนั้นศีลธรรมที่ปรากฏในบทเพลงเจรียงเบรินจึงมักจะกล่าวถึง เรื่อง ศีล เรื่องนรกสวรรค์ เรื่องกรรม เรื่องการเวียนว่ายตายเกิด ไตรลักษณ์ คำสอนเรื่องศีลตามพระพุทธศาสนาถือว่า เป็นหลักคำสอนขั้นต้นหรือขั้นพื้นฐานของความเป็น

มนุษย์ ตามคติความเชื่อในทางพระพุทธศาสนาถือว่าการที่คนเราจะเป็นคนสมบูรณ์ทางด้านร่างกายคือมีอวัยวะครบ ๓๒ ประการได้นั้น ต้องเป็นผู้ที่รักษาศีล ๕ และประพฤติตามหลักธรรม ๕ ประการควบคู่กันไป ศีลยังเป็นหลักการสำคัญสำหรับการดำรงรักษาสังคมให้มีความสงบเรียบร้อย หลักศีลธรรมเกี่ยวกับนรกสวรรค์ มีกล่าวอยู่ในทุกศาสนา ตามความเข้าใจของคนทั่วไปเกี่ยวกับนรก สวรรค์นั้นต่างก็มีความเห็นแตกต่างกันออกไป บ้างก็ว่านรก สวรรค์เป็นเรื่องที่จะพบเห็นได้ก็ต่อเมื่อตายไปแล้ว บ้างก็ว่านรก สวรรค์นั้นมีอยู่แม้ในขณะที่ยังมีชีวิตอยู่ หลักศีลธรรมเกี่ยวกับเรื่องกรรม ความเชื่อเรื่องกรรมเป็นความเชื่อที่แนบแน่นคู่กับสังคมไทยตลอดมาตั้งแต่อดีตว่ากรรมสามารถส่งผลสะท้อนย้อนกลับต่อผู้กระทำได้ ใครทำกรรมดีเมื่อตายไปก็จะได้ไปเกิดบนสวรรค์ ใครทำกรรมชั่วตายไปก็ตกนรก ดังจะเห็นได้จากคำกล่าวที่ว่า “ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว” และกรรมนี้เองที่เป็นเงื่อนไขในการกำหนดชาติภพ และกาล คือ อดีต ปัจจุบันและอนาคต

๕. ข้อเสนอแนะ

หลักศีลธรรมที่เกี่ยวกับการเกิดเจรียงเบรินในอำเภอเขวาสินรินทร์ส่วนมากจะถูกว่าจ้างให้ไปแสดงในงานบุญต่างๆ เช่นบุญกฐิน ผ้าป่า หรือแสดงในงานบรรจุกฐิ งานเกี่ยวกับการฉลองเช่นฉลองสิ่งสาธารณประโยชน์ต่างๆ เรื่องที่นำมาเจรียงนั้นส่วนมากจะเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับหลักธรรมในพระพุทธศาสนาซึ่งผู้ที่จะเป็นนักเจรียงใน

สมัยก่อนได้นั้นต้องเรียนจากผู้ที่เคยบวชเรียนมาแล้ว “การเรียนเจริญสมัยก่อนต้องไปเรียนกับอาจารย์ที่เคยบวชเรียนมาแล้ว ต้องเรียนพุทธประวัติ เรียนหลักธรรมคำสอนในพุทธศาสนา เรื่องบาป บุญ ศีล สมาธิ ปัญญา เวลาไปเจริญในงานต่างๆ ก็เจริญตามงานที่เขาจัด เช่นเจริญงานศพก็เจริญเรื่องบาป บุญ กรรมต่างๆ หรือเจริญเรื่องปฐมกำเนิด เรื่องของการเกิด” บทเพลงเจริญเบรินที่กล่าวถึงหลักศีลธรรมในด้านการเกิดและการดำเนินชีวิตนั้นมีครอบคลุมตั้งแต่การเกิดมาเป็นมนุษย์ การประกอบอาชีพ การศึกษาเล่าเรียนเมื่อถึงเวลาลูกผู้ชายก็ต้องบวชเพื่อทดแทนบุญคุณพ่อแม่ผู้มีพระคุณ

หลักศีลธรรมที่เกี่ยวกับการแก่เมื่อชีวิตผ่านล่วงเลยมาจนถึงวัยที่เรียกว่าวัยชราเป็นวัยที่ต้องเข้าวัดทำบุญเพื่อเตรียมตัวในการไปสู่ภพหน้า ให้หันหน้าเข้าวัด ฟังธรรม รักษาศีล ฟังเทศน์ ฟังธรรมในขณะที่ร่างกายยังสมบูรณ์ แข็งแรง ตายังดีอยู่ หูยังได้ยิน ใ้รับทำบุญ ตักบาตร ดำรงชีวิตให้ใกล้ชิดกับพระศาสนาด้วยการหมั่นเข้าวัดเข้าวา สนทนาธรรมกับพระสงฆ์ องค์กร วัยชราเป็นวัยที่เปรียบเสมือนไม้ใกล้ฝั่ง ไม่รู้วาลมวันไหน ควร

ยึดพระรัตนตรัยคือพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์เป็นที่พึ่ง คือเป็นที่พึ่งทางใจ เสรสร้าง ความดีไว้ก่อนตาย

หลักศีลธรรมที่เกี่ยวกับความเจ็บไข้และความตาย ทรัพย์สมบัติเงินทอง ที่หามาได้ถึงจะมีมากมายเท่าไร ก็ไม่สามารถที่จะช่วยเราได้ ถึงคราเจ็บไข้ได้ป่วยเงินทองก็สงได้แค่โรงพยาบาล อีกทั้งญาติทั้งหลายพอเราตายไปก็สงได้แค่เชิงตะกอน ทรัพย์สมบัติทั้งหลายก็กลายเป็นของคนอื่น เพราะฉะนั้นให้รีบเร่งสร้างความดีเอาไว้ อย่ายึดติดกับทรัพย์สมบัติที่มีอยู่เหล่านั้น ควรนำมาทำบุญ บริจาคทานหลักศีลธรรมที่ปรากฏในบทเพลงเจริญเบรินที่ผู้วิจัยนำมาวิเคราะห์ลงในหมวดของความเกิด แก่ เจ็บ ตาย นั้นเมื่อกล่าวโดยนัยหนึ่งก็คือหลักไตรลักษณ์ในพุทธศาสนานั้นเอง เพราะทั้งการเกิดแก่เจ็บตายล้วนตั้งอยู่ในความเที่ยงแท้แน่นอน ความไม่มีแก่นสาร ของสรรพสิ่งทั้งหลาย สิ่งเหล่านี้นักเจริญได้นำมาแต่งเป็นบทเจริญเพื่อสอนประชาชนไม่ให้ตั้งอยู่ในความประมาท เพราะชีวิตคนเราไม่มีอะไรเที่ยงแท้แน่นอน มีการเกิด แก่ เจ็บ ตายเป็นธรรมดา

บรรณานุกรม

สมจิตร กัลป์ยาศิริ. “การวิเคราะห์เพลงพื้นเมืองและการละเล่นพื้นเมืองของจังหวัดสุรินทร์”.

วิทยานิพนธ์ ครุศาสตรมหาบัณฑิต.บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๔.

ภูมิจิต เรืองเดช. “เจริญเบรินหรือโจะกัญโตล”. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ:มหาสารคาม,
๒๕๒๔.

เครือจิต ศรีบุญนาค. “เจริญเบริน : เพลงพื้นบ้านของชาวไทยเขมร. คณะมนุษยศาสตร์และ
สังคมศาสตร์ สถาบันราชภัฏสุรินทร์, ๒๕๓๙.

อัษฎางค์ ชมดี. ๑๐๐ เรื่องเมืองสุรินทร์. สุรินทร์ : สำนักพิมพ์สุรินทร์สโมสร, ๒๕๕๑.

ศึกษาวิเคราะห์บทบาทการเผยแผ่ธรรมของพระราชาครูอาจารย์ (หลวงปู่ดุลย์ อตุโล)

พระครูปิยาจารย์คุณ (ประยูร ปิยวณโณ)
สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์นี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาวิเคราะห์บทบาทการเผยแผ่ธรรมของพระพุทธรเจ้า, เพื่อศึกษาบทบาทเผยแผ่ธรรมของพระราชาครูอาจารย์ (หลวงปู่ดุลย์ อตุโล) และเพื่อศึกษาวิเคราะห์บทบาทการเผยแผ่ของพระราชาครูอาจารย์ (หลวงปู่ดุลย์ อตุโล) วิจัยดำเนินการวิจัยศึกษาข้อมูลจากคัมภีร์พระไตรปิฎก อรรถกถา ตำรา เอกสารทางวิชาการ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผลการวิจัยพบว่า

๑. บทบาทการเผยแผ่ธรรมของพระพุทธรเจ้า พบว่าเมื่อพระพุทธรองค์ตรัสรู้เป็นพระอรหันต์สัมมาสัมพุทธเจ้าแล้ว พระองค์ทรงคำนึงถึงการที่จะทรงแสดงธรรมโปรดประชาชน ในเบื้องต้นพระองค์ทรงพิจารณาว่าจะโปรดแสดงธรรมดีหรือไม่ เพราะทรงเห็นว่าธรรมที่ทรงค้นพบนั้นเป็นหลักธรรมอันล้ำลึก แต่ก็ทรงตระหนักในหลักความจริงที่ว่า มนุษย์มีแตกต่างจากสัตว์ทั้งปวง มนุษย์เป็นเวไนยสัตว์ คือ เป็นสัตว์ที่แนะนำสั่งสอนได้ แต่ถึงกระนั้นมนุษย์ก็ยังมีระดับของความแตกต่างในด้านความพร้อม สติ ปัญญา ความรู้และความสามารถ พระองค์จึงทรงเปรียบมนุษย์เหมือนกับดอกบัว ๔ เหล่า ที่มีความแตกต่างกันในการเรียนรู้พุทธธรรม ดังนั้นหลักการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระพุทธรองค์จึงมีความแตกต่างกันไปตามกาลเทศะและบุคคลที่สั่งสอน โดยไม่เลือกชั้นวรรณะ

๒. การเผยแผ่ธรรมของพระราชาครูอาจารย์ (หลวงปู่ดุลย์ อตุโล) นั้น ท่านอุปสมบท ณ พัทธสีมา วัดชุมพลสุทธาวาส ในเมืองสุรินทร์ ปฏิบัติกัมมัฏฐานครั้งแรกกับหลวงปู่แอกที่วัดค้อโค ออกธุดงค์ติดตามพระอาจารย์มั่นไปทุกแห่ง จนตลอดฤดูกาลออกพรรษา ทุกท่านปฏิบัติตามปราชญ์ความเพียรอย่างอุกฤษฏ์แรงกล้า ปฏิบัติตามคำอบรมสั่งสอนของท่านปรมาจารย์อย่างดี การปฏิบัติธรรมของหลวงปู่ดุลย์เป็นไป เพื่อความสำรวม ละความกำหนัด ละความยินดี เพื่อความดับทุกข์ตามหลักความจริง คือ ไตรลักษณ์ หลวงปู่ดุลย์ปฏิบัติตนเป็นนักรบของโลกร ท่านเป็นพุทธสาวกอย่างแท้จริง ได้บำเพ็ญประโยชน์ตน และประโยชน์ผู้อื่น และประโยชน์พระพุทธศาสนาอย่างสมบูรณ์แบบท่านละสังขารชั้นธัมมคังค ตาม สภาวธรรม เมื่อ ๓๐ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๒๖

๓. หลักการและวิธีการเผยแผ่ของพระราชาณาจารย์ (หลวงปู่ดูลย์ อตุโล) นั้น เป็นที่ประจักษ์กันดีว่าความเชื่อถือในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ก็ดี ในสิ่งเร้นลับเหนือวิสัยก็ดี ในเรื่องฤกษ์ยามยามดีต่างๆ ท่านไม่เอามาเป็นสาระในด้านจิตใจ แต่ให้เชื่อการกระทำ หมายถึง การทำความดี ความสุจริต คือ ความประพฤติชอบ ประกอบด้วยมนุษยธรรม ทำด้วยกาย วาจา ใจบริสุทธิ์คำสอนหลวงปู่ท่านสอนให้รักษาศีล ให้ทาน เจริญภาวนา เหมือนกันหมดทุกคนการเผยแผ่ธรรมะ ท่านจะชี้แจงหลักธรรม แบ่งออกเป็น ๒ ประเภท คือ ๑) บุคลาธิษฐานเทศนา เทศนามีบุคคลเป็นที่ตั้ง ๒) ธรรมาธิษฐานเทศนา เทศนามีธรรมเป็นที่ตั้ง ยกหลักธรรมเป็นข้ออธิบาย ให้คนทั้งหลายหันมาดูจิตนั่นเอง คำสอนของพระพุทธองค์มีมากมายก็เพราะกิเลสมีมากแต่ทางที่ดับทุกข์ได้มีทางเดียว คือ การปฏิบัติพระกัมมัฏฐาน และยังค้นพบธรรมะที่เป็นหัวใจของพระพุทธศาสนา ตลอดจนรู้ซึ่งถึงแก่นแท้ของหลักธรรมทั้งหลาย จนจับใจความอริยสัจแห่งจิต

Abstract

This dissertation paper is of the objective to analytically study the Buddha's roles in propagating the Dhamma and to study Ven.Phra Rajvudhacarya's (Luangphoodul Atulo) roles in propagating the Dhammas. The method of carrying out the research is the study of the data from the Tipitaka and to analytically study Ven.Phra Rajavuddhacarya's (Luangphoodul Atulo)roles in propagating the Dhamma. Sciptures, the Commentaries, the texts,the academic documents and the related research works.

From the research, it is found that

1. From the Buddha's roles in propagating the Dhammmas, it is found that after the Buddha had attained the Enlightenment and become the noble One ,He thought of the way to preach the Dammma to the prople. At first ,He considered whether He would preach or would not preach the Dhammas to the human beings, because He had the idea that The Dhammas which He had found were the deep Ones. However , He realized the truth that the human being were different from all the living creatures. The human beings are the Veneyyasatvas : the creatures which one can teak and advise. However, the human beings are still of the differences in the readiness, the mindfulness, the wisdom, the knowledge and the abilities. Thus ,the Buddha compared the human beings to the three kinds of lotus. They are of differanees in the matter of knowing the Buddha – Dhammas. Therefore,The

Buddha's principles of propagating Buddhism are different according to the time, the places and the persons whom He taught without the selection of the grades and the castes

2. Ven. Phrarajavuddhajan (Luangphoodul Atulo) was ordained at Buddhacima at Jumpolsudhavasa Temple, in Surindra Province. He practised the meditation for the first time with Ven. Laung Phoo Aek at Gan Go Temple. He went out to practice Dutanga, the ascetic practice and followed Ven. Aearya Man to every place throughout the period beyond the Buddhist lent time. He practiced the Dhamma with a strong effort. He also practised well according to his teachers' teachings. His practice of Dhamma was for controlling himself, getting away from the lust, giving up the pleasure and extinguishing the suffering according to the principle of the truth is the Three Characteristics (Tilakkhana). Laung Phoodulya practised himself to the merit of the world. He was the Buddha's true disciple (Savaka) who performed his own and other's benefits, and the complete benefits in Buddhism. He passed away according to the Doctrinal state in October 30, 2526, B.E.

3. Ven. Phra Rajavudhacarya's principles and methods of spreading the Dhammas was very good and well known as that he did take the belief in the holy thing, the secret things, and the auspicious moments. He paid attention only to the mental side. However, he believed in action and the justice which means the good behaviour with pure body, speech and mind. Ven. Laung Phoo taught the persons to observe the precepts, to offer the Dana and to develop the meditation in the same way. In propagating the Dhammas, he showed the two types of Dhammas, namely:-

1. Puggaladhisthana – Desana the preaching with a person as a main point.

2. Dhammadhisthana – Desana, the preaching with the Doctrines as the bases.

He quoted the Doctrinal principle to be explained to cause the people to see their minds. There are many types of the Buddha's teaching because there are many kinds of the defilements (Kilesa). However, there is only one way to extinguish the suffering. That is the practice of the Buddhist meditation leading to a thorough tranquility of mind and the finding of the Dhamma which is the heart of Buddhism including the realization of the real essence of the Doctrinal principles up to the understanding of the meaning of the mental Noble Truth.

๑. บทนำ

การศึกษาและการปฏิบัติเป็นหน้าที่หลักสำคัญอย่างยิ่งในพระพุทธศาสนา พระพุทธเจ้าทรงมีพระดำรัสตรัสว่าฐานะในพระพุทธศาสนามี ๒ อย่างคือ คັນถุระ การศึกษาทฤษฎี และวิปัสสนาธุระ การลงมือปฏิบัติ^๑ ดังนั้น พระพุทธเจ้าจึงทรงกำหนดแนวปฏิบัติไว้ ๒ ประการ หรือที่เรียกว่า กัมมัฏฐาน ๒ คือ สมถกัมมัฏฐานกับวิปัสสนากัมมัฏฐาน หลักการปฏิบัติทั้ง ๒ ประการ แม้จะมีวิธีปฏิบัติที่แตกต่างกันก็ตาม กล่าวคือ สมถะเป็นปัจจัยสนับสนุนให้เกิดวิปัสสนา และวิปัสสนาก็เป็นปัจจัยสนับสนุนให้เกิดสมถะแล้วแต่ว่าเริ่มต้นด้วยวิธีการไหนก่อน^๒ หลักการปฏิบัตินั้นก็เพื่อให้พุทธบริษัทได้นำมาปฏิบัติ ในส่วนของเหตุแห่งการประพฤติสม่าเสมอ คือ ประพฤติชอบธรรม^๓ หลักธรรมคำสอนปรากฏในพระไตรปิฎกมากมาย แต่หลักการปฏิบัติวิปัสสนาที่สมบูรณ์ที่สุดปรากฏอยู่ในมหาสติปัฏฐานสูตร^๔ การเจริญสติปัฏฐานส่งผลต่อชีวิตประจำวันอย่าง

มาก กล่าวคือ ทำให้เรามีความสุขสบายทั้งกายและใจเป็นอยู่อย่างไม่เดือดร้อนใจและมีความมั่นใจในตนเอง แต่หากปฏิบัติได้ภูมิธรรมสูงขึ้นไป ก็จะเกิดมี ยถาภูตาญาณทัสสนะ การรู้เห็นตามความเป็นจริง^๕

เมื่อกล่าวถึงแนวปฏิบัติพระกัมมัฏฐานนั้น หลวงปู่ดูลย์ อตุโล ถือว่าเป็นพระวิปัสสนากัมมัฏฐาน ในช่วงรอยต่อในยุคถึงพุทธกาล ท่านเป็นศิษย์อาวุโสของหลวงปู่มั่น ภูริทัตโต พระอาจารย์ใหญ่ฝ่ายอรัญญวาสี หลวงปู่ดูลย์ท่านเป็นพระมหาเถระผู้ทรงคุณอันประเสริฐ และเป็นผู้เปี่ยมด้วยอนุสาสนีปาฏิหาริย์อันหาผู้ใดเสมอเหมือนได้ยากยิ่ง หลวงปู่ดูลย์มีปกติเป็นคนพูดน้อย แต่เน้นการปฏิบัติเป็นสำคัญ คำสอนของท่านจึงมีเอกลักษณ์ที่โดดเด่นคือ มักจะเป็นเทศนาที่ใช้ถ้อยคำสั้น ๆ แต่ลัดตรง ฉียบคม และครอบคลุมใจความของการปฏิบัติธรรมที่ลึกซึ้งที่สำคัญ คำสอนของท่าน จะเน้นย้ำแนวทางการเจริญสติด้วยการให้รู้ทันสิ่งที่เกิดขึ้นกับ “จิต” อันเป็นใจความหลักทั้งปวงของการเจริญภาวนาอยู่เสมอ^๖

หลวงปู่ดูลย์ อตุโล ท่านเน้นการปฏิบัติภาวนามากกว่าการเทศนาสั่งสอนสำหรับพระสงฆ์และญาติโยมที่เข้าไปกราบ

^๑ มหามกุฏราชวิทยาลัย, **พระธรรมปัทมฐกถา แปล ๑**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๑), หน้า ๑๐.

^๒ พิสิฐ เจริญสุข, “การศึกษาเชิงวิเคราะห์สมาธิในพระพุทธศาสนาเถรวาท”, **วิทยานิพนธ์อักษร**

ศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๔) , หน้า ๓๕.

^๓ อจ. (ไทย) ๒๐/๑๖/๖๙.

^๔ ที.ม. (ไทย) ๑๐/๒๗๒ /๓๐๑ – ๓๔๐.

^๕ อจ. ทสก. (ไทย) ๒๔/๑ – ๒/๑ – ๕.

^๖ ปฐม นิคมานันท์ และคณะ, **อตุโล ไม่มีไฉเทียม**, พิมพ์ครั้งที่ ๖, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน), ๒๕๕๒), หน้า คำนำ.

นมัสการและขอฟังธรรมะ หลวงปู่มักจะให้ธรรมะสั้น ๆ แต่มีความลึกลับสูงชั้นเสมอ ท่านจะเทศน์เรื่องจิตเพียงอย่างเดียว โดยจะย้าให้เราพิจารณาจิตในจิตอยู่เสมอ หลวงปู่เน้นเรื่องการปฏิบัติภาวนา ให้พิจารณาจิตในจิตจนรู้แจ้ง ท่านสอนว่า “หลักธรรมที่แท้จริงคือจิตจิตของเรานั้นแหละคือหลักธรรมอันสูงสุดที่อยู่ในจิตใจเรา นอกจากนั้นแล้วมันไม่มีหลักธรรมใด ๆ เลย ขอให้เลิกละการคิด และการอธิบายเสียให้หมดสิ้น จิตในจิตก็จะเหลือแต่ความบริสุทธิ์ ซึ่งมีประจำอยู่ในทุกคน” ในหมู่ผู้ปฏิบัติธรรมสายพระกัมมัฏฐาน ทั้งพระภิกษุและฆราวาส ให้การยอมรับว่าหลวงปู่ดุลย์ อตุโล นับเป็นองค์เดียวที่มีความรู้ลึกซึ้งในเรื่องของจิต จนกระทั่งได้รับสมญาว่าเป็น “บิดาแห่งภาวนาจิต”^๗ เป็นพระกัมมัฏฐานผู้ปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบ โดยท่านมีความโดดเด่นในด้านสายพระกัมมัฏฐานเป็นที่ประจักษ์ชัดดังกล่าวนี้อแล้ว

๒. วัตถุประสงค์ในการวิจัย

๒.๑ เพื่อศึกษาบทบาทการเผยแผ่ธรรมของพระพุทธเจ้า

๒.๒ เพื่อศึกษาบทบาทการเผยแผ่ธรรมของพระราชาณาจารย์ (หลวงปู่ดุลย์ อตุโล)

๒.๓ เพื่อศึกษาวิเคราะห์บทบาทการเผยแผ่ของพระราชาณาจารย์ (หลวงปู่ดุลย์ อตุโล)

๓. วิธีดำเนินการวิจัย

ศึกษาเอกสารและรวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง จากแหล่งข้อมูลต่อไปนี้เป็นคือ

๓.๑ ศึกษาเอกสารชั้นปฐมภูมิ ได้แก่ พระไตรปิฎก จากพระวินัยปิฎก และพระสุตตันตปิฎก

๓.๒ ศึกษาเอกสารชั้นตติยภูมิ ได้แก่ อรรถกถา อนุฎีกา งานวิจัย หนังสือเอกสาร สิ่งพิมพ์ และอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย

๔. ผลการวิจัย

บทบาทการเผยแผ่ธรรมของพระพุทธเจ้า เมื่อพระพุทธองค์ตรัสรู้เป็นพระอรหันต์สัมมาสัมพุทธเจ้าแล้ว พระองค์ทรงคำนึงถึงเป้าหมาย คือ การทรงแสดงธรรมโปรดประชาชน ในเบื้องต้นพระองค์ทรงพิจารณาว่าจะโปรดแสดงธรรมดีหรือไม่เพราะทรงเห็นว่าธรรมที่ทรงค้นพบด้วยการตรัสรู้นั้นเป็นหลักธรรมอันลึกลับ ยากต่อผู้ที่ยังยึดติดในกามคุณจะรู้ได้ แต่ก็ทรงตระหนักในหลักความจริงที่ว่า มนุษย์แตกต่างจากสัตว์ทั้งปวงมนุษย์เป็นเวไนยสัตว์คือ เป็นสัตว์ที่แนะนำสั่งสอนได้ จึงทรงประกาศพระศาสนา พระองค์มีบทบาทดังนี้ ๑) บทบาททางกาย คือ การสำรวมทางกาย ๒) บทบาททางวาจา คือ การใช้วาจาประกาศสั่งจรรยา ๓) บทบาททางใจ คือ มีจิตใจที่หนักแน่นไม่หวั่นไหว พระราชาณาจารย์ (หลวงปู่ดุลย์ อตุโล),

^๗ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๙๘.

หลวงปู่ดุลย์ อื้อก่าเนิด ณ บ้านปราสาท
อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ เมื่อวันที่ ๔
ตุลาคม ๒๕๓๐ ตรงกับวันแรม ๒ ค่ำ เดือน
๑๑ ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระ
จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว บรรพชาอุปสมบท ณ
พัทธสีมา วัดชุมพลสุทธาวาส ในเมืองสุรินทร์
ปฏิบัติกัมมัฏฐานครั้งแรกกับหลวงปู่แอกวัดคอ
โค ซึ่งอยู่ชานเมืองสุรินทร์ วิธีการเจริญ
กัมมัฏฐานในสมัยนั้น ก็ไม่มีวิธีอะไรมากมาย
นัก วิชาที่หลวงปู่แอกสอน “ขออัญเชิญปิติทั้ง
๕ จงมาหาเรา” จากมหานิกายเดิมมาอุบัติ
เป็นธรรมยุติกนิกาย ทางคณะสงฆ์ธรรมยุต
โดยเฉพาะพระธรรมปาโมกข์ (ติสโส อ้วน) เจ้า
คณะมณฑลในขณะนั้น ดังนั้น ใน พ.ศ.
๒๔๖๑ ขณะเมื่ออายุ ๓๑ ปี

เป็นที่ทราบกันดีว่าความเชื่อถือใน
สิ่งศักดิ์สิทธิ์ก็ดี ในสิ่งเร้นลับเหลือวิสัยก็ดี ใน
เรื่องฤกษ์ยามยามดีต่างๆ ท่านไม่เอามาเป็น
สาระในด้านจิตใจ ซึ่งเป็นที่รู้กันทั่วไปจาก
อาการที่ปรากฏทางร่างกาย ทางวาจาของ
ท่านนั่นเอง แต่ให้เชื่อการกระทำ หมายถึง
การทำความดี ความสุจริต คือ ความ
ประพฤติชอบ ประกอบด้วยมนุษยธรรม ทำ
ด้วยกาย วาจา ใจ คำสอนหลวงปู่ท่านสอนให้
รักษาศีล ให้ท่าน เจริญภาวนา เหมือนกัน
หมดทุกคน การเผยแผ่ธรรมะ การชี้แจง
หลักธรรมแบ่งออกเป็น ๒ ประเภท คือ

๑) บุคลาธิษฐานเทศนา
เทศนามีบุคคลเป็นที่ตั้ง เทศนาอ้างธรรมแสดง
โดยยกคนขึ้นอ้าง ยกคนเป็นหลักฐานในการ
อธิบาย

๒) ธรรมาธิษฐานเทศนา
เทศนามีธรรมเป็นที่ตั้ง ยกหลักธรรมเป็นที่ตั้ง
สำหรับศิษยานุศิษย์ที่เป็นภิกษุสามเณร และ
ปรารธนาจะเจริญงอกงาม อยู่ในบวรพุทธ
ศาสนานั้น หลวงปู่จะชี้แนะแนวทางดำเนิน
ปฏิบัติไว้ ๒ แนวทาง ซึ่งท่านให้ความเห็นว่า
ผู้ที่จะเป็นศาสนทายาทนั้น ควรทำการศึกษา
ทั้งสองด้านคือ ทั้งปริยัติและปฏิบัติ หลักคำ
สอนทั้ง ๘๔,๐๐๐ พระธรรมขันธ์นั้นเป็นเพียง
อุบายให้คนทั้งหลายหันมาดูจิตนั่นเอง คำ
สอนของพระพุทธองค์มีมากมายก็เพราะกิเลส
มีมากแต่ทางที่ดับทุกข์ได้มีทางเดียว คือการ
ปฏิบัติพระกัมมัฏฐาน และยังค้นพบธรรมะที่
เป็นหัวใจของพระพุทธศาสนา ตลอดจนรู้ซึ่ง
ถึงแก่นแท้ของหลักธรรมทั้งหลาย จนจับ
ใจความอริยสัจแห่งจิต สิ่งที่หลวงปู่ปฏิบัติอยู่
ประจำ คือ นิสสัย ๔ อย่าง การมีเมตตา
สันโดษมีกายวาจาใจ บริสุทธิ์ และมีขันติ
ธรรมสูง เป็นคุณธรรมที่นำชีวิตให้สงบสุข

๕. ข้อเสนอแนะ

ผลจากการศึกษาวิจัยเรื่อง “ศึกษา
วิเคราะห์บทบาทการเผยแผ่ธรรมของพระราช
วุฒาจารย์ (หลวงปู่ดุลย์ อตุโล” ผู้วิจัยมี
ข้อเสนอแนะที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย ๒
ประเด็น คือ ข้อเสนอแนะในการนำ
ผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ และข้อเสนอแนะ
ในการทำวิจัยต่อไป ดังนี้

๑. ข้อเสนอแนะเพื่อนำไปใช้ประโยชน์ทาง สังคม

เรื่อง “วิเคราะห์บทบาทการเผยแพร่ธรรมของพระราชวุฒาจารย์ (หลวงปู่ดูลย์ อตุโล)” สามารถนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ได้ ดังนี้

๑) เดือนมีนาคม ๒๕๐๗ มีพระสงฆ์หลายรูป ทั้งฝ่ายปริยัติและฝ่ายปฏิบัติได้เข้ากราบหลวงปู่เพื่อรับโอวาทและรับฟังการแนะนำแนวทางธรรม หลวงปู่ได้กล่าวปรัชญาธรรมไว้ให้คิดด้วยว่า “คิดเท่าไรๆ ก็ไม่รู้ ต่อเมื่อหยุดคิดได้จึงรู้ แต่ต้องอาศัยความคิดนั้นแหละจึงรู้”

๒) หลวงปู่ท่านเป็นผู้ที่มีความอดทนสูงไม่เคยบ่นแม้จะนั่งอยู่ในงานนานๆ หลวงปู่จะใช้ ขันติธรรมเป็นที่ตั้ง อากาศจะร้อนอบอ้าวอย่างไรก็ตาม หรือเวลาอาหารไม่ตรงตามเวลา จะหิวกระหายแค่ไหนก็ไม่เคยบ่น ตรงกันข้ามหากพระเถระรูปใดเป็นเจ้ากี้เจ้าการ ขี้บ่นให้คนอื่นเอาใจ หลวงปู่มักปรารภให้ฟังว่า “แค่นี้ทนไม่ได้หรือ ถ้าแค่นี้ทนไม่ได้จะเอาชนะกิเลสตัณหาได้อย่างไร” หลวงปู่ท่านเน้นให้มีขันติ คือความอดทน

๓) หลวงปู่ท่านสอนพุทธศาสนิกชนเสมอทั้งหมด การปฏิบัติธรรมไม่จำเป็นต้องเดินทางไปไหน ท่านกล่าวว่า “กายยาว ๑ หนา ๑ คืบแค่นี้ เป็นตัวธรรม เป็นตัวโลก เป็นที่เกิดแห่งธรรม เป็นที่ดับแห่งธรรม เป็นที่พระผู้มีพระภาคเจ้าได้อาศัยบัญญัติไว้ซึ่งธรรมทั้งปวง แม้ใครใคร่จะปฏิบัติ

ธรรมก็ต้องปฏิบัติที่กายและใจเรานี้ หาได้ปฏิบัติที่ไหนไม่”

๔) คำสอนของหลวงปู่ดูลย์ อตุโล ที่ท่านแนะนำพร่ำสอนต่อผู้ที่มาขอแนวทางการปฏิบัติจากท่าน คือ ศีล สมาธิ ปัญญา ให้เอาประพจน์ปฏิบัติ

๒. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยต่อไป

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยในภavnานี้ ควรศึกษาชีวประวัติของพระสาयปฏิบัติให้เข้าใจหลักการปฏิบัติ และควรศึกษาแต่ละสำนักที่ปฏิบัติให้เข้าใจ ดังนี้

๑) ควรศึกษาการปฏิบัติของพระในประเทศพม่าที่มีการปฏิบัติอย่างเคร่งครัด

๒) ควรศึกษาเปรียบเทียบพระสาयปฏิบัติในประเทศพม่า กับ ประเทศไทย ประเทศลาว และประเทศกัมพูชาที่เป็นเถรวาทด้วยกัน

๓) พระภิกษุเถรที่บวชมาแล้วในพระพุทธศาสนาควรศึกษาปริยัติคู่กับปฏิบัติ ด้านปริยัติศึกษานักธรรม บาลี ไวยากรณ์ เรียนรู้ศีล ธรรม วินัย เพื่อนำไปประพจน์ปฏิบัติ, ด้านปฏิบัติ ท่านให้เน้นหนักการปฏิบัติสายกัมมัฏฐานจะเป็นทางฝึกกายฝึกจิตให้เข้าถึงหลักธรรมที่แท้จริง

๔) ควรศึกษาเหตุกจิตให้เข้าใจ คือ ๑) ปัญจทวาราวชชนจิต ๒) มโนทวาราวชชนจิต ๓) หสิตุปบาท เป็นหัวข้อทำวิจัยต่อไป

บรรณานุกรม

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒๕๐๐.**

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.**

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

พิสิฐ เจริญสุข. **“การศึกษาเชิงวิเคราะห์สมมติในพระพุทธศาสนาเถรวาท”. วิทยานิพนธ์อักษร**

ศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์, ๒๕๓๔.

ปฐม นิคมานันท์รศ. และคณะ. **อตุโล ไม่มีใดเทียม. กรุงเทพมหานคร : บริษัท**

อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน), ๒๕๕๒.

มหามกุฏราชวิทยาลัย. **พระธรรมปฎิฐกถา แปล ๑. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย,**

๒๕๓๑.

ศึกษาความเชื่อในพิธีกรรมการเข้าทรงของชาวพุทธ : กรณีศึกษาชุมชน บ้านศาลาสามัคคี ตำบลบ้านขบ อำเภอสงขลา จังหวัดสุรินทร์

นาย ยโสธรา ศิริภาพระภากร

สาขาวิชา พระพุทธศาสนา

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บทคัดย่อ

ความสัมพันธ์ระหว่างความเชื่อทางพระพุทธศาสนากับพิธีกรรมของร่างทรง พบว่า ความเชื่อส่วนใหญ่ของร่างทรงที่เกี่ยวข้องกับพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา คือ ความเชื่อเรื่องการปฏิบัติธรรม ความเชื่อในเรื่องการสวดมนต์ไหว้พระ ความเชื่อในการถือศีลกินเจ เลี้ยงพระ ถวายสังฆทาน และความเชื่อในการทอดกฐิน ผ้าป่า ช่วยบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ ถ้าจะแบ่งความเชื่อของร่างทรงออกเป็นความเชื่อทางพระพุทธศาสนาและความเชื่ออื่น ๆ พบว่า ร่างทรงที่มีความเชื่อทางพระพุทธศาสนา พิธีกรรมที่กระทำสูงสุดคือ การปฏิบัติธรรมสวดมนต์พระคาถาต่างๆอาทิเช่น ก่อนการเริ่มพิธีกรรมนั้นร่างทรง และผู้ที่เข้าร่วมประกอบพิธีนั้นจะมีการสวดมนต์ นมัสการพระรัตนตรัย บทชุมนุมเทวดา บทเจริญคุณ พระคาถายอดพระกัณไตรปิฎกพระคาถาชินบัญชร พาหุงมหากา มลลจักรวาล เป็นต้น ซึ่งบทสวดเหล่านี้บรรดาร่างทรงที่มีการประกอบพิธีกรรมได้นำมาประยุกต์ใช้ในการประกอบพิธีรองลงมาคือ ทำบุญให้ทานตามโอกาสต่าง ๆ ร่างทรงที่มีความเชื่อด้านอื่น ๆ คือ พิธีกรรมไหว้ครูประจำปี รองลงมาคือ การรักษาโรค การถอนคุณไสย การทำพิธีเสเดาะเคราะห์ต่อชะตา

การที่จะประกอบพิธีกรรมแก้ลมอ (เข้าทรง) เพื่อการรักษาผู้ป่วยของชาวไทยส่วย – กูย นั้นมี ๒ กรณี อันได้แก่ เกิดจากการบนบานไว้เมื่อครั้งที่ตนยังเจ็บป่วย และเกิดจากการประกอบพิธีกรรมขึ้น เพื่อการรักษาในขณะนั้นเลย แต่การนี้ก็เป็นผู้รักษาด้วยพิธีกรรมแก้ลมอ (เข้าทรง) ทุกคนก็ได้ผ่านการรักษา หรือ ได้รับการรักษาโดยวิธีการจากแพทย์แผนปัจจุบันอยู่แล้ว แต่ที่ยังต้องรับการรักษาโดยการประกอบพิธีกรรมแก้ลมอ (เข้าทรง) เกิดจากความต้องการกำลังใจอีกทางหนึ่งหรืออาจจะมีความเชื่อในพิธีกรรม ดังนั้นในการประกอบพิธีกรรมแก้ลมอ (เข้าทรง) แต่ละครั้งจะมีการรวมกลุ่ม เครือญาติและบุคคลในชุมชน เปรียบได้ดังการได้จัดพิธีกรรมให้ผู้ป่วย และได้รับกำลังใจจากญาติมิตรอันเป็นกำลังใจที่มีอิทธิพลมากพอสมควร แต่ในระดับหมู่บ้านหรือชุมชนนั้นจะจัดได้ง่ายหรือสามารถที่จะกระทำได้สะดวกกว่าเพราะเป็นการรวมกลุ่ม ของญาติพี่น้องทุกคน

วิธีการรักษาจะเน้นทางสุขภาพจิตเป็นสำคัญ เช่น การขอขมา การขอโทษ ต่อบรรพบุรุษ หรือ ครู
 สิ่งศักดิ์สิทธิ์ (ของรักษา) ที่ตนเองได้ให้ความเคารพนับถือ ซึ่งได้มีการจัดพิธีกรรมตามความเชื่อของ
 กลุ่มที่ตนเองได้ให้ความเคารพนับถือ เช่น มีการบวงสรวงเซ่นไหว้สังเวยบรรพบุรุษ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ การ
 ประกอบพิธีกรรมการเข้าทรง ทำพิธีสะเดาะเคราะห์ และพิธีเรียกขวัญแก้ผู้ป่วย เป็นต้น

Abstract

the relationship between the buddhist rite and the ceremony of communication with spirit concerns with dhamma practice, recitation, observation of the vegetable eating, food offering, sangha offering, the kathin ceremony, forest robe, and public welfare. beliefs in the ceremony of communication with spirit can be divided into the belief in buddhism and in other aspects. the belief in buddhism is dhamma practice and merit making in different occasions respectively. the believes in other aspects are the annually waikru ritual, medication, removal of occult, life prolonging ritual, etc. respectively.

there are three kinds of animism of the suay-kui ethnic group; they are the belief in ghost, the belief in buddhism, and the belief in khokha lam. each ceremony has got its own meaning to a particular community. it is influenced by a particular tradition, culture, and belief in buddhism such as worshiping with flower, incense and candle, and forgiveness asking ceremony. this is indirectly buddhism propagation.

there are two conditions to have the ceremony of communication with spirit of the suay-kui ethnic group; they are the vowing on the occasion of being ill and the occasion of curing the patients. though the patients have been given medical treatment by modern medicine, they can be treated by the ceremony of communication with spirit for the purpose of encouragement. therefore, in the time of performing the ceremony of communication with spirit, there is the gathering of patients' relatives and people in the community for the sake of giving the

encouragement. the ceremony is most emphasized on mental health such as asking for forgiveness to the ancestors, teachers, or holy things.

๑.บทนำ

ในสภาพของสังคมและเศรษฐกิจที่เปลี่ยนไป ได้ทำให้ผู้คนจำนวนมากหาทางออกด้วยการพึ่งพาความเชื่อและทำตามความเชื่อในรูปแบบต่างๆ เช่น การทรงเจ้าเข้าผีและไสยศาสตร์ โดยเฉพาะการเข้าทรงในปัจจุบันนี้เป็นที่นิยมของคนในสังคมไทยและนับวันจะเพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมาก ไม่เว้นแต่ในสังคม ชุมชน ชั้นกลางที่ได้รับการศึกษา จนเกิดคำพูดว่า “ไม่เชื่ออย่าลบหลู่” ผู้คนที่เข้าหาร่างทรง หรือเป็นร่างทรงเองเหล่านี้ ส่วนใหญ่จะเป็นผู้มีปัญหาชีวิต^๑ไม่ทางใดก็ทางหนึ่ง การทรงเจ้าเข้าผีในทางพระพุทธศาสนา จัดเป็นไสยศาสตร์แขนงหนึ่ง ซึ่งเป็นเดรัจฉานวิชาที่พระพุทธองค์ทรงห้ามมิให้พระภิกษุกระทำ ดังปรากฏในพระสุตตันตปิฎกว่านก่อนภิกษุทั้งหลาย อีกอย่างหนึ่ง เมื่อปุถุชนกล่าวชมตถาคต พึงกล่าวชมอย่างนี้ว่า พระสมณะโคดม เว้นขาดจากการเลี้ยวซิปโดยทางผิดด้วยดีรัจฉานวิชา อย่างที่สมณะพราหมณ์ผู้เจริญบางจำพวกฉันทโฆชะที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ยังเลี้ยวซิปโดยทางผิดด้วยดีรัจฉานวิชาเห็นปานนี้ คือ ทายอวัยวะ ทายนิमित ทายอุปบาท ทำนายฝัน ทำนายลักษณะ ทำนายหนูกัดผ้า ทำพิธีบูชาไฟ ทำพิธีเบิกแว่นเวียนเทียน ทำพิธีชัฏเกลือบูชาไฟ

ทำพิธีชัฏราบูชาไฟ ทำพิธีชัฏข้าวสารบูชาไฟ ทำพิธีเติมเนยบูชาไฟ ทำพิธีเติมน้ำมันบูชาไฟ ทำพิธีเสกเป่าบูชาไฟ ทำพิธีกรรมด้วยโลหิต เป็นหมอดูอวัยวะ ดูลักษณะพื้นที่ ดูลักษณะที่ไร่นาเป็นหมอดูปลุกเสก เป็นหมอผี เป็นหมอลงเลขยันต์คุ้มกันบ้านเรือน เป็นหมองู เป็นหมอยาพิษ เป็นหมอแมลงป่อง เป็นหมอรักษาแผลหนูกัด เป็นหมอตายเสียงนก เป็นหมอตายเสียงกา เป็นหมอตายอายุ เป็นต้น^๒

นอกจากนี้ยังมีข้อความที่ปรากฏเกี่ยวข้องกับการห้ามพระภิกษุเข้าทรง หรือเรียนเดรัจฉานวิชาตอนหนึ่งว่า พระสมณะโคดม เว้นขาดจากการเลี้ยวซิปโดยทางผิดด้วยดีรัจฉานวิชา อย่างที่สมณะพราหมณ์ผู้เจริญบางจำพวกฉันทโฆชะที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ยังเลี้ยวซิปโดยทางผิดด้วยดีรัจฉานวิชาเห็นปานนี้คือ ให้ฤกษ์อ่าวาหมงคล ฤกษ์วิวาหมงคล ดูฤกษ์เรียงหมอน ดูฤกษ์หย่าร้าง ดูฤกษ์เก็บทรัพย์ ดูฤกษ์จ่ายทรัพย์ ดูโชคดี ดูเคราะห์ร้าย ให้ยาผดุงครรภ์ ร่ายมนต์ให้ลิ้นกระด้าง ร่ายมนต์ให้คางแข็ง ร่ายมนต์ให้มือสั้น ร่ายมนต์ไม่ให้หูได้ยินเสียง เป็นหมอทรง ร่ายมนต์พ่นไฟ ทำพิธีเชิญขวัญ^๓

ทำไมความเชื่อและพิธีกรรมเหล่านี้ กลับเป็นที่นิยมในสังคมไทยเป็นอันมาก ทั้งๆ ที่เป็นเมืองแห่งพระพุทธศาสนาเถรวาท ตาม

^๑พระเตียรวิทย์อดตสนโต (โอชาวัฒน์) , การศึกษาความเชื่อและพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาของร่างทรง : กรณีศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร,ปริญญาพุทธศาสนศาสตรมหาบัณฑิต ,มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,๒๕๔๘.

^๒ที. ส. อ. (ไทย) ๑/๑/๑๑.

^๓ที. ส. (ไทย) ๑/๑/๑๔.

ความเห็นของ ทวีวัฒน์ ปุณฺทริกวัฒน์^๔ กล่าวว่าไสยศาสตร์เป็นปรากฏการณ์ทางสังคม ที่สะท้อนให้เห็นเรื่องของชนชั้น และสถานะทางเศรษฐกิจของผู้คนได้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยามที่เกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ ไสยศาสตร์กลายเป็นความหวังของผู้คน และจะเฟื่องฟูเป็นพิเศษในยามที่ประชาชนหาทางออกอื่นไม่ได้ และได้จัดไสยศาสตร์ออกเป็น ๓ ระดับ คือ ไสยศาสตร์ระดับสูงได้แก่ ไสยศาสตร์แห่งอภิปราย (ลัทธิกรรมเก่า) ระดับกลาง ได้แก่ ความศักดิ์สิทธิ์เช่นลัทธิเกจิอาจารย์ และรูปเคารพกับการทำนายทายทัก ซึ่งเป็นลัทธิโหราศาสตร์ระดับต่ำ ได้แก่ การทรงเจ้าเข้าผี กับไสยศาสตร์มนต์ดำ (ใช้อำนาจลึกลับในการควบคุมบุคคลอื่นโดยตรง เช่น เสกหนังสือและตะปูเข้าห้อง/ ผีถ้วยแก้ว/ ผีตะกร้า/ เสน่ห์ยาแฝด/นะหน้าทอง/ น้ำมันพราย) ลัทธิทรงเจ้าเข้าผี เช่นการ เข้าทรงเทพ / ผีบรรพบุรุษ ผีปู่ตา และแสดงฤทธิ์แห่งลี้้น แทะแก้ว/ ลุยไฟ “ระบบความเชื่อของสังคมไทยพุทธมีรากฐานมาจาก ความเชื่อผีที่สืบทอดกันมานานและมีผลต่อวิถีชีวิตของคนไทย ทำให้เกิดวัฒนธรรมนับถือผีหรือวิญญาณบรรพบุรุษ เช่น ผีปู่ย่า ผีฟ้า(ตวดา) ผีเมือง (มิ่ง) ผีบ้าน (เนี่ยตา) ผีเจ้าที่เจ้าทาง (ซา ปทุม) ผีประจำ (บ่วงบาศ)

^๔ ทวีวัฒน์ ปุณฺทริกวัฒน์, **ไสยศาสตร์ ปรากฏการณ์ของสังคมไทย**, ในไสยศาสตร์ครองเมือง, พิทยา ว่องกุล บรรณาธิการ, (กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์ พับลิชชิ่ง จำกัด, ๒๕๕๓), หน้า ๑๐๕-๑๑๕.

ผีปอบ (ทมิฬ) ^๕ และเกิดการผสมผสานกันจนกลายเป็นแบบแผนหนึ่งของวัฒนธรรมในสังคมไทย “พระพุทธศาสนาจะเกี่ยวข้องกับ ความเชื่อของประชาชนในสังคม และความเชื่อนั้นมีอยู่ไม่น้อยที่เกี่ยวกับไสยศาสตร์ผีสาธ เทวดาและการเข้าทรงด้วย”^๖

การทรงเจ้าเข้าผี จึงเป็นการเชื่อมต่อระหว่างความเชื่อแบบดั้งเดิมและนำมาประสมประสานกัน เข้า กับ ความ เชื่อ ทางพระพุทธศาสนา แต่ก่อน เรื่องทรงเจ้าเข้าผี อันเป็นความเชื่อเฉพาะท้องถิ่น แต่ในช่วง ๒๐ ปีที่ผ่านมา ได้มีความเชื่อที่หลากหลายขึ้น มีการพัฒนามากขึ้น ลัทธิทรงเจ้าเข้าผีจึงเป็นส่วนหนึ่งของบริบทของความเชื่อและพิธีกรรมทางศาสนา^๗

๒. วัตถุประสงค์ในการวิจัย

๒.๑ เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างพิธีกรรมในทางพระพุทธศาสนากับพิธีกรรมใน

^๕ วิชาภรณ์ แสงมณี, **ผีในวรรณคดี**, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทธรรมสาร, ๒๕๓๖), หน้า ๓๑-๓๒.

^๖ วิรัช- นิภาวรรณ , **การเข้าทรงและร่างทรง**, (กรุงเทพมหานคร: โอ เอสพริ้นติ้ง เฮาส์ ๒๕๓๓), หน้า ๒๐.

^๗ พระมหาวิศัลย์ ไกรบุตร, “ ศึกษาวิเคราะห์เชิงพรรณนาและแนวปฏิบัติในสังคมไทย”, **วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ , ๒๕๔๔).

การเข้าทรงชุมชน บ้านศาลาสამคคี ตำบล
บ้านขบ อำเภอสงขลา จังหวัดสุรินทร์

๒.๒ เพื่อศึกษาความเชื่อในพิธี
กรรมการเข้าทรงของชาวพุทธ ชุมชนบ้าน
ศาลาสามคคี ตำบลบ้านขบ อำเภอสงขลา
จังหวัดสุรินทร์

๒.๓ เพื่อศึกษาอิทธิพลความเชื่อในพิธี
กรรมการเข้าทรงของชุมชนที่มีต่อ ด้าน
ศาสนา ด้านการรักษา ด้านการศึกษา ด้าน
การสื่อสาร ด้านเศรษฐกิจ ด้านการเมือง
การปกครอง ตลอดจนด้านสังคมและ
วัฒนธรรม ของชุมชน บ้านศาลาสามคคี
ตำบลบ้านขบ อำเภอสงขลา จังหวัดสุรินทร์

๓. วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาความเชื่อในพิธีกรรมการ
เข้าทรงของพุทธ : กรณีศึกษาชุมชนบ้านศาลา
สามคคี ตำบลบ้านขบ อำเภอสงขลา จังหวัด
สุรินทร์ ผู้วิจัยมีวิธีการดำเนินการวิจัยดังนี้

๓.๑ด้านเอกสาร ศึกษาวิจัยโดยค้นคว้า
รวบรวมจากแหล่งข้อมูลเกี่ยวกับร่างทรง จาก
เอกสาร หลักฐานพระไตรปิฎกอรรถกถาและ

๓.๓ ด้านพื้นที่ ผู้วิจัยกำหนดพื้นที่การ
ศึกษาวิจัยโดยเลือกกลุ่มชุมชนบ้านศาลา
สามคคี ตำบลบ้านขบ อำเภอสงขลา จังหวัด
สุรินทร์ โดยการศึกษางานวิจัยครั้งนี้ได้ศึกษา
พื้นที่ หมู่ที่ ๘ หมู่ที่ ๓ เป็นชุมชนกลุ่มชาติ
พันธุ์ชาวไทยส่วยหรือกูย ที่ยังคงมีการสืบทอด
วัฒนธรรมเกี่ยวกับ ความเชื่อและพิธี
กรรมการเข้าทรงเป็นอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติ
พันธุ์ไทยส่วยหรือกูย ที่ยึดถือปฏิบัติอย่าง

ข้อเขียน ทางวิชาการที่เกี่ยวข้อง นิตยสาร
วารสาร สิ่งตีพิมพ์ต่าง ๆ และอินเทอร์เน็ต

๓.๒ ด้านประชากร และผู้ให้ข้อมูล หลัก

๑) ประชากรที่ใช้ในการศึกษาวิจัย
ครั้งนี้ คือ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนบ้าน
ศาลาสามคคี ที่เป็นร่างทรงและบริวาร
ผู้เข้าร่วมพิธีกรรม ตำบลบ้านขบ อำเภอสงขลา
จังหวัดสุรินทร์

๒) ผู้ให้ข้อมูลหลัก ในการวิจัยครั้งนี้
ได้มาโดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (
Purposive Sampling) ผู้วิจัยใช้หลักเกณฑ์
ในการพิจารณาเลือกว่า พระสงฆ์ ที่ให้ข้อมูล
นั้นเป็นผู้นำด้านจิตวิญญาณในชุมชนมีบทบาท
ในการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาสั่ง
สอนในชุมชน ผู้เป็นร่างทรงซึ่งมีทั้ง หญิงและ
ชายเป็นผู้มีประสบการณ์ตรง ผู้เฒ่าผู้แก่ใน
ชุมชนเพราะเป็นผู้ผ่านประสบการณ์และ
ช่วงเวลาหนึ่งๆ ที่มีการจัดกิจกรรม ประชาชน
ที่มารับบริการในการประกอบพิธีกรรม

เคร่งครัดในปัจจุบัน ซึ่งเป็นพื้นที่ของผู้
ประกอบพิธีกรรมและมีผู้มาร่วมการประกอบ
พิธีการเข้าทรง

๔. ผลการวิจัย

จากอดีตจนถึงปัจจุบันคนทุกยุคทุกสมัย
ต่างได้มีความเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ สิ่งเหนือ
ธรรมชาติ อำนาจลึกลับ ต่างๆ ที่มีอำนาจ
เหนือมนุษย์จึงได้มีการเช่นสรวงบูชา สังเว

ตั้งพิธีกรรมต่าง ๆ เพื่อเป็นการนอบน้อม เคารพบูชาในสิ่งนั้น และได้เกิดมีการตั้ง พิธีกรรมต่างๆ เกิดขึ้นตามมาเพื่อสนองความ ต้องการของมนุษย์ผู้มีความเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ต่างๆ เหล่านั้น ด้วยความเคารพและความ กลัว เพื่อให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์นั้นเกิดพอใจ และปกป้องคุ้มครองรักษารวมทั้งอำนวยความสะดวก ให้เกิดความอุดมสมบูรณ์ในการดำรงชีวิต จึงทำให้เกิดพิธีกรรมมากมายแยกย่อยไปตาม ลักษณะที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวัน พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาพร่ำสอนในเรื่อง ปัญญา และการพ้นทุกข์ แต่ก็ยังมีพิธีกรรม ทางศาสนาเช่นเดียวกัน แม้แต่ความเป็นจริงก็ได้บอกไว้ว่า พิธีกรรมเป็นเพียงเปลือกของ พระพุทธศาสนาเท่านั้นแต่ทางพิธีกรรมต่างๆ ก็มีความสำคัญและจำเป็นเพื่อการที่จะโน้มน้าวจิตใจของ ศาสนิกชนให้มาปฏิบัติตาม เพื่อให้เกิดความศรัทธา เชื่อมั่น และ ประกอบพิธีทางศาสนา เมื่อได้เกิดความ เข้าใจ มีความเชื่อ ศรัทธาในคำสอนด้วย ปัญญาแล้วก็สามารถพัฒนากายและจิตใจ ตนเองให้สูงขึ้นไปได้

พิธีกรรม คือ การบูชา แบบอย่างหรือแบบแผนต่างๆ ที่ปฏิบัติในทาง ศาสนา^๙ เป็นคำบัญญัติของการประกอบพิธี การต่างๆ และคำว่า พิธีการ(Rite) หมายถึงพิธีตามประเพณีทางศาสนาหรือใน

^๙ราชบัณฑิตยสถาน, **พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน**, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่น, ๒๕๕๖), หน้า ๗๘๘.

โอกาสสำคัญ พิธีกรรมจะก่ออำนาจพิเศษ ขึ้นมา เป็นการเพิ่มพลังและสืบอำนาจให้แก่ การดำเนินชีวิต^{๑๐} เป็นรูปแบบของพฤติกรรม หรือการทำพิธี^{๑๑}

สรุปว่า พิธีกรรม คือพฤติกรรมที่ กระทำขึ้นเพื่อสนองโลกียวิสัยหรือเพื่อความ สูงส่งทางจิตวิญญาณ ซึ่งมีความศักดิ์สิทธิ์ โดย ถูกต้องตามกฎหมาย ประเพณี การสั่งสมของ วัฒนธรรมและเป็นที่ยอมรับของคนทั่วไป จะต้องเป็นการกระทำที่ปลุกเร้าหรือเรียกร้อง ให้เกิดปฏิกิริยาหรือ อารมณ์ได้^{๑๒} สุวิทย์ ทอง ศรีเกตุอธิบายถึงพิธีกรรมต่างๆ ที่เกิดขึ้นใน กลุ่มพุทธศาสนิกชน บางพิธีก็ได้รับความเชื่อมา จากศาสนาพราหมณ์เข้ามาเสริม บางพิธีก็รับ เอามาจากศาสนาพราหมณ์โดยตรง ที่เป็น เช่นนี้ก็เพราะพิธีกรรมทางศาสนาพราหมณ์ สนองความต้องการของประชาชนได้มากกว่า กล่าวคือพิธีกรรมและคำสอนในศาสนาพุทธมุ่ง

^๙ Richard Lawrence , Unlock Your Psychic Powers **ศาสตร์แห่งพลัง** , แปล โดย สมชาย สัมฤทธิ์ทรัพย์, (กรุงเทพมหานคร : มาสเตอร์ พริ้งดิง , ๒๕๔๒), หน้า ๒๐๖ – ๒๐๗.

^{๑๐} DENNYsergeant, Global Ritualism ,**พิธีกรรมของโลก** แปลโดย ทิพย์อาภา (นามแฝง) , (กรุงเทพมหานคร : บริษัท จูนพับลิชชิง จำกัด, ๒๕๔๒), หน้า ๒๙ – ๓๕.

^{๑๑}พระเตียรวิทย์อดตสนโต (โอชาวัฒน์), “ การศึกษาความ เชื่อ และ พิธีกรรม ทาง พระพุทธศาสนาของร่างทรง : กรณีศึกษาในเขต กรุงเทพมหานคร”,**ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธศักราช ๒๕๔๘).

ด้านจริยธรรมและการให้เหตุผล โดยเน้น ฟังตนเองและสติปัญญาของมนุษย์ การทำพิธี จึงมีลักษณะเป็น “บุญ” ส่วนพิธีกรรมทาง ศาสนาพราหมณ์ แสดงถึงการยอมรับถึง ความมีอยู่ของอำนาจภายนอกในรูปแบบต่างๆ เช่น อำนาจเทพเจ้า และอำนาจเหนือ ธรรมชาติ^{๑๒}

ข้อแตกต่างระหว่างศาสนากับพิธี กรรมการเข้าทรงล้วนแล้วแต่มีการจัดการ ประกอบพิธีกรรมเช่นกัน พิธีกรรมศาสนามี ขั้นตอนที่ชัดเจน มีพระเป็นผู้ประกอบ พิธีกรรม บุคคลผู้ทำพิธีสามารถทำพิธีได้ จะ เป็นใครก็ได้ ทำแทนกันได้ และมี วัตถุประสงค์เพื่อจรรโลง สืบทอด พระพุทธศาสนา นำความเจริญรุ่งเรืองหรือ ความสุขสบายมาให้ผู้ที่เกี่ยวข้อง^{๑๓} ส่วนการ ประกอบพิธีในการเข้าทรง หรือไสยศาสตร์ ผู้ประกอบพิธีจะต้องเป็นบุคคลเฉพาะ การ ประกอบพิธีกรรมนั้นเพื่อต้องการให้ตนเอง หรือเฉพาะกลุ่มได้รับความสำเร็จตามที่ตน

ประสงค์ หรือเพื่อความสำเร็จบางอย่าง การ ประกอบพิธีกรรมในสังคมไทยนั้นเป็นเรื่องที่ ผสมผสานกันระหว่างความเชื่อที่เป็นศาสนา กับ พราหมณ์หรือไสยศาสตร์อย่างแยกกันไม่ ออก พิธีกรรมทางด้านศาสนานั้นความเชื่อ ทางศาสนาเป็นหลัก พิธีกรรมการเข้าทรงเป็น พิธีกรรมเน้นความเชื่อเฉพาะบุคคลเป็นหลัก

การทรงเจ้าเข้าผี เป็นส่วนหนึ่งของ ความเชื่อและพิธีกรรมทางศาสนาของชาวบ้าน ในเมืองทั่วไป เป็นการเชื่อมต่อระหว่างความ เชื่อแบบดั้งเดิมที่ผสมผสานระหว่างลัทธิผี พราหมณ์กับพระพุทธศาสนา กับความเชื่อ สมัยใหม่ที่เป็นวัตถุนิยม (พุทธพาณิชย์) แต่ ก่อนเรื่องทรงเจ้าเข้าผีจะเป็นเรื่องเฉพาะ ท้องถิ่น เช่นผีพ่อน ผีฟ้า แต่ละถิ่นจะเรียก แตกต่างกันไป แต่ในช่วง ๒๐ ปีที่ผ่านมา ได้มีความเชื่อหลากหลายขึ้น มีการพัฒนา มากขึ้น ลัทธิทรงเจ้าเข้าผีเป็นส่วนหนึ่งของ บริบทของความเชื่อและพิธีกรรมทางศาสนา ความเชื่อเรื่องผี จึงเป็นองค์ประกอบย่อยของ ศาสนา^{๑๔}และอาจกล่าวได้ว่าการเข้าทรงเป็น เรื่องของความเชื่อเกี่ยวกับวิญญาณของมนุษย์

การประกอบพิธีกรรมไม่ว่าจะเป็น พิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาหรือ พิธี กรรมการเข้าทรง ล้วนแล้วแต่ต้องมีการ ประกอบพิธีกรรมเพื่อเสริมสร้างความเชื่อ

^{๑๒}สุวิทย์ ทองศรีเกตุ, “การศึกษาวิเคราะห์ อิทธิพลของศาสนาพราหมณ์ที่มีพฤติกรรมทาง ศาสนาของพุทธศาสนิกชนในจังหวัดศรีธรรมราช”, **วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิต วิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๒๓).

^{๑๓}พระเทพวิสุทธิญาณ (โอชาวัฒน์), “ การศึกษา ความ เชื่อ และ พิธีกรรมทาง พระพุทธศาสนาของร่างทรง : กรณีศึกษาในเขต กรุงเทพมหานคร”, **ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘), หน้า ๔.

^{๑๔}ดร.พัฒนา กิตติอาษา , “ทรงเจ้าเข้าผี”: วาทกรรมของลัทธิผีและวิกฤติการณ์ความ ทนสมัยในสังคมไทย”, ใน x - Cite ไทยโพสต์, (๒๘ - เมษายน ๒๕๔๓), : ๑ - ๒ .

ความศรัทธาที่มีต่อสิ่งเคารพบูชาตามแบบฉบับของตน การประกอบพิธีเพื่อสนองความต้องการของประชาชน ชุมชน และสังคมที่มีการนับถือ และการประกอบพิธีกรรมต่างๆ กระทำเพื่อความสบายใจ เช่นการหาสาเหตุความเจ็บป่วยที่ทำตามประเพณีที่สืบทอดกันมา เพราะความเจ็บป่วยที่เกิดขึ้น เมื่อได้แสวงหาวิธีการรักษาด้วยวิธีต่าง ๆ มากมายหลายทางแล้วยังไม่หาย ก็ต้องทำตามวิธีโบราณ ถ้าไม่ทำตามหากผู้ป่วยถึงแก่ความตาย ก็จะถูกญาติพี่น้องกล่าวหาว่าละเลยไม่ปฏิบัติตามเป็นคนเนรคุณ หรือไม่ใส่ใจในความเจ็บไข้ของคนในครอบครัว ดังนั้นการจัดพิธีกรรมขึ้น ทั้งทางศาสนาเอง หรือ พิธีกรรมการเข้าทรงเองก็ล้วนแล้วแต่เป็นที่พึ่งของคนที่ต้องการที่พึ่งอยู่แล้ว ทั้งทางร่างกายและส่วนจิตใจ พิธีกรรมเกิดขึ้นในด้านความเชื่อ และเป็นผลทางด้านจิตวิทยา มีประโยชน์คือ ทำให้ผู้ป่วยมีกำลังใจจากพี่น้อง เพื่อนฝูงที่มาร่วมในพิธีเพื่อให้กำลังใจทำให้อาการป่วยดีขึ้น^{๑๕}

พิธีกรรมทางพุทธและพิธีกรรมทางการเข้าทรง ทั้งความสัมพันธ์ระหว่างทั้ง ๒ พิธีกรรม ล้วนแล้วแต่เป็นที่มาของความเชื่อ ความศรัทธาในสิ่งที่ตนเคารพบูชาอย่าง

สูงสุด จึงเกิดการประกอบพิธีเพื่อแสดงความเคารพบูชา เชิดชู เทิดทูน และเป็นการสืบทอดเจตนารมณ์ของคนรุ่นก่อนมาสู่รุ่นต่อมา หรือ จากรุ่นสู่รุ่น เป็นลูกโซ่ เช่นนี้สืบไป จึงกลายเป็นประเพณี ที่ต้องรักษา สืบทอด ให้เป็นมรดกตกทอดสู่รุ่นต่อไป เช่น พิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา มีการ เวียนเทียน ตักบาตร ทำบุญ ปฏิบัติธรรม มีการบวชพระ ฯลฯ ถ้าไม่มีคนรุ่นหลังสืบทอดแล้วชนรุ่นหลังก็จะได้ไม่เห็น และไม่ได้ปฏิบัติตาม สืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน พิธีกรรมในการเข้าทรงก็เช่นเดียวกัน ถ้าไม่มีการแสดงความเคารพบูชา เชิดชู เทิดทูน ในสิ่งที่ตนเคารพแล้วก็จะไม่มีการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ขึ้น

ฉะนั้นพิธีกรรมจึงมีความจำเป็นในการดำเนินชีวิตประจำวัน และมีความสำคัญที่ศาสนาหรือบรรดาผู้เป็นร่างทรงจะทิ้งเสียมิได้เลย เพราะพิธีกรรมนั้นเป็นส่วนช่วยทั้งในด้านร่างกายและจิตใจเป็นสำคัญ

ความเชื่อของร่างทรงในหลักพุทธธรรมทางพระพุทธศาสนา

ดังจะได้ยกกรณีตัวอย่างมาวิเคราะห์ ที่บรรดาร่างทรงได้นำหลักพุทธธรรมมาเป็นแนวทางในการประกอบพิธีกรรม และจุดประสงค์ในความเชื่อของร่างทรงที่มีแนวความเชื่อดังจะเห็นได้ คือ

๑) **หลักความเชื่อความศรัทธา** การประกอบพิธีกรรมของบรรดาร่างทรงนั้น สิ่งที่ร่างทรงได้ประกอบควบคู่ไปกับพิธีกรรม คือ ศรัทธา หมายถึงความเชื่อ ความมั่นใจ ความจริงใจ ทั้งที่ประกอบด้วยปัญญา และไม่

^{๑๕}ประทีป แพร่มย์, “พิธีกรรม ของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวไทยเขมร : ศึกษากรณีบ้านตะโกราย ตำบลนาบัว อำเภอมือง จังหวัดบุรีรัมย์”, **ปริญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต** , (มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม พฤษภาคม, ๒๕๓๕), หน้า ๑๐๐.

ประกอบด้วยปัญญา เป็นความเชื่อที่ได้รับจากประสบการณ์ หรืออาจเป็นความเชื่อที่ไม่ต้องการบทพิสูจน์ แต่อย่างใด เช่น ศรัทธาในพระรัตนตรัย จึงเป็นความมั่นใจในความศักดิ์สิทธิ์ ความบริสุทธิ์ ความสูงส่งควรเชิดชู ทำให้เกิดการเคารพบูชาไว้ในจุดที่สูงสุด

๒) ความเชื่อในหลักกรรม การประกอบพิธีกรรมของร่างทรง ร่างทรงจะประกอบพิธีกรรมด้วย และจะเป็นตัวเชื่อมกลางระหว่างพิธี – กับพุทธศาสนา และเป็นสื่อกลางในการเผยแผ่ให้คำแนะนำ แก่ผู้มาเข้าร่วมพิธีกรรม และผู้มาขอรับบริการ ในบริบทกรรม ตามนัยทางพระพุทธศาสนา แต่จะใช้ระดับความเชื่อเรื่องกรรม ที่ตอบสนองกับความต้องการของผู้มาใช้บริการเป็นหลัก

๓) ความเชื่อของการบำเพ็ญบารมี บรรดาผู้เป็นร่างทรงนั้นมีความเข้าใจและมีความเชื่อมั่นว่า การที่ได้ทำพิธีไหว้ครู บวงสรวง การได้สวดมนต์ไหว้พระ และปฏิบัติธรรมต่าง ๆ โดยเฉพาะการได้รักษาผู้คนที่มารับการบริการต่างๆ ทั้งให้คำแนะนำ นั้น คือได้ เป็นการสร้างสมคุณงามความดี เป็นการสร้างบารมีให้กับตนเอง (ได้ประกอบคุณงามความดี ยิ่งใหญ่ไว้ในตน)^{๑๖} เช่น การประกอบพิธีกรรม การแสดงธรรม ให้

^{๑๖}เสถียร พันรังสี, “การบำเพ็ญบารมีในพระพุทธศาสนาอาจริยวาท”, ใน เฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี (ครบ ๓ รอบ) ,ราชบัณฑิตยสถาน, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ม.ป.ป.), หน้า ๑๖๘.

คำแนะนำ ถอนคุณไสย สวดมนต์ การบวงสรวงต่าง ๆ โดย “องค์” วิญญาณหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่างๆ ที่เข้าประทับร่างทรง

๔) ความเชื่อของการบูชา ร่างทรงจะมีความเชื่อของการบูชา เคารพ กราบไหว้ ในพิธีกรรมสำคัญ เช่น วันไหว้ครูประจำปี การบูชาประจำวันพระวันสำคัญทางศาสนา การบูชาประจำวัน โดยเฉพาะร่างทรงที่มีการปฏิบัติอย่างเคร่งครัดนั้นจะมีการบูชาตลอดเช้า – เย็น และวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา และวันไหว้ครูด้วย อันมีเครื่องบูชาได้แก่ ดอกไม้ พวงมาลัย ธูปเทียน น้ำเปล่า น้ำชา หมากพลู และเครื่องผลไม้ ๕ -๙ อย่าง อันเป็นเครื่องบูชาประจำที่ขาดไม่ได้เลย และสิ่งที่สำคัญกว่านั้นคือ การไหว้พระสวดมนต์ และกล่าวคาถาไหว้ครู “องค์” ของตนเอง อันเป็นครูบาอาจารย์ของตน ซึ่งเป็นสิ่งที่เคร่งครัดมากในหลักการบูชา

๕. ข้อเสนอแนะ

๕.๑ ข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนาพิธีกรรมเข้าทรง

การศึกษาความเชื่อในพิธีกรรมการเข้าทรงนั้นผู้วิจัยเห็นว่าเมื่อชาวบ้าน หรือชุมชนมีความเชื่อหรือให้ความสำคัญในเรื่องการเข้าทรงและการประกอบพิธีกรรม ผู้ที่ได้รับการนับถือ (คนทรง) จากชุมชนนั้น ก็ควรที่จะศึกษาในเรื่องของทางพระพุทธศาสนา ให้มากทั้งด้าน ศาสนาพิธี และในการจัดพิธีกรรมใดขึ้นมา ก็ควรให้มีชาวบ้านได้มีส่วนร่วมในพิธีกรรมทางศาสนาหรือสร้างบทบาท

ทางศาสนาและพิธีกรรมเข้าทรงให้เป็นระบบระเบียบ พระสงฆ์มีบทบาทในการเผยแผ่ธรรมะและผู้เป็นร่างทรงเองก็ควรเป็นแบบอย่างให้กับสังคม หรืออาจกล่าวได้ว่าเป็นบุคคลสาธารณะที่น่านับถือและผู้เป็นร่างทรงก็ควรมีคุณธรรมจริยธรรมให้กว่าคนทั่วไป

การประกอบพิธีกรรมในการเข้าทรงนั้นผู้วิจัยเห็นว่าบางงานมีการลั้มว่ว ควายสัตว์ เพื่อเลี้ยงแขกที่มาร่วมงาน ซึ่งถ้าการฆ่าในงานที่เรียกว่างานมงคลแล้วย่อมเป็นที่น่าเชื่อถือเป็นอย่างยิ่ง

การวิจัยในเรื่องกลุ่มชาติพันธุ์ ผู้วิจัยต้องมีความรู้ความเข้าใจในภาษาและความ เป็นอยู่และกฎจารีตประเพณีของกลุ่มที่จะ ทำการศึกษาเป็นประการสำคัญ ทั้งนี้เพื่อ ประโยชน์ในการเข้าไปศึกษา หาข้อมูลและ สามารถสร้างความคุ้นเคยและได้ข้อมูลที่ สมบูรณ์ ตลอดจนเป็นผลสืบเนื่องให้งานวิจัยมี ความน่าเชื่อถือ ได้

ในการวิจัยครั้งต่อไปน่าจะศึกษาระบบอัตลักษณ์ในการประกอบพิธีกรรมของ

แต่ละกลุ่มชนเพื่อเป็นการศึกษาเปรียบเทียบของพิธีกรรมว่ามีจุดหมายในแนวเดียวกัน มีพิธีกรรมคล้ายคลึงกัน และแต่ละอาจารย์ในกลุ่มชนเดียวกันนั้นมีการวางแผนผังการประกอบพิธีกรรมที่เหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไร เพื่อหาจุดร่วม จุดต่าง อันจะนำไปเป็นข้อมูลพื้นฐานในการศึกษาความเชื่อและพิธีกรรมของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ในด้านการเข้าทรง เพื่อพัฒนาต่อยอดการวิจัย ในครั้งนี้ให้สมบูรณ์และนำค้นหาต่อไปในอนาคตได้

๕.๒ ข้อเสนอแนะเพื่อการทำงานวิจัยครั้งต่อไป

๑) ศึกษาความเชื่อและพิธีกรรมการเข้าทรงของชาวพุทธ : กรณีศึกษาชุมชนบ้านหนองกรวด ต.สะกาด อ.สังขะ จ.สุรินทร์

๒) ศึกษาเปรียบเทียบความเชื่อในพิธีกรรมเข้าทรงของชาวพุทธกับพิธีกรรมบูชา ยัญของชาวฮินดู

๓) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างพิธีกรรมการเข้าทรงของชาวพุทธยุคโบราณกับพิธีกรรมการเข้าทรงชาวพุทธยุคปัจจุบัน

บรรณานุกรม

ประทีป แชรรัมย์, “พิธีกรรม มิวต ของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยเขมร: ศึกษากรณีบ้านตะโกราย ตำบลบ้านบัว อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์”, **ปริญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**, สาขาเอกไทยคดีศึกษามนุษยศาสตร์ ภาษภาคม, ๒๕๓๕, (ม.ป.พ.) .

พระมหาวิศักดิ์ ไกรบุตร.”ดริจฉานวิชา : ศึกษาเชิงวิเคราะห์ทรรศนะและแนวปฏิบัติในสังคมไทย”, **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**, คณะศิลปศาสตร์ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๔.

พระเชียรวิทย์อดตสนโต (โอชาวัฒน์) การศึกษาความเชื่อและพิธีกรรมของร่างทรง : กรณีศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร, **ปริญาพุทธศาสตรบัณฑิต**, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธศักราช , ๒๕๔๘.

สุวิทย์ ทองศรีเกตุ, “การศึกษาวิเคราะห์อิทธิพลศาสนาพราหมณ์ที่มีพฤติกรรมทางศาสนาของพุทธศาสนิกชนในจังหวัดนครศรีธรรมราช”, **วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๒๓.

เสถียร พันรังสี, “การบำเพ็ญบารมีในพระพุทธานุภาพอาจริยา”, ใน **เฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา สยามบรมราชกุมารี (ครบ ๓ รอบ)**, ราชบัณฑิตยสถาน, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ม.ป.ป.

ทวีวัฒน์ ปุณทริภิกษณ์.”ไสยศาสตร์ : ปรากฏการณ์ของสังคมไทย”, พิทยา ว่องกุล บรรณาธิการ. ไสยศาสตร์ครองเมือง.

ราชบัณฑิตยสถาน. **พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน** . กรุงเทพมหานคร : บริษัท นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่น, ๒๕๔๖.

วิชากรณ์ แสงมณี. **ผีในวรรณคดี**. กรุงเทพมหานคร : บริษัทธรรมสาร, ๒๕๓๖.

วิรัช วิรัชนิภาวรรณและ นิภาวรรณ วิรัชนิภาวรรณ . **การทรงเจ้าและร่างทรง**. กรุงเทพมหานคร : โอ.เอส.พริ้นติ้งเฮาส์. ๒๕๓๓.

Richard Lawrence , Unlock Your Psychic Powers **ศาสตร์แห่งพลัง** , แปลโดย สมชาย สัมฤทธิ์ทรัพย์ , กรุงเทพมหานคร : มาสเตอร์ พริ้งตึง , ๒๕๔๒.

DENNYsergeant, Global Ritualism , **พิธีกรรมของโลก** แปลโดย ทิพยอาภา (นามแฝง), กรุงเทพมหานคร : บริษัท จูนพับลิชชิ่ง จำกัด, ๒๕๔๒.

การศึกษาคติธรรมจากพิธีกรรมงานฌาปนกิจศพ ของชุมชนตำบลเทพรักษา อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์

พระครูธรรมธรสมโสภิต อคฺควโส (เอี่ยมสะอาด)

สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพิธีกรรมการจัดงานฌาปนกิจศพที่ปรากฏในคัมภีร์พระไตรปิฎกของพุทธศาสนาเถรวาท เพื่อศึกษาพิธีกรรมการจัดงานฌาปนกิจศพในชุมชนตำบลเทพรักษา อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์ และเพื่อศึกษาวิเคราะห์คติธรรมที่ปรากฏอยู่ในพิธีกรรมงานฌาปนกิจศพของชุมชน ตำบลเทพรักษา อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์

ผลจากการศึกษาแนวคิดการตายและพิธีกรรมการจัดงานฌาปนกิจศพที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธานุสสาเถรวาท พบว่า ความตาย คือ กระบวนการจบของชีวิต หมายถึงการสิ้นใจ, การสิ้นสภาพของการมีชีวิต ซึ่งทุกคนจะต้องประสบอย่างแน่นอน จนกล่าวได้ว่าไม่มีใครในโลกที่ไม่ตาย นอกเสียจากผู้ที่ไม่เกิดเท่านั้นที่ไม่ตาย ด้วยเหตุนี้จึงมีนักปรัชญา นักการศาสนา นักวิชาการ หลายคนพยายามที่จะค้นหาทดลองเพื่อพิสูจน์ความจริงในเรื่องการตาย ดังนั้นทัศนะต่อการตายจึงมีความแตกต่างกัน นักปรัชญามีทัศนะเชื่อว่าการตายเป็นปรากฏการณ์ของชีวิตมนุษย์ทางร่างกายเท่านั้น เมื่อมนุษย์ตายแล้วกายก็จะดับสูญไปกลายเป็นธาตุดิน แต่วิญญาณที่อาศัยอยู่ในร่างกายยังต้องดำเนินต่อไป ตามภาวะของวิญญาณ วิญญาณเป็นอมตะไม่มีวันตาย แต่อีกทัศนะหนึ่งของนักปรัชญา มองว่าความตายก็เป็นปรากฏการณ์อย่างหนึ่งของชีวิตมนุษย์เหมือนกันแต่มนุษย์จะไม่มีวันเกิดอีกเพราะสิ้นสุดลงบนโลกนี้เท่านั้น ส่วนทัศนะทางพระพุทธศาสนาเถรวาทมองว่าการตายเป็นเรื่องสัจธรรมของชีวิตโดยแสดงแนวคิดการตายเอาไว้ เช่น องค์ประกอบของการตาย ประเภทของการตาย และสาเหตุของการตายตลอดถึงคุณและโทษของการตาย การตายแม้จะมีความหมายในเชิงลบ แต่พระพุทธศาสนามีได้มองในเชิงลบ กลับนำมาเป็นกำลังใจในการสร้างสิ่งที่ดีงามให้เกิดขึ้นในจิตใจ พระพุทธเจ้าทรงนำสิ่งที่ปรากฏอยู่ในชีวิตจริงมาเป็นอุปการณ์ในการสอน ทรงนำเอามาเป็นเครื่องเตือนสติไม่ให้ประมาทหมัวเมาในวัยในชีวิต ให้เร่งรีบขวนขวายทำคุณงามความดี และปฏิบัติธรรมบำเพ็ญเพียรให้บรรลุผลต่อไป ส่วนพิธีกรรมการจัดงานศพที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธานุสสาเถรวาทนั้น จะเห็นได้ว่าในสมัยพุทธกาลจะจัดพิธีกรรมเกี่ยวกับการตายเฉพาะบุคคลสำคัญ เช่น พระพุทธเจ้า พระพุทธบิดา และพระพุทธสาวกบางรูป ส่วนบุคคลทั่วไปไม่ปรากฏว่ามี

พิธีกรรมด้านนี้ แต่มีการจัดการเกี่ยวกับศพอย่างเรียบง่ายโดยการเผา การฝัง การทิ้งศพให้เป็นอาหารของสัตว์ การนำศพลอยแม่น้ำ และการจัดการเกี่ยวกับศพก็จะทำทันทีหลังจากที่ตายแล้ว

ผลจากการศึกษาพิธีกรรมการจัดงานฌาปนกิจศพในชุมชนตำบลเทพรักษา พบว่า ชุมชนตำบลเทพรักษา อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์ และเพื่อศึกษาวิเคราะห์คตินิยมที่ปรากฏอยู่ในพิธีกรรมการจัดงานฌาปนกิจศพของชุมชนตำบลเทพรักษา อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์ เป็นชุมชนชาวเขมร ประกอบด้วยชุมชน ๑๓ หมู่บ้าน โดยการเลือกกลุ่มตัวอย่างที่เป็นพระสงฆ์ ปราชญ์ชาวบ้าน สัปเหร่อ มรรคนายก หรือผู้นำชุมชน หมู่บ้านละ ๒ คน รวม ๒๖ คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์

ผลจากการศึกษาวิเคราะห์คตินิยมจากพิธีกรรมการจัดงานฌาปนกิจศพในชุมชนตำบลเทพรักษา พบว่า พิธีกรรมการจัดงานฌาปนกิจศพนั้นแม้มีพิธีกรรมมากมาย แต่ไม่ใช่เป็นเรื่องความไร้สาระงมงาย เป็นเหตุให้เสียเวลาและเสียทรัพย์หาประโยชน์อันใดมิได้ เหมือนบางคนสงสัยและเข้าใจกัน แต่ความจริงแล้วพิธีกรรมต่าง ๆ เหล่านั้นล้วนมีคุณค่าทางจิตใจ ซึ่งคนสมัยก่อนมีความซาบซึ้งเลื่อมใสเป็นนักปราชญ์ ได้นำหลักธรรมทางศาสนามาผูกเอาไว้เป็นคตินิยม เพื่อให้อนุชนรุ่นหลังได้นำไปคิดพิจารณาหาหนทางในการปฏิบัติ ที่สอดคล้องกับความจริงของชีวิตในแง่มุมของสังขธรรม ประหนึ่งท่าของที่ไม่มีค่าให้มีค่า หรือท่าของมีคุณค่าน้อยให้มีคุณค่ามาก พิธีกรรมการจัดงานฌาปนกิจศพนั้นมีขั้นตอนพิธีกรรมหลายอย่าง ซึ่งมีคตินิยมสอดแทรกเอาไว้ในพิธีกรรมเหล่านั้นมากมาย ซึ่งคตินิยมที่ปรากฏในพิธีกรรมการจัดงานฌาปนกิจศพของชุมชนตำบลเทพรักษา เช่น คตินิยมข้อปฏิบัติเมื่อมีคนป่วยใกล้ตาย คตินิยมที่ปรากฏในพิธีกรรมการปฏิบัติต่อศพ คตินิยมที่ปรากฏในพิธีกรรมการปฏิบัติในการสวดศพ คตินิยมที่ปรากฏในพิธีกรรมการบวชนาคและนำศพไปสู่ฌาปนสถาน คตินิยมที่ปรากฏในการเผาศพ คตินิยมที่ปรากฏในพิธีกรรมการเก็บอัฐิและทำบุญอุทิศให้แก่ผู้ตาย ซึ่งในแต่ละอย่างนั้นก็มียุคคตินิยมสอดแทรกอยู่สำหรับเป็นหลักปฏิบัติพัฒนาชีวิตของตนให้รู้ถึงสังขธรรมของชีวิตอย่างแท้จริงต่อไป

ABSTRACT

The objectives of this thesis were 1) to study cremation ceremony appeared in Tipitaka of Theravada Buddhism 2) to study cremation ceremony in the community of Thepraksa Sub-district, Sangkha District, Surin Province 3) to analytically study Buddhist morale appeared in cremation ceremony in the community of Thepraksa Sub-district, Sangkha District, Surin Province.

The result of the study of cremation ceremony appeared in Tipitaka of Theravada Buddhism was found that death meant the process of ending life, the end of breathing, and the end of life activities of which everyone had to face with. It could be said that no one on this earth would not die. Therefore; there were various philosophers, religious savants, and academics had tried to search the truth about death. Hence, there were plenty of views on death for example; one viewed that death was only the physical phenomenon of the ending of human beings but the spirit had to go on because the spirit was immortal; the other viewed that death was not only the physical phenomenon of ending of human beings but also the end of spirit. In the view of Theravada Buddhism, death was the real truth and explained in various aspects such as component of death, type of death, cause of death, and pros and cons of death. Buddhism did not view death in negative way but viewed it as the good will to build wholesome thing in mind. The Buddha used the various phenomena of lives as instruments in teaching, warning of not to neglect in age, hastening to do good things, and practicing diligence to attain the higher fulfillment. In terms of cremation ceremony appeared in the scripture of Theravada Buddhism, it was found that the cremation ceremony would be arranged only for the important persons like the Buddha, the Buddha's father, and some of the Buddha's followers. For the general persons, their dead bodies would be immediately buried, discarded as animals' food, and floated in rivers.

The result of study of cremation ceremony in the community of Thepraksa Sub-district, Sangkha District, Surin Province was found that they were the communities of Khmer comprising thirteen villages. The sampling selection were twenty six samples including two persons from each village i.e. monks, undertakers,

donors, and community leaders. The instrument used in this research was interview form.

The result of an analytical study Buddhist morale appeared in cremation ceremony in the community of Thepraksa Sub-district, Sangkha District, Surin Province was found that there were various ceremonies but they were not nonsensical. There were plenty of values on mind. The former sages presented religious principles of Dhamma as the morale for younger generation to realize and practice. There was amount of morale appeared in cremation ceremony like morale of the practice for the dying person, the treatment to the dead body, the chanting for the dead body, the ordination for the dead body, the bringing the dead body to cremation place, the cremation process, the collection of the body ashes, and making merit for dedication to the dead body. Each of the mentioned morale was set as the practical code to develop the living persons to realize the truth of life.

๑. บทนำ

ในสมัยพุทธกาลจะพบว่าเมื่อมีการตายเกิดขึ้นก็จะมีจัดการศพอยู่หลายวิธี ได้แก่ การนำศพไปทิ้งไว้ที่ป่าช้าให้เป็นอาหารของสัตว์ต่าง ๆ ดังปรากฏในพุทธดำรัสว่า “สัตว์ย่อมเกิดและตายบ่อย ๆ บุคคลทั้งหลาย ย่อมนำซากศพไปป่าช้าบ่อย ๆ”^๑ “ภิกษุเห็นซากศพอันเขาทิ้งไว้ในป่าช้า ซึ่งตายแล้ว ๑ วัน ตาย แล้ว ๒ วัน หรือตายแล้ว ๓ วัน เป็นศพ ขึ้นอืด ศพเขียวคล้ำ ศพมีน้ำเหลือง เยิ้ม ...”^๒ เช่น กรณีที่นางกิสาโคตมิได้ฟังพระพุทธรดำรัสเตือนสติแล้วทิ้งศพลูกชายไว้ในป่า^๓ การนำศพขึ้นเชิงตะกองเพื่อเผาให้เป็นเถาถ่าน กรณีนี้จะพบบ่อย เช่น กรณีของการจัดการพระบรมสรีระของพระพุทธองค์^๔ หรือที่ปรากฏในเรื่องนางปฏาจาราที่มีการเผาศพบิดามารดาและพี่ชายที่ฝนตกใหญ่ลมพัดจัดทำให้บ้านเรือนพังทลาย^๕ หรืออีกตัวอย่างหนึ่ง เช่น กรณีที่พระพุทธเจ้ารับสั่งให้จัดการเผาศพ (สรีระ) ของพระปุตติคตติสสเถระซึ่งได้บรรลุเป็นพระอรหันต์แล้วนิพพาน^๖ การฝังศพไว้

ในป่าช้า กรณีนี้ได้แก่กรณีที่นางวิสาขาให้ทำการฝังศพของกุมาริกาหลานสาวที่เสียชีวิตแล้ว^๗ และการนำศพไปลอยที่แม่น้ำคงคา^๘

สำหรับจังหวัดสุรินทร์นั้นถือว่าเป็นพื้นที่หนึ่งที่มีประชากรโดยมากนับถือพระพุทธศาสนาเถรวาท เมื่อกล่าวถึงการปฏิบัติตามความเชื่อที่มีต่อพระพุทธศาสนาถึงแม้ว่าจังหวัดสุรินทร์จะมีประชากรหลากหลายเผ่าพันธุ์ ได้แก่ ลาว ส่วย และเขมร แต่ความหลากหลายดังกล่าวต่างก็มีความเชื่อที่มีพระพุทธศาสนาเถรวาทเป็นพื้นฐาน เช่น พิธีกรรมที่เกี่ยวกับชีวิตมีการเกิดและการตายนั้นก็ถือว่าเป็นพิธีกรรมที่มีการปฏิบัติตามกรอบความเชื่อของพระพุทธศาสนาเถรวาท

พิธีกรรมการฌาปนกิจศพของประชาชนในตำบลเทพรักษา อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์นั้นมีขั้นตอนการปฏิบัติต่อกันตายในพิธีกรรมการฌาปนกิจศพที่มี อัตลักษณ์เฉพาะ เช่น พิธีกรรมการฌาปนกิจศพ โดยขั้นตอนแรกเมื่อตายแล้วก็มีขั้นตอนการประกอบพิธีกรรมหลายอย่าง เช่น การมัดตราสัง(มัดสามเปราะ) การแต่งตัวให้ศพ รวมถึงพิธีกรรมที่เกี่ยวกับพิธีกรรมการ

^๑ ส.ส. (ไทย) ๑๕/๑๙๘/๒๘๖.

^๒ ม.ม. (ไทย) ๑๒/๑๑๒/๑๐๗, ม.อ. (ไทย) ๑๔/๑๕๔/๑๙๙

^๓ พ.ร.อ. (ไทย) ๒/๔๐/๕๑๘.

^๔ ที.ม. (ไทย) ๑๐/๒๓๐,๒๓๓-๒๓๕/๑๗๓,๑๗๕-๑๗๖.

^๕ พ.ร.อ. (ไทย) ๑/๔๑/๕๑๒-๕๑๓.

^๖ พ.ร.อ. (บาลี) ๑/๔๔/๒๔๑.

^๗ พ.ร.อ. (ไทย) ๒/๔๐/๒๑๑.

^๘ จีระภา นมะตย์, “ประเพณีพระศพของเจ้านายสมัยรัตนโกสินทร์”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (คณะโบราณคดี : มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๑๓), หน้า ๒๓.

ฌาปนกิจศพ เช่น การเป็นเจ้าภาพในการสวดพระอภิธรรม การจุสพ เป็นต้น ซึ่งขั้นตอนในพิธีกรรมดังกล่าวนี้ผู้วิจัยเห็นว่ามียาละเอียดเกี่ยวกับคติธรรมหรือปรีชาธรรมแฝงอยู่ มาก เช่น การมุ่งให้ผู้ที่มีชีวิตอยู่เข้าใจถึงหลักสัจธรรมของชีวิต คือความไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา มองเห็นว่าสังขารร่างกายนี้ย่อมเป็นไป ตาม หลักธรรม คำสอน ของพระพุทธศาสนาเถรวาท

ดังนั้น ผู้วิจัยได้ตระหนักถึงความสำคัญในฐานะที่เป็นพระสงฆ์มีความสนใจที่จะศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาคติธรรมจากพิธีกรรมงานฌาปนกิจศพ: ชุมชนตำบลเทพรักษา อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์” เพื่อให้ทราบถึงพิธีกรรมการฌาปนกิจศพในพระพุทธศาสนาเถรวาท คติธรรม พิธีกรรม ฌาปนกิจศพในชุมชนตำบลเทพรักษา และข้อเสนอแนะ คติธรรม พิธีกรรมการฌาปนกิจศพของชุมชน รวมทั้งแนวทางแห่งการปฏิบัติของตำบลเทพรักษา ทั้งนี้ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าการดำเนินการวิจัยครั้งนี้จะก่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้ใดต่อการศึกษาในโอกาสต่อไป

๒. วัตถุประสงค์ในการวิจัย

๒.๑ เพื่อศึกษาพิธีกรรมการจัดงานฌาปนกิจศพที่ปรากฏในคัมภีร์พระไตรปิฎกของพุทธศาสนาเถรวาท

๒.๒ เพื่อศึกษาพิธีกรรมการจัดงานฌาปนกิจศพในชุมชนตำบลเทพรักษา อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์

๒.๓ เพื่อศึกษาวิเคราะห์คติธรรมที่ปรากฏอยู่ในพิธีกรรมงานฌาปนกิจศพของชุมชน ตำบลเทพรักษา อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์

๓. วิธีดำเนินการวิจัย

๓.๑ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชาชนชาว เขมร จำนวน ๑๓ หมู่บ้าน ในชุมชนตำบลเทพรักษา อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์ โดยการเลือกกลุ่มตัวอย่างที่เป็นพระสงฆ์ปราชญ์ชาวบ้าน สัปเหร่อ มรรคนายก หรือผู้นำชุมชน หมู่บ้านละ ๒ คน รวม ๒๖ คน^๙

๓.๒ กรอบแนวคิดการวิจัย

ศึกษาแนวคิดการตายและพิธีกรรมการจัดงานฌาปนกิจศพที่ปรากฏในคัมภีร์พระไตรปิฎกพุทธศาสนาเถรวาท ศึกษาพิธีกรรมการจัดงานฌาปนกิจศพของชุมชนตำบลเทพรักษา อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์ ศึกษาวิเคราะห์คติธรรมที่ปรากฏอยู่ในพิธีกรรมงานศพของชุมชนตำบลเทพรักษา อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์

๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาคติธรรมจากพิธีกรรมงานฌาปนกิจศพของชุมชนตำบลเทพรักษา อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์ คือแบบสัมภาษณ์ แบ่งเป็น ๓ ประเด็น ดังนี้

^๙ สำนักงานกองเลขฯ เจ้าคณะอำเภอมืองสุรินทร์. “เอกสารสำรวจประชากรวัด”.

๑) คำถามเกี่ยวกับข้อปฏิบัติในพิธีกรรม
ฌาปนกิจศพของชุมชนตำบลเทพรักษา

๒) คำถามเกี่ยวกับความเชื่อใน
พิธีกรรมฌาปนกิจศพของชุมชนตำบลเทพ
รักษา

๓) คำถามเกี่ยวกับคตินิยมในพิธีกรรม
ฌาปนกิจศพของชุมชนตำบลเทพรักษา

๓.๔ การวิเคราะห์ข้อมูล

๑) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In dept Interviews) โดยการสัมภาษณ์พระสงฆ์เถระ
ปราชญ์ชาวบ้าน ประชาชน สัปเหร่อ
มรรคนายก และผู้นำในชุมชนตำบลเทพรักษา
อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์

๒) การสังเกต (Observe) เป็นการ
เข้าร่วมสังเกตการณ์ในพิธีกรรมการจัดงาน
ฌาปนกิจศพของชุมชนตำบลเทพรักษา
อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์ แล้วบันทึก
ขั้นตอนในการจัดพิธีกรรมฌาปนกิจศพนั้นโดย
ละเอียด

เมื่อผ่านกระบวนการขั้นรวบรวมข้อมูล
ทุกส่วนแล้ว ผู้วิจัยจะได้ทำการวิจัย ดังนี้

(๑) ศึกษาข้อมูลจากเอกสารทั้งปฐม
ภูมิ ทุตติภูมิ และตำราที่เกี่ยวข้องในประเด็นที่
จะทำการศึกษา รวมถึงการเก็บรวบรวมข้อมูล
ภาคสนาม

(๒) นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษา
เอกสารและจากการศึกษาคติธรรมจากพิธี
กรรมการจัดงานฌาปนกิจศพ : ของชุมชน
ตำบลเทพรักษา อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์
มาวิเคราะห์ในประเด็นต่าง ๆ

(๓) เขียนรายงานการวิจัย สรุปผล
และนำเสนอข้อมูลที่ได้จากการวิจัย

๔. ผลการวิจัย

ผลจากการศึกษาแนวคิดการตายและ
พิธีกรรมการจัดงานฌาปนกิจศพที่ปรากฏใน
คัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท พบว่า ความ
ตาย คือ กระบวนการจบของชีวิต หมายถึง
การสิ้นใจ, การสิ้นสภาพของการมีชีวิต ซึ่งทุก
คนจะต้องประสบอย่างแน่นอน จนกล่าวได้ว่า
“ไม่มีใครในโลกที่ไม่ตาย นอกเสียจากผู้ที่ไม่
เกิดเท่านั้นที่ไม่ตาย ด้วยเหตุนี้จึงมีนักปรัชญา
นักการศาสนา นักวิชาการ หลายคน
พยายามที่จะค้นหาทดลองเพื่อพิสูจน์ความ
จริงในเรื่องการตาย ดังนั้นทัศนะต่อการตาย
จึงมีความแตกต่างกัน นักปรัชญามีทัศนะเชื่อ
ว่าการตายเป็นปรากฏการณ์ของชีวิตมนุษย์
ทางร่างกายเท่านั้น เมื่อมนุษย์ตายแล้วกายก็
จะดับสูญไปกลายเป็นธาตุดิน แต่วิญญาณที่
อาศัยอยู่ในร่างกายยังต้องดำเนินต่อไป ตาม
ภาวะของวิญญาณ วิญญาณเป็นอมตะไม่มีวัน
ตาย แต่อีกทัศนะหนึ่งของนักปรัชญา มองว่า
ความตายก็เป็นปรากฏการณ์อย่างหนึ่งของ
ชีวิตมนุษย์เหมือนกันแต่มนุษย์จะไม่มีวันเกิด
อีกเพราะสิ้นสุดลงบนโลกนี้เท่านั้น ส่วน
ทัศนะทางพุทธศาสนาเถรวาทมองว่าการตาย
เป็นเรื่องสัจธรรมของชีวิตโดยแสดงแนวคิด
การตายเอาไว้ เช่น องค์ประกอบของการ
ตาย ประเภทของการตาย และสาเหตุของ
การตายตลอดถึงคุณและโทษของการตาย
การตายแม้จะมีความหมายในเชิงลบ แต่

พระพุทธศาสนามีได้มองในเชิงลบ กลับนำมาเป็นกำลังใจในการสร้างสิ่งที่ตั้งมให้เกิดขึ้นในจิตใจ พระพุทธเจ้าทรงนำสิ่งที่ปรากฏอยู่ในชีวิตจริงมาเป็นอุปกรณ์ในการสอน ทรงนำเอามาเป็นเครื่องเตือนสติไม่ให้ประมาทหมัวเมาในวัยในชีวิต ให้เร่งรีบขวนขวายทำคุณงามความดี และปฏิบัติธรรมบำเพ็ญเพียรให้บรรลุผลต่อไป ส่วนพิธีกรรมการจัดงานศพที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาทนั้น จะเห็นได้ว่าในสมัยพุทธกาลจะจัดพิธีกรรมเกี่ยวกับการตายเฉพาะบุคคลสำคัญ เช่น พระพุทธเจ้า พระพุทธบิดา และพระพุทธสาวกบางรูป ส่วนบุคคลทั่วไปไม่ปรากฏว่ามีพิธีกรรมด้านนี้ แต่มีการจัดการเกี่ยวกับศพอย่างเรียบง่ายโดยการเผา การฝัง การทิ้งศพให้เป็นอาหารของสัตว์ การนำศพลอยแม่น้ำ และการจัดการเกี่ยวกับศพก็จะทำทันทีหลังจากที่ตายแล้ว

ผลจากการศึกษาวิเคราะห์คติธรรมจากพิธีกรรมการจัดงานฌาปนกิจศพในชุมชนตำบลเทพรักษา พบว่า พิธีกรรมการจัดงานฌาปนกิจศพนั้นแม้มีพิธีกรรมมากมาย แต่ไม่ใช่เป็นเรื่องความไร้สาระงมงาย เป็นเหตุให้เสียเวลาและเสียทรัพยากรประโยชน์อันใดมิได้เหมือนบางคนสงสัยและเข้าใจกัน แต่ความจริงแล้วพิธีกรรมต่าง ๆ เหล่านั้นล้วนมีคุณค่าทางจิตใจ ซึ่งคนสมัยก่อนมีความชาญฉลาดเป็นนักปราชญ์ ได้นำหลักธรรมทางศาสนามาผูกเอาไว้เป็นคติธรรม เพื่อให้อนุชนรุ่นหลังได้นำไปคิดพิจารณาหาหนทางในการปฏิบัติ ที่สอดคล้องกับความจริงของชีวิตในแง่มุมของ

สังขธรรม ประหนึ่งท่าของที่ไม่มีค่าให้มีค่า หรือท่าของมีคุณค่าน้อยให้มีคุณค่ามาก พิธีกรรมการจัดงานฌาปนกิจศพนั้นมีขั้นตอนพิธีกรรมหลายอย่าง ซึ่งมีคติธรรมสอดแทรกเอาไว้ในพิธีกรรมเหล่านั้นมากมาย ซึ่งคติธรรมที่ปรากฏในพิธีกรรมการจัดงานฌาปนกิจศพของชุมชนตำบลเทพรักษา เช่น คติธรรมข้อปฏิบัติเมื่อมีคนป่วยใกล้ตาย คติธรรมที่ปรากฏในพิธีกรรมการปฏิบัติต่อศพ คติธรรมที่ปรากฏในพิธีกรรมการปฏิบัติในการสวดศพ คติธรรมที่ปรากฏในพิธีกรรมการบวชนาคและนำศพไปสู่ฌาปนสถาน คติธรรมที่ปรากฏในการเผาศพ คติธรรมที่ปรากฏในพิธีกรรมการเก็บอัฐิและทำบุญอุทิศให้แก่ผู้ตาย ซึ่งในแต่ละอย่างนั้นก็ยังมีคติธรรมสอดแทรกอยู่สำหรับเป็นหลักปฏิบัติพัฒนาชีวิตของตนให้รู้ถึงสังขธรรมของชีวิตอย่างแท้จริงต่อไป

๕. ข้อเสนอแนะ

๕.๑ ข้อเสนอแนะในการวิจัยเชิงนโยบาย

๑) ผู้นำชุมชน เช่น องค์การบริหารส่วนตำบล กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน กรรมการวัด และผู้นำชุมชนซึ่งมีบทบาทในการจัดกิจกรรมชุมชน ควรนำไปเป็นคู่มือการศึกษาในชุมชน เพื่อให้เกิดการปฏิบัติตามหลักศาสนาจารีต ประเพณีกับวิถีชุมชนไปในรูปแบบเดียวกัน

๒) ผู้นำทางศาสนา ควรมีนโยบายชัดเจนเป็นเสาหลัก โดยปฏิรูปพิธีกรรมกับ

หลักศาสนา เพื่อเป็นหลักปฏิบัติเข้ากับวิถีชุมชนปัจจุบัน ผู้นำทางศาสนาอ่อนแอลง พิธีกรรมทางศาสนายกให้เป็นหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบล กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน กรรมการวัดกำหนดงานเอง ทั้งผิดทั้งถูก ควรร่วมมือกันจัดระเบียบพิธีกรรมนำมาปฏิบัติให้ถูกต้องและตรงกัน

๓) การปรับปรุงกิจกรรมด้านต่าง ๆ ต้องสร้างแรงจูงใจให้ประชาชนในการจัดงาน สอดคล้องกับพิธีกรรมทางศาสนาและจารีตประเพณีท้องถิ่น ให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชน และเศรษฐกิจครอบครัวโดยตั้งอยู่บนพื้นฐานเศรษฐกิจพอเพียง และเลี้ยงกินกันพอประมาณ

๔) บทบาทของผู้นำทางพิธีกรรม โดยเฉพาะผู้อาวุโสและพระสงฆ์ควรเข้ามามีบทบาทการกำหนดทิศทางการจัดงานทุกขั้นตอนให้เหมาะสมกับประเพณีไทย ให้พิธีกรรมทางศาสนาเป็นหลัก เวลาประกอบพิธีคนที่อยู่ในงานควรให้ความร่วมมือแสดงความเคารพหยุดกิจกรรมอื่น ๆ ไว้ก่อน เมื่อเสร็จกิจกรรมทางศาสนาแล้วค่อยดำเนินกิจกรรมอื่นต่อไป

๕) ผู้นำทางพิธีกรรมควรพัฒนาตนเองให้ทันสมัยต่อความเปลี่ยนแปลงทาง

สังคมและความคิดของคนรุ่นใหม่ เช่น การสวด การเทศน์ต้องกำหนดเวลา จัดลำดับการเทศน์ การสอนโดยยึดผู้ฟังเป็นศูนย์กลาง สร้างแรงจูงใจนำองค์ความรู้ใหม่ ๆ ฟังง่าย ๆ เข้าใจถูกต้อง ไม่ควรยึดอาณิสย์เป็นหลักแต่ยกขึ้นประกอบได้

๕.๒ ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

๑) การศึกษาเปรียบเทียบการทำบุญตามกิจศพของภาคอีสานกับภาคอื่น ๆ ของประเทศไทย ว่ามีส่วนใดบ้างที่เหมือนและต่างกัน ปัจจัยใดบ้างที่เป็นตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงเหล่านั้น

๒) ควรศึกษาเปรียบเทียบการทำบุญตามกิจศพของชุมชนในอดีตกับปัจจุบันว่า มีส่วนใดบ้าง ที่เหมือนกันและแตกต่างกัน และมีเหตุปัจจัยอะไรที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงเหล่านั้น

๓) การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นการศึกษาเฉพาะกรณี อาจมีความคิดที่ต่างไปจากชุมชนอื่น จึงควรมีการศึกษากรณีชุมชนที่อยู่ใกล้เคียง ว่ามีประเพณีวัฒนธรรมที่แตกต่างกันอย่างไร

บรรณานุกรม

จิระภา นະมาตย์, “ประเพณีพระศพของเจ้านายสมัยรัตนโกสินทร์”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหา

บัณฑิต (คณะโบราณคดี : มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๑๓), หน้า ๒๓.

สำนักงานกองเลขาฯ เจ้าคณะอำเภอเมืองสุรินทร์. “เอกสารสำรวจประชากรวัด”. ๒๕๕๒.